

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM

Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar

Hadtudományi Doktori Iskola

LÓDERER BALÁZS SZ. HADNAGY

A civil szervezetek szerepe, lehetőségei és korlátai, valamint az együttműködés mechanizmusai a civil-katonai együttműködésben

című PhD értekezés

Témavezető:

Prof. dr. Padányi József mk. dandártábornok

.....

Budapest

2014

Tartalom

Bevezető.....	5
1. A Civil-military co-operation és a civil szervezetek definíciójának meghatározása	14
1.1. A Civil-military co-operation jelentése.....	14
1.1.1. Civil–katonai interakció.....	17
1.1.2. A képesség szó mint kifejezés	17
1.2. A civil szervezetek definíciójának meghatározása.....	19
1.2.1. Johns Hopkins Összehasonlító Nemzetközi Nonprofit Szektor Projekt.....	23
1.2.2. Nonprofit Szervezetek Nemzetközi Osztályozási Rendszere.....	25
1.3. A civil szervezetek magyarországi története.....	27
1.4. A civil szervezetek és a fegyveres testületek közötti eltérések.....	33
1.4.1. A civil Adatbázis vezetése a civil szervezetekről.....	35
1.4.2. Lehetséges példa a civil szervezetekkel való együttműködésre	40
1.4.3. A civil szervezetekkel való együttműködés statisztikai kimutatása	42
1.5. Részkövetkeztetések.....	43
2. A civil-katonai együttműködés kialakulása és a magyar CIMIC képesség, a Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ létrejötte.....	43
2.1. A magyar CIMIC képesség, a Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ létrejötte	51
2.1.1. A Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ diszlokációi	57
2.2. A magyar CIMIC képesség nemzetközi szakmai kapcsolatai	58
2.2.1. A NATO CIMIC Kiválósági Központ.....	59
2.2.2. A Többnemzeti Civil-katonai Csoport.....	59
2.3. A CIMIC mint speciális elem?.....	60
2.4. A CIMIC mint speciális képesség?	61
2.5. A katonai szabályzó rendszerek fontossága	64
2.6. A CIMIC céljai.....	67
2.7. A CIMIC fő feladatai	69
2.8. Katonai műveletek típusai	70
2.9. Részkövetkeztetések.....	72
3. Nemzetközi kitekintés a CIMIC képesség megvalósulásaira	72
3.1. Az Amerikai Egyesült Államok és a Civil Affairs.....	73
3.2. Az Egyesült Nemzetek Szervezete és a Civil-military coordination	77
3.2.1. Az ENSZ Békefenntartó Műveletek Osztály	80
3.2.2. Az ENSZ Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatala	81
3.2.3. A Cluster nevű rendszer.....	82
3.3. Részkövetkeztetések.....	83
4. A Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ szerepvállalása a különböző műveleti területeken	83
4.1. Afganisztán.....	86
4.1.1. A Tartományi Újjáépítési Csoport.....	91
4.1.2. A Tartományi Újjáépítési Csoport, S9 részleg	93
4.2. Koszovó.....	99
4.2.1. A KFOR-ban való magyar szerepvállalás	101
4.2.2. A KFOR magyar CIMIC képesség.....	102
4.2.3. A KFOR magyar Összekötő Megfigyelő Csoport.....	102
4.3. Irak	103

4.4. Részkövetkeztetések.....	105
5. Kutatási eredmények	106
5.1. A civil-katonai együttműködés felértékelődésének okai katonai és civil részről	106
5.1.1. Részkövetkeztetések	113
5.2. A CIMIC katonai oldalának civil szervezetekkel való együttműködésének sajátosságai, okai és az együttműködés mechanizmusa.....	114
5.2.1. Részkövetkeztetések	122
5.3. A civil szervezetek hadsereg felé mutatott bizalmatlanságának okai, és ezek lehetséges megoldásai.....	122
5.3.1. Részkövetkeztetések	130
5.4. Az együttműködés hatékonysági fokának lehetséges javítása	130
5.4.1. Részkövetkeztetések	133
5.5. Külföldi tapasztalatok a civil szervezetekkel való együttműködésben.....	133
5.5.1. Részkövetkeztetések	138
5.6. A civil szervezetekkel való együttműködés előnyei	139
5.6.1. Részkövetkeztetések	142
5.7. A civil szervezetekkel való együttműködés korlátai.....	143
5.7.1. Részkövetkeztetések	145
5.8. Együttműködés, logisztika, biztonság háromszög	145
5.8.1. Részkövetkeztetések	147
6. Összefoglalás	148
6.1. Új tudományos eredmények.....	150
6.2. Ajánlások.....	151
6.3. A kutatási eredmények gyakorlati felhasználhatósága.....	153
6.4. További kutatást igénylő területek	154
Felhasznált irodalomjegyzék	155
Ábrajegyzék	169
A doktorjelölt a témakörből készült publikációs jegyzéke.....	170
Az értekezés témakörében tartott saját tudományos előadások.....	172

Bevezető

A civil szervezetek¹ és a Magyar Honvédség kapcsolatának kutatását 2006-ban kezdtem el. A CIMIC képesség Magyarországon akkor még kevésbé ismert fogalmával ekkor találkoztam először. A CIMIC angol mozaikszó a Civil-military co-operation-ből ered, és civil-katonai együttműködést jelent. Kezdetben a Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési Központ (MH CKEK) parancsnokának és állományának segítségével körvonalazódott előttem, hogy mit jelent maga a CIMIC szó, valamint a kapcsolattartás a civil szereplőkkel, amelyért azóta is hálával tartozom nekik.

Doktori disszertációm címéül „*A civil szervezetek szerepe, lehetőségei és korlátai, valamint az együttműködés mechanizmusai a civil-katonai együttműködésben*” címet választottam. Maga a kutatás multidiszciplináris jellegű, hiszen témája miatt a hadtudomány mellett magába foglalja a szociológia, a pszichológia, a politológia és a közgazdaságtan ismereteit, valamint kitér a biztonsági kényszerekre, a katonai erő alkalmazásában bekövetkezett változásokra és a világrend markáns átalakulására. Mint látni fogjuk, maga az együttműködés is bizonyos keretek között mozog, így érdemes azokat a lehetőségeket és korlátokat feltárni, melyek között a CIMIC képességgel rendelkező parancsnok mozogni tud.

Hadtudományi szempontból már kutatott a CIMIC képesség témaköre, azonban a társadalomtudományok részéről teljes újdonságnak mondható, hiszen kevés olyan tudós létezik a civil életben, aki valamilyen módon kapcsolatban áll a fegyveres szervekkel.² Magyarországon ez a jelenség a professzionális haderőre való áttérés óta fokozottan jelentkezik, hiszen korábban a sorozott haderőnek a társadalom férfi tagjai – a fizikálisan arra alkalmas része – valamilyen formában majdnem teljes egészében részesei voltak. Ez az „érintkezés” a professzionális haderővé történő átalakulás óta minimálisnak mondható, e módon csökkentve a civil tudósok azon körét, akik valaha is kapcsolatba kerülnek a fegyveres szervekkel.³ Tudományos szempontból ennek az a jelentősége, hogy a társadalomtudomány optikáján keresztül a CIMIC képesség és az azzal kapcsolatban álló vagy tőle elzárkózó civil

¹ A kutatás során végig a civil szervezetek kifejezést használom. Maga a civil szervezet egy gyűjtőfogalom, amely a társadalom bizonyos területét foglalja magába, mivel a kifejezés rendkívül tág, ezért a későbbi definíciót előrevetítve, azt a szociológia tudományában használatos szűkebb metszetű kifejezésnek feleltetem meg, amit nonprofit szektornak neveznek.

² Azért nem a Magyar Honvédséget használom, mivel véleményem szerint a társszervezeteknél is hasonló a jelenlegi helyzet.

³ Természetesen, ha valamely munkakör megkívánja a külső szakértelem behívását, akkor a megfelelő csatornákon keresztül ez kivitelezhető.

szervezetek magasabb szinten még nem voltak kutatva Magyarországon és világviszonylatban sem, így bármely, e területen jelentkező tudományos eredmény újnak nevezhető.

A magyar CIMIC képesség vizsgálata a tudomány mellett azért is izgalmas, mert pár éve még a „kapunyitási” stádiumban volt a Magyar Honvédség és azok a nemzetközi szervezetek, amelyeknek mostanra már tagjai vagyunk, mint például a NATO és az Európai Unió. Emellett külön említésre méltó az is, hogy egy olyan, történelmileg sok tekintetben archaikus szervezet, mint a honvédség, miként nyit a modern civil szféra felé, és hogyan működik – vagy éppen nem működik – kettőjük kapcsolati rendszere.

Napról napra bővül azoknak a szervezeteknek a száma, amelyekkel a CIMIC és annak egyfajta „utódjaként” például a Koszovóban működő Összekötő Megfigyelő Csoport kapcsolatba kerül. Ennek oka az, hogy a CIMIC képességet egyre hosszabb ideje alkalmazzák, így a civil szervezetekkel felvett kapcsolatok száma gyarapodott, és jelenleg is gyarapszik. Természetesen a Magyar Honvédség szempontjából nem a civil szervezetekkel történő kapcsolatok száma, hanem azoknak a minősége és a parancsnok küldetése a döntő mindig.

„Az NGO-k (civil szervezetek) nagy számban, és igen kifinomult módszerekkel, a potenciális hadművelleti területen belül százas nagyságrendben lehetnek jelen. Általában erősen ragaszkodnak a politikai kontrolltól való függetlenségükhöz, hogy megőrizzék függetlenségüket és hatékonyságukat. Sok esetben pártatlanságuk előnyökkel járt, mivel a politikai párbeszéd megszűnte után az egyetlen lehetőséget jelentették a kapcsolatok újjáépítésére. A saját területükön rendkívül professzionálisak, nagyon jól motiváltak és készek arra, hogy akár tényleges kockázatokat is vállaljanak megdöbbentő helyzetekben.”⁴

A kutatás eredményeként a CIMIC olyan, a gyakorlatban alkalmazható információkra tesz szert, amelyeket tudásként alkalmazva növelheti saját maga hatékonyságát, így kiszélesítve és hatékonyabbá téve a civil szervezetekkel való kooperációját, amellyel előnyt biztosíthat a parancsnok számára, ezáltal növelve a művelési területen szolgáló katonák biztonságát, és nem utolsósorban munkájukkal segítve a civil lakosságot.

Kutatásom során az alábbi hipotéziseket állítottam fel

A missziós területeken és Magyarországon egyre nagyobb a civil szervezetek száma és azok társadalmi szerepvállalása, melynek oka azon társadalmi fejlődésben keresendő, amely a 20. századtól kezdve a nyugati világ civil lakossága körében, valamint hazánkban végbement.

⁴ AJP-09, Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína, 2003.

A Magyar Honvédség CIMIC képessége ezen civil szervezetekkel történő kapcsolatának minősége folyamatos emelkedést mutat mind missziós területen, mind hazánkban.

Véleményem szerint megjelent a katonai professzionalizmus, a katonai expedíciós képesség fejlődése, valamint a hidegháború után a haderő részéről ideológiai téren történő váltás felértékelte a civil szervezetekkel való kapcsolatot a haderő számára. Ennek gyakorlati okai, hogy hasznos a velük történő kontaktus fenntartása, mivel különböző információk nyerhetők tőlük, a közös munka által anyagi javakat lehet megspórolni, valamint a CIMIC projektek esetében el lehet kerülni a különböző duplikációkat.

Hipotézisem szerint a Magyar Honvédség magyarországi, és így a CIMIC képesség hazai megítélésére is mind a mai napig kihatnak a múlt rendszerből származó attitűdök, melyek várhatólag az idő előrehaladtával tompulni fognak, továbbá a hazai civil szervezetek esetében félreértést eredményezhet a CIMIC képességben mint mozaik szavas összetételben a civil szó.

A Magyar Honvédségben az utóbbi két évtizedben végbemenő professzionalizációs folyamat, valamint az, hogy a fiatal generáció már nem vesz részt sorkatonai kiképzésen, a magyar társadalom számára egyre ismeretlenebbé teszi a fegyveres szervezetet. Ezen folyamat véleményem szerint kihat a CIMIC képesség hazai civil szervezetekkel való együttműködésére, hiszen a civil lakosság személyesen egyre kevésbé ismeri a Magyar Honvédséget.

Véleményem szerint az együttműködés hatékonysági fokán leginkább a személyes kapcsolatok által lehet javítani, mivel a szervezetek többségénél az együttműködés a személyes kapcsolatok minőségén múlik. A nagyobb civil szervezetek esetében már politikai szintű megállapodás is lehetséges a két szféra között, mely pontosan meghatározza azon szegmenseket, ahol a két terület együtt tud tevékenykedni.

Hipotézisem szerint a civil szervezetek és a Magyar Honvédség kapcsolata országghatáron túl jól modellezhető az együttműködés, a logisztika és a biztonság hármásával. Ezen hármas alapján, nyomon követhető azon attitűd, mely szerint a civil szervezetek együttműködnek a haderővel, vagy függetlenül tevékenykednek attól.

Léteznek olyan civil szervezetek is, melyek olyan tevékenységet fejthetnek ki, melyekről a haderőnek nem feltétlenül van tudomása, vagy olyan tevékenységet fejtenek ki, mely ellentétes a küldetés szándékával.

Véleményem szerint a civil szervezetek a humanitárius jellegű műveletek során partnerként tekintenek a haderőre, és keresik az azzal való együttműködés lehetőségét, és ezen együttműködés egyik metszéspontja a CIMIC képesség. Ezért különbséget kell tenni a

műveletek jellege között, hiszen van, ahol a civil szervezetek elhatárolódnak a fegyveres testületektől, és van, ahol kifejezetten keresik az azzal való együttműködés lehetőségét.

Az értekezés elkészítése során az alábbi célkitűzéseimet tartottam szem előtt

- megvizsgálni a civil-katonai együttműködés felértékelődésének okait mind katonai, mind civil oldalról;
- értelmezni a CIMIC képesség civil szervezetekkel való együttműködésének sajátosságait, okait, az együttműködés mechanizmusát;
- megvizsgálni a civil szervezetek hadsereg felé mutatott bizalmatlanságának okait missziós területeken és Magyarországon egyaránt, s fényt deríteni ezen okok lehetséges megoldásaira;
- megvizsgálni az együttműködés hatékonysági fokának lehetséges javítását;
- a civil szervezetekkel való együttműködésben áttekinteni a külföldi tapasztalatokat;
- meghatározni a civil szervezetekkel való együttműködés előnyeit;
- meghatározni a civil szervezetekkel való együttműködés korlátait;
- létrehozni egy „együttműködés, logisztika, biztonság háromszög” modellt, amellyel a hadsereg, valamint a CIMIC képesség és a civil szervezetek közti kapcsolatot műveleti területen ábrázolni lehet.

A fenti célkitűzések elérése érdekében az alábbi kutatómódszertant alkalmaztam

Megelőző adatgyűjtés, informálódás

A civil szervezetek, valamint a CIMIC képesség oldaláról történő párhuzamos vizsgálódás során a következő kutatási módszereket alkalmaztam:

- szakirodalom tanulmányozása;
- interjúk készítése és alkalmazása;
- gyakorlatokon, kiképzéseken való részvétel;
- missziókban való részvétel;
- résztvevő megfigyelés;

A kutatás széleskörű megelőző adatgyűjtéssel kezdődött. Először a történelemből kerestem olyan területeket, ahol a hadvezérek, uralkodók – a kettő sokszor nem vált külön –, hosszabb távon gondolkodtak: egy terület megszerzésénél, megtartásánál ők általában igyekeztek a helyi lakossággal jó vagy megfelelő viszonyt kialakítani. Az első megválaszolendő kérdés az volt, hogy a történelem folyamán voltak-e kifejezetten ezzel a feladattal foglalkozó specialisták, vagy ezen tevékenység ad hoc jelleggel szerveződött a

múltban. A második, hogy vajon Magyarország esetében a CIMIC képességről vagy az MH CKELMK-ról és annak elődjéről, az MH CKEK-ról születtek-e tudományos értelemben vett munkák. Mivel az MH CKELMK tízéves múlttal rendelkezik, ezért ennek köszönhetően sikerült gyakorlatilag az összes magyar nyelven megjelent publicisztikát elolvasnom. Ebben benne vannak azon doktori értekezések is, melyekben nagyobb figyelmet szentelnek a CIMIC képességnek. Mivel ilyen önálló értekezés még nem született, ezért ezeket vettem szemügyre. Figyelemmel kísértem az ezzel a témával foglalkozó szakdolgozatokat, a tudományos diákköri munkákat, valamint a civil sajtóban, illetve a katonai szaklapok hasábjain megjelent írásokat és a konferencia-előadásokat, előadásköteteket. Az online keresőrendszerek megjelenésének köszönhetően elérhetővé váltak a különböző szövetségi rendszerek (NATO, ENSZ, EU) és más országok CIMIC témakörével foglalkozó nyílt dokumentumai, melyeket beépítettem disszertációmba. Az összegyűjtött szakirodalmat tanulmányoztam, analizáltam.

Az MH CKELMK végrehajtó szervek 2. CIMIC csoportjában 2009 óta szolgálók, ezáltal betekintést nyerhettem a különböző hadgyakorlatokba, kiképzésekbe, oktatásokba, missziós felkészítésekbe: eleinte mint résztvevő, majd idővel mint oktató is, valamint kétszer, külszolgálatra felkészülő állomány tagjaként. A 2011., majd 2014. évi koszovói külszolgálatom során testközelből ismerkedtem meg a civil szervezetekkel történő kapcsolattartással. Az ott szerzett tapasztalatokat beépítettem a disszertációba.

A kutatás korai szakaszában felmerült a kérdőíves vizsgálat alkalmazásának lehetősége. Az első kérdőíves vizsgálatot 2006-ban folytattam le az MH CKELMK állományával a CIMIC képesség és a civil szervezetek közötti együttműködésről. Az akkor kapott eredmények előzetes információként szolgáltak a jelenlegi kutatáshoz. A kérdőívek legfőbb előnye az anonimitás mellett a végtelen számú megismételhetőség és a kapott eredmények összehasonlíthatósága. Az empirikus kutatások a megkérdőjelezhetetlenségük miatt messzemenőig elismertek, azonban ezen a területen, ahol az emberi tényezők játsszák a legfőbb szerepet, ott a Robert Karl Merton-féle, középszintű elméletekre vonatkozó gondolatokat nem lehet alkalmazni. Jelen esetben annyira sok tényezőről beszélhetünk, hogy azt mélyrehatóan, kérdőívvel modellezni nem lehet. A teljes megismerés és annak leírására való törekvés legcélszerűbb módszere a mélyinterjúk, valamint a résztvevő megfigyelés alkalmazása. Ez utóbbit alkalmaztam az MH CKELMK állományánál. Előnye, hogy a kutató napi tevékenysége során részese azon közösségnek, amit kutatni kíván, így gyűjtve össze a számára szükséges információkat. Az információszerzés így sokoldalúnak, szerteágazónak mondható. A résztvevő megfigyelésnek hátránya is lehet, mert nehéz megtartani a kutatónak a függetlenségét azon kutatási egységektől, szereplőktől és az adott kultúrától, kulturközegtől,

miliótól, amit vizsgál; így ebben az esetben az objektivitás alacsonyabb, mint a kérdőíves módszer alkalmazása esetén.

Olyan speciális területeken, amelyekre nem volt lehetőségem betekintést nyerni, mélyinterjút készítettem az adott személyekkel, így téve minél teljesebbé a kutatást. Mélyinterjűkat alkalmaztam mind az MH CKELMK állományánál, mind a civil szervezetek szereplőinél, akikkel aktív kapcsolatban áll vagy állt a CIMIC képesség. Ez utóbbi esetben a Magyarországon működő civil szervezeteknél minden személlyel készítettem interjút. A külföldön, missziós területen tevékenykedő, nem magyarországi gyökerekkel rendelkező civil szervezetekkel a kapcsolatfelvétel nem teljes körű. Róluk a velük való együttműködés alapján, valamint más műveleti területen a velük kapcsolatban álló CIMIC-es vagy LMT-s beosztású katonákon keresztül alkottam képet.

Elméletalkotás

Kezdetben a hangsúlyt a CIMIC képesség és a civil szervezetek közötti kooperációra és az ezt befolyásoló tényezőkre fektettem, majd idővel a megfelelő mértékű információ megléte után bontottam le a releváns alrészekre a kutatást, hogy azokra jobban összpontosíthassak. A feldolgozott információk tükrében alkottam meg hipotéziseimet és a megfelelő kutatási egységeket. A kutatást térben két részre bontottam: missziós területre – Afganisztánra és Koszovóra, vagy legyen az a jövőben a világ bármely pontja –, és Magyarországra. A civil szervezeteket viselkedésük alapján szintén két részre bontottam: együttműködő és elhatárolódó civil szervezetekre. Létre lehetne hozni egy harmadik kategóriát is, melyet viselkedésük alapján passzív jelzővel illethetnénk, azonban azokat az elhatárolódó civil szervezetek speciális alkategóriájaként értelmezem.

A kutatás során összegyűjtöttem azon magyarországi civil szervezeteket, melyekkel a CIMIC képesség megalakulása óta valamilyen formában kapcsolatban állt: Afganisztánért Alapítvány, Afrikáért Alapítvány, BOCS Alapítvány, Magyar Vöröskereszt, Magyar Református Szeretetszolgálat, Dorcas Aid Hungary, Történelmi Vitézi Rend, Ökumenikus Segélyszervezet Magyarország, Baptista Szeretetszolgálat, Magyar Önkéntesküldő Alapítvány és közvetve a HAND Szövetség. A HM Katolikus Táborig Püspökség jogi besorolása szerint nem ide tartozik, azonban a Magyar Református Szeretetszolgálathoz hasonlóan ők is oly módon támogatták a Magyar Honvédség munkáját, hogy a civil lakosság körében gyűjtést szerveztek, és ezen adományokat a CIMIC-en keresztül eljuttatták az afganisztáni és a koszovói lakosság számára. Afganisztán esetében a civil szervezetekkel történő interjú készítése nem volt megoldható, mert a civil szervezeteken belül sok önkéntes

tevékenykedik, és őket hazautazások után nem lehetett elérni, így róluk a velük együttműködő CIMIC-es beosztású kollégák segítségével alkottam képet. Koszovó esetében könnyebb volt a feladat, mert 2011-ben az Összekötő Megfigyelő Csoport átvette a Podejovo járást, és akkor magam hoztam létre az adatbázist, és vettem fel a kapcsolatot az ezen a területen tevékenykedő civil szervezetekkel, így Koszovó ezen területéről teljes képet sikerült alkotnom.

Kutatási egységek meghatározása

A kutatás során a formális civil szervezetek és CIMIC képesség közötti együttműködést vizsgáltam, ezért két kutatási egységet határoztam meg. Az egyik a CIMIC képességet alkalmazó szakállomány, melyet szervezetszerűen Magyarországon az MH CKELMK foglal keretbe, másik kutatási egység a releváns civil szervezetek voltak. A civil szervezetek bejegyzettek, rendelkeznek struktúrával és névvel, így azok kutatói szemszögből könnyebben figyelemmel kísérhetők.

Az informális civil szférát a műveleti területeken való kutatási nehézségek miatt lehetetlen teljes körűen feltérképezni. Az informális közösségek többnyire egy vagy kevésszámú karizmatikus személy köré csoportosulnak, nincsenek bejegyezve, és így az államapparátus látókörében sem szerepelnek. Magyarországon volt erre példa, amikor egy kakasdi család a környékbeli településeken ruhagyűjtést szervezett, hogy azt az afganisztáni szegények számára a CIMIC képességen keresztül eljuttathassa.⁵

A CIMIC képesség rendeltetéséből adódóan feladatainak döntő többségét külföldön, missziós területen – Koszovóban és Afganisztánban – látja el. A kutatás megkezdése óta a kutatási környezet és a kutatási egységek⁶ több változáson mentek keresztül. Koszovóban a CIMIC csoportok száma folyamatosan csökkent, mígnem egy évvel ezelőtt kivonásra kerültek.⁷ A CIMIC képesség feladatköréből az összekötő tevékenységet – eleinte párhuzamos munkavégzéssel, majd önállóan – az Összekötő Megfigyelő Csoportok⁸ vették át. A civil szervezetekkel történő kapcsolattartást az Összekötő Megfigyelő Csoportok a CIMIC képességgel azonos módon látják el. Koszovóban a CIMIC megszűntével egy korszak sikeresen lezárultnak tekinthető. Az ország északi részén jelenleg zavargások vannak, azonban ezen események és a korábbi CIMIC tevékenység között véleményem szerint nincs

⁵ VARGA Erika, *Jószívű Kakasdiak* in: http://www.honvedelem.hu/cikk/joszivu_kakasdiak, letöltés ideje: 2012.05.12.

⁶ Kutatási egység: CIMIC képesség és a civil szervezetek.

⁷ Egy kevés létszámú törzsi CIMIC beosztású személy maradt a KFOR HQ-n.

⁸ Összekötő Megfigyelő Csoport: Liaison Monitoring Team: LMT

összefüggés.⁹ Afganisztánban a magyar Tartományi Újjáépítési Csoport¹⁰ 2006. október 1-jétől vette át a feladatokat Baghlan tartományban a holland erőktől. A tartomány biztonsági helyzete a kezdeti állapothoz képest mára negatív irányba változott. Ez okból sajnos a CIMIC projektek száma is csökkent, hiszen a tábor elhagyása kockázatosná vált. Ebből következik, hogy a műveleti területeken történő mozgás időben is kevesebb lett. Ebben a helyzetben érdemes megvizsgálni, hogy mely civil szervezetek képesek még hatékonyan tevékenykedni és melyek azok, amelyek már elhagyták a műveleti területet.

Várható eredmények

Kutatási eredményként előrevetítve elmondható, hogy a civil szervezetek a CIMIC képességgel és a Magyar Honvédséggel történő együttműködését, motivációit – a civil szegmens optikáján keresztül nézve – sikerült modellezni. Ezt a tudást beépítve a CIMIC szakbeosztású állomány felkészítésébe, kiképzésébe¹¹, a civil szervezetekről szóló oktatási rész is gyakorlatorientálttá vált.

A magyarországi alapítású civil szervezetek és az MH CKELMK közötti kapcsolatok száma az utóbbi években számottevően nem bővült, azonban az együttműködés minősége az utóbbi években folyamatos fejlődést mutat. Mint a későbbiekben látni fogjuk, a fejlődés egymás és a másik munkájának egyre nagyobb mértékű megismeréséből fakadt.

Az értekezés elkészítése során az alábbi témaköröket vizsgáltam meg, és részkövetkeztetéseket vontam le

- Végigkövettem a Civil-military co-operation jelentését a különböző katonai szabályzókból.
- Áttekintettem a civil szervezetek definíciójának legpontosabb meghatározásait.
- Kutattam a civil-katonai együttműködés kialakulását, valamint a civil szervezetek magyarországi történetét.
- Ismertetem a magyar CIMIC képességet, az MH CKELMK létrejöttét és annak nemzetközi kapcsolatait.
- Rávilágítok arra, hogy katonai oldalon a CIMIC speciális jellegéből adódóan milyen értelmezési félreértések lehetnek.
- Bemutatom a CIMIC képesség céljait és fő feladatait.

⁹ A Koszovó északi területén lévő jelenlegi konfliktus a „vámpecsétek” ügye kapcsán robbant ki.

¹⁰ Tartományi Újjáépítési Csoport: Provincial Reconstruction Team: PRT

¹¹ Részt vehettem a CIMIC kiképzési program megalkotásában és jelen kutatási eredményeket beépítettem abba.

- Kutatásokat folytattam a CIMIC képesség különböző hasonló jellegű megvalósulásaira, ennek keretében ismertetem az Amerikai Egyesült Államok Civil Affairs képességét és az Egyesült Nemzetek Szervezete által alkalmazott Civil-military coordination-t, valamint a Cluster rendszert.
- Röviden ismertetem az MH CKELMK CIMIC képességének szerepvállalását Afganisztán, Koszovó, Irak műveleti területeken.
- A kutatás eredményeit a kutatási eredmények című fejezetben a felhasznált interjúk segítségével prezentálom.
- Az értekezés végén összefoglalom a kutatás eredményeit, ajánlásokat teszek, ismertetem a kutatási eredmények gyakorlati felhasználhatóságát, valamint a további kutatást igénylő területeket.

Korábban számos jeles kutató vizsgálta más aspektusból az általam is feldolgozott CIMIC képesség területét. Prof. dr. PADÁNYI József mk. dandártábornok kutatta a civil-katonai együttműködést, valamint a doktori képzés keretein belül tanította „A civil-katonai együttműködés elmélete és gyakorlata” című tárgyat, illetve doktori témavezetőként is aktív tevékenységet folytat ezen területen. Dr. BOLDIZSÁR Gábor ezredes az MH CKELMK korábbi parancsnokhelyetteseként, majd parancsnokaként aktív szerepet vállalt a CIMIC és a PSYOPS képesség Magyar Honvédségben történő meghonosításában. Számos ez irányú publikációja mellett „A békeműveletekben való részvétel hatása a Magyar Honvédségre” című doktori értekezésében is részletesen kitér a CIMIC képességre. Dr. KISS Zoltán László alezredes szociológiai szempontok alapján kutatta, valamint „Civil-katonai kapcsolatok CIMIC” tantárgy néven oktatta a CIMIC képességet a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen, illetve annak jogelődjén a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen. KOLOSSA Sándor nyá. alezredes, az MHTT Civil-katonai kapcsolatok szakosztályának elnökhelyettese szintén meghatározó szerepet töltött be a civil-katonai együttműködés kutatásában, oktatásában és az ez irányú hallgatói tudományos kutatómunkák vezetésében.

1. A Civil-military co-operation és a civil szervezetek definíciójának meghatározása

1.1. A Civil-military co-operation jelentése

A CIMIC definíciója több kisebb változáson ment keresztül az idők folyamán. Az eredeti angol nyelvből történő fordítások során kisebb értelmezési eltérések jelentkezhetnek nemzetenként, azonban ezek nem számottevők. Maga a szó is valamelyest alakult az eredetihez képest, azonban jelentős változás annak meghatározásában nem történt.

A Magyar Honvédség CIMIC képessége dominánsan a NATO-szabályzóknak megfelelően és az azzal összhangban lévő nemzeti szabályzók szerint tevékenykedik. Természetesen az MH CKELMK folyamatosan figyelemmel kíséri mind a partnerországok, mind az egyéb szövetségi rendszerekben lévő hasonló jellegű képességek fejlődését, és azok tapasztalatait igyekszik beépíteni saját rendszerébe. A „Nemzetközi kitekintés a CIMIC képesség megvalósulásaira” című részben tárgyalom az Amerikai Egyesült Államok Civil Affairs képességét, illetve az Egyesült Nemzetek Szervezetén belül a Civil-military coordination-t. A Magyar Honvédség a CIMIC területén a NATO definíciót veszi alapul. Ennek megfelelően az alábbiakban ismertetem a CIMIC definícióját a *Katonai Bizottsági Dokumentum*¹², a *Szövetséges Adminisztratív Kiadvány*¹³, a *Szövetségi Összhaderőnemi Kiadvány*¹⁴, a *Civil-katonai Együttműködés Kézikönyve (CIMIC)*, a *CIMIC 2000* és a *Magyar Honvédség Összhaderőnemi Civil-katonai Együttműködési Doktrínája* alapján.

2013. február 8-án életbe lépett az AJP 3.4.9, mely hatályon kívül helyezte a korábbi AJP-9-et. A CIMIC definíciója ugyanaz maradt, nincs eltérés a korábbi AJP-khez képest, hiszen mindegyik alapjául a Katonai Bizottsági Dokumentum szolgál.

- MC 411/1: „A NATO parancsnok és a polgári szereplők – beleértve a nemzeti lakosságot és helyi hatóságokat, nemzetközi, nemzeti és a nem kormányzati szervezeteket és ügynökségeket – közötti együttműködés és koordináció a feladat érdekében.”¹⁵

¹² Katonai Bizottsági Dokumentum: Military Committee document: MC

¹³ Szövetséges Adminisztratív Kiadvány: Allied Administrative Publication: AAP

¹⁴ Szövetségi Összhaderőnemi Kiadvány: Allied Joint Publication: AJP

¹⁵ MC 411/1, *Katonai Bizottsági Dokumentum*, in: <http://www.nato.int/ims/docu/mc411-1-e.htm>, letöltés ideje:2012.08.13.

- AAP-6: „A NATO parancsnok és a polgári szereplők – beleértve a nemzeti lakosságot és helyi hatóságokat, nemzetközi, nemzeti és a nem kormányzati szervezeteket és ügynökségeket – közötti együttműködés és koordináció a feladat érdekében.”¹⁶
- AJP-01 (A): „Azon erőforrások és intézkedések összessége, amelyek támogatják a parancsnokok és a nemzeti civil és katonai hatóságok, valamint a polgári lakosság közötti kapcsolatokat abban a körzetben, ahol katonai csapatok állomásoznak, vagy alkalmazásukat tervezik. Az ilyen intézkedések magukba foglalják a nem kormányzati vagy nemzetközi ügynökségekkel, szervezetekkel és hatóságokkal való együttműködést.”¹⁷
- AJP-01 (B): „Koordináció és együttműködés a küldetés támogatására a NATO parancsnok és a civil lakosság között, beleértve a nemzeti és helyi hatóságokat, valamint a nemzetközi, nemzeti és nem kormányzati szervezeteket és ügynökségeket.”¹⁸
- AJP-01 (C): „A NATO-parancsnok és a polgári szereplők – beleértve a nemzeti lakosságot és helyi hatóságokat, nemzetközi, nemzeti és a nem kormányzati szervezeteket és ügynökségeket – közötti együttműködés és koordináció a feladat érdekében. (AAP-6)”¹⁹
- AJP-09: „A NATO-parancsnok és a polgári szereplők – beleértve a nemzeti lakosságot és helyi hatóságokat, nemzetközi, nemzeti és a nem kormányzati szervezeteket és ügynökségeket – közötti együttműködés és koordináció a feladat érdekében.”²⁰
- AJP 3.4.9: „A NATO-parancsnok és a polgári szereplők – beleértve a nemzeti lakosságot és helyi hatóságokat, nemzetközi, nemzeti és a nem kormányzati szervezeteket és ügynökségeket – közötti együttműködés és koordináció a feladat érdekében.”²¹
- A Civil-katonai Együttműködés Kézikönyve (CIMIC): „Azon intézkedések és erőforrások összessége, melyek elősegítik az együttműködés kialakulását a NATO-parancsnokok és a nemzeti polgári és katonai hatóságok, valamint a civil lakosság között, a NATO-csapatok jelenlegi vagy tervezett alkalmazási területein. Ezek az elvek

¹⁶ AAP-6, *Szövetséges Adminisztratív Kiadvány*, in: <http://nsa.nato.int/nsa/zPublic/ap/aap6/AAP-6.pdf>, letöltés ideje:2014.01.02.

¹⁷ AJP-01 (A), *Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína*, 1998.

¹⁸ AJP-01 (B), *Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína*, 2000.

¹⁹ AJP-01 (C), *Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína*, 2006, 92.

²⁰ AJP-09, *Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína*, 2003.

²¹ AJP-3.4.9, *Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína*, 2013., in: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/cfs/CivMilCoop_ratification.pdf, letöltés ideje: 2014.04.23.

felölelik a nem kormányzati szervekkel, nemzetközi szervezetekkel, hatóságokkal való együttműködést is.”²²

- CIMIC 2000, A Szövetséges Európai Főparancsnokság irányelvei a civil–katonai együttműködés végrehajtására: „A civil–katonai együttműködés azokat az eszközöket és módszereket jelenti, amelyek felhasználásával a parancsnokok létrehozzák, és folyamatosan fenntartják a hivatalos kapcsolatokat a felelősségi területükön működő nemzeti hatóságokkal, a lakossággal, különböző nemzetközi és nem kormányzati szervezetekkel.”²³
- A Magyar Honvédség Összhaderőnemi Civil–katonai Együttműködési Doktrínája: „A civil–katonai együttműködés a katonai és a civil oldal (kormányzati és nem kormányzati szervezetek, nemzeti hatóságok, nemzetközi szervezetek, és a helyi lakosság) között kiépített és fenntartott koordináció és együttműködés a támogatott parancsnok küldetésének eredményes végrehajtása érdekében.”²⁴
- Az Egyesült Államok az FM 41-10-ben így definiálja a CIMIC-et: „A CIMIC magában foglal minden olyan tevékenységet és intézkedést, amelyeket az ENSZ, a NATO, és a nemzeti parancsnokság vagy főhadiszállás és a HN polgári hatóságok béke, válság vagy konfliktus alatt végrehajtanak. Ez magában foglalja azt a kapcsolatot, amely az érintett népek kormányzati szervei és a szövetséges erők között fenn áll, azon a területen, ahol a fegyveres erők állomásoznak és bevetésre kerülnek.”²⁵

A különböző meghatározások összefoglalásaként megállapítható, hogy a CIMIC:

- kiépített és fenntartott koordináció és együttműködés a katonai és a civil szféra között;
- civil oldal, mint olyan, magába foglalja a kormányzati és nem kormányzati szervezeteket, nemzeti hatóságokat, a nemzetközi szervezeteket és a helyi lakosságot;
- tevékenység kifejtése a támogatott parancsnok küldetésének eredményes végrehajtása érdekében történik.

Mint láthatjuk, maga a CIMIC definíció is magában foglalja a nem kormányzati szervezetekkel történő együttműködést, ezért ha nincs nemzeti szinten minden CIMIC képességgel rendelkező tagállamban pontosítva, hogy mit is jelent a végrehajtás metodikája a

²²A *Civil-katonai Együttműködés kézikönyve (CIMIC)*, A HVK Védelmi Tervezési Csoportfőnökség kiadványa, 1999, 27.

²³*CIMIC 2000, A Szövetséges Európai Főparancsnokság irányelvei a civil-katonai együttműködés végrehajtására*, 2000, 12.

²⁴*A Magyar Honvédség Összhaderőnemi Civil-katonai Együttműködési Doktrínája*, A Honvédelmi Minisztérium, Honvéd Vezérkar Hadműveleti és Kiképzési Csoportfőnökség Kiadványa, 2004, 11.

²⁵*FM 41-10, Civil Affairs Operations, Headquarters, Department of the Army*, 2000 in: <http://www.bits.de/NRANEU/others/amd-us-archive/fm41-10%2800%29.pdf>, letöltés ideje: 2012.08.13.

nem kormányzati szervezetekkel, a definíció alapján az együttműködés velük akkor is szükséges.

1.1.1. Civil–katonai interakció

A Civil–katonai interakció (Civil-military Interaction, CMI) egy új fogalom a NATO fogalomtárában. „A Civil–katonai interakció olyan általános kifejezés, átfogó folyamat a katonai és civil szereplőkre vonatkozólag a különböző – stratégiai, operatív, taktikai – szinteken, amely lefedi az egész spektrumát a mai kihívások kölcsönhatásainak, összetett vészhelyzeteknek, és a műveleteknek.”²⁶ A civil–katonai interakció a nonkinetikus műveletek körén belül egy stratégiai szintű megközelítésre lesz egy kísérlet.

Molnár Mihály véleménye szerint még „kidolgozás alatt van, és még 2–3 év, amíg kialakul a végleges elképzelés a tevékenység mibenlétéről. Egy fajta megfogalmazásban, mindazon nem kinetikus képességek és funkciók (CIMIC, PSYOPS, INFOOPS) koordinálása a katonai vezetési és irányítási rendszeren belül, melyek hatással vannak a civil környezetre és a civil szereplőkre.”²⁷ Egy ennyire komplex rendszer létrehozásához, ahol a különböző képességek összehangolása, majd annak évek során történő finomítására lesz szükség.

1.1.2. A képesség szó mint kifejezés

A képesség szó a katonai szaknyelvben sűrűn fordul elő – mint például a CIMIC képesség szóösszetételben –, ezért annak értelmezésére jelen sorokban külön kitérek. A civil szóhasználatban ez a kifejezés sokkal kevésbé elterjedt. A hadtudományokon kívül a képesség kifejezést a pedagógia tudománya is alkalmazza. A két terület abban azonos, hogy mindkét helyen az oktató, majd az alkalmazott tudásra fektetnek nagyon nagy hangsúlyt.

A magyar nyelv értelmező szótára szerint a képesség szó jelentése a következő: „A képes melléknévvel kifejezett tulajdonság, készség, lehetőség; valamire, valamely cselekvésre, teljesítményre való alkalmasság, illetve ennek mértéke.”²⁸

²⁶ NATO Internal Comprehensive Approach Stakeholder Meeting (NATO belső átfogó megközelítés konzultatív találkozó) 22–23.09.2010., idézve: <http://www.cimic-coe.org/wp-content/uploads/2014/06/CIMIC-Handbook.pdf>, letöltés ideje: 2014.06.14.

²⁷ MOLNÁR Mihály, *Lélektani műveletek jelene és jövője a Magyar Honvédségben*, diplomamunka, Nemzeti Közszerződési Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, Budapest, 2014, 15.

²⁸ *A magyar nyelv értelmező szótára*, szerk. ORSZÁGH László, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1960, III, 840.

A *Pedagógiai Lexikon* képesség szó alatt az alábbiit érti: „valamely cselekvésre, teljesítményre való alkalmasság, illetve ennek mértéke; tehetség. Minőségét, fokát részben az emberrel vele született adottságok, hajlamok, részben a környezeti hatások együttesének befolyására szerzett tapasztalatok (ismeretek, készségek) határozzák meg. Az emberrel vele született adottságokból, hajlamokból álló rátermettség tehát a képesség fejlesztésének természetes feltétele, maga a képesség az emberi tevékenység folyamán alakul ki.”²⁹

A CIMIC képesség szóösszetételnek a Magyar Honvédség értelmezésében a következő összetevői vannak:

- Erőforrás (katonai szervezet, törzsi elemek, azok technikai eszközei és felszerelései);
- Elmélet (kidolgozott irányelvek, doktrínák, tankönyvek és segédletek),
- Gyakorlat (azon készségek és képességek, amelyek az elmélet gyakorlati alkalmazását jelentik – kiképzettség, begyakorlott törzsmunka, felkészültség).

Külön említésre méltó az, hogy a magyar katonai szóhasználatban sok germanizmus lelhető fel, ami eltér a civil világban alkalmazottaktól. A germanizmus két dolog miatt él a katonai szaknyelvben. Az egyik a történelmi múltból, az Osztrák–Magyar Monarchia idejének közös hadügyeiből táplálkozik, amelynek nyelve a német volt. A másik ok a katonai speciális hierarchiában keresendő. A katonai rendszer rendkívül centralizált, és optimális esetben piramisszerűen építkezik felülről lefelé. A parancsok végrehajtása során, illetve után jelentést kell tenni azokról szóban vagy írásban. Ilyenkor a magyar katonai szaknyelvezet a germanizmusban jelenlévő szenvedő szerkezetet hívja segítségül, ami a beszélt civil nyelvben igen ritkán, jóformán tájnyelvi jelleggel fordul elő. A szenvedő szerkezet használatának előnye abban áll, hogy nem kell a mondatszerkezetbe alany. A katonai nyelvezet relatíve kötött, többek között figyel arra, hogy felesleges információkat ne közöljön, hogy ezzel ne vonja el az érdemi dolgokról a figyelmet, így megfelelő gyorsasággal lehessen értelmezni a benne foglaltakat. A nyelvi rendszer másik fontos jellemzője, hogy a hierarchiának köszönhetően rendkívül tisztelettudó. Amikor nem a végrehajtó állomány, hanem a végrehajtás a fontos, vagy felfelé a rendszerben jelentünk, akkor használjuk a szenvedő szerkezetet, hogy a jelentést a legnagyobb tisztelettel tegyük meg. Ilyenkor jelennek meg olyan kifejezések, szóhasználatok, amelyek egy külsős fül számára idegenül hangozhatnak, például: „a CIMIC képesség alkalmazása során”.

²⁹*Pedagógiai Lexikon*, szerk. NAGY Sándor, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1977, II, 344.

A hivatalos nyelvezetben a CIMIC mint képesség kerül említésre. A katonai szaknyelvben kevésbé használatos kifejezés például a „CIMIC kiképzéssel rendelkező végrehajtó állomány”. Amennyiben az „MH CKELMK állományának tagja” kifejezést használjuk, akkor nemcsak a szakfeladatok végrehajtásáért felelős személyekre vonatkozik a meghatározás, hanem az egész állományra. Valamivel elterjedtebb ezért a „CIMIC beosztásban szolgálatot teljesítő állomány” kifejezés. A mindennapi katonai szóhasználatban egyre inkább elterjedni látszik a CIMIC-elni kifejezés mint műveltetés. Ez az ige pótlására szolgál a mondatszerkezetben, aminek az az oka, hogy a szóhasználat során a magyar nyelv a szenvedő szerkezetet igyekszik kerülni, ez természetesen írásban nem jelenik meg.

Az MH CKELMK állományának szakfeladatot ellátó elemei, amikor Magyarországon vagy külföldön alkalmazásra kerülnek, akkor úgynevezett modulelemként említik őket. Ez a kifejezés azt jelenti, hogy mint speciális szakfeladatot ellátó elem kerülnek csoportosításra a főerők mellé. Ilyenkor nem a CIMIC képesség megnevezés a használatos, hanem a CIMIC modulelem.

1.2. A civil szervezetek definíciójának meghatározása

A civil szervezetek kifejezés alatt az angol nyelvterületen leginkább elterjedt nem állami szervezetet, és a magyar tudományos életben párhuzamosan alkalmazott nonprofit szervezet kifejezést értem. A következő sorokban betekintést adok a civil szervezetek eltérő definícióiba, kialakulásuk történetébe és nemzetközi jellegzetességeibe.

A modern társadalmak felépítésüket tekintve rendkívül összetettek. Az újkori világban a civil szervezeteket relatíve fiatal képződményeknek lehet tekinteni, mivel létrejöttek megkövetel bizonyos társadalmi fejlettségi szintet. Amikor az alapítványokról, egyesületekről beszélünk, akkor a mindennapi szóhasználat során a civil szervezet gyűjtőkifejezéssel szoktunk élni, és szinte mindenkinek azon szervezetek jutnak az eszébe, akik valamilyen humanitárius tevékenységet folytatnak, és valamilyen társadalmi szociális problémákat oldanak meg. A tevékenységi körük azonban ennél sokkal tágabb. A szociológia, a közgazdaságtan és a politikatudomány Magyarországon a nonprofit szektor kifejezéssel szokott élni esetükben, hiszen ez a kifejezés fedi le leginkább a civil szervezeteket. A hadtudomány egyszerre használja a civil szervezetek és a non-governmental organization (NGO) kifejezést, ami nem állami szervezetet jelent. A hadtudomány területén azért ez a két kifejezés a legelterjedtebb, mert amikor a szervezet kifelé kommunikál, akkor a civil életben

legelterjedtebb kifejezést használja, a belső kommunikációban pedig a nemzetközi missziós kommunikációt, amiben az NGO kifejezés a legelterjedtebb. A pszichológia tudományos nyelvvezete inkább a csoport jellegére és a csoport belső életére, szerveződésére, egyéni és közösségi lélektanára koncentrál. A kifejezést és tartalmának sokszínűségét illetően talán a jogtudomány mozog a legszélesebb spektrumban, amely nem a terminus technicus differenciáltságának, hanem a jogalkotás jellegzetességéből adódó folyamatos változásoknak köszönhető.

Amikor a Magyar Honvédség CIMIC képessége és a civil szervezetek közötti együttműködés kutatását elkezdtem, először közös nevezőre kellett hozni a két szektort, azaz meg kellett találni mind a civil szervezetek, mind a Magyar Honvédség részéről azon definíciókat, melyekkel a tudományos szintű összehasonlítást meg lehetett valósítani. A CIMIC képesség esetében áttanulmányoztam az ENSZ és az USA fegyveres erejének ezen szegmensét, valamint összehasonlítottam az általuk alkalmazott definíciókat a NATO CIMIC definíciójával. Korábban magyar nyelven ilyen összehasonlítás nem született. Úttörő tudományos munkának lehet tekinteni a témában dr. Padányi József 2001-ben megjelent *Polgári–katonai együttműködés a békefenntartó műveletekben*³⁰ című tudományos munkáját, valamint Kolossa Sándor 2003-ban megjelent *Mi is ez a CIMIC?*³¹ című tudományos munkáját. Az MH CKEK megalakulásának évében, 2003-ban a Hallgatói Közlemények című lapban megjelent összes cikk a CIMIC képességről szólt.³² Azonban ezen írások inkább felvetéseket adtak, és bepillantást engedtek a területbe, mintsem összefoglalták azt. Azóta sok írótól több mű is született a CIMIC képességről, azonban a civil szervezetek irányából történő kapcsolattartás kutatása ez idáig üres területe a hadtudománynak.

A *Jogi lexikon* a civil szervezeteket az alábbiak szerint definiálja: „Az állam és a társadalom közötti szinten elhelyezkedő, nem profitorientált, hanem altruista jelleggel működő társadalmi önszerveződés, amely nem állami és nem is direkt gazdasági tevékenységet végez, hanem a közösségi szükséglet kielégítését célozza.”³³

³⁰ DR. PADÁNYI József, *Polgári–katonai együttműködés a békefenntartó műveletekben*, Honvéd Vezérkar hadműveleti csoportfőnök pályázata, 2001, 5.

³¹ KOLOSSA Sándor, *Mi is ez a CIMIC?*, Előadás: Pro Scientia Aranyérmesek VI. Konferenciája, Miskolc, 2003, in *Előadások*, Pro Scientia Aranyérmesek Társasága, Budapest, 79–85.

³² A *polgári–katonai együttműködés (Civil–Military Co-operation–CIMIC)*, ZMNE Hallgatói Közlemények, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Tudományos Lapja, szerkesztőség vezetője: Dr. LÜKŐ Dénes, általános rovatvezető, szerkesztő: KOLOSSA Sándor, 7. évf. 1. sz., 2003.

³³ *Jogi lexikon*, szerk. LAMM Vanda, Átdolgozott és bővített kiadás, Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2009, 130.

A *Jogi fogalomtár* civil szervezetekre adott definíciója: „az egyesületi jogról szóló 1989. évi II. törvény alapján létrejött társadalmi szervezet, szövetség (kivéve a pártot, a munkaadói és munkavállalói érdekképviselői szervezetet, a biztosító egyesületet, valamint az egyházat) és a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény alapján létrejött alapítvány (ide nem értve a közalapítványt) (Kftitv4.§). A fogalomra ma már gyakran használják a nem kormányzati szerv angol rövidítését is (NGO).”³⁴

Ernst Gabriella megfogalmazása szerint „a legkevésbé szerencsésnek éppen – az amerikai használat alapján – a leginkább elterjedt elnevezés, a „nem kormányzati szervezet” (NGO) tűnik. Ez ugyanis a témában járatlanok számára azt sugallja, hogy a kormányzati szervezetek kivételével minden más szervezet ebbe a kategóriába tartozik. Márpedig ebbe a körbe kizárólag meghatározott kritériumoknak megfelelő szervezetek sorolhatók be, s ezt többnyire magas szintű jogszabályok határozzák meg. Ráadásul, míg Európában általában az állami szervezeteket határolják el a nem államtól (társadalmi), addig Amerikában az állam (state) helyett többnyire a kormányzati (governmental, administration) kifejezéseket használják.”³⁵

Dr. Bartal Anna Mária a nonprofit szektor kutatása során az angolszász nyelvterületeken, Nagy-Britanniában és az Egyesült Államokban az alábbi elnevezéseket találta használatosnak:³⁶

Nagy-Britanniában:

- voluntary sector (önkéntes, öntevékeny szektor),
- charities (jótékony szervezetek),
- non–governmental organizations (nem kormányzati szervezetek),
- non–statutory organizations (nem hivatalos szervezetek),
- non–profit sector (nonprofit szektor)

Egyesült Államokban:

- non–profit sector (nonprofit szektor),
- third sector (harmadik szektor),

³⁴ HARGITAI József, *Jogi fogalomtár*, Budapest, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 2005, 234.

³⁵ ERNST Gabriella, *Mik azok az NGO-k?*, Parola, Közösségfejlesztők Egyesülete, 1994. 4. szám, in: http://www.kka.hu/_Kozossegi_Adattar/PAROLAAR.NSF/e865e1dacf38e2818525663b007896c5/08ab632b1912fe3d8525663b007edab9?OpenDocument, letöltés ideje: 2013.10.14.

³⁶ BARTAL Anna Mária, *Nonprofit elméletek, modellek, trendek*, Budapest, Századvég, 2005, 11.

- independent sector (független szektor),
- voluntary sector (önkéntes, öntevékeny szektor),
- tax-exempt sector (adómentes szektor),
- philanthropic sector (jótékonyági szektor)

A magyar CIMIC szempontjából jelenleg kifejezetten az angol a meghatározó a magyar anyanyelv mellett, hiszen katonáink érintkezési nyelve külföldön többnyire az angol. Amennyiben hazánk a későbbiekben Afrikában CIMIC képesség szintjén szerepet vállalna, ott várhatólag a francia nyelv kerülne előtérbe.

A Honvéd Vezérkar Védelmi Tervezési Főcsoportfőnökség *A civil–katonai együttműködés kézikönyve* című kiadványában elkülöníti a Nemzetközi szervezeteket, a Nem kormányzati szervezeteket, a Nemzetközi és Nemzeti Kormányzati Adományozó ügynökségeket.

A Magyar Honvédség Összhaderőnemi Civil–katonai Együttműködési Doktrínája a Nem kormányzati szervezetekre az alábbi meghatározást adja: „A nem kormányzati szervezetek az önkéntességen alapuló szervezetek, melyet nem szükségszerűen kormányok finanszíroznak. [...] Elsősorban non-profit (nem nyereség érdekelt) szervezetek, melyek a kormányoktól, nemzetközi szervezetektől és gazdasági érdekeltségektől függetlenek.”³⁷

A civil szervezetek esetében végigkövettem mind a hazai, mind a nemzetközi szakirodalmat. Mivel minden állam más és más társadalmi berendezkedéssel bír, ezért azok jogi berendezkedése is eltérő. A hazai jogrendszer nem valószínű, hogy a külföldi, vagy nem egy esetben a harmadik világ országában lévő jogrendszerrel megegyezik, ezért a hazai civil szervezet definíció nehezen ültethető át más országokban található civil szervezeti definícióra. A helyzetet tovább bonyolítja, hogy valószínűleg azon a területen, ahol a fegyveres erők jelen vannak, ott értelemszerűen valamilyen katonai beavatkozás szükséges. Ezen területeken nemcsak a magyar vagy az ottani civil szervezetek, hanem más népek civil szervezetei is jelen lehetnek, ezért az elemzésükhöz egyfajta univerzális civil szervezeti definíciót kellett keresni.

Az államot szerkezetileg hagyományos értelemben két részre szokták bontani, az egyik az állami szektor, a másik a gazdasági szektor és újabban a civil szerveződések, melyeket harmadik szektor névvel szoktak illetni. Mivel a civil szektor se nem állami, se nem gazdasági,

³⁷A Magyar Honvédség Összhaderőnemi Civil–katonai Együttműködési Doktrínája, A Honvédelmi Minisztérium, Honvéd Vezérkar Hadművelési és Kiképzési Csoportfőnökség Kiadványa, 2004, 45.

ezért nem élveznek minden társadalom vezetősége szempontjából prioritást, kivételek azon államok, ahol a lakosság felvilágosultsági foka oly magas, hogy hasson vezetőségére oly mértékben, hogy foglalkozzanak a területtel. A magyar jogszabályokat és a magyarországi civil szervezetek történetét végigkövettem a kezdetektől napjainkig, hogy ismertethessem, milyen hatások érvényesültek a szervezetek létrejöttkor, és azok a mai napig milyen módon befolyásolják a viselkedésüket.

1.2.1. Johns Hopkins Összehasonlító Nemzetközi Nonprofit Szektor Projekt

A civil szervezetek szempontjából eleinte általános nemzetközi jogi meghatározást kerestem, azonban olyat, amely az egész szektort lefedi, a jogi szabályzók között nem találtam. Nemzetközi szinten is felmerült az igény arra, hogy a civil szervezetekről egy átfogó összehasonlító kutatás folyjék, ahol szintén először a közös definíció kérdéskörrel foglalkoztak. A *Johns Hopkins Összehasonlító Nemzetközi Nonprofit Szektor Projekt* elnevezésű kutatás, mely 1990-ben indult, egy hatalmas áttörés a civil szervezetekre nézve. „Ezt az ismerethiányt megszüntetendő, egy nemzetközi kutató team a Johns Hopkins University Institute for Policy Studies szervezésében nagyszabású, egyeztetett fogalomrendszert és megközelítést alkalmazó kutatási programot indított azzal a céllal, hogy 12 országban (USA, Egyesült Királyság, Franciaország, Németország, Olaszország, Magyarország, Japán, Brazília, Ghana, Egyiptom, Thaiföld, India) elemezze a nonprofit szektor szerepét, méreteit, szerkezetét és pénzügyeit.”³⁸

A kutatás eredményei magyar nyelven a Civitalis Egyesület jóvoltából jelentek meg a „Szektor születik”, az „Összefoglaló egy nemzetközi nonprofit kutatás második szakaszáról” és a „Globális civil társadalom: A nonprofit szektor dimenzió” címek alatt. Mint ahogy láthatjuk, a nemzetközi kutatásból is kiderül: „Még egy-egy országon, illetve nyelvcsoporton belül is a megnevezések egész sorát használják az általunk vizsgált szervezetek leírására, s valamennyi elnevezésben az értelmezés árnyalatnyi különbségei tükröződnek. Az Egyesült Királyságban például hol „önkéntes szervezeteknek”, hol „közjótékonyági intézményeknek”, hol „jótékony szervezeteknek”, hol „informális szervezeteknek” nevezik a sem nem állami,

³⁸ Lester M. SALAMON–Helmut K. ANHEIER, *Szektor születik*, Nonprofit Kutatások 4. Nonprofit Kutatócsoport, Budapest, 1995, in: www.nonprofitkutatas.hu/letoltendo/537_SZEKTOR_SZ%DCLETIK.doc, letöltési idő: 2014.02.11., 3.

sem nem piaci intézményeket, s mindegyik elnevezés a szervezetek valamelyest különböző csoportjára utal.”³⁹

Ezen kutatás számomra mankóként szolgált a CIMIC képesség és a civil szervezetek közötti együttműködés vizsgálatakor, hiszen sikerült alkotniuk egy olyan definíciót, mellyel az összes ilyen szervezetet biztonsággal le lehet írni. „A kutatás első részének célja [volt], hogy a világ több mint húsz országában felmérje a nonprofit szektor méretét és szerkezetét, a második rész a szektorra jellemző fejlődési minták közötti eltérések okaival foglalkozik a jogi, történelmi és a szélesebb értelemben vett társadalmi vonatkozások tükrében; a tanulmány végezetül a szektor teljesítményét foglalja össze.”⁴⁰

A *Johns Hopkins Összehasonlító Nemzetközi Nonprofit Szektor Projekt* szempontjából a „civil szektorba” azokat a szervezeteket soroltuk, amelyek:

- „*Szervezetek*, azaz stabil szervezeti felépítésük van és rendszeresen működnek, függetlenül attól, hogy hivatalosan jöttek-e létre, és törvényesen bejegyezték-e őket. Ez azt jelenti, hogy a definíciónk éppúgy magába foglalja a nem hivatalos, nem bejegyzett, mint a hivatalosan regisztrált szervezeteket. Nem az a fontos, hogy az adott csoport törvényesen vagy hivatalosan elismert legyen, hanem az, hogy rendszeres találkozó, tagság formájában valamilyen szervezeti állandóságot mutasson, és/vagy a résztvevők által elismert legitim döntéshozatali testülettel vagy eljárással rendelkezzen.
- *Magánjellegűek*, azaz nem részei az állami intézményrendszernek, még akkor sem, ha esetleg kormányzati forrásból részesülnek támogatásban. Ez a jellemző különbözteti meg megközelítésünket a fent taglalt gazdasági definícióktól, melyek a jelentős állami támogatásban részesülő szervezeteket kizárják a civil szektorból.
- *Nem osztják fel a nyereségüket*, azaz nem elsősorban üzleti céllal jöttek létre, és nem osztják fel a profitot igazgatóik, részvényeseik vagy menedzsereik között. A civil szervezetek működésük során termelhetnek profitot, de azt vissza kell forgatniuk a célkitűzéseinek eléréséhez szükséges tevékenységbe. Ez a kötelezettség egyfajta helyettesítője a „közösségi cél” szempontnak, amellyel a civil társadalom néhány definíciójában találkozhatunk, de nincs előre és minden országra érvényes módon meghatározva, hogy mi tekintendő igazi „közcélnak”. Ehelyett a meghatározás inkább

³⁹ Lester M. SALAMON–Helmut K. ANHEIER, *Szektor születik*, Nonprofit Kutatások 4. Nonprofit Kutatócsoport, Budapest, 1995, in: www.nonprofitkutatas.hu/letoltendo/537_SZEKTOR_SZ%DCLETIK.doc, letöltési idő: 2014.02.11., 8.

⁴⁰ Lester M. SALAMON–Helmut K. ANHEIER, *Összefoglaló egy nemzetközi nonprofit kutatás második szakaszáról*, eredeti mű címe: *The Emerging Sector Revisited–A Summary*, Budapest, Civitalis Egyesület, 1999, 10.

azokra az emberekre bízva a döntést, akik feltételezik, hogy ha egy országban vannak olyan csoportok, amelyek önkéntesen támogatnak egy szervezetet, bár nem számíthatnak arra, hogy az általa termelt profitból bármekkora mértékben is részesednek, az komoly bizonyítéka annak, hogy az adott szervezet valamiféle közösségi célt szolgál. Ez a kritérium szintén alkalmas a civil és a nyereség-orientált szervezetek egymástól való megkülönböztetésére.

- *Önkormányzók*, azaz megvan a saját mechanizmusuk a belső irányításra, képesek saját hatáskörükénél fogva a működés felszámolására, és alapvetően ők irányítják saját ügyeiket.
- *Önkéntes jellegűek*, azaz a tagság és a munkájukban való részvétel nem törvényi előírás vagy egyéb kényszer eredménye. Ez a kritérium abban is segít, hogy definíciónkat a közösségi célhoz kapcsoljuk. Olyan közcélhoz azonban, amelyet minden ország állampolgárai maguk határoznak meg, amikor eldöntik, hogy saját kezdeményezésre milyen szervezetek tevékenységében vesznek részt.”⁴¹

1.2.2. Nonprofit Szervezetek Nemzetközi Osztályozási Rendszere

A kutatás további nagy előrelépése volt, hogy megalkotott egy univerzális kategóriarendszert, melybe a civil szervezetek besorolhatók. A besoroláshoz a Nemzetközi Standard Ipari Osztályozást (International Standard Industrial Classification of All Economic Activities) vették alapul, és egészítették ki a szektor igényeinek megfelelően.

Nonprofit Szervezetek Nemzetközi Osztályozási Rendszere, csoportok és alcsoportok:

I. „Kultúra és rekreáció

- Kultúra és művészetek
- Sport
- Egyéb rekreáció

II. Oktatás és kutatás

- Alap- és középfokú oktatás
- Felsőoktatás
- Egyéb oktatás

⁴¹ Lester M. SALAMON–S. Wojciech SOKOLOWSKI–Regina LIST, *A civil társadalom „Világnézetben”*, eredeti mű címe: *Global Civil Society–An Overview*, Budapest, Civitalis Egyesület, 2003, 15–16.

- Kutatás
- III. Egészségügy
- Kórházak és rehabilitáció
 - Szanatóriumok
 - Mentális ellátás, krízisintervenció
 - Egyéb egészségügyi ellátás
- IV. Szociális szolgáltatások
- Szociális szolgáltatások
 - Katasztrófa-elhárítás, polgári védelmi menekültek ellátása
 - Szociális pénzügyi támogatások
- V. Környezetvédelem
- Környezetvédelem
 - Állatvédelem
- VI. Település-, gazdaság-, és közösségfejlesztés, lakásügy
- Gazdaság-, és településfejlesztés
 - Lakásügy
 - Foglalkoztatás és képzés
- VII. Polgári jogok, érdekvédelem, politika
- Állampolgári és érdekvédelmi szervezetek
 - Jogi szolgáltatások
 - Politikai szervezetek
- VIII. Jótékonyosság és önkéntesség
- IX. Nemzetközi kapcsolatok
- X. Vallási szervezetek
- XI. Szakmai és üzleti szervezetek, szakszervezetek
- XII. Egyéb, besorolatlan”⁴²

⁴² Lester M. SALAMON–S. Wojciech SOKOLOWSKI–Regina LIST, *A civil társadalom „Világnézetben”*, eredeti mű címe: *Global Civil Society–An Overview*, Budapest, Civitalis Egyesület, 2003, 46.

1.3. A civil szervezetek magyarországi története

A civil szervezetek létrejöttéhez szükség van egy modern állami rendszerre és egy nagyobb létszámú lakosságra, ami a munkamegosztás magasabb szintjén áll. A középkori magyar társadalom felépítését tekintve központosított volt, az élen az uralkodó, megnevezését tekintve a király állt, mellette meghatározók voltak: az egyház mint párhuzamosan működő, részben önálló testület, valamint a fegyvert forgatók köre, azaz a nemesség. Ezen három nagy kategória mellett beszélhetünk a civil lakosságról, amit szintén két nagy csoportra bonthatunk: az egyik a földet művelők, a másik a polgárság. Természetesen mivel több száz évről és folyamatos változásokról beszélünk, a földet művelők köre is változott, voltak jobbágyok, zsellérek, és ezek különböző szokásjogi besorolásai, attól függően, hogy közvetlenül az uralkodó vagy vár alá, vagy egyházi uradalom alá tartoztak. A nemesség is horizontálisan differenciált volt, ugyanúgy ahogy az egyházi szervezet is. Az uralkodó mellett az egyház volt, amely a társadalmat irányította. A valláson keresztül közös érték- és normarendszert közvetített a lakosság számára.

A középkori Magyarországon létrejöttek az úgynevezett confraternitások, amit testvérületnek lehet a latinból fordítani. A confraternitás egy hívőkből álló csoport, mely az egyház engedélyével tevékenykedik. Tagjaikat a katolikus egyház laikusoknak hívja, mivel nem egyházi személyek voltak. Céljuk a felebaráti szeretetből történő jócselekedet és isten szolgálata. Az ő tevékenységüket különböző egyháziak, szerzetesrendek karolták fel. Ilyen volt például az Ágoston-rendi remetéknél az Öv-társulat, vagy a Domonkos-szerzetesrendnél a Rózsafüzér Társulat.

Az egyházi, valamint a fegyveres elit többször átfedte egymást. Létrejöttek lovagrendek, melyek egyfajta kisebb csoportosulásai voltak a nemességnek. Belső magatartási kódexszel rendelkeztek, és sok esetben nem is voltak nyilvánosak, tagságukat bizalmasan kezelték. Bizonyos területek mentén szerveződtek, legyen az egyfajta keresztény ideológia, vagy akár egyfajta belső támogatási rendszer. Őket önálló csoportosulásnak lehet tekinteni, hiszen tagságuk önkéntes alapú volt, és valamilyen cél érdekében vagy valami mentén a társadalom többi szegmensétől elkülönülten szerveződtek. A polgárságot is mint társadalmi réteget további csoportokra lehet bontani: kereskedőkre, iparosokra, értelmiségiekre. Létszámuk a középkori Magyarországon alacsonynak mondható. Tevékenységük szempontjából történő csoportosításuk leginkább elméleti síkú, hiszen többségük egyszerre több tevékenységet is folytathatott, ez alatt értem azt, hogy például a kovács amellett, hogy kisiparos még

földterülettel is rendelkezhetett, és földművelést is folytathatott, noha tevékenysége tekintetében nem az volt az elsődleges. A mesterek, iparosok, kereskedők céhekbe tömörültek, ezeken belül is megkülönböztettek mestereket, legényeket, inasokat. A céhekbe történő bejutás nem volt egyszerű, végig kellett járni egy rendkívül nehéz tortúrát, ahhoz, hogy valaki bejusson a szervezetbe. A céhek megjelenéséről a 14. századtól beszélhetünk, az első magyarországi szabályzásukat Nagy Lajos királyunk tette meg. A céhek létrehoztak céhegyleteket, melyek tagjaik segélyezésével foglalkoztak, tagjai erkölcsi világa és gondolkodásmódja összefonódott a vallással. A céhek rendelkeztek céholtárral és céhvédőszenttel. A céhlegények saját maguk megsegítésére külön is létrehoztak szervezeteket. Amit kevesen tudnak, hogy a kulturális hatások, viselkedési normák nem intézményesült keretek között a mai napig fennmaradtak, vagy tovább éltek, például az Északkelet-Magyarországon lévő Boldogkőváralja településen, ahol a borászattal és pálinkafőzéssel foglalkozó idős gazdáknak a mai napig földalatti pincerendszereikben több esetben oltár és egyházi jelképek vannak felállítva.

Az újkorban, ahogy az urbanizáció által létrejött a nagyobb népességkoncentráció, úgy bontakoztak ki a különböző civil csoportosulások. A hazai történelemírásban véleményem szerint II. József Habsburg-uralkodót sok esetben tévesen ítéljük meg, hiszen a központosított irányítással azt kívánta elérni, hogy felvilágosodjon az állama. Az általa alkotott törvények haladó szelleműek voltak, csak azok mások megkérdése és beleegyezése nélkül lettek bevezetve. Az ország fővárosában és kisebb számban vidéken sorra nyíltak a különböző kávéházak, melyek a fiatal értelmiség számára egyfajta kikapcsolódási lehetőséget biztosítottak, majdan ezen közösségi terekből továbbfejlődve felolvasó- és íróklubok alakultak meg. Ebben a légkörben és korszakban jöttek létre gyakorlatilag az első felvilágosult, modernnek nevezhető civil szervezetek, klubok, egyesületek, alapítványok. Az akkori Magyarországra nagy hatással voltak a francia liberális eszmék, valamint azon átalakulóban lévő társadalmi légkör, mely a későbbiekben a jobbagyfelszabadításhoz vezetett.

Az 1848-as szabadságharc utáni időszak, melyet a dualizmus korának is szoktak nevezni az Osztrák–Magyar Monarchia államegyüttese miatt, 1867-től 1918-ig tartott. Ez az időszak korábban nem látott gazdasági fellendülést hozott az országnak. Eltörölték a céhrendszert, és az ipari fejlődés kezdett kibontakozni. A Széchenyi István által korábban áhított bankrendszer is kibontakozott. A társadalom szinte minden szintjén létrejöttek különböző civil szervezetek. 1878-ban a Bosznia-Hercegovinába küldött katonák családjai számára például gyűjtést szervezett a Központi Segélyező Nőegylet, melynek tevékenysége olyannyira sikeres volt, hogy tagjai a sikereken felbuzdulva létrehozták a Magyar Országos Segélyező Nőegyletet. A

Magyar Vöröskereszt is ekkor jött létre, alakuló gyűlését 1881-ben tartották, és a szervezet neve Magyar Szent Korona Országai Vörös-Kereszt Egylet lett. A szervezetet a rá következő évben, 1882-ben felvette soraiba a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága is, így nemzetközileg elfogadott szervezetté vált. A kor egyik legkiemelkedőbb kulturális rendezvénye az 1896-os millenáris rendezvénysorozat volt, melyet az ország fennállásának ezredik évfordulója alkalmából rendeztek. Ezen megemlékezés sokáig kihatott a kor társadalmára.

Az első világháborúba való belépés, majd a sokkhatás, ami ezzel járt, váratlanul érte az országot. A lakosság győztes háborúra számított, helyette viszont elnyúló harcok és a veszteségek híre érkezett a frontról. A korábbi gazdasági termelés visszaesett. A hátszágban lévő civil lakosság éhezett; 1915-ben bevezették az ebédjegyet. Társadalomszerkezeti átalakulást hozott, hogy a férfiak hiányában a nők bekerültek az ipari termelésbe. A háború után általános elégedetlenség lett úrrá, aminek oka a gyász, a vesztes harcok, és az életszínvonal korábbiakhoz képesti visszaesése. A frontról hazaérkező katonák és az otthoni elégedetlenkedők között terjedtek a marxizmus eszméi. 1919-ben létrehozták a rövid ideig tartó Magyarországi Tanácsköztársaságot. A kommunista államberendezkedés egy sor olyan változást hozott, amit csak diktatórikus eszközökkel tudott véghezvinni, ezért bukása után a marxista eszméket vallókat „mellőzték” a közéletből, melynek következménye az lett, hogy csak jobboldali és nacionalista érzelmeket valló emberek kerülhettek be a közéletbe.

Hazánkban az első világháború után a sebesültek támogatására több hazafias jellegű csoport is működött. A nők önkéntes alapon gyűjtéseket szerveztek, ruhákat varrtak a rászorultaknak, ezen tevékenységeket többek között a hazai Vöröskereszt koordinálta. Támogatták az árván maradtakat és hadirokkantakat. A vesztes első világháború után 1920-ban módosították az ország határait, melyet az ország máig kiható sokkhatásként élt meg. Abban a társadalmi légkörben, aki valamilyen szinten nem ítélte el a határmódosításokat, valamint nem állt ki a hazafias érzelmek mellett, az népszerűtlenné vált. Az emberek önkéntes alapon támogatták egymást. A társadalomban mind alulról, mind felülről elvárás volt, hogy mindenki részt vegyen saját szintjén a közösségi szerepvállalásban. Az elit bálákat rendezett, melyek bevételeit a különböző szervezeteknek adta. Maga a folyamat kettős volt, hiszen amellett, hogy sok szervezet erősítette a nemzeti érzületet, továbbá támogatta a rászorultakat, ki is szelektálta a rendszerből a másképp gondolkodókat. Az alapítványok és egyesületek korábban nem látott létszámot értek el. Ezen szervezetek sok esetben párhuzamosan összeforrtak bizonyos vallási gondolkodásmóddal vagy életvitellel, ilyen volt például a cserkészmozgalom. A cserkészlet több szempontból is hasznos volt a kor politikai vezetőinek, hiszen önálló életvitelre, hazaszeretetre, vallásos erkölcsiségre és fegyelemre nevelte a

fiatalokat, mely erények katonai szempontból a második világháború közeledtével egyre fontosabbá váltak.

A második világháborút Carl von Clausewitz szavaival élve „Absoluter Krieg”, azaz abszolút háborúnak lehet nevezni. Magyarországon is a háborúban a társadalom minden eleme valamilyen formában részt vett, a háború utolsó szakaszában a mozgósítás teljes körű volt, az egész gazdaság a háborút szolgálta, a férfiak a fronton, a nők többnyire a gyárakban és a kórházakban tevékenykedtek. Ebben a légkörben, amikor mindenki a munkamegosztás különböző szegmensén, de a háborúval van elfoglalva, érthető módon, nem működtek a civil szervezetek. Ezen állapot véleményem szerint nem megszűnést, hanem inkább egyfajta tetszhalott állapotot jelent, hiszen a szervezetek tagjai egyéb tevékenységgel vannak elfoglalva. Természetesen ebben az időben is volt olyan szervezet, amely rendeltetésénél fogva működött, ilyen volt például a Vöröskereszt.

A második világháború utáni állapotok szintén éles társadalmi átalakulást hoztak Magyarország életében. Az ország elvesztette a háborút, és mint vesztes állam az orosz megszállás alá került. A kommunista ideológiát valló orosz rendszer lépésről lépésre átalakította az államirányítást. Bevezetésre került az egypártrendszer, valamint kiépült a belső elhárítás, amivel az országot teljes ellenőrzés alá lehetett vonni. A civil szervezetek, melyek a háború alatt nem tevékenykedtek, a háború utáni időkben újraéledtek, ezen szervezetek éppúgy, mint a többpártrendszer, veszélyt jelentettek az újonnan létrehozott diktatórikus államrendszerre, hiszen nem egyszer külön véleményt fogalmaztak meg attól. A háború után az egyesületek egy részének tagsága megszűnt, mások pedig kompromittálódtak.⁴³ Az 1946. évi népköztársasági alkotmány lehetővé teszi az egyesülés szabadságát, azonban az államapparátus komoly ellenőrzés alatt tartotta a szervezeteket.⁴⁴ A Gazdasági Főtanács 1948. évi 475. számú határozata kimondja a közalapítványok megszűnését, az 1949. évi 2. számú törvényerejű rendelet részletesen foglalkozik az alapítványok megszüntetésével, az 1959-es új Polgári Törvénykönyv pedig már nem is tartalmazza az alapítvány jogi intézményét.⁴⁵ Természetesen a rendszer nem szakított teljesen a régi intézményekkel, megtartotta azon szervezeteket, melyek hasznosak voltak számára, csak annak vezetőségét és amennyiben szükséges volt, annak nevét változtatták meg. A korábbi Cserkészszövetség mintájára létrehozták a Magyar Úttörők Szövetségét, a vallásos ideológia helyére beemelték a marxista

⁴³ BARTAL Anna Mária, *Nonprofit elméletek, modellek, trendek*, Budapest, Századvég, 2005, 165.

⁴⁴ KUTI Éva, *Hívjuk talán nonprofitnak...*, Nonprofit kutatások 7., Nonprofit Kutatócsoport, Budapest, 1998, 25., <http://mek.oszk.hu/01300/01398/>, letöltés ideje: 2010.03.22.

⁴⁵ BARTAL Anna Mária, *Nonprofit alapismeretek kézikönyve*, Budapest, Ligatura, 1999, 128. idézi: LÓDERER Balázs, *Nonprofit szervezetek a fegyveres testületek tükrében*, *Hadtudományi Szemle*, 2010. 3. évf. 3. szám, 12.

eszméket, és ugyanúgy a szabadidő eltöltése melletti személyiségfejlesztésre használták az ifjúsági szövetséget. 1950-ben létrehozták a Magyar Dolgozók Pártja ifjúsági szervezetét, a Dolgozó Ifjúság Szövetséget, amely 1956-ig működött. 1957-ben felállították a Magyar Szocialista Munkáspárt ifjúsági szervezetét, a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetséget, mely a rendszerváltásig, 1989-ig működött. A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetségnek létrejött egy rendvédelmi funkciókat ellátó egysége, az Ifjú Gárda. Ők a rendvédelmi szervek utánpótlását látták el, 14 éves kortól lehetett belépni tagjai közé, nemtől függetlenül. A szervezet szintén a rendszerváltás kapunyitásakor szűnt meg. Az Ifjú Gárda érdekessége, hogy mellette működtek a különböző katonai szakközépiskolák is, tehát egyfajta megkettőződés volt a rendszerben. Egyik oldalon volt egy leendő hivatásos vonal, másrészt volt egy katonai, rendvédelmi oktatást folytató, szintén önkéntes alapon működő civil vonal. Ezen szervezetek tevékenysége az okból is érdekes, hogy mindamellet, hogy ideológiai nevelésben és katonai oktatásban is részesültek a fiatalok, koruk ellenére alkalmasak voltak fegyveres tevékenység végrehajtására. Véleményem szerint ezen szervezeteket nem lehet a mai értelemben vett civil szervezeteknek venni, mert az állam oly nagy mértékben belenyúlt működésükbe, hogy inkább egyfajta önkéntes alapon történő belépésre épülő államilag fenntartott intézménynek lehet őket tekinteni. Voltak azonban olyan szervezetek is, melyek tényleg ideológiamentesen működtek, ilyenek voltak az önkéntes tűzoltóságok, melyek a falvakban, kisebb településeken voltak jellemzők, és hasonlóak voltak a horgászegyesületek is.

A rendszerváltás időszaka szintén átalakulást hozott az ország életébe. A szocialista gazdaságpolitika nem működött, az ország nagymértékben eladósodott. A hidegháborús légkör eredményeként a fegyveres testületek fejlesztése oly mértéket öltött, hogy az a gazdaság más szegmensét és az életszínvonalat alacsonyan tartotta. Azonban meg kell említeni, hogy a szovjet érdekszférába tartozó államok közül Magyarországon volt így is a legnagyobb jólét. Ezt az időszakot gulyáskommunizmusnak is szokták nevezni, mert az államhatalom az enyhülés időszakában törekedett arra, hogy egyfajta állandó életszínvonalat tartson fenn. A diktatúra enyhülésével létrejöttek nem hivatalos, úgynevezett földalatti csoportosulások. Érdeemes megjegyezni, hogy ezen csoportosulások nem voltak mások, mint együtt gondolkodók baráti körei, melyek létüknél fogva fenyegették a rendszert. Hisz korábban a gyülekezési törvény alapján nem volt szabad bejelentés nélkül, engedély nélkül bárkinek is csoportot, közösséget alkotni. A nyolcvanas évek végén újból létrejöttek az alapítványok és az egyesületek. Jogi szabályozottságát az alapítványi jogintézmény 1987-es létrehívásához, és az egyesületről szóló 1989. évi II. törvényhez, továbbá az 1990-es Polgári

Törvénykönyv módosításához lehet kötni.⁴⁶ A korábbi állami kontroll is lassanként megszűnt. 1991-ben kivonult az utolsó szovjet katona is az országból, amivel ismételten egy új rendszer vette kezdetét. A rendszerváltás előtti, javarészt értelmiségiekből álló csoportok hozzájárultak a változásokhoz, és az új szabadság lehetőségeket kihasználva pártokat és civil szervezeteket hoztak létre.

A rendszerváltás utáni időszak nagy reményekkel volt teli. Az ország nagy része örült a változásnak és a szabadságnak. Volt egy réteg, aki a régi rendszer híve volt, természetesen őket rosszul érintette az átalakulás folyamata. A rendszerváltás után a diktatórikus rendszer híveit nem vonták felelősségre, és az átmenet a két rendszer között békésen zajlott le. A szabadság légkörében a civil szervezetek részéről egyfajta alapítási láz kezdődött, mely 1990-től 1991-ig tartott.⁴⁷ Sorra jöttek létre az alapítványok és az egyesületek. A polgári törvénykönyvbe 1993-ban három új jogi fogalom került: közalapítvány, köztestület és közhasznú társaság.⁴⁸ Az adózók 1996-tól adójuk 1%-át felajánlhatják nonprofit szervezeteknek.⁴⁹ Ezen törvény azóta többször módosult, viszont nagy áttörésnek tekinthető a civil szervezetek szempontjából. 1998-tól az adónk egy másik 1%-át is felajánlhatjuk különböző egyházaknak. 1997-ben egy újabb törvény jelent meg, mely szabályozta a közhasznú szervezeteket.⁵⁰ 2003-ban létrejött a Nemzeti Civil Alapprogram, mely támogatást nyújt a civil szervezeteknek. „A Nemzeti Civil Alapprogram célja a civil társadalom erősítése, a civil szervezetek társadalmi szerepvállalásának segítése, a kormányzat és a civil társadalom közötti partneri viszony és munkamegosztás előmozdítása az állami, önkormányzati közfeladatok hatékonyabb ellátása érdekében.”⁵¹ A civil szervezetekre vonatkozó törvények folyamatosan módosultak, és a szektor egyre inkább szabályozott, majd véleményem szerint egyre inkább túlszabályozottá vált. A különböző adózási szabályok, valamint bejelentési kötelezettségek miatt a szervezetek vezetőségének egyre inkább szakértőkké kellett válniuk, vagy külső szakértőt kell foglalkoztatniuk. A rendszerváltás óta eltelt idő alatt a hazai civil szervezetek nagy fejlődésen mentek át. Kialakult a szféra egy sajátos jellege. A korai alapítási láz is lecsengett, és egyfajta megtisztulás jellemzi jelenleg a rendszert. A szervezetek

⁴⁶ *Kézikönyv civileknek*, szerk. KUCSERA Tamás Gergely, Budapest, NÁFIOORE, 2006, 7., idézi: LÓDERER Balázs, *Nonprofit szervezetek a fegyveres testületek tükrében*, Hadtudományi Szemle, 2010. 3. évf. 3. szám, 12.

⁴⁷ BARTAL Anna Mária, *Nonprofit elméletek, modellek, trendek*, Budapest, Századvég, 2005., 218.

⁴⁸ 1993. évi XCII. Törvény in: <http://www.complex.hu/kzlat/t9300092.htm/t9300092.htm>. letöltés ideje: 2013.10.16.

⁴⁹ 1996. évi CXXVI. törvény a személyi jövedelemadó meghatározott részének az adózó rendelkezése szerinti felhasználásáról in: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99600126.TV, letöltés ideje: 2013.12.09.

⁵⁰ 1997. évi CLVI. törvény a közhasznú szervezetekről in: <http://www.c3.hu/~civital/NPTV.html>, letöltés ideje: 2013.12.02.

⁵¹ 2003. évi L. törvény a Nemzeti Civil Alapprogramról in: http://www.nca.hu/download.php?fil_id=8913, letöltés ideje: 2013.10.08.

küzdnek a támogatókért, hiszen többen tőkeszegények, így pályázatokon és különböző donorokon keresztül próbálják meg tevékenységük financiális háttérét megteremteni.

1.4. A civil szervezetek és a fegyveres testületek közötti eltérések

A civil szervezetek és a fegyveres testületek több szempontból is eltérést mutatnak egymáshoz képest. Megkönnyítve a későbbi elemzéseket, az alábbi táblázatban összegyűjtöttem azokat a főbb pontokat, melyekben az eltérések a legmarkánsabban jelentkeznek.

Katonaság	változók	Civil szervezetek
alárendelt	államhoz való viszony	többnyire független
centralizált	döntéshozatal	decentralizált
az erőszak alkalmazására hivatott	erőszakhoz való hozzáállás	többnyire erőszakmentes
hierarchikus	szervezeti struktúra	viszonylag vertikális
ismeri	rendfokozat	nem ismeri
fizetés, sorozás, ideológiai alapon	motiváció	nagyobb százalékban önkéntes
többnyire férfiak	nembeli megosztás	férfiak, nők vegyesen
viszonylag homogén	etnikum, kultúra, vallás	homogén vagy heterogén
merev	feladat-végrehajtás	flexibilis

A katonai és a civil oldal közti legnagyobb eltérés talán az, hogy míg a katonai rendszerre lehet általános ismérveket felsorolni, mely a legtöbb állam katonai rendszerére igaznak mondható, addig a civil szervezetek sokféleségéből adódóan nehéz olyan általános igazságokat felfedezni, mely mindegyikükre érvényes lenne. Természetesen, mint az alábbiakban látni fogjuk, vannak olyan pontok, melyekben a két rendszer markánsabban különbözik egymástól.

Az államhoz való viszony szempontjából a katonaság az egyik legősibb, legarchaikusabb állami intézmény. Az állam nem létezne nélküle, ezért végrehajtó szervként ezer szállal kötődik hozzá. A civil szervezetek hivatalosan az államtól függetlenek, és attól elkülönülve, azt nem egyszer segítve fejtik ki tevékenységüket. Az államtól való függetlenségüket

elveszíthetik abban az esetben, ha a civil szervezet nem elég tőkeerős, hiszen akkor különböző állami támogatásokra, pályázatokra szorulnak, így valójában egyfajta függőségi viszonyba kerülhetnek vele.

Az egyik legszembetűnőbb eltérés a döntéshozatali rendszerben mutatkozik meg. A katonai rendszer a hatékonyság fokozása miatt rendkívüli módon centralizált. A civil szervezeteknél a döntéshozatal demokratikusan történik. Természetesen centralizáció olyan civil szervezeteknél is előfordulhat, ahol a döntéshozó szerv létszáma alacsony, és tagjai közül egy autoriter személyiség kiemelkedve egyéni akaratát másokra kényszeríti, azonban ez nem a civil szervezetek sajátossága, hanem egy lehetséges egyéni eset.

Az erőszakhoz való hozzáállás szempontjából a katonaság az erőszak alkalmazására lett létrehozva, ezért annak mesterségét munka jelleggel űzi. A civil szervezeteket létrehozatalakor más célok vezérik. Azon civil szervezetek, melyekkel a katonák műveleti területen találkoznak, nagy valószínűséggel valamilyen humanitárius jellegű tevékenységet folytatnak, hogy segítsék embertársaikat, ezért elítélik az erőszak alkalmazását.

A szervezeti kultúra a döntéshozatali rendszerhez hasonlóan épül fel. A katonaság hierarchikus a gyors végrehajtás miatt. A civil szervezeteknél többnyire mellérendelt, azonban itt is elképzelhető a szervezet nagyságához mérten lépcsőzetes jellegű struktúra, viszont ez közel sem olyan mértékű, mint a katonaság esetében.

A katonák a hierarchikus rendszerben megkülönböztető jelzéseket hordanak, a tagok így tudják a szervezeten belüli pozíciójukat személyes ismeretek nélkül is beazonosítani. A civil szervezetek tagjai ilyen jellegű szimbólumrendszerrel többségében nem rendelkeznek.

Motiváció szempontjából a katonai szervezet hagyományos értelemben az anyaországtól vagy az azt létrehozóktól függ. A katonák elláthatják a munkájukat hivatásszerűen, fizetésért, sorkatonai szolgálat részeként, vagy akár ideológiai alapon is. Az ideológiai alapon történő fegyverforgatókat inkább terroristának, gerillának szokták nevezni, azonban fegyverforgató tevékenységük miatt az összehasonlítás során a katonaság keretein belül érdemes őket említeni. A civil szervezetek többségében az emberek önkéntes jelleggel látják el tevékenységüket. Fizetést csak a nagyobb szervezetek vezetői és a speciális tevékenységet ellátó munkatársak – például könyvelő – kapnak. Mivel sok tagjuk aktivista, valamint nonprofit jelleggel dolgozik, rendkívül költséghatékonyan tudnak működni.

Nembeli megosztást illetően markáns eltérés figyelhető meg. A katonák döntő többsége férfi, ez alól csak kevés állam hadereje kivétel, például Izrael. A Magyar Honvédség állományában nők is szolgálnak, azonban többségük nem harcoló beosztású, hanem inkább irodai tevékenységet, különböző háttértámogató jellegű munkákat lát el. A civil

szervezeteknél a nembeli megoszlás viszonylag kiegyenlített a fegyveres testületekhez képest. Természetesen bizonyos tevékenységek, mint például betegápolás, a civil szervezet tagságában is a társadalmi átlagnak megfelelően fog feltehetőleg leképeződni.

Etnikai, vallási, kulturális értelemben a katonaság nagyrészt homogén. Mivel tagjai többsége egy népből kerül ki, ezért egyazon kultúrában nő fel. Eltérések természetesen lehetnek, például Magyarország esetében: vannak katolikusok, reformátusok, görög-katolikusok, zsidó felekezethez tartozók és ateisták is, azonban mindegyik az európai keresztény-zsidó kultúrkörből kerül ki. A civil szervezeteknél attól függ, hogy homogén vagy heterogén egy szervezet, hogy a szervezet nemzetközi-e vagy sem. Amennyiben nemzetközi, akkor tagsága kiterjedtebb, és így nagyobb változékonyságot mutat.

A feladat-végrehajtás tekintetében a katonai rendszer rendkívül merev, ez az erős centralizált jellegből fakad. A merevség katonai szempontból sok előnnyel bír, hiszen a beosztottak teljes mértékig azt az utasítást fogják végrehajtani, amit az előljárójuk számukra elrendelt. A civil szervezetek tagjai ennél sokkal rugalmasabban dolgoznak, nagyobb döntési lehetőséggel rendelkeznek, mint a katonai testület tagjai. A katonaság és a civil szervezetek kapcsolata, együttes munkája során ez a pont erősen meghatározó, hiszen ők a nem katonai jellegű problémákra gyorsabban tudnak reagálni, mint a fegyveres testület tagjai.

A magyarországi és missziós tapasztalataim során sok sztereotípiával találkoztam, mellyel – természetesen nem hivatalosan – a katonák és a civil szervezetek tagjai illetik egymást. A kifejezések között található vulgáris jellegűek is, melyeken szándékosan nem finomítottam, hogy azok tartalma eredeti valójában jelentkezzen.

- **Civilek a katonákról:** arrogáns, civilfóbiás, szekrényhátú, autoriter, konzervatív, türelmetlen, túlságosan is biztonság-centrikus, kockagondolkodású, fegyverőrült, deszkahátú,
- **Katonák a civilekről:** katonaelles, hippik, kócféjűek, megbízhatatlanok, fegyelmezetlenek, anarchikusak, kontrollálhatatlanok, szakértők, önkéntesek, örültek, azért, mert itt vannak.

1.4.1. A civil Adatbázis vezetése a civil szervezetekről

A magyar CIMIC képesség, melynek Koszovóban utódja az Összekötő Megfigyelő Csoport, műveleti területen Afganisztánban és Koszovóban történő munkája során szerzett mélyebb tapasztalatokat a civil szervezetekkel kapcsolatban. A műveleti területen

tevékenykedő szervezetekről a kikerkező állomány lehetőség szerint már odahaza, a háországban igyekszik minden információt beszerezni, hogy a kikerkezés után feladatát minél hamarabb el tudja látni. A civil szervezetekről az információkat listaszerűen egy adatbázisba gyűjtik. Egy szervezetről minél több információval rendelkezünk, annál jobban lehet a parancsnok munkáját segíteni, mivel így el tudja dönteni, hogy melyekkel kíván együttműködni, és melyekkel nem.

A civil szervezetekről szükséges elsődleges információk:

- szervezet neve
- szervezet elérhetősége (fizikális cím, telefonszám, honlap)
- vezetője, kontaktszemély neve, esetleg fényképe
- rendelkezik-e mandátummal
- helyi vagy nemzetközi szervezet
- tevékenységi köre/körei
- önkéntesek, munkatársak száma
- aktivitás (igen/nem)
- hozzánk való attitűdje
- utolsó találkozás dátuma

Ezen információmennyiséget gyakorlatilag nem lehet egy kisméretű papíron feltüntetni, melyet a katona munkája során magával tudna vinni, ugyanakkor nem is érdemes, hiszen ha az illetéktelen kezekbe kerül, nagy károkat okozhat. Hivatalosan a CIMIC rendelkezik CIMIC jelzésekkel, melyek megkülönböztetnek baráti, ellenséges, semleges és ismeretlen kategóriákat. A szimbólumok mind színben, mind külalakban eltérnek egymástól a könnyebb beazonosíthatóság érdekében. A CIMIC jelzéseket a Tactics, Techniques, and Procedures 3 (TTP3) foglalja magába. A szimbólumok rendkívül hasznosak az aktív műveletek során, amikor csekély idő alatt sok információt kell átadni olyanoknak, akik nem rendelkeznek vele.

Személyes tapasztalataim során még sosem találkoztam a gyakorlatban is használatos, ilyen jelzésekkel ellátott dokumentumokkal vagy térképekkel. Ez alól egyedül három kivétel van, az egyik a védett épületek, melyek a kulturális örökség részét képezik, a második a menekülttáborok speciális jelölése, a harmadik a temetők, tömegsírok feltüntetése. A barát, ellenség jelölést civil szervezetnél sosem láttam, vagy legalább is a Magyar Honvédség keretein belül nem alkalmazott. Ennek oka az, hogy azon civil szervezetekről, akikkel az

értük felelős CIMIC beosztású katona tartja a kapcsolatot, gyakorlatilag mindent tud róluk, és amikor a tábort elhagyja, akkor maximum a szervezet címét írja fel, és viszi magával. A tábor falain kívülre adatbázist senki nem visz ki, ezzel védjük az információt, és azokat a szervezeteket, melyekkel kapcsolatban állunk.

CIMIC jelzések

Jelzéscsoport	Alak	Szín
Baráti	Kör vagy téglalap	Kék vagy üres
Ellenséges	Rombusz	Vörös
Semleges	Négyzet	Zöld
Ismeretlen	Négylevelű lóhere	Sárga

A civil szervezetek besorolása a gyakorlatban a tényleges tevékenységi kör alapján történik. A civil szervezeteket be lehet sorolni a már fentebb említett nemzetközi besorolások alapján, azonban a fegyveres testület a saját besorolási rendszerét alkalmazza. A saját besorolási rendszer a szerint működik, hogy a misszió szempontjából mik élveznek prioritást, például oktatás, egészségügy. Amik katonai szempontból irrelevánsak, például bélyeggyűjtő civil szervezet, azok az egyéb kategóriában kapnak helyet.

Afganisztánban a civil szervezeteket a műveleti koncepciónak megfelelően az alábbi öt kategória alapján rendszerezték:

- Oktatásügy fejlesztése
- Egészségügy fejlesztése
- Infrastruktúra fejlesztése
- Kormányzati szervek tevékenységének támogatása
- Egyéb területek

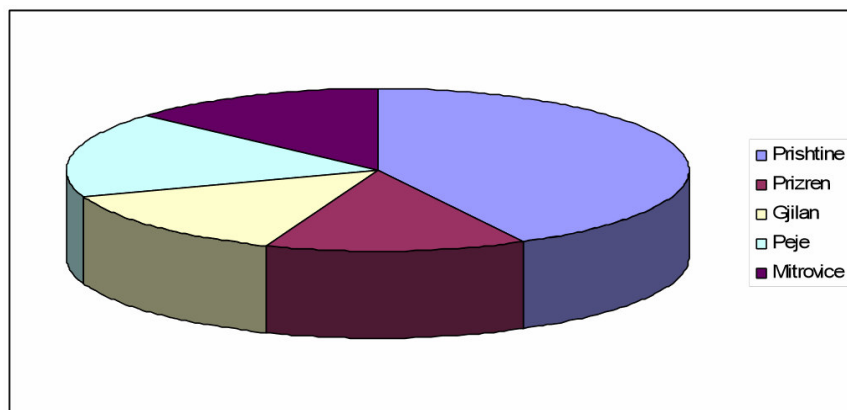
A barát, ellenség, semleges, ismeretlen kategóriák megjelölése általában a civil szervezet neve mellett szokott szerepelni, néha pedig nevének beszínezésével szokták jelölni. A jelölés sokszor eltérő. Van, hogy hátrébb vannak sorolva azon szervezetek, melyek a katonaság szempontjából irrelevánsak, gyakorlatilag folyószámmal jelölve a pozíciójukat. Nem egyszer nincs is jelölés, és az adott területen dolgozók csak szóban adják át egymásnak az információt.

Mind Koszovóban, mind Afganisztánban külön táblázatot vezettünk arról, hogy ki kivel és mikor találkozott, ez alapján lehet a találkozóról készült jelentést visszakeresni. A

visszakeresés bizonyos információk pontosítása és a megbeszéléseken, találkozókön elhangzott adatok felfrissítése miatt fontos, valamint elengedhetetlen az adott beosztást váltó katoná számára, hiszen így vissza tudja keresni az előzményeket.

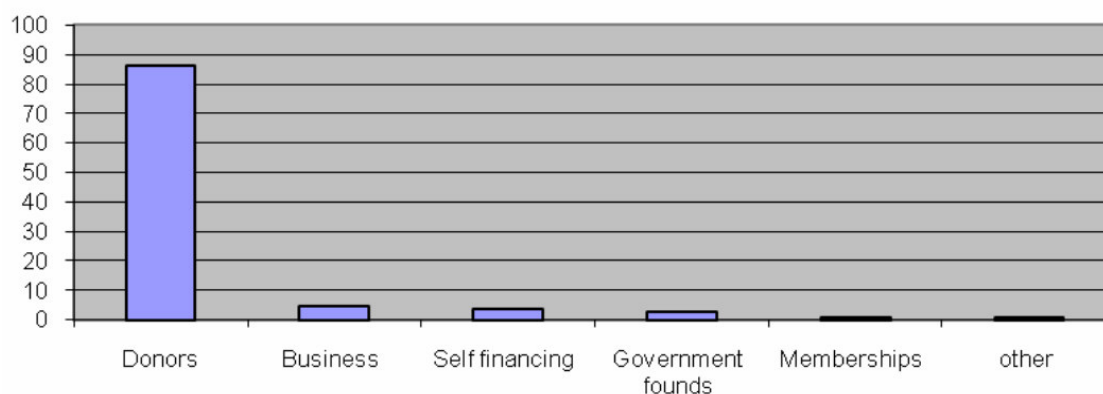
Koszovóban 2008-ban 4882 regisztrált civil szervezet volt.⁵² Az alábbi kördiagramon lehet látni a városközpontok szerinti megoszlásokat.

1. ábra Civil szervezetek városközpontok szerinti megoszlása Koszovóban, 2008⁵³

Az alábbi táblázatban nyomon lehet követni, hogy a civil szervezetek működési költségének döntő többségét különböző donorok állják, melyek nélkül nem lenne működőképes a szektor.

2. ábra Civil szervezetek működési költségének megoszlása Koszovóban, 2008⁵⁴

⁵² Report: *NGO Sector in Kosovo; development, challenges and opportunities*, (data: NGO registration Office, Ministry of Public Services), Prishtine, 2008., in: <http://www.advocacy-center.org/Newsletter/Publications/CSE.pdf>, letöltés ideje 2014.05.02.

⁵³ Report: *NGO Sector in Kosovo; development, challenges and opportunities*, (data: NGO registration Office, Ministry of Public Services), Prishtine, 2008., in: <http://www.advocacy-center.org/Newsletter/Publications/CSE.pdf>, letöltés ideje: 2014.05.02.

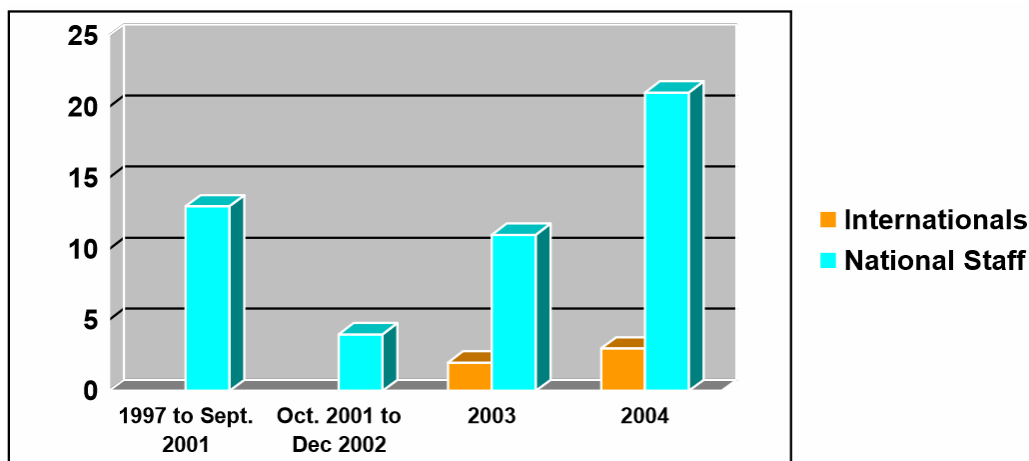
⁵⁴ Report: *NGO Sector in Kosovo; development, challenges and opportunities*, (data: NGO registration Office, Ministry of Public Services), Prishtine, 2008., in: <http://www.advocacy-center.org/Newsletter/Publications/CSE.pdf>, letöltés ideje 2014.05.02.

Afganisztánban 2003-ra több mint 1600 civil szervezet regisztrálta magát a Tervezési Minisztériumnál.⁵⁵ Az addig regisztrált civil szervezetek többsége afganisztáni volt. Jelenleg hét szervezet koordinálja a civil szervezetek munkáját:

- Afghan NGO Coordination Bureau
- British Agencies Afghan Group
- AIMS
- Afghan Coordinating Body for Afghan Relief
- Afghan NGO Security Office
- Microfinance Investment Support Facility for Afghanistan
- European Network of NGOs in Afghanistan⁵⁶

Afganisztán biztonsági helyzet szempontjából teljesen más csoportba tartozik, mint Koszovó. Afganisztánban a civil szervezetek tagjai veszélynek vannak kitéve és ezért nem is könnyű statisztikailag végigkövetni, hogy ténylegesen jelenleg mennyi szervezet működhet az ország területén. A civil szervezetek halálózási statisztikáját szemlélve láthatjuk, hogy a nemzetközi vezetőséggel rendelkező civil szervezetek irányába magasabb számban következtek el támadást, mint a helyi civil szervezetek esetében.

3. ábra Civil szervezetek afganisztáni halálózási statisztikája, 1997-2004⁵⁷

⁵⁵ *Afghanistan: Peacebuilding, NGOs*, in: <http://www.cmi.no/afghanistan/themes/ngos.cfm>, letöltés ideje: 2014.05.02.

⁵⁶ *The Afghanistan Analyst*, 2013., in: <http://afghanistan-analyst.org/ngos/>, letöltés ideje: 2013.10.12.

⁵⁷ *Afghanistan NGO Safety Office (ANSO) and CARE*, May 2005, in: <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/D3E33F46A4AEF11E49256FF90007253B-care-afg-5may.pdf>, letöltés ideje: 2014.06.01.

1.4.2. Lehetséges példa a civil szervezetekkel való együttműködésre

Magyarországon az MH CKELMK állományába tartozó katonák a kiképzés során elsajátítják a számukra szükséges információkat a civil szervezetekről. Megismerik a legnagyobb hazai civil szervezeteket, történetüket és tevékenységüket, valamint azokat a szervezeteket, melyekkel az országhatárokon túl a kollégáik már korábban találkoztak. Lehetőség szerint, hogy tényleges, a gyakorlatban is alkalmazható információkhoz jussanak, az ilyen képzésekre az adott civil szervezeteket el szokták hívni, hogy tartsanak előadást az állomány részére.

Például 2010 októberében Kolontár, Deveser és Somlóvásárhely településeket elöntötte az Ajkai Timföldgyár zagyatározójában lévő vörös iszap, mely tragédia során többen életüket veszítették, és hatalmas kár érte a környező élővilágot. Több civil szervezet, épp úgy, mint a Magyar Honvédség, aktívan részt vett a mentési és helyreállítási munkálatokban. Az ilyenkor velük történő összehangolt munka nagymértékben segíti a közös célt, ami jelen esetben a mentés volt. Amit a hadseregnek a civil szervezetek által ekkor végzett nagyszerű munka mellett kifejezetten tanuló szándékkal el kell sajátítania: a rendkívül jól alkalmazott sajtónyilvánosság. Mivel munkájukat nonprofit jelleggel látják el, ezért a média-megjelenés fontos számukra, hogy minél többen tudjanak róluk, és támogassák őket.

Előfordulhat idővel például, hogy az éghajlatváltozás esetleges vízhiány, járvány következtében egy erősebb migrációs hullám jelenik meg az ország területén. De akár egy szomszédos országban történő fegyveres konfliktus is előidézhetheti a népesség mozgását. A civil szervezetekkel való együttműködésre kifejezetten jó példa lehet az ilyenkor létesítendő menekülttáborban a velük való közös tevékenység. „A nyugat-szaharai válás után az algériai menekülttáborokban például különböző segélyszervezetek tevékenykednek, amelyek az élelmiszer, ruha, pénz és egyéb adományok gyűjtésével, és elosztásával foglalkoznak”⁵⁸ Jelenleg Oroszország és Ukrajna között fegyveres konfliktus zajlik. A lakosság egy része várhatólag, amennyiben rövid időn belül nem sikerül békét kötniük, Ukrajnában a háborús övezetből nyugati irányba el fog vándorolni. Az ily módon várható népességmozgásra előre fel lehet készülni. Az emberek többnyire ilyenkor nem hagyják el azonnal először hazájukat, hanem csak azokra a területekre vándorolnak, ahol kellő távolságra vannak a harcoktól, de még az anyaországon belül találhatóak. Az államhatár tömeges átlépésére részükről csak akkor kerül sor, ha nincs más választásuk az életben maradás szempontjából. A történelem

⁵⁸ BESENYŐ János: *A nyugat-szaharai menekültkérdés és az algériai menekülttáborok* – Afrika Tanulmányok, 2010. IV. évfolyam, 3. szám, 81., in: http://www.afrikatanulmanyok.hu/application/essay/906_1.pdf, letöltés ideje: 2012.10.12.

sajátosságából adódóan a hazánkat határoló országokban sok magyar ember él, így a Magyarország területére érkező menekültek egy részénél előfordulhat, hogy magyar nemzetiségű lesz. A nagyobb létszámú menekülthullám megjelenése esetében érdemes az országban különleges jogrendet bevezetni. A hirtelen megnövekedett népesség megnövekedett biztonsági kockázatot jelent. Ilyenkor emberbaráti felelősség számukra segítséget nyújtani, azonban mellette mérlegelni kell, hogy az ország biztonsága szempontjából, mely az az emberszám, amit kockázat nélkül segíteni képes. Kockázatot jelent a biztonsági erők lekötése, a betegség megjelenése, illetve az ellátáshoz szükséges élelmiszer, valamint vízkészlet nagysága. A menekültek nagyszámú megjelenése előrevetíti azt, hogy a biztonsági helyzet romlott, ezért fel kell készülni a katonai erők megerősítésére. A civil szervezetekkel való együttműködés ez esetben elengedhetetlen, hiszen rendelkeznek olyan kapacitással és képzettséggel, amely a tábor üzemeltetéséhez szükséges, és így az annak védelmét esetleg szavatoló fegyveres erők létszámát minimalizálni lehet, mely így az ország védelmére tud koncentrálni.

Magyarországon a jelenleg Debrecenben és Bicskén található menekülttáborok mellett az újabb menekülttábor, vagy táborok létrehozásakor az alábbi négy alapfeltételt kell párhuzamosan megteremteni:

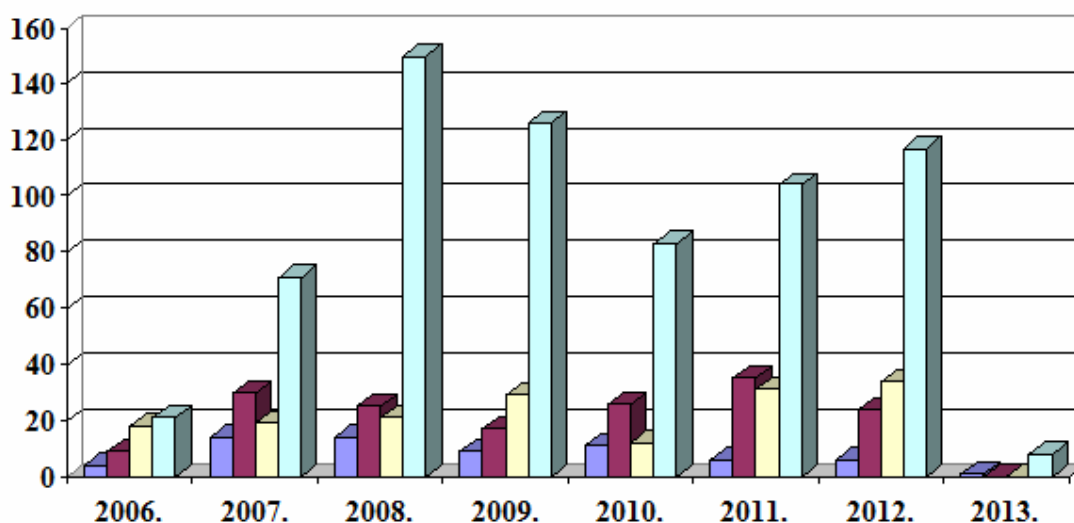
- szavatolni kell a biztonságot
- meg kell teremteni az életben maradás feltételeit (víz, táplálék)
- higiéniai feltételek megteremtése (csatornázottság, egészségügy)
- szállóhelyek megteremtése

A menekülttábor üzemeltetése során a CIMIC beosztású személyek missziós tapasztalatai tudnának segítségül szolgálni az idegenrendészetnek, az ott dolgozó polgári alkalmazottaknak, vagy civil szervezetek aktivistáinak. A biztonsági helyzet javulása után a menekülttáborban lévő embereknek a kormány döntésétől függően három alternatíva áll rendelkezésére: visszatelepülés, harmadik országba való vándorlás, valamint letelepedés. A letelepedés esetében egy integrációs folyamat veszi kezdetét, mely során a letelepedni kívánó személy elsajátítja az adott ország nyelvét, kultúráját, viselkedési szokásait.

1.4.3. A civil szervezetekkel való együttműködés statisztikai adatai

Afganisztánban és Koszovóban a CIMIC részleg egyaránt rendelkezett egy CIMIC költségvetési kerettel, melyből a különböző projektek megvalósítását finanszírozta. Amennyiben be tud vonni bizonyos projektekhez egyéb társfinanszírozó szereplőket is, mint például a helyi önkormányzat, vagy civil szervezet, akkor anyagiakat spórolhat meg. Afganisztánban hat és fél év alatt a CIMIC-PSYOPS részleg összesen 1076 projektet hajtott végre Baghlan tartományban. Ez éves szinten átlagosan 165 projektet jelentett.⁵⁹

4. ábra Afganisztáni projektek a támogatási területek bontásában⁶⁰

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Infrastruktúra	4	14	14	9	11	6	6	1
Egészségügy	9	30	25	17	26	35	24	0
Oktatásügy	18	19	21	29	12	31	34	0
Egyéb	22	71	150	126	83	104	117	8

A katonai pénzügyi kimutatásban ezen információk nem minden esetben jelentkeznek, hiszen csak az az összeg kerül elkönyvelésre, melyet a CIMIC képesség használt fel, a másik

⁵⁹ SZILÁGYI Csaba, *A CIMIC-PSYOPS-INFOOPS tevékenység fejlődése az MH Tartományi Újjáépítési Csoport váltásaiban (2006–2013)*, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, évfolyammunka, Budapest, 2013, 25.

⁶⁰ SZILÁGYI Csaba, *A CIMIC-PSYOPS-INFOOPS tevékenység fejlődése az MH Tartományi Újjáépítési Csoport váltásaiban (2006–2013)*, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, évfolyammunka, Budapest, 2013, 24.

rész, melyet az egyéb társfinanszírozók, az nem. Természetesen mivel valamilyen kölcsönös megállapodás alapján jönnek létre a közös projektek, ezért írásos dokumentumok születnek róla, azonban ezen anyagok a Magyar Honvédség berkein belül nincsenek összesítve. A civil szervezetekkel lévő közös projekteket a pénzügyi kimutatások, a heti, havi és az éves jelentések alapján próbáltam összesíteni, azonban az információk hiányában sajnos nem sikerült. A civil szervezetekkel történő közös munka így statisztikailag sajnos nem modellezhető. Az anyagi forrást nem igénylő támogatások, például a civil szervezetek segélyszállítmányainak katonai logisztikával történő támogatása, szintén nem visszakövethetők.

1.5. Részkövetkeztetések

Megvizsgáltam, és összehasonlítottam a Civil-military co-operation definícióját a különböző katonai szabályzóknak. A civil szervezetek definíciójának meghatározásához végigkövettem a hazai és nemzetközi tudományos szakirodalmat, ami alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a Johns Hopkins Összehasonlító Nemzetközi Nonprofit Szektor Projekt által meghatározott definíció a legkifinomultabb arra, hogy a hadsereg számára a legpontosabban meg lehessen határozni a civil szervezeteket, valamint, hogy tudományos szempontból is górcső alá lehessen venni őket.

A civil szervezetek elemzése során arra a következtetésre jutottam, hogy a Johns Hopkins Összehasonlító Nemzetközi Nonprofit Szektor Projektben foglalt Nonprofit Szervezetek Nemzetközi Osztályozási Rendszere a legalkalmasabb arra, hogy a civil szervezeteket különböző kategóriákba lehessen sorolni, eme kategóriarendszer felhasználásával a hadsereg számára egyszerűbbé lehet tenni a civil szervezetek kategorizálását és a róluk vezetett adatbázis kezelését.

A kutatás során végigkövettem, majd ismertettem a civil szervezetek magyarországi történetét, mert véleményem szerint ezen történelmi múlt erősen befolyásolja a jelenlegi hadsereg felé irányuló attitűdjüket.

A kutatás során az interjúkra támaszkodva következtetéseket vontam le a civil szervezetek és a fegyveres testületek közötti eltérésekről, melyek ismerete nagymértékben növelheti a katonák biztonságát a műveleti területen.

2. A civil-katonai együttműködés kialakulása és a magyar CIMIC képesség, a Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ létrejötte

A civil-katonai együttműködés nem új keletű dolog. Az idők folyamán a hadvezérek, uralkodók többször alkalmazták azt. Az emberiség történetét végigkísérve láthatjuk, hogy végtelen azok száma, akik éltek a civil-katonai kapcsolattartás eszközével. A tevékenység akkor éri el a professzionalizáció magas fokát, amikor az elválik más tevékenységektől, és saját funkciója prioritást élvezhet másokhoz képest. A professzionalizálódás valamilyen szintű intézményesülést is megkövetel, melynek létrejöttétől szokták datálni egy új szervezeti elem, egy új szakma, egy új tudomány, vagy akár egy új katonai képesség megjelenését. Ezért a következőkben a civil-katonai együttműködés létrejöttéig vezető útból pár önkényesen kiragadott érdekes példával szemléltetem, hogy a képesség megjelenése előtt milyen eltérő alkalmazások léteztek.

Az ősközösségi társadalmakban minden férfi fegyverforgató volt, mivel az élelem megszerzésére, a vadállatok leküzdésére és az ellenséges embertársuk elpusztítására ugyanazt a tudást használták fel. Ekkortájt még szükségtelen az éles elkülönítés, hogy vadásznak vagy „szimplán” felnőtt embernek hívjuk őket, hiszen tudásukat egyetemesnek, általános jellegűnek tekinthetjük, ami apáról fiúra öröklődött. Egy ilyen közösségben még nem vált el a civil és a katona mint fogalom, hiszen szinte mindenki minden feladatkörhöz értett, és ha nem is folytat egy adott tevékenységet, akkor is képes lenne azt elvégezni, ha szükséges. Ezért gyakorlatilag az ősközösségekben civil-katonai összeköttetésről nem lehet beszélni, hiszen még nem különült el erősen a katona és a civil.

A létrejövő államok élén többnyire egy személy állt. A társadalmi fejlődés során eleinte az uralkodó és a legfőbb hadvezér nem vált el egymástól, mivel a közösség többnyire a legerősebb férfit választotta meg vezetőjének. A vezető szerep több esetben örökletessé vált, azonban így is hosszú időn keresztül megőrződött a vezető személy kiválasztása. Sok helyen a vezető pozícióért történő harc családon belül ment végbe, gondolhatunk itt apa-fiú gyilkosságokra – a görög mítoszokban például nem egyszer a társadalom belső problémái jelennek meg: Kronosz megeszi gyermekeit attól való félelmében, hogy azok majd ledöntik őt a trónról –, a testvérgyilkosságokra – a zsidó hitvilágban például Ábelt megöli testvére, Káin, mert az féltékeny rá. Amikor egy ősközösség kezd szervezetté válni, és a társas viszonyok is

egyre bonyolultabbak, akkor bizonyos funkciók, munkaterületek elkülönülnek egymástól. A közösség szerveződése szempontjából a hatalmi pozíció, a vezetői szerep a legfontosabb. A társadalmi berendezkedés formái, a lehetőségek száma jóformán végtelen. Arisztotelész például a *Politika* című művében – amiben összefoglalja a görög poliszok politikai berendezkedését – 158 államstruktúrából⁶¹ von le következtetéseket⁶², és ebből látszik, hogy már akkor mennyi különböző formáció létezett egy olyan kis területen párhuzamosan egymás mellett.

A különböző munkaterületek között a specializálódás során az átjárhatóság lehetősége hely- és időspecifikus. A társadalmi munkamegosztás során a jobb pozícióban lévők folyamatosan igyekeztek megőrizni a társadalmi rendszerben kiharcolt helyüket, és lehetőség szerint tovább is örökíteni azt. A továbbörökítésekből egy idő után belső feszültségek keletkeztek, mivel a kiválasztódás így nem érvényesült, és bizonyos pozíciókba nem azok a személyek kerültek, akik a legalkalmasabbak lettek volna oda. Ilyenkor törtek ki a lázadások, a polgárháborúk vagy ritkább esetben békés úton egy elitcsere. Maga az elitcsere vagy rendszerváltozás pozitív irányba is viheti a közösséget, és megeshet az is, hogy meggyengíti azt. Az állam gyengesége veszélyes, mivel ez lehetőséget biztosít a külső erőknek arra, hogy lerohanják. Természetesen a belső átrendeződés ennek az ellenkezőjét is előidézhetheti, vagyis az állam megerősödését és ezzel a fokozódó stabilitást. Maga a társadalom organikus, ezáltal törekszik egyfajta egyensúly beállítására. A diktatúrák után általában szélsőséges hatalommegosztás, a túlzott hatalommegosztás után ennek az ellenkezője, a túlzott hatalom centralizációja következik be. Ezt a folyamatot tekinthetjük egyfajta hullámnak is, ahol a rendszer mindig igyekszik egy középút beállítására attól függően, hogy az adott környezet ezt mennyire teszi lehetővé. Ezen korai társadalmakban a belső és a külső biztonság szavatolása általában még nem vált el egymástól. Ezalatt azt értem, hogy ugyanazon fegyveres személyek vagy testületek látták el a mai szóval élve a rendőri és a katonai funkciókat is. A kapcsolattartás a civil lakossággal itt szintén nem jelentett problémát, hiszen a fegyveresek nagy része nem különült el élesen a társadalom többi részétől, amennyiben pedig mégis, akkor felettük elnyomóként gyakorolt hatalmat. Így a mai értelemben vett civil-katonai kapcsolattartásra intézményesített keretek között nem volt szükség. Azonban maga az együttműködés és a jó viszony kialakítása az uralkodó és a kormányzott nép között már

⁶¹ Az eredeti gyűjtemény elveszett.

⁶² NÉMETH György *A görög poliszvilág államai*, Rubicon Online, 1996. évfolyam 4–5. szám, in: http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/a_gorog_poliszvilag_allamai/, letöltés ideje: 2013.10.10.

szükséges. Magyarország középkori történelméből jó példa erre az 1312. évi rozgonyi csata⁶³, amelyben a túlerő ellen hadakozó Károly Róbert király segítségére a kassai és szepesi polgárok siettek, eldöntve ezzel a király oldalára az ütközetet.

A civil lakossággal történő kapcsolatok esetében a kérdés mindig az, hogy mi a harc vagy a háború célja: egy saját területet szeretnénk megtartani, vagy egy már korábban meghódítottat, vagy teljesen új területet szeretnénk elfoglalni, vagy egy rablóháborúról van-e szó, vagy akár bosszúhadjáratról? Mindig maga a cél dönti el, hogy a katonai vezetés kivel és milyen kapcsolatot ápol, együttműködik-e, jó viszonyt alakít-e ki, vagy épp elhatárolódik, vagy agresszívan lép fel. Maga a kutatás ugyanazon együttműködés köré épül, de, mint tudjuk, az ellenkezőjével is tudnak a vezetők operálni. Nagy Sándor a meghódított területeken meghagyta a helyi vezetőket, és a régi társadalmi rendszert is érintetlenül hagyta, így tudta biztosítani az előrenyomuló csapatai számára a már meghódított területeken a zavartalanságot. A Római Birodalomban Augustus császár elődje, Caesar, hibájából tanulva igyekezett mind a politikai elit, mind a köznép bizalmát és kegyét megtartva kormányozni, uralkodása alatt mindvégig azt hangoztatva, hogy tiszteli a régi hagyományokat, és ezeket fenn fogja tartani, így mindvégig sikerült birodalmát zavartalanul irányítania.

Amikor már a társadalmi rendszer egy magasabb fejlettségi szintre lép, akkor megeshet – és többnyire ez a jellemző –, hogy a hatalmon lévő elit már nem érintkezik közvetlenül az általa kormányzottakkal, és ilyenkor fennállhat annak a lehetősége, hogy kiszakadnak a társadalomból. Ebből kifolyólag nem ismerik azon emberi közösséget, amely felett diszponálnak, vagy ha ismerik is őket, nem azonosulnak velük, és ezáltal úgy hoznak döntéseket felettük, hogy valójában nem veszik őket figyelembe. A leglátványosabb változások egyike a nagy francia forradalom, ahol a társadalom már egy sokkal fejlettebb és strukturáltabb állapotban volt, mint az a politikai rendszer, amely irányította. A belső feszültségeket a hatalmon lévő elit nem érezte, vagy ha igen, hathatósan nem törődött velük. Edmund Burke a *Töprengések a francia forradalomról* című művében elítéli az eseményt, és úgy véli, hogy a múlt „elsöprése” nélkül is meg lehetett volna változtatni a francia állapotokat. Véleményem szerint a legnagyobb probléma a rendszerben a kommunikáció hiánya volt, annyira elkülönültek egymástól a társadalom különböző szegmensei, hogy közöttük tényleges diskurzus nem létezett. Az így kialakult helyzetet, annak felismerése esetén is nehéz kezelni, hiszen egy már radikalizálódott állapotról beszélünk, melynek öngerjesztő folyamatai vannak. Ebben az esetben egy olyan szerv, amely a kapcsolatot tartja a különböző szférák között,

⁶³ DEMETER István, *A Rozgonyi Csata*, in: <http://www.egritortenesz.hu/content/rozgonyi-csata>, letöltés ideje: 2014.03.20.

nagyban megkönnyíti a közösnevezőre-jutást és a helyzet más jellegű megoldását. A francia forradalom példája azért kiemelendő számunkra, mert ilyen szakterületet ellátó szervvel az állam nem rendelkezett. Összeköttetést egyedül diplomáciai szinteken folytatott, azonban az nem volt alkalmas a saját lakossággal történő kapcsolattartásra. Mint láthatjuk, nemcsak a külhoni háborús, hanem egy polgárháborús helyzetben is, mint amilyen egy mindent elsöprő forradalom, szüksége lehet a vezetőségnek egy olyan szervezetre, amely az emberi kapcsolatkezelésre van úgy felkészítve, hogy feladatát extrém körülmények között is el tudja látni. Természetesen mivel ez a tudás akkor még nem létezett, így az ország, a politikai struktúra egy magasabb fejlődési szintre lépett.

Amikor az európaiak az újföldet gyarmatosítani kezdték, az ott lévő őslakosság nagy részét szolgáskorba kényszerítették. Tevékenységük a keresztény tanítás ellen való volt, ezért ezen ellenmondást oly módon küszöbölték ki, hogy az őslakókra azt mondták, hogy nem emberek, hanem vademberek, így nem kell velük ember módjára bánni. Másik kézenfekvő magyarázatnak azt találták, hogy mivel az őslakók nincsenek megkeresztelkedve, ezért rabszolgáskorba lehet őket taszítani. Ezen képmutatás segítségével sikerült az újvilágban legalizálni a kiaknázást. A keresztény egyházban azonban volt egy szerzetesrend, ami ezen gyarló magatartás ellen harcolt. A jezsuita- és a ferences rend térítésbe kezdett az újvilágban. Soha nem látott virágzásnak indultak az általuk megtérített területek, mivel ezen egyházi személyek nemcsak a hitet vitték az újföldre, hanem minden világi tudásukat is, megtanították az őslakóknak a földművelést és az állattartást. Az általuk alkalmazott módszert inkulturációnak nevezik. Az inkulturációt azóta a szociológia és a kultúrantropológia tudománya is tanítja. Az inkulturáció személyre lebontva gyakorlatilag az introspekció, amely a pszichológia tárházát gazdagítja. A szerzetesek az idegen társadalomba való „beleérzés” segítségével annyira sikeresek voltak, hogy gyakorlatilag fel kellett számolni tevékenységüket, mert miattuk több helyen nem lehetett tovább gyarmatosítani az újvilágot. A szerzetesek megismerték az újvilágot, és az ottani hagyományra építve folytatták tevékenységüket, így elnyerve a helyiek bizalmát. „Brazíliában a jezsuiták az indiánok katolikus hitre térítésében sikerrel alkalmazták azt a módszert, hogy a gyarmati hatóságok embertelen bánásmódjával szemben védelmükbe vették a kegyetlenül elnyomott indiánokat, akik ennek hatására nagy bizalommal fordultak feléjük, és készek voltak felvenni az új hitet. A tartós eredmények érdekében a jezsuiták gondot fordítottak a bennszülött gyermekek oktatására, akik közül többeket jezsuita misszionáriussá formáltak. Felhasználták a bennszülöttek kiváló muzikális érzékét és zeneszeretetüket. Az indiánok körében tartott katolikus misékbe beépítették az indiánok ősi énekeit, zenéjét, táncait oly módon, hogy ez ne sértse a hivatalos katolikus

liturgiai előírásokat, ugyanakkor megfeleljen az indiánok régi pogány ünnepi szokásainak. Nagy hangsúlyt fektettek a katolikus tanrendszer átadására, ezért mindenütt kiemelt szerepet kapott a katekizmusoktatás.”⁶⁴ A kereszténységben ez nem volt új keletű, hiszen az egyház ugyanilyen módon térítette meg Európában a germánokat. A római papok a germánok kultúráját megismerve rájöttek arra, hogy a germán törzseknél rendkívül fontos a misztikum, ezért a térítéseknél sok tömjént és füstölőt használtak. Majd a germánok istenként tisztelt szent fáit kivágták, és helyükre templomot építettek. Emellett a keresztény ünnepnapokat a germánok ünnepnapjaira helyezték, ezzel elősegítve azok áttérését. Ezen módszer az amerikai őslakosoknál is rendkívül sikeres volt, azonban így a gyarmatosítás keresztútjába kerültek, mivel a már megtérített indiánok keresztények voltak, így nem lehetett őket az egyház szerint rabszolgasorba dönteni, ezért a szerzetesek munkáját betiltották. A magyarországi és a nemzetközi CIMIC tanfolyamok a kiképzések során ugyanazt a módszert alkalmazzák, mint amit a szerzetesek tettek évszázadokkal ezelőtt. A jelenlegi kiképzések ezeken az alapokon fekvő szociológiai és kultúrantropológiai módszertanra épülnek, hasonlóan, mint a tárgyalástechnikai órák ismeretei, melyek a kommunikáció- és a pszichológiatudományok ismereteit használják fel.

A 20. században a második világháború alatt és azt követően a gerilla-hadviselés nagy párosszal bírt a szocialista országokban. Ennek alapjául szolgáltak a második világháború alatti azon ellenálló csoportok, amelyek felvették a harcot a Harmadik Birodalom reguláris hadserege ellen, és így a nemzetiszocializmus elleni küzdelem hősiességévé váltak, ilyenek voltak például Tito partizánjai. A második világháború után létrejött bipólusú világban pedig a „kapitalizmus” ellen küzdő Che Guevara misztifikált képén keresztül nyerhettek a szocialista országok betekintést a partizánharcokba⁶⁵. Maguk a partizán egységek kis létszámúak, és nagyobb hagyományos hadseregek ellen küzdenek. Kis létszámukat kihasználva meglepetésszerű rajtaütésekkel fárasztják ki a nagyobb létszámú, manőverezni kevésbé képes ellenséget. Taktikájuk szerint alapvetően védelmi pozícióra rendezkednek be, így minimalizálva a veszteségeiket. A gerilla hadviselés egyik legfontosabb készségére némely író külön nem tér ki, hiszen jellegénél fogva magától értetődő: ez a beolvadás képessége. Ezen kis létszámú csoportok legnagyobb ereje abban rejlik, hogy el tudnak rejtőzni. Az alacsony népsűrűségű, ritkán lakott helyen ez az elrejtőzés nem okoz problémát, mivel nincs, aki észrevegye a jelenlétüket, a nagyobb lehetőség és egyszerre kihívás is inkább

⁶⁴ KULCSÁR Árpád, *Harc a lelkekért, A jezsuita rend története (2. rész)*, in: http://hetek.hu/hit_es_ertekek/201304/a_jezsuita_rend_tortenete_2_resz, letöltés ideje: 2013.09.10.

⁶⁵ Ernesto Che GUEVARA, *Guerilla warfare*, in: <http://www3.uakron.edu/worldciv/pascher/che.html>, letöltés ideje: 2014.03.20.

a városokban van. Itt nagyobb a népsűrűség, ezáltal egyszerre könnyű és nehéz is lehet az elrejtőzés. A beolvadás egyszerű, ha a gerillacsoport élvezi a helyiek bizalmát, és egyetértenek azok magatartásával, és értelemszerűen nehéz, ha a lakosság nem azonosul velük. A második világháború alatt a szabad Franciaországért küzdő ellenálló csoportoknak azért nem volt könnyű feladata, mert a német hadvezetés felismerte annak fontosságát, hogy a meghódított területet minél hamarabb stabilizálni kell, és ezért a francia állam élére a Vichy-féle bábkormányzatot állította, amely lojális volt felé. Ezért hiába kedvezett a francia ellenállónak a saját országuk biztosította helyzeti előny és a saját nyelvhasználat, a lakosság egy részéről a németek felé történő lojalitás miatt, titokban kellett tevékenykedniük. A háború után a németekkel kollaborálókat kivégezték, a német tisztekkel „barátságosan” viselkedő hölgyek haját pedig megszégyenítésül levágták. A németek kezdeti sikere a katonai annektáció után a lélektani műveletek alkalmazásában, a közigazgatási rendszer szükséges mértékű módosításában és a feljük lojális helyi vezetőség létrehozásában rejlett.⁶⁶

Kolossa Sándor alezredes CIMIC témakörben folytatott kutatásai során talált második világháborús magyar példát a civil-katonai együttműködés egy formájára. A magyar királyi honvédelmi minisztérium által 1940-ben kiadott Katonai Közigazgatási Szolgálat. Hadtápszolgálat. Szabályzat. I Rész. 1. §.-a a következőkben határozta meg a katonai közigazgatási szolgálat feladatát: „A hadviselés érdekeinek minél hathatósabb kielégítése minden téren és a hadrakelt sereg tehermentesítése mindattól, ami harckészségét és harcképességét hátrányosan befolyásolná. Gondoskodik a hatáskörébe tartozó területen az összes szükséges közigazgatási tennivalók ellátásáról, a lakosság életviszonyainak és magatartásának szabályozásáról, a közrend és közbiztonság, valamint a gazdasági élet folytonosságának fenntartásáról.”⁶⁷ Magyarországon a második világháborúban ezen tevékenységet a katonai közigazgatás és hadtápszolgálat látta el, majd a háború után a CIMIC képesség létrejöttéig intézményesített keretek között gyakorlatilag nem létezett.

A 2001. szeptember 11-i Egyesült Államok ellen intézett terrortámadás sok mindent megváltoztatott a nyugati világban. A katonai gondolkodás is több értelemben új irányt vett. A terrorizmus korábban is kutatott volt, azonban az Egyesült Államokat saját területen ért támadás a figyelem középpontjába helyezte ezt. A terrorizmus a latin terror szóból ered, ami ijedtséget jelent. A terrorizmus a félelemkeltésre, és ezáltal az ellenség morális erejének

⁶⁶ A német hadvezetés azonban nem szándékozott a helyi lakossággal széles körben jó kapcsolatot kiépíteni, csak a kormányzatokkal tartotta a kapcsolatot. A Szovjetunió megtámadásakor sok kisebb, sőt nagyobb nép is üdvözölte a németeket mint felszabadítókat. Azonban ebből hamar kiábrándultak, amikor a katonák viselkedésével a várt felszabadítókból megszállókká váltak.

⁶⁷ KOLOSSA Sándor, *Mi is ez a CIMIC?*, Előadás: Pro Scientia Aranyérmesek VI. konferenciája, Miskolc, 2003, in: *Előadások*, Pro Scientia Aranyérmesek Társasága, Budapest, 68.

megtörésére apellál.⁶⁸ Taktikáját tekintve sok mindenben hasonlít a gerilla-harcmodorhoz. Ami nagy különbség viszont, hogy a terroristák többnyire a puha célpontok támadását részesítik előnyben, amely az ő esetükben az ártatlan civil lakosságot jelenti. A terrorista hadviselés a lakosság pszichés megtörése által kívánja elérni a célját. Természetesen a terrorista hadviselés alkalmazásának is vannak különböző, a hagyományostól eltérő módjai vagy eszközei, egyik ilyen példa az Irakban alkalmazott úgynevezett „Juba videók”, ahol nem a civil lakosság likvidálása volt a cél, hanem az Egyesült Államok katonáinak mesterlövészekkel való lelövése oly módon, hogy azt videóra rögzítik, majd megosztják azokat az interneten, így eljuttatva azt az amerikai katonák családjához, ezáltal félelmet keltve bennük. A terrorizmusnak ez egy új szegmense volt, hiszen nem fizikálisan érintette a civil lakosságot, hanem katona szeretteik által. A már említett gerilla harcmodorhoz hasonlóan itt is kis létszámú csoportról, csoportokról beszélünk, ahol szintén a csoport rejtve maradása a kérdés. Amennyiben a terroristacsoport a lakosság bizalmát élvezi, úgy a tevékenységük rejtve marad, hiszen be tudnak olvadni közéjük, amennyiben nem élvezi a civil környezet segítségét, ellehetetlenülnek, és a hadképességük gyakorlatilag megszűnik. Afganisztán esetében ezért rendkívüli fontossággal bírtak a CIMIC projektek, hiszen más egyéb tényezők mellett a civil lakosságot ezekkel is a Koalíciós Erők oldalára lehetett állítani, így megfosztva a terroristákat azoktól.

Molnár Mihály őrnagy az afganisztáni CIMIC projektek sikerességének mérhetőségéről az alábbiak szerint vélekedett: „A CIMIC projekt akkor sikeres, ha az növeli az elfogadottságunkat. A projektek hatásfokának mérése nehéz, mert rendkívül összetett folyamat. Ha az elfogadottság nő, akkor sikeresek vagyunk. A kérdés mindig az, hogy mi a cél, milyen változást kell elérnünk az adott környezetben. A civil szervezetek számára a fejlesztés, a maradandó alkotása a cél, a hadsereg rövidebb időtávban gondolkozik. A siker a haderő szempontjából az, amikor ő ott tartózkodik, akkor nem éri támadás, ha a kijövedele után a projektek már nem olyan sikeresek, akkor ez nem annyira nagy probléma, hiszen a cél a katonai élő erő megóvása volt. Egy projekt sikerességét a támadások és az áldozatok, sérültek számának növekedésével és csökkenésével lehet mérni egységnyi idő alatt. Ez az eredmény nem egy pontos szám, a statisztika nyelvén élve durva adat, hiszen egyszerre több projekt sikerességét vagy sikertelenségét méri. Egy iskolaprojekt sikeresnek mondható akkor, ha használják az iskolát, de mellette párhuzamosan számos egyéb projekt is futhat, például

⁶⁸ DR. RESPERGER István–TÚRI Viktória, *A terrorizmus és az aszimmetrikus hadviselés pszichológiai aspektusai*, Repüléstudományi Konferencia 2010 Szolnok, Repüléstudományi Közlemények Különszám 2010. április 16., in: <http://www.doksi.hu/get.php?lid=14332>, letöltés ideje: 2013.11.20.

ruhaosztás a téli időszakban. Ilyenkor nehéz eldönteni, hogy a ruhaosztás, az iskolaépítés, vagy a téli időszak teremtette nehéz terepjárhatóság miatt kevesebb a támadások száma. A projektek és a biztonsági helyzet között minden bizonnyal van korreláció, azonban ennek valós mérhetősége nehéz.”⁶⁹

2.1. A magyar CIMIC képesség, a Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ létrejötte

Az alábbiakban ismertetem az MH Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ létrejöttének történetét és struktúrájának fejlődését, röviden kitérve szakmai kapcsolati rendszerére, diszlokációra és parancsnokaira.

A Magyar Honvédség a rendszerváltást követő időben folyamatos haderő-átalakításon ment keresztül. A sorozásos alapon működő tömeghadsereg létszáma lépésről lépésre csökkentésre került, majd áttért az ország a professzionális haderőre ⁷⁰, amely idővel kiegészült az önkéntes tartalékos rendszerrel. A NATO-ba történő belépés után Magyarország a 2000. évi NATO haderő-fejlesztési célkitűzésként vállalta, hogy megteremti a civil-katonai együttműködési képességet, a CIMIC-et. Az új képesség kialakításánál figyelembe vették a haderő-fejlesztési célkitűzéseket ⁷¹ és a védelmi tervezési kérdőívek ⁷² dokumentumaiban megfogalmazott szakmai követelményeket.

A Magyar Honvédségben 2000 októberében megalakult a Honvéd Vezérkar Hadműveleti Csoportfőnökségen belül a Polgári Katonai Együttműködési Osztály. ⁷³ A törzsi elemek létrehozása 2000. október 1-jén kezdődött meg. ⁷⁴ A század teljes megalakulását 2006. december 31-ére tervezték. ⁷⁵ 2003. október 1-jén megalakult ⁷⁶ az MH Civil-katonai Együttműködési Központ (rövidítése: MH CKEK) ⁷⁷, és 2003. október 1-jén 20 fővel hadrendbe állt. Az alakulat kettős alárendeltségben kezdte meg munkáját (5. ábra).

⁶⁹ Molnár Mihály őrnagy, szerzői interjú, 2014.04.15.

⁷⁰ A professzionális haderő annyit jelent, hogy szakmájukat hivatásszerűen űző szakértők alkotják a haderőt.

⁷¹ Haderő-fejlesztési célkitűzések: Force Goals

⁷² Védelmi tervezési kérdőívek: Defence Planning Questionnaires

⁷³ GYÖRI Béla, *A polgári katonai együttműködés történeti áttekintése*, ZMNE Hallgatói Közlemények, a ZMNE tudományos lapja, 2003. 7. évf. 1. sz., 22.

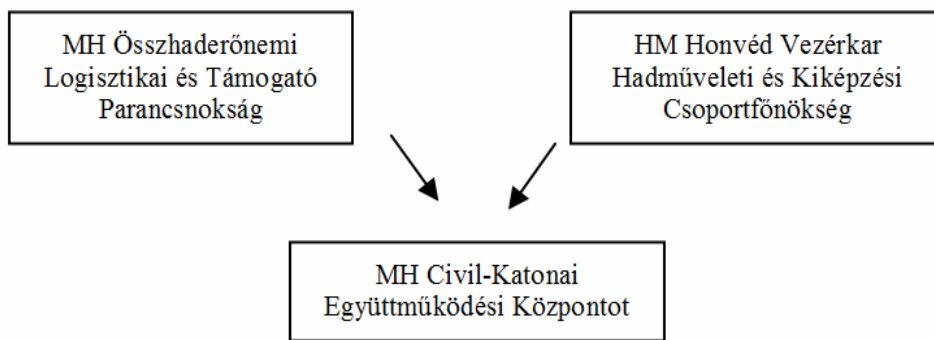
⁷⁴ NÉMETH Sándor, *A polgári-katonai együttműködés helyzete, feladatai*, Új Honvédségi Szemle, 2002. 2., 5.

⁷⁵ NÉMETH Sándor, *A polgári-katonai együttműködés helyzete, feladatai*, Új Honvédségi Szemle, 2002. 2., 14.

⁷⁶ *Honvédelmi miniszter 63/2003. HM határozat*

⁷⁷ MH Civil-katonai Együttműködési Központ: MH CKEK: HDF Civil-Military Co-operation Center

5. ábra MH Civil-katonai Együtműködési Központ alárendeltsége⁷⁸

A Magyar Honvédség az Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság⁷⁹ szolgálati alárendeltségébe tartozott, szakmai irányítását a Honvédelmi Minisztérium Honvéd Vezérkar Hadműveleti és Kiképzési Csoportfőnökségének⁸⁰ csoportfőnöke végezte. A CIMIC képesség létrejött egy alegységszintű megvalósulást jelentett.⁸¹ Szakmai felkészítés keretében az MH CKEK állománya 2003. szeptember 1. és november 12. között részt vett az MH HVK MDM KIKCSF által szervezett felkészítési tanfolyamon.⁸²

2003. december 31-ére az MH Civil-katonai Együtműködési Központ elérte a szakmai készenlétet. Létrehozásra került az első Funkcionális Szakértői Csoport⁸³, melynek 22 fővel megtörtént a felkészítése. A funkcionális szakértők – a későbbi alacsony készenlétű csoportokhoz hasonlóan – az eredeti beosztásuk ellátása mellett töltik be szakértői funkciójukat. A funkcionális szakértők a közügyek, a polgári infrastruktúra, a kulturális ügyek, a humanitárius segítségnyújtás terén nyújtanak segítséget a CIMIC feladatkör hatékonyságának növelése érdekében. A szervezeti struktúrában szaggatott vonallal jelölöm őket, ezzel szemléltetve, hogy az MH CKEK tevékenységében történő megjelenésük nem állandó jellegű.

A Honvédelmi Minisztérium Vezérkari főnöke elrendelte a Központ létszámának bővítését, így az alakulat személyi állománya 2004. május 1-jére 33 főre emelkedett.⁸⁴ Az

⁷⁸ Készítette: Lóderer Balázs, 2013.10.14.

⁷⁹ Magyar Honvédség Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság: MH ÖLTP

⁸⁰ Honvédelmi Minisztérium Honvéd Vezérkar Hadműveleti és Kiképzési Csoportfőnökségének: MH HVK MDM KIKCSF

⁸¹ MH CKELMK, in: <https://www.parbeszed.hm.gov.hu/sites/kulso/katonaiszervezetek/mhkatonaiszervezetei/Lapok/Civil-katonai%20ELMK.aspx>, letöltés ideje: 2013.09.07.

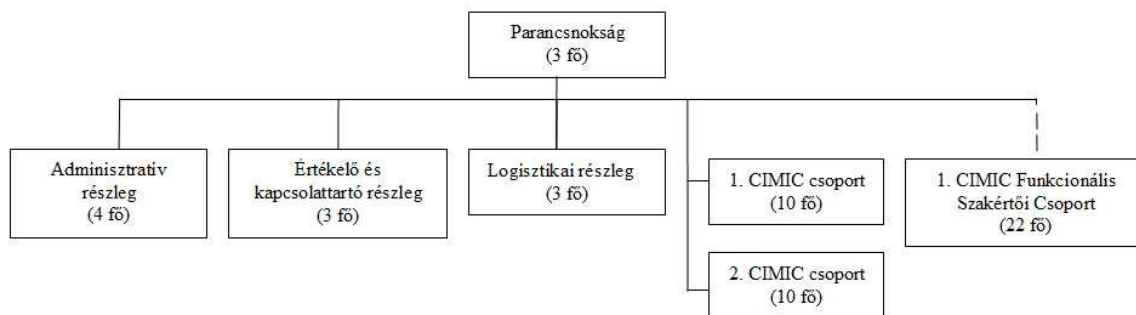
⁸² *A siker kulcsa–az együtműködés*, MH Civil-katonai Együtműködési és Lélektani Műveleti Központ, Csapathagyományok sorozat, sorozatszerk. GÁSPÁR Katalin, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2012, 13.

⁸³ 82/2003. (HK 22.) HM utasítás

⁸⁴ *A siker kulcsa–az együtműködés*, MH Civil-katonai Együtműködési és Lélektani Műveleti Központ, Csapathagyományok sorozat, sorozatszerk. GÁSPÁR Katalin, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2012, 14.

MH CKEK-ban 2004. április 1-jén az 1. CIMIC csoport mellett a 2. CIMIC csoport is felállításra került 10 fővel, amelyet folyamatos szakmai felkészülés előzött meg. A két CIMIC csoport jelentette a végrehajtói elemet.

6. ábra MH Civil-katonai Együttműködési Központ szervezeti felépítése 2004. július 1-ig⁸⁵

Új elemként a lélektani műveleti képesség, a PSYOPS bevezetésre került a Magyar Honvédség tevékenységi körébe. Az új képesség megjelenésével az MH Civil-katonai Együttműködési Központ elnevezés 2004. július 1-jétől MH Civil-katonai és Lélektani Műveleti Központ (MH CKELMK)⁸⁶ megnevezésre módosult.⁸⁷ Továbbá létrejött a támogató csoport, a CIMIC értékelő és kapcsolattartó csoport, valamint megszűnt az adminisztratív és a logisztikai részleg. 2004. július 1-jén megtörtént a PSYOPS értékelő és kiképző csoport felállítása, valamint az 1. és a 2. zászlóalj támogató PSYOPS csoport felállítása kétszer 4 fővel. A 2. CIMIC Funkcionális Szakértői Csoport felkészítése 2004 decemberében fejeződött be.

Az alakulat 2004. július 1-jén 10 fővel elérte a NATO Reagáló Erő (NRF)⁸⁸ készenlétet. A felajánlott csoport az NRF-3 készenléti szolgálatát 2004. július 5-én átvette.⁸⁹ A Központ állománya az NRF-6 váltásban, majd minden páros számú váltásban, és 2010-től minden váltásban szerepelt.⁹⁰ Szintén 2004-től Afganisztánban is megjelent a magyar CIMIC elem a Kabulban lévő Többnemzeti Harccsoport⁹¹ CIMIC részlegében.⁹²

⁸⁵ Készítette: Lóderer Balázs, 2013.12.05.

⁸⁶ MH Civil-katonai és Lélektani Műveleti Központ: HDF Civil-Military Cooperation and Psychological Operations Center

⁸⁷ Honvédelmi miniszter 85/2004. számú határozata

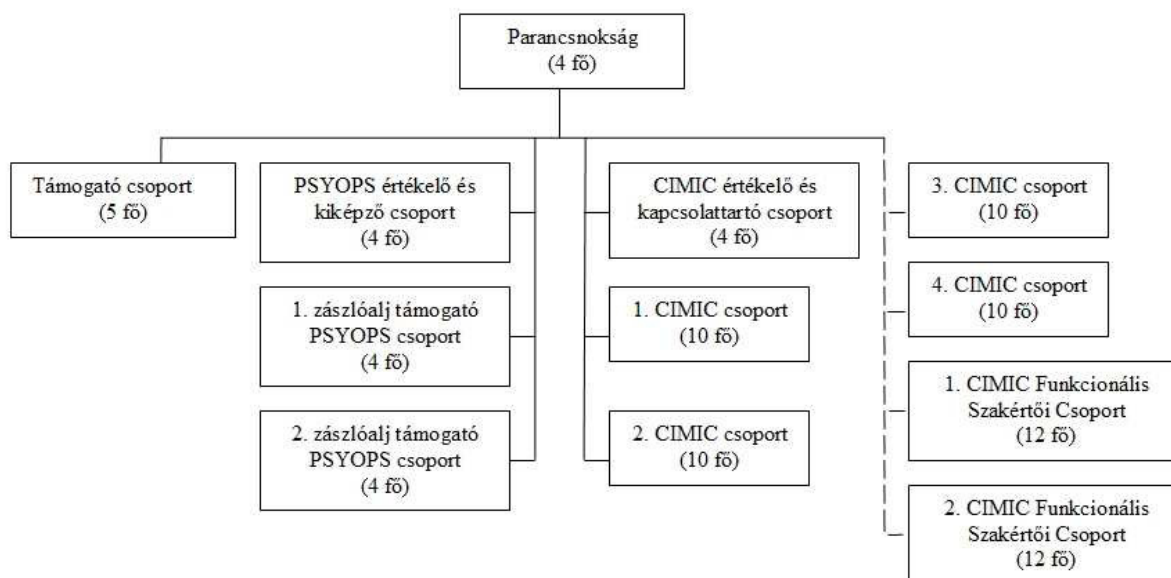
⁸⁸ NATO Reagáló Erő: NATO Response Force: NRF

⁸⁹ *A siker kulcsa–az együttműködés*, MH Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ, Csapathagyományok sorozat, sorozatszerk. GÁSPÁR Katalin, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2012, 14.

⁹⁰ *A siker kulcsa–az együttműködés*, MH Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ, Csapathagyományok sorozat, sorozatszerk. GÁSPÁR Katalin, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2012, 25.

⁹¹ Többnemzeti Harccsoport: Multi-National Battle Group (MNBG)

7. ábra MH Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ szervezeti felépítése 2004. július 1-jétől⁹³

2005-ben 20 fővel a 3. és 4. Funkcionális Szakértői Csoport felkészítése is megtörtént. A CIMIC elemek 2005. december 31-ére elérték az alkalmazási készenléletet. A Központ állománya 2006. november 1-jére 4 főre bővült. A Magyar Köztársaság elnöke 2006. november 30-án csapatzászlót, a Honvédelmi miniszter zászlószalagot adományozott az alakulat részére. A magyar állam 2006-ban átvette Hollandiától az Afganisztánban lévő Baghlan tartományban működő Tartományi Újjáépítési Csoportot⁹⁴, a PRT-t⁹⁵. Az MH Tartományi Újjáépítési Csoport⁹⁶ október 1-jével történő megalakulása a Magyar Honvédség számára új jellegű kihívást jelentett, amelyben a CIMIC és a PSYOPS képességeknek aktív szerep jutott, így az MH CKELMK folyamatosan részt vett az összes PRT váltás munkájában, annak 2013. évi megszűnéséig.

Az MH CKELMK létszámát tekintve rendkívül kicsi alakulatnak tekinthető, ezért a nagyobb leterheltség megoldásaként az aktív személyi állomány feltöltésre kerül alacsony

⁹² *A siker kulcsa–az együttműködés*, MH Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ, Csapathagyományok sorozat, sorozatszerk. GÁSPÁR Katalin, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2012, 27.

⁹³ Készítette: Lóderer Balázs, 2013.12.07.

⁹⁴ Tartományi Újjáépítési Csoport: Provincial Reconstruction Team (PRT)

⁹⁵ DR. BOLDIZSÁR Gábor, *A Magyar PRT Humán Környezete*, Hadtudományi Szemle, 2012. 5. évf. 1–2. szám, in: http://uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2012/2012_1/2012_1_hm_boldizsar_gabor_1_9.pdf, letöltés ideje: 2013.11.25.

⁹⁶ *A Kormány 2115/2006. (VI. 29.) Korm. határozata egy magyar vezetésű afganisztáni tartományi újjáépítési csoport létesítéséről és működésének előkészítéséről*, in: <http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/Kozlonyok/10/PDF/2006/30.pdf>, letöltés ideje: 2011.06.23.

készenlétű csoportokkal, amelyek kettős beosztású személyekből állnak. Alapvetően más alakulatoknál szolgálnak, és csak a szükséges időszakban állnak az MH CKELMK rendelkezésére. Ezen állomány folyamatos, éves CIMIC–PSYOPS szakmai képzésen vesz részt a Központ által, ami lehetőséget ad egyrészt a szaktudásuk folyamatos szinten tartására, másrészt így könnyen „nyomon követhető” az anyaalakulatuktól történő esetleges fluktuációjuk. A szervezeti struktúrában a funkcionális szakértőkkel azonos módon, szaggatott vonallal vannak jelölve.

Alacsony készenlétű CIMIC 3-4. csoportok:

- MH vitéz Szurmay Sándor Budapest Helyőrség Dandár⁹⁷
- MH Altiszti Akadémia⁹⁸
- MH Központi Kiképző Bázis⁹⁹

3-4. PSYOPS csoport:

- MH 12. Arrabona Légvédelmi Rakétaezred
- MH Légijármű Javítóüzem

Az MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság a haderő-átalakítás következtében 2007-ben megszűnt, az alakulat az ekkor újonnan felállított MH Összhaderőnemi Parancsnokság alárendeltségébe került; a hivatalos átadás-átvételi ünnepségre 2007. február 20-án került sor.¹⁰⁰ A Központ szakirányítását azóta az MH Összhaderőnemi Parancsnokság Civil-katonai Kapcsolatok Főnöksége (J9) végzi. Az MH Összhaderőnemi Parancsnokság alárendelt alakulatainak tevékenységstruktúra szerinti felosztásában harci alakulatokat, harci támogató alakulatokat és harci kiszolgáló–támogató alakulatokat különítünk el. Ebben a felosztásban az MH Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ a harci támogató tevékenységi körben foglal helyet.

⁹⁷ MH vitéz Szurmay Sándor Budapest Helyőrség Dandár jogelődje: MH Támogató Dandár

⁹⁸ MH Altiszti Akadémia jogelődje: MH Kinizsi Pál Tiszthelyettes Szakképző Iskola, majd MH Kinizsi Pál Tiszthelyettes Képző Központ

⁹⁹ MH Központi Kiképző Bázis jogelődje: MH Szentendrei Kiképző Központ

¹⁰⁰ *A siker kulcsa–az együttműködés*, MH Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ, Csapathagyományok sorozat, sorozatszerk. GÁSPÁR Katalin, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2012, 17.

8. ábra MH Civil-katonai Együtműködési és Lélektani Műveleti Központ alárendeltsége

2007. január 1. után¹⁰¹

2007-ben került megrendezésre a NATO CIMIC Basic Course, amely kiemelt eseménynek számított, hiszen az első olyan nagy presztízsű nemzetközi tanfolyam, amely az alakulat szervezésében valósult meg; azóta már három ilyen tanfolyam is megrendezésre került: 2008-ban, 2009-ben és 2013-ban. A központi állomány több nemzetközi tanfolyamon is részt vett, eleinte mint hallgatók, majd a személyes tapasztalatok megszerzése után már mint oktatók is.

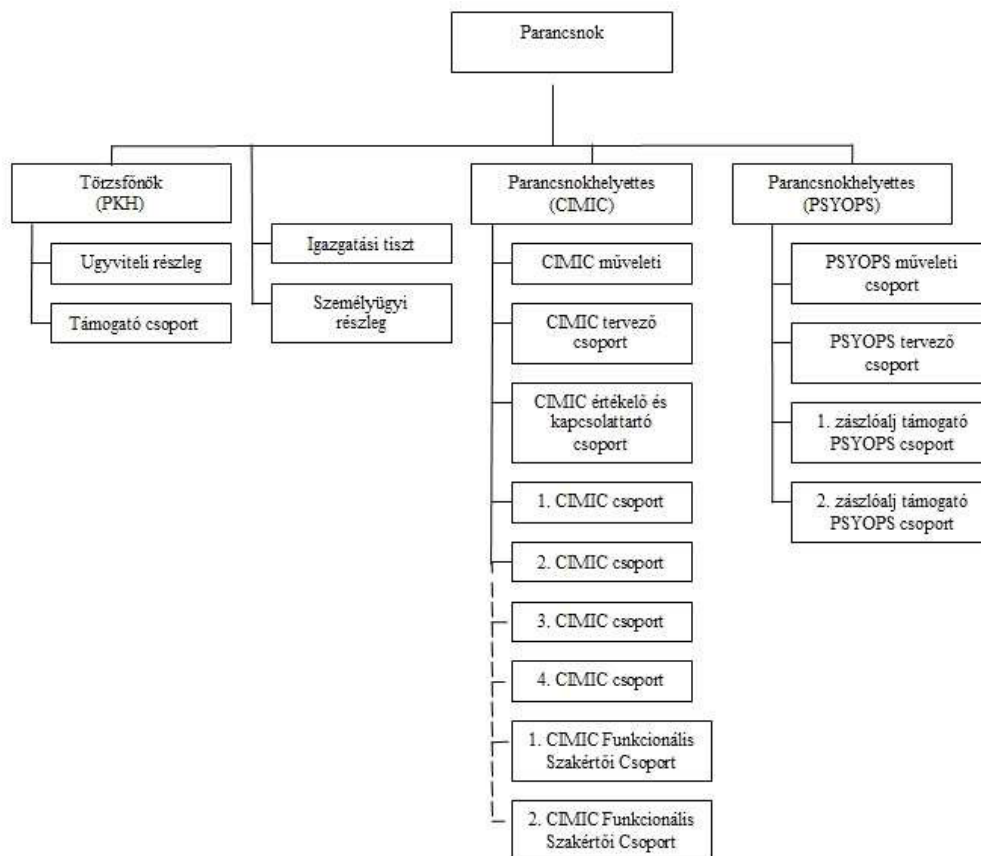
A folyamatosan bővülő szakmai kihívások és a nemzetközi szerepvállalások jelentette leterheltség miatt a Központ létszáma tovább gyarapodott: 2007. december 15-től 60 főről 70 főre, majd 2008. december 1-jétől 78 főre.¹⁰²

9. ábra MH Civil-katonai Együtműködési Központ szervezeti felépítése, 2009¹⁰³

¹⁰¹ Készítette: Lóderer Balázs, 2013.06.07.

¹⁰² *A siker kulcsa–az együtműködés*, MH Civil-katonai Együtműködési és Lélektani Műveleti Központ, Csapathagyományok sorozat, sorozatszerk. GÁSPÁR Katalin, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2012, 18.

¹⁰³ *Az MH Civil-katonai Együtműködési és Lélektani Műveleti Központ Szervezeti és Működési Szabályzata*, Nyt. szám:15/776, 2009, 15.

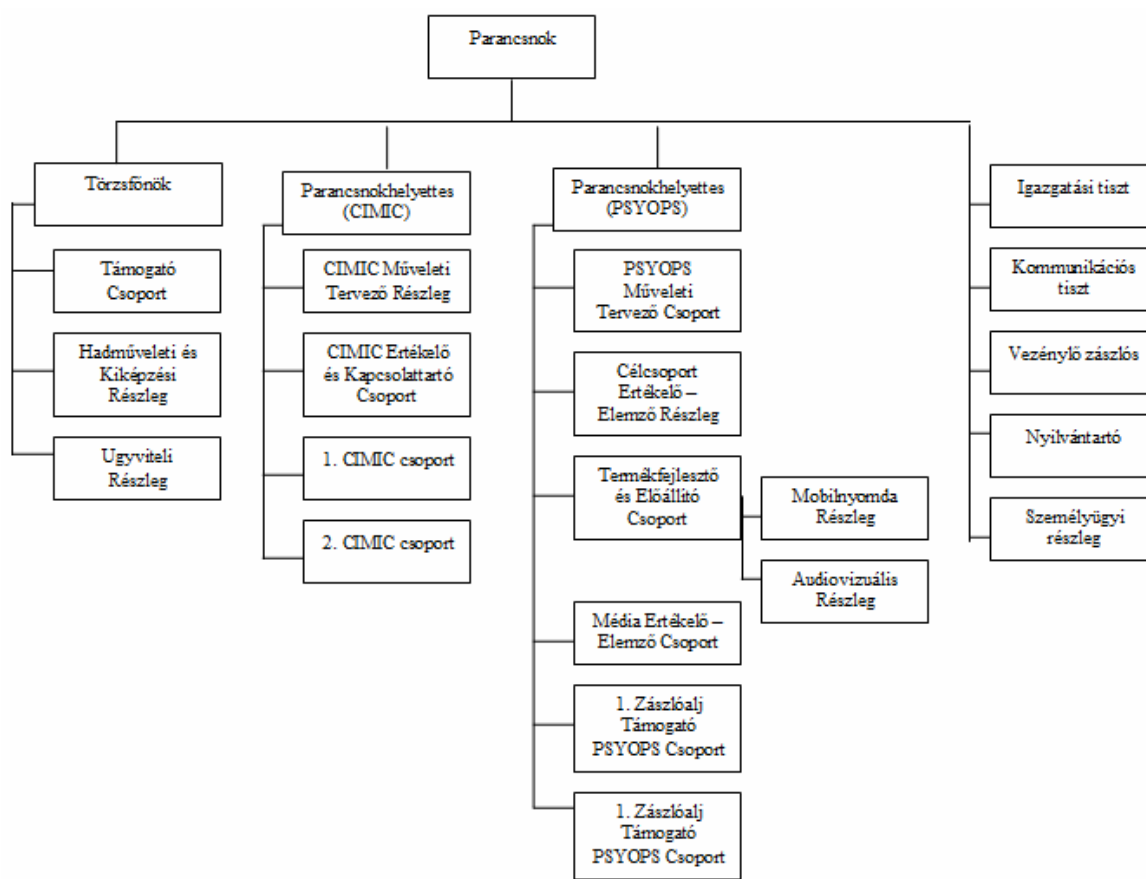

2.1.1. A Magyar Honvédség Civil-katonai Együtműködési és Lélektani Műveleti Központ diszlokációi

Az alakulat székhelyéül megalakulásakor a hűvösvölgyi laktanya szolgált, onnan az MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság a Zách utcai Maléter Pál Laktanyába¹⁰⁴ került, ezt követően a HM EI Zrt. Salgótarjáni úti épületébe, majd a Soroksári úti laktanyába, és onnan a HM-II Lehel utcai épületébe diszlokált. A költözésekre a haderő-átalakítások és az ingatlanok más kézbe kerülése miatt volt szükség, azonban az alakulat mindvégig Budapest helyőrségben maradt. Budapest helyőrség azért fontos, mert földrajzilag az ország centrumában van, és a különböző alakulatok életébe történő becsatlakozás – kiképzés, előadástartás, hadgyakorlat – logisztikailag így a legkönnyebben kivitelezhető.

¹⁰⁴ Az MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság átalakulásával az MH Támogató Dandár kezelésébe került.

10. ábra MH Civil-katonai Együttműködési Központ szervezeti felépítése, 2013¹⁰⁵

2.2. A magyar CIMIC képesség nemzetközi szakmai kapcsolatai

Az MH CKELMK rendeltetéséből adódóan kapcsolatot tart fenn különböző nemzetközi és hazai állami, illetve civil szervezetekkel.¹⁰⁶ A Központ kapcsolatban áll a hollandiai NATO CIMIC Kiválósági Központtal (CCOE)¹⁰⁷ és az olaszországi Többnemzeti Civil-katonai Csoporttal (MNCG).¹⁰⁸ Együttműködés van a francia CIMIC Központtal, a most alakult

¹⁰⁵ Az *MH Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Művelési Központ Szervezeti és Működési Szabályzata*, 2013, 10.

¹⁰⁶ Mivel maga a disszertáció témája a civil szervezetekkel történő kapcsolattartás köré épül, ebből adódóan a velük történő kapcsolattartást később hosszabban fejtem ki, és jelen sorokban a szakmai kapcsolatokra koncentrálok.

¹⁰⁷ Civil-katonai Kiválósági Központ: CIMIC Centre of Excellence: CCOE

¹⁰⁸ Többnemzeti Civil-katonai Csoport: Multinational CIMIC Group: MNCG

CIMIC/PSYOPS képességeket egybefogó katonai szervezetével¹⁰⁹, valamint a lengyel és szerb társalakulatokkal.

2.2.1. A NATO CIMIC Kiválósági Központ

A NATO CIMIC Kiválósági Központ elődje az Északi CIMIC Csoport (CGN HQ)¹¹⁰ volt, amelyet 2001-ben alapítottak. A csoport 2003-ban érte el teljes készenlétét, majd 2005-ben döntés született a csoport kiválósági központtá történő átalakításáról, melyet a Szövetséges Transzformációs Parancsnokság (ACT)¹¹¹ és a Szövetséges Műveleti Parancsnokság (ACO)¹¹² támogatott. A hivatalos akkreditációra 2007. július 31-én került sor.¹¹³ Magyarország szponzornemzetként 2010 májusában csatlakozott a szervezethez.¹¹⁴ A CCOE fő feladatai közé tartozik a NATO CIMIC-doktrínák kidolgozása, az INFOOPS, PSYOPS¹¹⁵, Strategic Communication katonai képességek, funkciók elemzése, a NATO Szövetséges Transzformációs Parancsnokság (ACT) által akkreditált NATO CIMIC-tanfolyamok, képzések kidolgozása és felügyelete, valamint a szakterülettel kapcsolatos publikációk, kézikönyvek elkészítése, kiadása is.¹¹⁶ A kiválósági központban pillanatnyilag hét nemzet – Dánia, Hollandia, Lengyelország, Lettország, Magyarország, Németország és Szlovénia – szakemberei teljesítenek szolgálatot.

2.2.2. A Többnemzeti Civil-katonai Csoport

A Többnemzeti Civil-katonai Csoport elődje a Déli CIMIC Csoport (CGS)¹¹⁷ volt. Olaszország kezdeményezte a „Déli CIMIC Csoport” Motta di Livenza-i megalapítását 2002. január 1-jén Olaszország, Görögország, Magyarország és Portugália részvételével.¹¹⁸ 2004.

¹⁰⁹ SZABÓNÉ VARGA Erika, *Francia-magyar szakmai konzultáció*, in: <http://www.honvedelem.hu/cikk/35279>, letöltés ideje: 2013.08.25.

¹¹⁰ Északi CIMIC csoport: CIMIC Group North HQ: CGN HQ

¹¹¹ Szövetséges Transzformációs Parancsnokság: Allied Command Transformation: ACT

¹¹² Szövetséges Műveleti Parancsnokság: Allied Command Operations: ACO

¹¹³ HARNÓCZ Gyula, *Megbeszélések, tájékoztatók, előadások; Magyarországra látogatott a CIMIC kiválósági központ igazgatója*, in: <http://www.honvedelem.hu/cikk/34353>, letöltés ideje: 2013.09.05.

¹¹⁴ *History of the CCOE*, in: <http://www.cimic-coe.org/home/history.php>, letöltés ideje: 2013.01.18.

¹¹⁵ DR. LIPPAI Péter, *Egy PRT-parancsnok gondolatai (2.)*, Honvédségi Szemle, 2012, 140. évf. 5. szám, 17–24, in: http://www.honvedelem.hu/container/files/attachments/34069/honvedsegi_szemle_2012_05.pdf, letöltés ideje: 2013.12.12.

¹¹⁶ HARNÓCZ Gyula, *Megbeszélések, tájékoztatók, előadások; Magyarországra látogatott a CIMIC kiválósági központ igazgatója*, in: <http://www.honvedelem.hu/cikk/34353>, letöltés ideje: 2013.09.05.

¹¹⁷ Déli CIMIC Csoport: CIMIC Group South: CGS

¹¹⁸ *History*, in: <http://www.mncimicgroup.org/index.php/en/about-mncg/history>, letöltés ideje: 2013.09.16.

február 26-án Egyetértési Megállapodást (MoU)¹¹⁹ írtak alá az öt résztvevő ország – Olaszország, Görögország, Portugália, Magyarország és Románia – képviselői a Szövetséges Erők Európai Főparancsnoksága (SHAPE)¹²⁰ megbízottjának jelenlétében. A Déli CIMIC Csoport megnevezés 2009. április 28-án Többnemzeti Civil-katonai Csoport névre módosult.¹²¹ Az új Egyetértési Megállapodást a Szövetséges Erők Európai Főparancsnoksága, Görögország, Olaszország, Magyarország, Portugália és Románia nemzeti katonai képviselői írták alá. „A Többnemzeti Civil-katonai Csoport feladatai közé tartozik a saját állomány és a vele kapcsolatban álló nemzetek CIMIC szakembereinek továbbképzése; a különböző szimpóziumokon és konferenciákon való részvétel vagy azok szervezése; a civil szervezetekkel való kapcsolatfelvétel, valamint a CIMIC kézikönyvek és referenciadokumentumok fejlesztése.”¹²²

2.3. A CIMIC mint speciális elem?

A hadviselés a történelem során különböző fejlődési lépcsőfokokon ment keresztül. Kialakult az úgynevezett hagyományos hadviselés, ami az élő erők pusztítását jelenti. A hagyományos hadviselést a „kinetikus”¹²³ jelzővel illetik. A nem hagyományos hadviselés minden, ami ettől eltérő. A kinetikus hadviselés ellenpárja a nonkinetikus hadviselés. A nonkinetikus hadviselésbe tartozik a CIMIC, a PSYOPS és az INFOOPS is. A durkheimi gondolatot követve minden, ami általánosan elterjedt és elfogadott, az a normális, az a hagyományos. Ami pedig kisebbségben van, kevésbé általános, az a patológikus. Mivel a kinetikus hadviselés az elfogadott és általános, a katonák többsége szerint ezért az az általános, a nonkinetikus műveletek pedig a patológikusak.

A hadviselés szempontjából Magyarország véleményem szerint konzervatív, ennek oka az, hogy az ország több mint ezer éves, s mivel még mindig fennáll, így hosszú katonai múlttal rendelkezik. Ezt tekinthetnénk akár egyfajta túlzott elbizakodás alapjának is a Kárpát-medence történelmének ismerete nélkül, azonban a tatár seregek, a török erők, majd az első és a második világháború mind olyan ismereteket adtak, amelyek beleivódtak a katonai vezetés

¹¹⁹ Egyetértési Megállapodás: Memorandum of Understanding: MoU

¹²⁰ Szövetséges Erők Európai Főparancsnoksága: Supreme Headquarters Allied Powers Europe: SHAPE

¹²¹ *The Multinational Civil–Military Cooperation (CIMIC) Group HQ is officially established*, in: <http://www.aco.nato.int/page81902818.aspx>, letöltés ideje: 2013.09.11.

¹²² BOKROS Tünde, *Civil-katonai kapcsolatok: hazai szemmel, nemzetközi beágyazottsággal*, in: <http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=1267&title=civil-katonai-kapcsolatok-hazai-szemmel-nemzetkozi-beagyazottsaggal>, letöltés ideje: 2013.09.10.

¹²³ Kinetikus: a kineo görög eredetű szóból származik, jelentése: mozgatok.

szellemiségébe, s ezen tudás generációról generációra tovább szállt. Más ország hasonló példájával élve: az 1973-as Yom Kippuri háború tanulságaként Izrael állam megtanulta, hogy a hadseregnek folyamatosan készen kell állnia az ország fegyveres védelmére. Magyarországon e történelmi gyökerek miatt értelemszerűen a kinetikus műveletek vannak túlsúlyban.

A speciális egység, képesség kifejezések alatt sokan a végrehajtó egységek közül kifejezetten azokat a kinetikus műveleteket értik, amelyek a képzettségüknél fogva a hagyományos katonai tevékenység csúcán helyezkednek el. Magát a fogalmat a legtöbb katona a katonai múltból táplálkozva szűkebben értelmezi, mivel csak a kinetikus műveleteken belül érti a speciálist. A speciális szó azonban ennél bővebb, mert mindent takar, ami nem hagyományos, azaz nem általánost jelent. Tehát nemcsak a hagyományos hadviselést folytató katonák legprofibbjait, hanem mindenkit, aki a hagyományostól eltér, így a CIMIC képességet is speciális elemnek kell tekinteni nonkinetikus volta ellenére is. Ezen katonai tradíció miatt némely szerző összemosza a különböző speciális feladatokat ellátó tevékenységeket, noha azoknál is megvan az elkülönülés kinetikus és nonkinetikus jelleg szerint.

2.4. A CIMIC mint speciális képesség?

Szinte az élet minden mozzanatában vannak olyan események, amelyek nagyobb népszerűségnek örvendnek, mint más történések. A különböző tudományágakon belül bizonyos tudományos témák népszerűsége is eltérő, időben hullámzó, és ez alól a hadtudomány sem kivétel. Eme jelenséget hívhatjuk nyugodtan divatnak is. Talán kevesebben gondolnak bele, hogy a tudományok területén a divatnak vannak kifejezetten hasznos hozadékai. Ha valamely tudományos téma népszerű, akkor arról sokan, sokféle megközelítésben írnak. Ugyanazt a „valóságot” a különböző irányú megközelítések miatt eltérő szemszögből láthatjuk, így egy idő után objektívebb képünk alakulhat ki a kutatás tárgyáról. A népszerűség miatt a kutatók „elcsábulhatnak”, és belefolyhatnak olyan területekbe is, amelyek nem kifejezetten az ő kutatási területük, ezzel nem egyszer színesítve a korábbi kutatásokat. Felmerülhet ilyenkor az a gondolat, hogy a nem az adott területek tudorainak idegen területekbe történő belépése okozhat-e „minőségromlást” az adott tudományos területen vagy téves következtetéseket más területeken. A válasz nem egyszerű,

hiszen bármily magas képzettségi szinten is áll az ember, a tévedés esélye fennáll, azonban amennyiben a kvalifikáció magasabb, ennek a valószínűsége alacsonyabb.

A hadtudományon belül is vannak divatos és kevésbé divatos kutatási területek. Például az Egyesült Államokat ért terrortámadás után a terrorizmus lett az egyik legnépszerűbb kutatási terület, a hadtudomány berkein belül évekig szinte alig jelent meg olyan kötet, amely valamilyen szinten ne érintette volna ezt a témát. Bizonyos szavak, szófordulatok használata aktualitásuktól függően gyakoribbak, majd idővel akár szinte teljesen ki is veszhetnek.

Az utóbbi években elterjedt lett azon kifejezés, hogy a világ bonyolultabbá vált, és ebben a bonyolult térben a katonai vezetőségnek szüksége van valamiféle együttműködésre és koordinációra a műveleti területen. Véleményem szerint ezen gondolatsor szó szerinti értelmezésben nem helyes. Mivel a világ sosem volt ennél kevésbé bonyolult, inkább „igénynek” nevezném, ami megjelenik a katonai és a politikai vezetők részéről, hogy foglalkozzanak az őket körülvevő társadalmi térrel. Természetesen magának a „bonyolulttá vált a világ” szófordulatnak is megvannak a maga előnyei, nevezetesen három szempontból is kifejezetten praktikus: a CIMIC képesség alkalmazója rengeteg felesleges energiát megspórol tevékenysége során, hiszen ha a világ bonyolultabb, mint korábban, akkor arra szükséges reagálni az új kor kihívásaink megfelelően. Így a CIMIC képesség alkalmazása szükségszerű, tehát nem kell magyarázkodnia, hogy miért alkalmazza azt. Másik előny, hogy nem kell azon szociálpszichológiai háttérrel hosszasan fejtegetni, hogy a katona és a katonai vezető miért érzi szükségesnek a civil lakosság figyelembevételét. A harmadik a „divat”, mivel sokan használják különböző helyeken ezt a szófordulatot, ezért mások is átveszik amolyan sorkitöltő kifejezésként. A CIMIC képesség kapcsán megjelenő írások döntő többsége katona auktorok tollából származik, és írásaikban sűrűn szerepelnek a megváltozott világ, majd később a bonyolultabbá vált világ kifejezések. Magyarországon a politika- és a történelemtudomány a rendszerváltás szót használja, a hadtudomány a bipólusú világ felbomlása kifejezést alkalmazza erre az időszakra. A rendszerváltás hazánkban a kommunizmus mint politikai ideológia megszűnését, valamint a politikai berendezkedés demokratizálódását és a piacgazdaságra történő áttérést jelentette. Mivel a katonai rendszer a politikai rendszertől függ, – országonként eltérő, hogy melyik hat a másikra nagyobb mértékben – ezért a rendszerváltás egybeesett a bipólusú világ megszűnésével, hiszen a kapitalista piacgazdasági berendezkedésű nyugati államok képviselte blokk és a keleti szocialista blokk közötti hidegháborús állapot ez utóbbi szétesésével megszűnt. A kapitalista világot szinonimaként sokszor a demokratikus szóval is illetik a szerzők, noha az nem teljes mértékig igaz, a piaci tényező sokkal jobban lefedi azt a világot, amely ezen államokat mint globális halmazt képviseli.

A megváltozott világra a divat szót provokatív jelleggel használom, mert véleményem szerint a CIMIC képesség alkalmazását nem a külső tényezők határozták meg, hanem sokkal inkább egy belső felismerés, hogy oda kell figyelni a műveleteket körülvevő társadalmi térre. Továbbá a közösségi kultúra és a társadalomban jelenleg érvényben lévő erkölcsi normák egyszerűen nem engedik meg az ifjabb generációk számára azt, hogy figyelmen kívül hagyják azon közeget, amelyben a katonai tevékenység zajlik. Ha ezt mégis megtennék, mert szabad döntésük alapján megtehetik, akkor a média közvetítő szerepe által elítélné őket a saját társadalmuk. Itt a közösség erejének rendkívül erős a hatása. Ha a civil világból egy hasonlattal szeretnénk élni, akkor ez olyan, mint a rasszizmus. A rasszizmus a legtöbb fejlett országban nem elfogadott, ezért ha valakinél felmerül a gyanú, hogy rasszista, akkor azt a környezete elítéli, és általában valamilyen módon szankcionálja. Ezért, ha valaki mégis rasszista lenne, akkor ezen véleményét titokban tartja, így hangját nem hallatva véleményét az utókorra nem hagyományozza át. A világ véleményem szerint régen sem volt egyszerűbb, mint napjainkban, csak más volt, más problémákkal és kihívásokkal kellett szembenéznük az akkor élő embereknek. A kort, amelyben élünk a hírközlés robbanásszerű fejlődése nagymértékben meghatározza. A média, majd a telekommunikáció, azt követően pedig az okostelefonok tömeges használatán keresztül a világ bármely pontján is folynak a katonai műveletek, az ott lévő személyek a „tevékenységekről” hírt tudnak adni másoknak. A katonai vezetők ezért sem tudják figyelmen kívül hagyni a társadalmi közeget, hiszen ha figyelmen kívül hagyják, attól arról még mások tudomást szereznek, és elítélhetik őket tetteikért. A korai háborúk brutalitása semmiben sem különbözött a mostaniaktól – régen is történtek népiirtások, háborús kegyetlenkedések –, csak a hírközlés, az információáramlás volt lassabb, mint most, vagy akár egyáltalán nem is létezett, így a harcok során történelekről a lakosság nem értesült, és a dicső cselekmények leírása is a győztes felek tollából származott, ezáltal felmagasztalva saját tevékenységüket, és kevésbé jó színben feltüntetve ellenfeleiket.

Visszatérve ahhoz a gondolathoz, miszerint a világ bonyolultabbá vált, véleményem szerint teljesen helytelen. A bipólusú világ felbomlásával megszűntek azok a markánsan elkülöníthető, szemben álló felek közötti határok, amelyekről korábban beszélhattünk. Akkoriban a szemben álló feleket ténylegesen meg lehetett különböztetni egymástól. A civil lakosság befolyásolása és a saját oldalunkra történő átállítása ekkor is kulcsfontosságú szerepet töltött be. Az ellenség pusztítása nem okozott problémát, hiszen területileg jól meghatározott volt. A civil lakosság megkímélése sem jelentett akkora erkölcsi dilemmát, mint amit manapság jelent, hiszen a hátország propagandagépezete semlegesítette a felelősségre vonás valószínűségét. A mai kor emberbaráti szeretete, annak tényleges

elterjedése – nem csak a verbalitás szintjén történő megjelenése – nyomás alá helyezi a katonai gépezetet. Valamint azon folyamat, hogy a minél kisebb katonai potenciált minél jobban a problémára koncentrálnak próbáljuk megoldani, vezet azon kényszerhez, hogy környezetünket folyamatosan figyeljük, hogy azzal minél jobban együttműködve, néhol már szinte szimbiózisban, tevékenykedjünk.

2.5. A katonai szabályzó rendszerek fontossága

A katonai rendszer és azon belül a különböző szakterületek, a számukra meghatározott célok és feladatok alapján működnek. A rájuk vonatkozó különböző törvények, szabályok és iránymutatások rendszerében a legfelső szinten álló biztonságpolitikai okmány, a Nemzeti Biztonsági Stratégia. Ezt a Nemzeti Katonai Stratégia, majd a különböző Katonai Doktrínák követik.

Magyarország új Nemzeti Biztonsági Stratégiája 2012. február 8-án került elfogadásra. A Nemzeti Biztonsági Stratégia célja, hogy iránymutatást nyújtson biztonságpolitikai kérdésekben. Az iránymutatást a különböző területek saját vonatkozásaikban tovább bontják eme irányelveknek megfelelően. „Jelen stratégia rendeltetése, hogy az értékek és érdekek számbavétele, valamint a biztonsági környezet elemzése alapján meghatározza azokat a nemzeti célokat, feladatokat és átfogó kormányzati eszközöket, amelyekkel Magyarország a nemzetközi politikai, biztonsági rendszerben érvényesíteni tudja nemzeti biztonsági érdekeit.”¹²⁴

A Nemzeti Biztonsági Stratégia alapján megalkotásra került az új Nemzeti Katonai Stratégia, melynek célja „[...]”, hogy Magyarország Alaptörvényével, a védelmi szféra tevékenységét meghatározó jogszabályokkal, az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének (a továbbiakban: NATO) Stratégiai Konceptiójával, valamint az Európai Biztonsági Stratégiával összhangban, továbbá a Nemzeti Biztonsági Stratégiában lefektetett elvek alapján kijelölje azokat a stratégiai szintű célkitűzéseket, irányokat, eszközöket és forrásokat, amelyek révén a Magyar Honvédség teljesítheti küldetését.”¹²⁵

¹²⁴ A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról, Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája, Magyar Közlöny 2012. évi 19. szám, in: http://www.kormany.hu/download/f/49/70000/1035_2012_korm_határozat.pdf, letöltés ideje: 2013.07.12.

¹²⁵ Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája, Honvédelmi Minisztérium, 2012, in: http://www.kormany.hu/download/9/ae/e0000/nemzeti_katonai_strategia.pdf#!DocumentBrowse, letöltés ideje: 2013.11.07.

A Nemzeti Katonai Stratégiát a hadászati, hadműveleti tartalmú katonai doktrínák követik. „A hadászati, hadműveleti tartalmú katonai doktrínák, amelyekben a politika által megfogalmazott célokat és feladatokat lebontják katonai tartalmú célokká, feladatokká, továbbá ezeket az ország fegyveres védelmi tervében rögzítik, összehangolva a szövetségben vállalt kötelezettségekkel.”¹²⁶ A doktrínák viszonylagosan nagy mozgásteret biztosítanak a katonai végrehajtás terén, ezért a szövetségi partnerek között eltérések lehetnek a doktrínák megvalósításakor, azonban valamilyen szinten azok mégis egységesek, így a felek ugyanazon feladatok alatt ugyanazt értik.

„A katonai doktrína tartalma:

- általános bevezető (célja, rendeltetése stb.);
- a háborúról, a fegyveres küzdelem szintjeiről alkotott nézetek és a gyakorlat;
- a szövetségi és a nemzeti elvek, nézetek és a gyakorlat összevetése;
- a honvédelem, a hadászat, a hadművelet, a harcászat általános elmélete;
- a hadműveletek, a harcok fajtái, esetei, körülményeik;
- a fegyveres erők feladatai (békében, konfliktusok megelőzése során, válságkezeléskor);
- csapatmozgások, szállítások;
- a fegyveres erők feladatai és tevékenységük a szövetségi rendszeren belül;
- a vezetés, az együttműködés és az igazgatás elvei, feladatai.”¹²⁷

A NATO a délszláv háború után a kilencvenes évek közepén a boszniai és a koszovói tapasztalatok alapján kezdte kidolgozni a civil-katonai együttműködés doktrínáját, hogy a szövetségesek egységesek legyenek. A civil-katonai együttműködés doktrínájában megfogalmazottak egyrészt magától értetődőek egy Európában szocializálódott ember számára, például, hogy tisztelni kell a másik nép kultúráját, másrészt azonban ezen meghatározott katonai feladatok végrehajtása egyáltalán nem könnyű feladat. Maga a doktrína latin eredetű szó, tanítást, tanulást jelent, ami nagyon jól kifejezi azon tartalmat, amelyet a katonának alkalmaznia kell. Ezt a területet egyrészt könnyű, másrészt nagyon nehéz tanítani.

¹²⁶ DR. SZTERNÁK György, *Adatok a nemzeti biztonsági és a nemzeti katonai stratégia elkészítéséhez, II. rész*, in: Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények 2002/1. sz. 5–29, in: <http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/20021/hadtud/szternak.html>, letöltés ideje: 2014.01.14.

¹²⁷ KRAJNC Zoltán–TATORJÁN István, *A légi erők doktrínájának néhány kérdéséről*, *Hadtudomány, Magyar Hadtudományi Társaság*, 1998. VIII. évfolyam, 3. szám, in: <http://www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/1998/ht-1998-3-6.html>, letöltés ideje: 2013.02.17.

A CIMIC doktrína gyakorlati alkalmazásakor véleményem szerint három horizont van, amelyeknek egyszerre kell érvényesülnie ahhoz, hogy a feladat végrehajtása a kívánt módon történjen. Egyrészt a végrehajtó állománynak mindenekelőtt a parancsnok szándékát kell követnie. A második, hogy a CIMIC képesség egyaránt alkalmazásra kerülhet hazai és nemzetközi környezetben és olyan hadműveleti területen, ahol a katonai ismeretek magas szintű művelése elengedhetetlen a túlélés szempontjából. Persze azonnal felmerül minden katonaviselt ember fejében, hogy miért kell külön megemlíteni ezt a pontot, hiszen teljesen alapvetőnek kellene lennie, hogy a katonai feladatok végrehajtásánál ismerni kell a katonai végrehajtás mikéntjét. A katonai viselkedés azonban a civil lakosság részéről visszásságot válthat ki, gondolok itt a testbeszédre vagy a kommunikációra. A katonák többsége tömören és rendkívül érthetően fogalmaz, a katonai oktatás minden szintjén ezt a magatartást várják el tőlük, mert így felgyorsul a közöttük lévő kommunikáció. Amikor a parancsnok a parancsát közli a beosztottai számára, azt tömören teszi és a beosztottak is röviden jelentenek neki. A civil szereplőkkel történő kapcsolatteremtéskor viszont beszédesnek kell lenni, hogy megnyíljanak számunkra. Nem könnyű a kettőt összeegyeztetni, hiszen a katonai rendszeren belüli és kívüli viselkedés teljesen eltérő lehet. Harmadik pont az, hogy amellettt hogy magas fokon tudja alkalmazni a katonai ismereteket, amikor kell, legyen a viselkedése civil. A civil és katonai horizont egyszerre jelenjen meg nála. Maguknak a pontos viselkedési normáknak a rendszerét és mikéntjét A civil szervezetekkel történő kapcsolatfelvétel és kapcsolattartás című fejezetben tárgyalom részletesen.

Ahhoz, hogy minden szakmában, minden hivatásban elérjük a professzionalitás magas fokát, elkerülhetetlen a folyamatos gyakorlás és a tudás éles helyzetben történő kamatoztatása, kipróbálása. A civil-katonai együttműködés tekintetében is hasonlóképpen van ez. A CIMIC tevékenységet ellátó katona feladatát a doktrínáknak, szabályzóknak megfelelő módon végzi, ahogyan azt tanulta. A helyzet számára nem lesz mindig egyértelmű, hogy mit hogyan kell végrehajtani, hiszen minden szituáció és minden ember, akivel érintkezik más és más. A feladatát többféleképpen is elvégezheti, és a várt hatás is különböző lesz. Mivel a cselekedetét egyazon pillanatban egyazon közegben hajtotta végre, ezért ugyanaz már a későbbiekben nem lesz megismételhető, így nem tudhatja meg, hogy annál jobban vagy rosszabbul is végrehajthatta volna-e feladatát.

Missziós tapasztalataim alapján a különböző felelősségi területen történő CIMIC tevékenység és a hozzá hasonló összekötői tevékenység során eltérő hatásfokkal működnek a különböző nemzetek. A hatásfok ebben a munkakörben nehezen mérhető, az eltérés viszont néha oly mértékben szembetűnő, hogy az hiába szubjektív, látható, ezért szükségesek az

egységes doktrínák, és azoknak a folyamatos naprakésszé tétele. Az eltérések többnyire nem az esetlegesen különféle kiképzésekből fakadnak, hiszen a katonai iskolák a NATO tagországain belül egyre többet tanulnak egymástól, és egyre inkább azonosak az oktatási módszereik, hanem sokkal inkább az emberanyag sokszínűségében rejlik. A különböző országok különböző kultúrákkal rendelkeznek, ennek megfelelően a CIMIC kiképzés egyik sarkalatos pontja a kulturális tudatosság, hogy az adott nemzet katonája a műveleti területen megértse, és a megfelelő módon tudjon viselkedni a helyiekkel az ottani társadalmi közegben. A kiképzés egyre inkább egységes, azonban a hatások szembeötlően különböznek. A katonai hagyományok, etika, valamint a diszkréció miatt nem írom le a nemzetek közötti eltéréseket, hanem azokra a pontokra fektetem a hangsúlyt, amiket lehet jól, illetve kevésbé hatékonyan is végrehajtani, így bárki olvassa majd ezeket a sorokat, saját állományát ennek megfelelően képezheti ki. Külön kitérek arra a pontra, amit a saját erőknél érdemes lenne még fejleszteni.

2.6. A CIMIC céljai

A CIMIC képesség rendeltetéséből adódóan kapcsolatot teremt a műveleti terület civil szereplőivel, melybe a civil szervezetek is beletartoznak. *„A CIMIC közvetlen célja olyan teljes körű együttműködés létrehozása és fenntartása a parancsnok hadműveleti területén belül lévő polgári hatóságokkal, szervezetekkel, ügynökségekkel és a lakossággal, amely lehetővé teszi részére feladata végrehajtását. Ez jelentheti a polgári terv megvalósításának közvetlen támogatását. A CIMIC hosszú távú célja olyan feltételek létrehozásának és fenntartásának segítése, amely támogatni fogja a Szövetség céljainak elérését a hadműveletekben.”*¹²⁸ Az adott területen lévő civil szervezetek tevékenységüket tekintve rendkívül sokfélék lehetnek, ezért amikor a haderő a műveleti területen tevékenykedik, érdemes egy adatbázist felállítani, és a rendelkezésre álló adatok alapján a benne lévő civil szervezeteket csoportosítani.

A CIMIC a célok elérése érdekében:

- „Kapcsolatot tart a civil szereplőkkel a megfelelő szinten.
- A műveletek előtt és alatt a szükséges mértékben bevonja stratégiai és hadműveleti szinten egyaránt az integrált tervezésbe a megfelelő polgári testületeket.

¹²⁸ AJP-9, 3.

- Folyamatosan értékeli a helyi civil környezetet, beleértve a szükségleteket annak érdekében, hogy meghatározza a szükségleti vákuum mértékét és kielégítésének módját.
- Felügyeli a katonai erők polgári szférával kapcsolatos tevékenységét, beleértve a szükséges funkcionális szakértők biztosítását.
- Munkálkodik a civil feladatok folyamatos és zökkenőmentes átadásán a megfelelő hatóságoknak.
- Más törzsi elemekkel együttműködik a műveletek minden vonatkozásában.
- Javaslatokat dolgoz ki a parancsnok részére a fentiek tekintetében.”¹²⁹

A CIMIC tevékenységénél fogva támogatja a civil lakosságot, a támogatás lehet fejlesztési és humanitárius jellegű. A két támogatási mód között a legnagyobb eltérés az idő és a tervezés között van. A humanitárius jellegű tevékenység általában egy bizonyos katasztrófára, vagy megváltozott helyzetre történő gyors reagálás esetében történik, például árvíz esetén a helyi lakosság élelmiszerrel, ruhával, gyógyszerrel, sátrakkal történő támogatása. A fejlesztési tevékenység egy hosszútávú projekt, ahol az adott országot bizonyos ismérvek mentén egy magasabb fejlettségi szintre kívánják a fejlesztésben részt vevő államok emelni.

A nemzetközi fejlesztés fogalma: „A szegénység leküzdésére, a fejlődő országok felzárkóztatására együttműködnek az államok (hivatalos szereplők) és a nem kormányzati szervezetek (NGO). A fejlett országok adóbevételeikből különböző forrásokat biztosítanak nemzetközi fejlesztési politikájukban megfogalmazott céljaik elérésére a fejlődő világ országai számára (pénzt, technológiát, tudást, árut, stb.). A nem kormányzati szervezetek nemzetközi hálózataikon keresztül, vagy kétoldalú civil együttműködés alapján vesznek részt a nemzetközi fejlesztésben.”¹³⁰ „A humanitárius műveletek teljesen mások, például ott volt a szökőár, hirtelen minden civil szervezet, aki tudott, odament, viszont ezeknek csak egy része szeretne ténylegesen dolgozni, egy másik részük sajnos csak a médianyilvánosságra törekszik, hogy megmutassa, ő is létezik, ha nem lenne a média és az információáramlás, akkor oda se menne.”¹³¹

¹²⁹ AJP-9, 3.o.

¹³⁰ *Nemzetközi fejlesztés (NEFE) fogalma*, Magyar Máltai Szeretetszolgálat, in: <http://www.maltai.hu/?action=subpage&subpageid=10>, letöltés ideje: 2013.12.01.

¹³¹ Csete Tamás hadnagy, szerzői interjú, 2013.12.20.

2.7. A CIMIC fő feladatai

A CIMIC fő feladatai a Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína (AJP-9) szerint az alábbiak:

- „Polgári-katonai kapcsolattartás. A polgári-katonai kapcsolattartás feladata, hogy biztosítsa a koordinációt, amely a műveletek tervezésének és végrehajtásának támogatásához és megkönnyítéséhez szükséges. A tervezés korai fázisában és az erők gyors kitelepülését követően, az ilyen összeköttetés létrejötte biztosítja az alapot a további CIMIC funkciók kialakulásához. Ez alapvető része lesz a további fő CIMIC funkciók tervezésének és kibontakozásának. A siker előfeltételei a NATO által politikai szinten kialakított összeköttetések. A Stratégiai Konceptió szintjén és az összhaderőnemi hadműveleti területen megvalósuló összeköttetés és közös tervezés ebből alakul ki. A polgári hatóságokkal és szervezetekkel való kapcsolattartást megkönnyíti – sok más mellett –, egy megfelelő tömegtájékoztatási politika. Ez megköveteli a polgári-katonai együttműködés eredményeinek és sikereinek megfelelő és időbeni elterjesztését, amely viszont segít megszerezni a lakosság, az IO-k és az NGO-k támogatását.
- A polgári környezet támogatása. A polgári környezet támogatása a CIMIC tevékenységek széles spektrumát jelenti. A dokumentum céljával összhangban, ez a polgári környezet egy olyan támogatása, amely a NATO katonai feladataival összhangban van. Általában ezt a támogatást nem polgári hatóság irányítja. Sokféle katonai erőforrást jelenthet: információ, személyi állomány, anyag, felszerelés, kommunikációs létesítmények, funkcionális szakértők, illetve kiképzés. Általában csak ott és akkor valósul meg, ahol, és amikor ez szükséges feltételként jelentkezik a katonai feladat végrehajtásához, illetve a megfelelő polgári hatóságok és ügynökségek képtelenek végrehajtani a feladatot. A támogatás mértékéről, időtartalmáról és mennyiségéről megfelelően magas szinten kell dönteni a politikai, katonai és polgári tényezők figyelembevételével.
- A haderő támogatása. A NATO-parancsnokoknak a körülmények függvényében a hadműveleti körzetükön belül szükségük lehet számottevő polgári támogatásra, valamint a katonai műveletek megzavarását megelőző erőfeszítések koordinálására, vagyis a lakosság és a források ellenőrzésére. Az erők részlegesen függhetnek a polgári erőforrásoktól, illetve polgári információforrásoktól. A parancsnokoknak törekedniük

kell a műveletek lehető legtöbb hallgatóságos polgári támogatásának megszerzésére. A CIMIC fontos szerepet játszik ebben.”¹³²

A katonai műveletek szempontjából három időszakot különíthetünk el: a műveleteket megelőző időszakot, a műveletek alatti időszakot és az átmeneti időszakot. Az időszakok elhatárolása nem egyszerű, mert van, hogy a harci cselekedetek intenzitása hullámzik. A műveleteket megelőző időszakban a válság, a felkészülés, a település és az előrevonás időszakait különböztetjük meg. A válság időszakában a CIMIC értékeléseket készít az adott területről, felméri a civil szervezetek és a nemzetközi szervezetek jelenlétét a térségben. A felkészülés időszakában mind a saját állomány, mind a kimenő állomány számára országismertető előadások tartása, valamint a kint várható CIMIC tevékenységre való felkészülés a feladata. A kitelepülés során a települési körzet elfoglalása után lehetőség szerint a már korábban összeállított adatbázis alapján fel kell venni a kapcsolatot a helyi civil szereplőkkel, és bővíteni az adatbázist mindazon szereplőkkel, akikről ekkor szerzünk először tudomást; továbbá kezelni kell a menekülthelyzetet. Az előrevonás időszakában is kezelni kell a menekültkérdést, folytatni a CIMIC-felméréseket, és prezentálni a haderő jelenlétét a CIMIC-en keresztül. A műveletek alatt a kapcsolattartás folyamatos, az adatbázis-frissítés szintén, valamint a CIMIC-projektek állandó jellegűek. A műveletek vége felé fel kell készülni az erők majdani csökkentésére, melyet lépcsőzetesen kell végrehajtani. Az átmeneti időszak során a csökkentés folyamatos, ilyenkor zajlik a feladatok átadása a civil világ irányába. Ekkor sem szabad elfeledkezni a meglévő adatbázisok frissítéséről és összesítéséről, mert előfordulhat, hogy évekkel később még vissza kell ugyanoda menni, és akkor hasznos lehet a régi adatbázis, továbbá ezek segítségét fognak nyújtani.

2.8. Katonai műveletek típusai

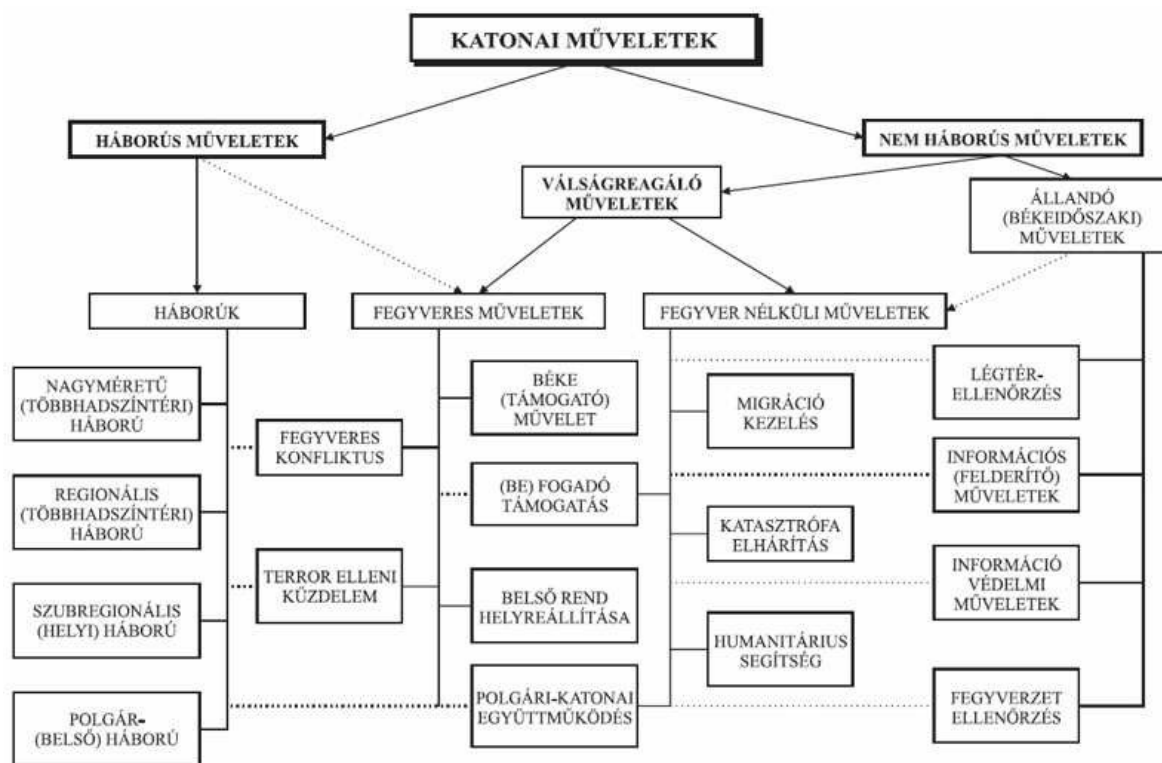
Előrevetítve: a kutatásnak volt egy nem várt eredménye, miszerint külföldön volt egy pont, ahol a civil szervezetek kifejezetten partnerként lépnek fel a hadsereggel és a CIMIC-képességgel. Mivel jelen művet más civil tudományterületek művelői is olvashatják, ezért számukra segítségül hívom a Dr. Deák János nyugállományú vezérezredes által alkotott „Katonai műveletek típusai” elnevezésű felosztást, mely mankóul szolgálhat a későbbi sorok

¹³² *AJP-09, Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína, 2003, 4.*

olvasása közben. A civil szervezetekkel folytatott együttműködés szempontjából fontos, hogy a jelenleg folyó katonai műveleteket két nagy csoportra lehet bontani, háborús katonai műveletekre és nem háborús katonai műveletekre:

- „A háborús katonai műveletekhez sorolhatjuk az általános, több hadszíntéren folyó nagyméretű háborút, a hadszíntéri (regionális) háborút, a helyi (lokális) háborút, valamint a belső (polgár-) háborút. Ugyancsak a háborús katonai műveletekhez tartozhatnak a válságreakáló műveletek egyes fajtái is.
- A nem háborús katonai műveletek – válságreakáló műveletekre, illetve állandó, békeidőszaki műveletekre oszthatók. A válságreakáló műveletek egyes fajtáit fegyveres katonai erő alkalmazásával folytatják, más fajtáinak végrehajtása során a tevékenység fegyver nélküli.”¹³³

11. ábra Katonai műveletek típusai¹³⁴

¹³³ DR. DEÁK János, *Napjaink és a jövő háborúja*, Hadtudomány, 2005/1. szám, XV. évf., in: http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2005/1/2005_1_3.html, letöltés ideje: 2013.02.21.

¹³⁴ DR. DEÁK János, *Napjaink és a jövő háborúja*, Hadtudomány, 2005/1. szám, XV. évf., in: http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2005/1/2005_1_3.html, letöltés ideje: 2013.02.21.

2.9. Részkövetkeztetések

A kutatás során történelmi távlatban vizsgáltam meg a civil-katonai együttműködés kialakulását. Ismertettem a magyar CIMIC képesség, a Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ történetét, és végigkövettem annak kialakulását, fejlődését, állománytábláját, szervezeti struktúráját és annak módosulásait. Megállapítottam, hogy a szervezet a megalakulása óta nagy fejlődésen ment keresztül, mely így hozzájárul az általa végzett speciális tevékenység professzionalizálódásához.

Megvizsgáltam, és elemeztem a magyar CIMIC-képesség nemzetközi szakmai kapcsolati rendszerét, melynek keretén belül bemutattam a NATO CIMIC Kiválósági Központot, valamint a Többnemzeti Civil-katonai Csoportot. Megállapítottam, hogy ezen szervezetek fejlődése párhuzamos a magyar CIMIC képességgel.

Megvizsgáltam a CIMIC céljait, a CIMIC fő feladatait, a civil-katonai kapcsolattartást, a civil környezet támogatását, valamint a haderő támogatását, és megállapítottam, hogy ezen pontok kifejezetten kapcsolódnak a civil szervezetekkel történő viszony kialakításához.

Megvizsgáltam, és röviden ismertettem a katonai műveletek típusait, a két nagy csoportot: a háborús katonai műveleteket és a nem háborús katonai műveleteket. Megállapítottam, hogy ezen két csoport ismerete nélkül nem lehet értelmezni azt a környezetet, amiben a CIMIC-képesség és a civil szervezetek tevékenykednek.

3. Nemzetközi kitekintés a CIMIC-képesség megvalósulásaira

3.1. Az Amerikai Egyesült Államok és a Civil Affairs

A Civil Affairs Civil Ügyeket jelent, mely képességgel az Amerikai Egyesült Államok hadereje rendelkezik. A Civil Affairs nagyon hasonlít a CIMIC-képességhez, gyakorlatilag feladatát tekintve lefedi azt, csak bizonyos területeken a Civil Affairs bővebb és természetesen különböző nemzeti sajátosságokat mutat. Maga a Civil Affairs kulturális elemei már korábban is megvoltak az Egyesült Államok haderejében, csak még nem szervezett formában. A második világháború a haderő szempontjából változást jelentett, ekkor kezdtek el először a hagyományos katonai jellegű műveletek mellett más civil kompetenciát megkívánó tevékenységet is kifejteni. A Civil Affairs erő egyedi tevékenysége nemcsak a katonai erő sikerét növeli, hanem végső soron az amerikai politikai és gazdasági érdekeket támogatja.¹³⁵

Az MC 41-10 ekképpen fogalmazza meg a Civil Affairs szerepét a katonai rendszerben: „A katonai vezetőknek nemcsak a jelenlévő katonai erőt kell figyelembe venni, hanem a környezetet is, amiben a katonai erő majd tevékenykedik. A katonaságnak figyelembe kell vennie, hogy hogyan viszonyul jelenlétéhez a lakosság. Ez a viszony lehet támogató, ellenséges vagy semleges. A lakosság támogató magatartása megkönnyíti a katonai akciót és erőforrásokat is biztosít. Ha a lakosság pozitívan áll a megszálló erőkhöz, megkönnyíti a katonai és diplomáciai tevékenység sikerét az adott régióban és az amerikai érdekek érvényesülnek az adott régióban. A civil katonai műveletek biztosítják a háttérrel, hogy a kitűzött katonai célok elérése ne ütközzön a lakosság érdekeivel.”¹³⁶

A napjainkban folyó fegyveres konfliktusok és természeti katasztrófák során az Egyesült Államok Civil Affairs képessége megjelent Szomáliában, Irakban, Ruandában, Afganisztánban, Haitiben. A Sivatagi Vihar átmeneti fázisában például a Civil Affairs egységek irányították az idegen nemzeti támogatást, valamint segítették a kitelepített

¹³⁵ *FM 41-10, Civil Affairs Operations, Headquarters, Department of the Army*, February 2000, Washington, in: <http://www.scribd.com/doc/44801689/FM-41-10-Civil-Affairs-Operations-2000>, letöltés ideje: 2013.10.12.

¹³⁶ *FM 41-10, Civil Affairs Operations, Headquarters, Department of the Army*, February 2000, Washington, in: <http://www.scribd.com/doc/44801689/FM-41-10-Civil-Affairs-Operations-2000>, letöltés ideje: 2013.10.12.

civileket.¹³⁷ Szomáliában a „Helyreállítási remény” akció keretein belül a Civil Affairs csapatnak meg kellett találni a helyi feszültségforrás okait és forrását, így csökkentve a feszültséget Mogadishu központjában.¹³⁸ Ruandában a „Támogatás remény” nevű műveletben a Civil Affairsnek több százezer menekült számára kellett biztosítania humanitárius segítséget.¹³⁹ Haitiben a „Demokrácia fenntartása és támogatása” művelet során felügyelték a magántőkéből származott pénzbeli segélyek elosztását a közszférában.¹⁴⁰

Az Egyesült Államok hadereje sokkal nagyobb katonai kapacitással és gazdasági háttérrel rendelkezik, mint a többi NATO-tagország bármelyike. Az Amerikai Egyesült Államok haderejében jelenleg a Tengerészgyalogságban, a Haditengerészetben, a Légierőben és a New York-i Államőrségben szolgálnak Civil Affairs-egységek. A Civil Affairs-tisztek a teljesség igénye nélkül orvosokból, ügyvédekből, mérnökökből, tűzoltókból, bankárokból, informatikusokból és agrár-szakemberekből állnak. Világhatalomként lehetősége van arra, hogy a Civil Affairs képességét olyan komplex módon építse fel, hogy a társadalom minden szegmensét képes legyen lefedni. Mind a gazdasági, mind a humán tőke biztosítva van számukra. A magyar CIMIC-képességhez képest, ami nagyobb eltérés, hogy az állami szektor támogatását ők úgy is értelmezik, hogy képesek teljes mértékben átvenni és fenntartani a helyi közigazgatást.

Jelenleg a Magyar Honvédség CIMIC-képessége közigazgatási rendszer átvételére nem képes. Magyarország is végrehajtott a második világháborúban hasonló tevékenységet, azonban azóta erre nem volt példa.¹⁴¹ A Magyar Honvédség a logisztikai támogatáson és különböző projekteken keresztül tudja támogatni a civil közigazgatást, de az, hogy a teljes állami feladatokat átvegye, létszámából adódóan jelenleg nem kivitelezhető. Az Egyesült Államokban az önkéntes tartalékos rendszeren keresztül a civil életből olyan szakembereket tudnak behozni a rendszerbe szükség esetén, melyek ténylegesen le tudják fedni az egész államigazgatási apparátust. Mivel az államigazgatás közel minden szintjére van szakemberük és anyagi hátterük, ezért véleményem szerint az egyedüli kérdés esetükben az inkulturáció képessége. Az Egyesült Államok földrajzi fekvéséből kifolyólag jobban elhatárolt a világ más

¹³⁷ *FM 41-10, Civil Affairs Operations, Headquarters, Department of the Army*, February 2000, Washington, in: <http://www.scribd.com/doc/44801689/FM-41-10-Civil-Affairs-Operations-2000>, letöltés ideje: 2013.10.12.

¹³⁸ *FM 41-10, Civil Affairs Operations, Headquarters, Department of the Army*, February 2000, Washington, in: <http://www.scribd.com/doc/44801689/FM-41-10-Civil-Affairs-Operations-2000>, letöltés ideje: 2013.10.12.

¹³⁹ *FM 41-10, Civil Affairs Operations, Headquarters, Department of the Army*, February 2000, Washington, in: <http://www.scribd.com/doc/44801689/FM-41-10-Civil-Affairs-Operations-2000>, letöltés ideje: 2013.10.12.

¹⁴⁰ *FM 41-10, Civil Affairs Operations, Headquarters, Department of the Army*, February 2000, Washington, in: <http://www.scribd.com/doc/44801689/FM-41-10-Civil-Affairs-Operations-2000>, letöltés ideje: 2013.10.12.

¹⁴¹ KOLOSSA Sándor, *Mi is ez a CIMIC?*, Előadás: Pro Scientia Aranyérmesek VI. konferenciája, Miskolc, 2003. in: *Előadások*, Pro Scientia Aranyérmesek Társasága, Budapest, 68.

pontjaitól, ennek hatalmas előnye számukra az ország katonai védhetősége, hátránya viszont más kultúrák kevésbé magas fokú ismerete. Az Egyesült Államokat mint jogi és közigazgatási értelemben vett önálló államot az Európából kivándoroltak alapították, ezért a történelmi fejlődése során kimaradtak bizonyos lépcsőfokok, és szinte azonnal egy akkoriban modernnek nevezhető államalakulatként kezdte működését. Természetesen az őslakó indiánok helyzete, az Angliától történő elszakadás és a polgárháború mind-mind hozzájárult történelmi tapasztalataikhoz, azonban oly mély múlttal nem rendelkeznek, mint például Nagy-Britannia vagy épp Kína. A történelmi tapasztalatok hiánya egyfajta homogenitást eredményez politikai gondolkodásában az európaihoz képest. Lakosságát tekintve természetesen nem homogén az állam, hiszen megannyi embert fogadott be az idők során. A szabadság eszménye, mely a politikai gondolkodás minden szintjén jelen van, átszövi az egész kultúrát, így homogenizálva a megannyi különböző kultúrával rendelkező csoportokat.

Az Egyesült Államok katonái számára ezért nehezebb lehet megérteni azon államok lakosságát, ahova kiküldetésbe mennek. Például amikor a demokráciát szeretnék egy olyan államban létrehozni, amely nem ismeri azt, hiába vannak a legjobban kiképzett államigazgatási szakembereik, nehéz megérteniük azt, hogy az Egyesült Államokban jól működő állami rendszert más országok miért nem tudják befogadni. Számukra a szabadság ideológiája olyan szinten erős, hogy nehéz belehelyezni gondolati síkon önmagukat egy olyan államba, amelyben a demokráciának például nincs kultúrája, múltja. Kiküldetés előtt például a katonáknak meg kell ismerniük a törzsi rendszert, a patriarchális társadalmat ahhoz, hogy megértsék majd a helyiek viselkedését, kultúráját, motivációját, tetteik alapjait. Az iraki és az afganisztáni művelet során például olyan társadalmakba kívánták az Egyesült Államokban jól működő rendszert átültetni, amelyek számára ez újdonság volt, és így idegenkedve nézték azt. Természetesen a Civil Affairs rendelkezik kulturális szaktudással, és ezen ismereteikkel ellátják a parancsnokokat, továbbá tevékenységük során ugyanúgy, mint a magyar, és mint a NATO CIMIC szakemberei, felbecsülik a civil lakosság szükségleteit, koordinálják, és figyelemmel kísérik a menekültügyeket, informálják a parancsnokokat a védett célpontokról, és együttműködnek a civil szervezetekkel.

A Civil Affairs-ről történő magyar katonai oktatás során a CIMIC és a Civil Affairs különbözőségeként szokták említeni, hogy a Civil Affairs harcoló műveletekben is részt vesz, mely a Magyar Honvédség CIMIC-képességére nem jellemző. Ennek oka véleményem szerint nem a katonai jelleg eltéréséből fakad, hanem jóval inkább az erők megóvásából. Az MH CKELMK állományának egy része civil életből felvett speciális képességekkel rendelkező szakember, másik része hivatásos állományú, valamint közalkalmazottakból áll. A

civil életből felvett szerződéses szakemberek katonai-tiszti, valamint altiszti kiképzésben részesülnek, hasonló módon, mint az Egyesült Államokban. Az ilyen alapkiképzésen részt vett állomány kiképzettségi szintje egy alap katonai iskolázottság, hisz a katonai rendszerben való jelenlétüknek nem ez a fő oka. Azonban, mivel a katonai kiképzettségük nem olyan magas, ezért nem harcoló feladatokra szánják őket, mivel nekik nem is ez az elsődleges feladatuk.

A Nemzeti Közszerológati Egyetemen 2013-ban megrendezésre került egy kultúranropológiai konferencia, melyen a hadtudomány, az MH CKELMK állománya és a kultúranropológia jeles képviselői vettek részt. Sztankai Krisztián kultúranropológus által említett gondolat az, hogy az Amerikai Egyesült Államokban a társadalomtudós szakemberek a sereg többi részétől elkülönülten is mozognak a műveleti területen, hogy a lakossággal nyitottabban tudjanak érintkezni. Felvetése véleményem szerint társadalomtudósi szempontból teljesen jogos, azonban a gyakorlatban veszélyes, hiszen ha nálunk egy ilyen speciális tudós műveleti területen kiesik a rendszerből, akkor az 2013-ban 50%-os harcértécsökkenést jelentett volna azonnal, mert az MH CKELMK állományában akkor csak két kultúranropológus volt, ez a létszám az Egyesült Államokban jóval magasabb.¹⁴²

Sokan nem értik, hogy az Egyesült Államokban a Civil Affairs képessége miatt keveredik fegyveres konfliktusba. Véleményem szerint az ok a következő: az Amerikai Egyesült Államok nagy létszámú Civil Affairs-képességgel rendelkezik, és így nagyobb létszámban alkalmazják őket, mely által a fegyveres konfliktusok lehetősége is magasabb. Ha végigkövetjük a magyar katonai gondolkodást, akkor láthatjuk, hogy nálunk is megegyezik a rendszer, hiszen minden katona alapvetően „lövész” katona, és emellett bizonyos szakterület speciális szakértője. Az ügyviteles katona is kap katonai alapkiképzést, azonban lehetőség szerint nem őt, hanem a lövész katonát küldik előre, amikor tényleges harcérntkezés van. A magyar álláspont, miszerint az erők védelme elsődlegességet élvez, egy rendkívül pozitív hozzáállás, hiszen kis létszámú hadseregről beszélhetünk. Összefoglalva: a harci érintkezések száma nálunk a nagyobb létszámnak és embertartaléknak köszönhető.

¹⁴² KOLOSSA Sándor, *Katonai antropológia?*, Beszámoló *A kulturális antropológia lehetőségei a nemzetközi műveletek támogatásában* című tudományos konferenciáról, *Hadtudomány*, 2013, 1–2. szám, 140–147, in: http://mhht.eu/hadtudomany/2013/1_2/HT_2013_1-2_Kolossa_Sandor.pdf, letöltés ideje: 2014.01.27.

3.2. Az Egyesült Nemzetek Szervezete és a Civil-military coordination

Az Egyesült Nemzetek Szervezete humanitárius műveletei és békefenntartó tevékenysége során alkalmaz CIMIC-képességet, melyet Civil-military coordination-nak neveznek. Az alábbiakban bemutatom az ENSZ szerepét a missziós területeken, és az ENSZ által alkalmazott CIMIC- képesség definícióit.

Az Egyesült Nemzetek Szervezete a második világháború után a Népszövetség utódjaként jött létre abból a célból, hogy tevékenysége által fenntartsa a nemzetközi békét és biztonsági helyzetet, azaz hogy közbenjárása által elkerülhetővé váljon egy újabb, a világháborúhoz hasonló fegyveres konfliktus kirobbanása. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének alapokmányát az 1945. június 26-i alapításakor 51 ország írta alá San Franciscóban. Az alapokmány 1945. október 24-én lépett hatályba, melyet azóta négyszer módosítottak. Az ENSZ-alapokmány Magyarországon 1956 óta érvényes.

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének alapelve magába foglalja, hogy a fegyveres erők alkalmazására soha többé ne kerüljön sor. Kivételt csak a közérdek kívánsága jelentene: *„Mi, az Egyesült Nemzetek Népei, elhatározzán azt, hogy megmentjük a jövő nemzedékét a háború borzalmaiktól, amelyek életünk folyamán kétszer zúdítottak kimondhatatlan szenvedést az emberiségre, hogy újból hitet teszünk az alapvető emberi jogok, az emberi személyiség méltósága és értéke, a férfiak és nők, valamint a nagy és kis nemzetek egyenjogúsága mellett, hogy megteremtjük azokat a feltételeket, amelyek mellett az igazságosság és a nemzetközi szerződésekből, valamint a nemzetközi jog egyéb forrásaiból eredő kötelezettségek iránti tisztelet fenntartható, hogy előmozdítjuk a szociális haladást és a nagyobb szabadság mellett az életfeltételek javítását és, hogy ebből a célból türelmet gyakorolunk és egymással jó szomszédként békeességben élünk együtt, hogy egyesítjük erőinket a nemzetközi béke és biztonság fenntartására, hogy alapelvekben való megegyezés, valamint eljárási módszerek létesítése útján biztosítjuk azt, hogy fegyveres erő alkalmazására, ha csak közérdek nem kívánja, sor többé ne kerüljön és, hogy nemzetközi szervezet segítségével előmozdítjuk valamennyi nép gazdasági és szociális előrehaladását, hogy megállapodtunk abban, hogy e célok megvalósítására erőfeszítéseinket egyesítjük.”*¹⁴³

¹⁴³ Az Egyesült Nemzetek Alapokmánya, Magyar ENSZ Társaság, in: www.menszt.hu/tudnivalok_az_egyesult_nemzetek_szervezeterol/az_egyesult_nemzetek_alapokmánya/az_egyesult_nemzetek_alapokmánya, letöltés ideje: 2014.01.02.

Az Egyesült Nemzetek céljait az 1. cikk határozza meg:

- 1., „fenntartja a nemzetközi békét és biztonságot és evégből hathatós együttes intézkedéseket tegyen a békét fenyegető bűncselekmények megelőzésére és megszüntetésére, a támadó cselekményeknek vagy a béke más módon történő megbontásának elnyomására, valamint békés eszközökkel, az igazságosság és a nemzetközi jog elveinek megfelelő módon rendezze vagy megoldja azokat a nemzetközi viszályokat és helyzeteket, amelyek a béke megbontására vezethetnek;
2. a nemzetek között a népeket megillető egyenjogúság és önrendelkezési jog elvének tiszteletbentartásán alapuló baráti kapcsolatokat fejlessze és az általános béke megerősítésére alkalmas egyéb intézkedéseket fogantossin;
3. gazdasági, szociális, kulturális vagy emberbaráti jellegű nemzetközi feladatok megoldása útján, valamint az emberi jogok és az alapvető szabadságok mindenki részére, fajra, nemre, nyelvre vagy vallásra való tekintet nélkül történő tiszteletbentartásának előmozdítása és támogatása révén nemzetközi együttműködést létesítsen;
4. az egyes nemzetek által e közös célok elérése érdekében kifejtett tevékenységek összeegyeztetésének központja legyen.”¹⁴⁴

A szervezet feladatai a megalakítás óta folyamatosan bővültek, és a szervezeti struktúra is több átalakításon ment keresztül. A második világháború utáni hidegháborús időkben új kihívások jelentkeztek, hiszen a két pólusra oszlott világból kerültek ki tagjai, így magukban hordozták annak minden feszültségét. Itt gondolhatunk a szuezi válságra vagy akár a vietnámi háború időszakára. A vasfüggöny lehullásával és a hidegháborús ellentétek megszüntével az atomháború kirobbanásának és egy újbóli világégés bekövetkeztének a valószínűsége nagymértékben csökkent. A hidegháborús időszakban több bírálat is érte a szervezetet: az egyik ilyen, hogy nem tudja megoldani a kialakult helyzetet. Mindenesetre abban, hogy egy globális háború nem robbant ki valamint az érintett felek kapcsolatban álltak egymással, a szervezetnek szerepe volt.

A bipólusú világ megszűnte nem jelentette az ENSZ tevékenységének végét. A prioritás az új, más jellegű kihívásokra helyeződött át: helyi háborúk megoldására, környezeti katasztrófák okozta károk enyhítésére, humanitárius műveletekre. Az Amerikai Egyesült Államokat ért 2001. szeptember 11-i terrortámadás után a szervezetnek a terrorizmussal mint

¹⁴⁴ Az Egyesült Nemzetek Alapokmánya, 1. fejezet, 1. cikk, Magyar ENSZ Társaság, in: www.menszt.hu/tudnivalok_az_egyesult_nemzetek_szervezeterol/az_egyesult_nemzetek_alapokmánya/az_egyesult_nemzetek_alapokmánya, letöltés ideje: 2014.01.02.

újszerű jelenséggel is foglalkoznia kellett. Hasonló próbatételt jelentettek, és jelentenek a működésképtelen államok, a gazdasági világválság és annak következményei.

A világban bárhol bármilyen jellegű válság, katasztrófa vagy konfliktus van, az Egyesült Nemzetek Szervezete megkerülhetetlen. Az Egyesült Nemzetek főszervei: a Közgyűlés, a Biztonsági Tanács, a Gazdasági és Szociális Tanács, a Gyámsági Tanács, a Nemzetközi Bíróság és a Titkárság. Az Egyesült Nemzetek Szervezetéhez tartozó Biztonsági Tanács feladata a nemzetközi béke és biztonság fenntartása, így elrendelhet a tagállamok beleegyezésével nem fegyveres szankciókat vagy akár katonai akciókat is. A Biztonsági Tanács tizenöt országból áll, állandó tagja az öt nagyhatalom: az Amerikai Egyesült Államok, Franciaország, Kína, Nagy-Britannia és a Szovjetunió jogutódjaként Oroszország.

Mivel az Egyesült Nemzetek Szervezete nem rendelkezik önálló haderővel, ezért általában a Biztonsági Tanács országai bocsátják haderejük egy részét rendelkezésére. Ezen kívül még más országok is kérésre, vagy önkéntes alapon felajánlhatják haderejüket bizonyos cél érdekében; ekkor kétoldalú egyezményt kötnek velük. Az így felállított haderő nem feltétlenül homogén, ezért a várható hatásfoka nagyban függ az azt küldő ország haderejének milyenségétől, valamint a küldő országok haderejének együttműködési képességétől. Az Egyesült Nemzetek Szervezete számos misszióban van jelen, ahol előtérben vannak a különböző nonkinetikus műveletek, így alkalmazzák a CIMIC-képességet, melyet az Egyesült Nemzetek Szervezetén belül Civil-military coordination-nak hívnak.¹⁴⁵ A Civil-military cooperation és Civil-military coordination kifejezések között van különbség, mely különbség a végrehajtás során eltölpül. Magyarország jelenleg CIMIC-képességgel ENSZ-misszióban még nem vesz részt.

Az Egyesült Nemzetek Szervezetén belül, amikor a civil-katonai koordinációt nézzük, el kell különíteni az ENSZ Békefenntartó Műveletek Osztályt (Department of Peacekeeping Operations–DPKO) és az ENSZ Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatalát (Office for the Coordination of Humanitarian Affairs–OCHA).

¹⁴⁵ *Civil-military coordination*, in: <http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/civilhandbook/Chapter3.pdf>, letöltés ideje: 2013.10.12.

3.2.1. Az ENSZ Békefenntartó Műveletek Osztály

A Békefenntartó Műveletek Főosztályának feladata, hogy támogassa a tagállamok és a főtitkár erőfeszítéseit a nemzetközi béke és biztonság fenntartásában, elérésében és erősítésében.¹⁴⁶

„A főosztály feladatai:

- előre nem látott kiadások tervezését végzi lehetséges új békefenntartó műveletek részére;
- a tagállamokkal folytatott tárgyalások révén biztosítja a polgári, a katonai és rendőri személyzetet, a katonai egységeket, valamint az eszközöket és szolgáltatásokat, amelyeket mandátumának végrehajtása megkövetel;
- politikai és vezetési irányelveket, igazgatást és támogatást nyújt a békefenntartó műveletekhez;
- kapcsolatot tart a konfliktus résztvevőivel és a Biztonsági Tanács tagjaival a határozatok megvalósításáról;
- menedzseli az „integrált műveleti csoportokat” valamennyi békefenntartó művelet irányítása és felügyelete érdekében;
- tanácsot ad a Biztonsági Tanácsnak és a tagállamoknak kulcsfontosságú békefenntartási kérdésekben, beleértve a biztonsági szektor reformját, a jogrendet, valamint a volt harcosok leszerelését és visszaintegrálását;
- elemzi a békefenntartással kapcsolatos felmerülő politika kérdéseit és a legjobb gyakorlatot, továbbá politikát, eljárásokat és általános békefenntartási doktrínákat alakít ki;
- a taposó aknákhöz kapcsolódó valamennyi ENSZ-tevékenységet koordinál, az aknákkal kapcsolatos programokat dolgoz ki és támogat békefenntartó- és veszélyhelyzetekben.”¹⁴⁷

Az ENSZ Békefenntartó Műveletek Osztályának (UN Department of Peacekeeping Operations–DPKO) definíciója a civil-katonai együttműködésre a békefenntartó műveletekben: „Az ENSZ civil-katonai koordináció a kölcsönhatás rendszere; magába

¹⁴⁶ A Titkárság szervezete és a regionális gazdasági bizottságok, Békefenntartó Műveletek Főosztálya (DPKO), in:

http://www.menszt.hu/tudnivalok_az_egyesult_nemzetek_szervezeterol/az_ensz_szervezeteinek_a_rendszere/a_titkarsag_szervezete_es_a_regionalis_gazdasagi_bizottsagok, letöltés ideje: 2014.01.02.

¹⁴⁷ A Titkárság szervezete és a regionális gazdasági bizottságok, Békefenntartó Műveletek Főosztálya (DPKO), in:

http://www.menszt.hu/tudnivalok_az_egyesult_nemzetek_szervezeterol/az_ensz_szervezeteinek_a_rendszere/a_titkarsag_szervezete_es_a_regionalis_gazdasagi_bizottsagok, letöltés ideje: 2014.01.02.

foglalja az információcserét, a tárgyalást, a konfliktustalanítást, a kölcsönös támogatást és a tervezést a katonai elemek és a humanitárius szervezetek, a fejlesztési szervezetek minden szintjén, illetve a helyi civil lakosság között, hogy megvalósítsák a közös célokat.”¹⁴⁸

Az ENSZ Közgyűlés 2009-ben létrehozta a Műveleti Területeket Támogató Főosztályt (Department of Field Support–DFS), melynek feladata a tervezés, felvonultatás és fenntartás, míg stratégiai szinten a DPKO felelős a felügyeletért és a műveletpolitikai irányelvekért.¹⁴⁹

3.2.2. Az ENSZ Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatala

A Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatalának feladata, hogy koordinálja, és mobilizálja a humanitárius akciót a nemzeti és nemzetközi szereplőkkel a katasztrófákban, és vészhelyzetekben az emberi szenvedést enyhítse.¹⁵⁰ Az OCHA segítséget nyújt, és összehangolja a segélyműveleteket.

Az ENSZ Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatala (UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs–OCHA) definíciója a civil-katonai együttműködésre a humanitárius műveletekben: „Az elengedhetetlen párbeszéd és együttműködés a civil és katonai szereplők között humanitárius vészhelyzetekben; szükség van, hogy védjék és támogassák a humanitárius elveket, el kell kerülni a versenyzést, minimalizálni az ellentmondást, és adott esetben közös célokat követni. Alapvető stratégiáknál ez kiterjed az együttéléstől az együttműködésig. A koordináció közös felelősség, amit megkönnyít a kapcsolattartás, valamint a közös képzés.”¹⁵¹

Az ENSZ, mint láthatuk, két különböző definíciót használ a civil-katonai koordinációra. A két definíció különbsége ellenére tartalmilag megegyezik egymással. Érdekessége, hogy maga a civil-katonai koordináció mint kifejezés egy alá-fölérendeltségi viszonyt feltételez, azonban ez a definíciókban nem jelenik meg. A NATO CIMIC-definíciójához képest nagy

¹⁴⁸ *Department of Peacekeeping Operations (DPKO), Civil-military Coordination Policy*, in: http://www.cihc.org/members/resource_library_pdfs/7_External_Relations/7_5_Civil_Military_Issues/DPKO_CIMIC_policy.pdf, letöltés ideje: 2013.10.12.

¹⁴⁹ *A Titkárság szervezete és a regionális gazdasági bizottságok*, Műveleti Területeket Támogató Főosztály (DFS), in: http://www.menszt.hu/tudnivalok_az_egyesult_nemzetek_szervezeterol/az_ensz_szervezeteinek_a_rendszere/a_titkarsag_szervezete_es_a_regionalis_gazdasagi_bizottsagok, letöltés ideje: 2014.01.02.

¹⁵⁰ *A Titkárság szervezete és a regionális gazdasági bizottságok*, Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatala (OCHA), in: http://www.menszt.hu/tudnivalok_az_egyesult_nemzetek_szervezeterol/az_ensz_szervezeteinek_a_rendszere/a_titkarsag_szervezete_es_a_regionalis_gazdasagi_bizottsagok, letöltés ideje: 2014.01.02.

¹⁵¹ *United Nations Civil-Military Coordination Officer Field Handbook*, Presented to the Consultative Group on the Use of MCDA in Geneva on 29 November 2007, in: <http://www.refworld.org/pdfid/47da7da52.pdf>, letöltés ideje: 2012.10.12.

különbség, hogy a parancsnok küldetésének támogatása az ENSZ civil-katonai koordinációban nem jelenik meg.

Mivel az ENSZ számára rendelkezésre bocsátott haderőben vannak NATO-tagországok hadereiből is katonák, ezért a missziók során a civil-katonai koordináció definíciója helyett inkább a civil-katonai együttműködés honosodott meg, és az ENSZ által használt fórumokon is ez a használatos. Újabban elterjedni látszik az, hogy a civil-katonai koordináció kifejezést az ENSZ-en belül ENSZ CIMIC-nek hívja.

Azokon a területeken, ahol az ENSZ Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatala vagy az ENSZ Békefenntartó Műveletek Osztály irányítása alatt ENSZ-katona tevékenykedik, a szervezet kijelöl vezető ügynökségeket, úgynevezett Lead Agency-ket. A vezető ügynökségek a civil szervezetek tevékenységének összehangolását végzik, valamint specifikus területek koordinátorai és kapcsolattartói.

3.2.3. A Cluster nevű rendszer

Azért, hogy a humanitárius tevékenységekkel foglalkozó szervezeteket az ENSZ össze tudja hangolni, létrehozta a Cluster-rendszert, amelyet dobozolásnak, skatulyázásnak lehet magyarrá fordítani. Mindegyik Clustert egy szakosodott ENSZ-szervezet vezeti, és együttműködik a mandátummal rendelkező civil szervezetekkel. Vannak olyan civil szervezetek, melyek nem veszik fel az ENSZ-szel a kapcsolatot, és így nem is vesznek részt az ENSZ-koordinációban. A Clusterek globális felügyeletét az ENSZ Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatala látja el. A Clusterek bevezetése nagymértékben segíti a szervezet és a civil szervezetek együttműködését. Az új struktúrának köszönhetően könnyebbé válik a feladatok elválasztása. Az alábbiakban felsorolom a kilenc Clustert és a hozzájuk tartozó vezető ügynökségeket.

A kilenc Cluster¹⁵² és vezető ügynökségeik:

- élelmezés
 - Egyesült Nemzetek Gyermekalapja (UNICEF: United Nations International Children's Emergency Fund)
- egészség
 - Egészségügyi Világszervezet (WHO: World Health Organization)
- víz/egészségügy

¹⁵² *What are UN Clusters?*, in: <http://business.un.org/en/documents/249>, letöltés ideje: 2012.08.13.

- Egyesült Nemzetek Gyermekalapja
- vészhelyzeti menedéknyújtás
 - ENSZ Menekültügyi Főbiztosság (UNHCR: United Nations High Commissioner for Refugees)
 - Vöröskereszt Vörösfélhold Társaságok Nemzetközi Szövetsége (IFRC: International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies)
- táborkoordináció, management
 - ENSZ Menekültügyi Főbiztosság
 - Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM: International Organization for Migration)
- védelem
 - ENSZ Menekültügyi Főbiztosság
 - Egyesült Nemzetek Gyermekalapja
 - ENSZ Emberi Jogok Főbiztossága (OHCHR: Office of the High Commissioner for Human Rights)
- korai helyreállítás
 - ENSZ Fejlesztési Programja (UNDP: United Nations Development Programme)
- logisztika
 - Világélelmezési Program (WFP: World Food Programme), az ENSZ és a FAO közös multilaterális élelmiszersegély szervezete
- vészhelyzeti telekommunikáció
 - Egyesült Nemzetek Gyermekalapja
 - Világélelmezési Program
 - ENSZ Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatala (OCHA: Office for the Coordination of Humanitarian Affairs)

3.3. Részkövetkeztetések

A kutatás során elemeztem a CIMIC-képesség nemzetközi megvalósulásait, valamint az Amerikai Egyesült Államok Civil Affairs-képességét, és arra a következtetésre jutottam, hogy a NATO által alkalmazott CIMIC-képességhez képest a legnagyobb eltérés a haderő által alkalmazott civil szakemberek nagyarányú számában, valamint az államigazgatási szakemberek meglétében jelentkezik.

A kutatás során megvizsgáltam az Egyesült Nemzetek Szervezete Civil-military coordination képességét, annak a NATO CIMIC képességtől eltérő definícióját. Arra a következtetésre jutottam, hogy a Civil-military coordination kifejezés az élő katonai szaknyelvben kevésbé használatos, mivel sok esetben a NATO tagországok katonáit alkalmazzák az ENSZ-műveletek során is, és azok a NATO CIMIC meghatározás alapján tevékenykednek.

Elemeztem az ENSZ Békefenntartó Műveletek Osztályát és annak fő feladatait, valamint bemutattam az ENSZ Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatalát, amely koordinálja, és mobilizálja a humanitárius tevékenységeket és megállapítottam, hogy a Cluster-rendszer az ENSZ humanitárius tevékenységeinek összehangolására jött létre.

4. A Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ szerepvállalása a különböző műveleti területeken

Az MH CKELMK-állomány CIMIC-tevékenységgel három műveleti területen jelent meg: Afganisztánban, Koszovóban és Irakban. Emellett természetesen voltak más olyan területek, missziók, ahol a CIMIC-képesség feladatköréhez hasonló tevékenységet kellett ellátni a Magyar Honvédség katonáinak, azonban ezek nem a feladatkörükből adódtak, csak mivel nem volt, aki ezen tevékenységet folytassa, ezért saját munkájuk mellett volt olyan helyzet is, hogy ellátták ezeket is.¹⁵³ Ezen utóbbiakról nagyon kevés információval rendelkezünk. A CIMIC a különböző műveleti területeken megjelent egyrészt mint CIMIC-elem a kontingensben, másrészt mint törzsi egyéni beosztású személyek. A CIMIC-munka nemcsak a műveleti területeken lévő fizikális jelenlétre és az ottani feladatvégzésre terjed ki, hanem az előkészületekre, az oktatásra és a kiképzésre is. Ezalatt azt értem, hogy amikor a Magyar Honvédség katonája műveleti területre megy, az MH CKELMK az adott területről CIMIC-kézikönyvet készít, amivel nagymértékben megkönnyíti mind a felkészülést, mind az adott területre kiérkező személyek tevékenységét és feladat-végrehajtását.

A CIMIC-kézikönyvek tartalmazzák az adott terület történetét, a jelenlegi konfliktus okát, a korábbi konfliktusokat, lehetőség szerint az aktuális katonai helyzetet, földrajzi adatokat közölnek, társadalmi képet vázolnak fel. Ez alatt értem a teljesség igénye nélkül a demográfiai viszonyokat, társadalmi berendezkedést, vallást, népcsoportokat, politikai rendszert, az adott kultúrát, viselkedési szokásokat, gazdasági helyzetet és az úthálózatokat. A kézikönyvek mellett több esetben érkezik az előjárók felől olyan parancs, amely szerint egy adott célterületről egy rövidebb CIMIC jellegű ismertetőt kell összeállítani. Ilyen volt például a Sínai-félsziget esetében az „arab tavasz” időszakában; vagy hosszabb kutatást kell végezni valamely területről, amelynek segítségével a döntéshozók munkáját meg lehet könnyíteni. Említhetjük például a Pápa reptér-projektet, amikor a CIMIC-szakemberek a reptéren állomásozó nemzetközi állomány munkáját kívánták azzal segíteni, hogy ismertették a magyarországi szokásokat, a társadalmi, közösségi, kulturális viszonyokat. A magyarországi vizek bizonyos területen lévő arzén szennyezettsége miatt a Magyar Honvédség az érintett

¹⁵³ BESENYŐ János, *CIMIC tevékenység az Afrikai Unió Szudáni missziójában (AMIS)*, Sereg Szemle, VIII. évfolyam 2. szám, 2010, 70–85.

települések lakossága számára vizet szállított, és ezen víz biztosításának monitorozását a CIMIC-képesség látta el, melyről az előljárást folyamatosan tájékoztatta.

4.1. Afganisztán

Az afganisztáni hadszíntér Magyarország és a Magyar Honvédség számára új kihívást jelentett. A magyar katonák már jártak korábban is a kárpát-medencei környezettől merőben eltérő hadszíntéren. Gondolhatunk itt a kínai vagy a vietnámi magyar jelenlétre, azonban azok a történelmi távlat és az utóbbi hosszú ideig történő titkosítottága miatt, a civil lakosság részéről nagyrészt feledésbe merültek.

Afganisztán fővárosa:	Kabul
Népesség:	31,108,077 fő ¹⁵⁴
Népcsoportok:	afgán (pastun), tadzsik, üzbég, hazara, csarajmak, türkmén, továbbá kisebb türk (kírgiz, karakalpak, qizilbas stb.), iráni (ormuri, paracsi) és a pastunokkal rokon kelet-iráni (mundzsani, wakhi, sugnani, iskashimi, jazgulami, roshani, wartang) népcsoportok ¹⁵⁵
Nemzetiségi összetétel:	pastu 44%; tadzsik 27%; hazara 9%, üzbég 9%, türkmén 3%, beludzs 2%, egyéb - főleg nomád népcsoportok - 6% ¹⁵⁶

Afganisztán hétszer nagyobb, mint Magyarország, területe 652,230 négyzetkilométer, melyet Irán, Türkmenisztán, Üzbegisztán, Tádzsikisztán és Kína határol.¹⁵⁷ Az ország területét nomád népek, perzsa eredetű népcsoportok lakták, valamint erős volt az indiai behatás is. Nagy Sándort leszámítva gyakorlatilag senkinek sem sikerült meghódítania. Ennek oka a lakosság mentalitásán túl az ország földrajzi kiterjedése, valamint annak domborzati jellege. Az angol gyarmatosítás alatt az ország 1839–42 között, 1878–80 között, illetve 1919-ben

¹⁵⁴ *Afghanistan*, Central Intelligence Agency, The World Factbook, in: www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html, letöltés ideje: 2013.12.08.

¹⁵⁵ KATONA Magda, *Afganisztán és az afgánok*, Digitális Tankönyvtár, in: <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/historia/82-01/ch12.html>, letöltés ideje: 2014.01.12.

¹⁵⁶ ARANY Anett-PETŐ Gergő, *Kitekintő az afganisztáni választásokra II/I*, Biztonságpolitika, in: http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=777&title=Kitekint%C5%91_az_afganiszt%C3%A1ni_v%C3%A1laszt%C3%A1sokra_II/I, letöltés ideje: 2010.11.21.

¹⁵⁷ *Afghanistan*, Central Intelligence Agency, The World Factbook, in: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html>, letöltés ideje: 2013.12.08.

elveszítette önállóságát. Az angolok a hagyományos hadviselés mellett a népesség áttelepítésével sikeresen megoldották, hogy a területen belső feszültségek támadjanak, hiszen oly kultúrájú népek kerültek egymás mellé, melyek nem kívántak egymással együttműködni. Ezen belső feszültségek gyakorlatilag a mai napig is javarészt áthidalhatatlanok. Az ország 1919-ben valamelyest visszanyert függetlenségéből. „A független Afganisztán megkezdte külkapcsolatainak kiépítését (1921-ben megkötötte az angol–afgán és az orosz–afgán barátsági szerződést, majd barátsági szerződést kötött Törökországgal, Iránnal) és belpolitikájának modernizálását.”¹⁵⁸ A leghosszabb ideig tartó stabil időszak Zahir sah király (1933–1973) uralkodása idején volt. Őt Daud kán követte. „Ezt követően 1973-ban az Afganisztáni Népi Demokratikus Párt Parcsam (Zászló) frakciója által támogatott államcsíny megdöntötte a monarchiát és kikiáltotta a köztársaságot.”¹⁵⁹

A hidegháború időszaka természetesen Afganisztánt sem kerülte el. A kommunista Afgán Demokratikus Néppárt 1978-ban puccsot hajtott végre, és kivégezték a korábbi vezető családot. Az orosz befolyás szinte azonnali megjelenése várható volt, hiszen az oroszbarát kommunista párt együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási megállapodást írt alá. Ezen megállapodásra hivatkozva a szovjet csapatok 1979. december 24-én bevonultak Afganisztánba. Az Egyesült Államok ellenlépésként elkezdte a kormányellenes mudzsahedek támogatását, kiképzését. Vannak szerzők, akik úgy vélik, hogy közvetlen kapcsolat a mudzsahedek és a CIA, az Egyesült Államok Központi Hírszerző Ügynöksége (Central Intelligence Agency) között nem volt.¹⁶⁰ Véleményem szerint, aki ilyet keresni szeretne, az igen naiv, hiszen nem valószínű, hogy a titkos ügynökök úgymond fedés nélkül odautaznának, és támogatnának valakit, hiszen ha ez így lenne, akkor nem lennének titkos ügynökök, vagy ha ezt meg is tennék, nem valószínű, hogy azt mondanák, hogy igen, mi voltunk azok. A hidegháború alatt különösen figyeltek arra, hogy ezen mozzanatokat nagyon diszkréten kezeljék. A szovjet megszálló csapatok létszáma elérte a százezer főt is, a helyi kommunista kormánycsapatok létszáma szintén százezer fő feletti volt. Az orosz katonai erőknek sikerült a városokat ellenőrzésük alá vonniuk, a vidéket azonban nem. A domborzati viszonyok, barlangrendszerek lehetővé tették a gerillaharcot, valamint a hegyek magas fémtartalma a rádióátjátszó állomásokat megbénították, így a modernebb technikával felszerelt szovjet erők

¹⁵⁸ *Afganisztán CIMIC kézikönyve*, Harmadik, átdolgozott kiadás, Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ, Budapest, 2006, 6.

¹⁵⁹ *Afganisztán CIMIC kézikönyve*, Harmadik, átdolgozott kiadás, Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ, Budapest, 2006, 7.

¹⁶⁰ WAGNER Péter, *CIA-Bin Laden-Mudzsahedek*, 2008.01.19, in: <http://wagnerpeter.blogspot.com/search?q=cia>, letöltés ideje: 2012.08.21.

nem tudták a saját kommunikációjukat teljes mértékben biztosítani. A szovjetek kezdeti abszolút légi fölényét az Amerikai Egyesült Államok által a mudzsahedek számára biztosított Stinger légvédelmi rakéták nagymértékben csökkentették. Az afganisztáni háborúnál az orosz vezetés nem számolt annak ilyen hosszú elhúzódásával. A szovjet csapatok és a helyi lakosság viszonya általánosságban véve nem volt „megfelelő”, ezért a lakosság döntő többsége ellenük fordult, megszállónak tekintették őket. A Szovjetunióba hazaérkező halottak és nyomorékok az otthoni civil lakosságra nem voltak jó hatással. Az 1985. évi gazdasági, társadalmi reformcsomag – a peresztrojka – enyhülést hozott a szovjet háttérben. 1986-ra hat harcoló ezred kivonásra került az országból, majd egy évre rá, 1987-ben megszületett a döntés a kivonulásról. Az erők kivonása 1989. február 15-én fejeződött be, a felszabaduló területeken a mudzsahedek folyamatosan előrenyomultak.

A Szovjetunió afganisztáni hadszíntéréről történő kivonulása, valamint a keleti blokk felbomlása után a terület kikerült az Egyesült Államok figyelméből. 1991. december 31-én megszűnt a Szovjetunió, és az új orosz kormány megszüntette az oroszbarát központi hatalom további támogatását. Az országban lassan a káosz és a polgárháború lett úrrá. „Különbéle nemzetiségű hadvezérek hol egymással szövetségben, hol egymás ellen vezették csapataikat. (Hekmatyar (pastu), Maszud (tadzsik), Dosztum (üzbég), Rabbani (tadzsik), síita hazarák milíciája és a tálibok).”¹⁶¹ A harcokban a korábban a szovjetek ellen harcoló mudzsahedin csoportok egy része kiegyezett egymással, és hozzájuk csatlakoztak a pastu nacionalisták is. Az így létrejött csoportot hívják táliboknak. Ez utóbbiak nem hivatalosan Pakisztán támogatását élvezték, így biztosítva egyfajta beleszólást saját maga számára Afganisztán belügyeibe. A tálibok csoportjának megalakulása 1994-re datálható, majd két évvel később, 1996-ban elfoglalták a fővárost, Kabult. Az ezredfordulóra az ország nagy része az ellenőrzésük alá került. Tevékenységüket – fegyverzetet, kiképzést, a háttérbiztosítást – az ópiumkereskedelemből finanszírozták. A kábítószer kiemelkedően magas profitot termelt számukra. A hatalomátvétel után bevezették a sariát¹⁶², az iszlám vallásjogot, aminek be nem tartását komolyan szankcionálták.

A társadalom egy része az új hatalom megjelenésének eleinte örült, hiszen egy háborúval, majd belső harcokkal teli időszakot zárt le. Valamint a lakosság többsége mélyen hívő, ezáltal a kiépülő tálib rendszer sok támogatóra talált. A hatalom megszerzése után, a saria

¹⁶¹ *Afganisztán CIMIC kézikönyve*, Harmadik, átdolgozott kiadás, Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Művelési Központ, Budapest 2006, 7.

¹⁶² Kiemelendő, hogy többféle saria-értelmezés is létezik. A 20. század elején több iszlám egyháztudós modernizálásnak vetette alá, amely sokkal nyitottabb és békésebb felfogáshoz vezetett, de egyelőre több muszlim ország elveti ezeket.

bevezetésével totális diktatúrát hoztak létre. Az iskolákból kitiltották a nőket az amúgy is magas analfabétizmussal rendelkező országban. A felvilágosultabb elveket vallókat, valamint a számukra nem megfelelő életvitelű, öltözködésű embereket megbüntették, a korábbi rendszerrel együttműködőket többnyire kivégezték.

Az Amerikai Egyesült Államokat 2001. szeptember 11-én ért terrortámadás ellen válaszlépésként az Afganisztánban bujkáló al-Kaida terrorista szervezet megsemmisítése és az őket támogató tálib rezsim megbuktatása mellett döntött. A hadművelet 2001. október 7-én indult el és a Tartós Szabadság Hadművelet (Operation Enduring Freedom) nevet kapta.¹⁶³ Ez év végére a főváros az Egyesült Államok ellenőrzése alá került. A Loja Dzsira – egyfajta képviseleti gyűlés, amiben a törzsfőnökök és a vallási vezetők vesznek részt – 2002-ben elismerte Hamid Karzai-t az afgán átmeneti hatóság élére. A NATO 2003. augusztus 11-én átvette a misszió irányítását. A Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő, az ISAF (International Security Assistance Force) az ENSZ Biztonsági Tanács 1386/2001 számú Határozata alapján jött létre.¹⁶⁴ Az ISAF misszió támogatta az újonnan felállt afgán kormányt.¹⁶⁵

Véleményem szerint az afganisztáni műveleteket és a párhuzamosan működő országépítést egyfajta nagy „kísérletnek” is lehet tekinteni, mivel a katonai misszió célja, hogy segítse talpra állítani és működőképessé tenni az afgán államot, létrehozni egy demokratikus átmenetet, valamint stabilizálni az ottani biztonsági helyzetet a tervezett 2014-es katonai kivonulásig. Maguk a missziós célok eltérnek a hagyományos katonai erők alkalmazásától, hiszen mint ahogy láthatjuk, a végcél egy állam felépítése, egy olyan államé, ami történelmileg mesterségesen lett létrehozva és kultúrájában rendkívül messze áll azon törekvésektől, melyeket a nemzetközi erők el kívántak érni. Természetesen a cél elérése nem lehetetlen, viszont a kitűzött határidőn belüli elérése egy későbbi visszarendeződés nélkül nem megoldható. Amikor egy állam, egy kultúra egy külső iránymutatást, behatást kap, legyen az számukra akár tetsző vagy nem tetsző, ha az a korábbi állapotoktól merőben eltérő jelleget mutat, akkor a külső hatás megszüntte egyfajta visszarendeződést hoz maga után, a kérdés ilyenkor mindig csak ennek a mértéke. Továbbá azt sem szabad elfelejteni, hogy egy

¹⁶³ CNN Wire Staff, *Afghanistan war marks 10 years with little commemoration*, Cable News Network, in: <http://www.cnn.com/2011/10/07/world/asia/afghanistan-war-anniversary/>, letöltés ideje: 2013.08.14.

¹⁶⁴ RADA Máttyás, *Hogy kerül a magyar katona Afganisztánba? – Rövid jogi áttekintés*, Biztonságpolitikai Szemle, Corvinus Külügyi és Kulturális Egyesület, 2010, in: http://biztpol.corvinueambassy.com/?module=hatteranyagok&module_id=2&page=7&type=all&reszletek=55, letöltés ideje: 2013.10.12.

¹⁶⁵ BOLDIZSÁR Gábor, *A békeműveletekben való részvétel hatása a magyar honvédségre*, PhD értekezés, ZMNE, Budapest, 2008, 43–60, in: http://193.224.76.4/download/konyvtar/digitgy/phd/2008/boldizsar_gabor_thu.pdf, letöltés ideje: 2013.08.13.

olyan állam építéséről beszélünk, ami önmagában is belső feszültségeket hordoz, ami annyit jelent, hogy a benne lévő harcoló felek önmagukban sem képviselnek teljesen homogén kultúrát és gondolkodásmódot, tehát nemcsak az új eszméket nehéz „átsugározni”. Gondolok itt a demokráciára és a nők egyenjogúságára, hiszen az állapotok stabilizálása önmagában véve sem könnyű feladat.

Az MH könnyű gyalog század szolgálata 130 fővel 2004. augusztus 1-jén vette kezdetét a norvég zászlóalj-parancsokság alárendeltségében.¹⁶⁶ Elhelyezésük a Kabul közelében lévő Camp Julien elnevezésű kanadai táborban, majd a Warehouse táborban volt.¹⁶⁷ A század három váltást élt meg, feladatai a járőrözésre, objektumőrzésre, ellenőrző-áteresztő pontok, megfigyelőpontok működtetésére, VIP-személyek kísérésre terjedtek ki. „A magyar katonák a kezdetekben a kabuli ISAF-főparancsnokságon, a többnemzeti dandár német és görög tábori kórházában, a kabuli nemzetközi repülőtéren, Kunduzban, valamint Heratban szolgáltak, majd 2004 áprilisában bekapcsolódtak a Németország vezette kunduzi és Olaszország herati tartományi újjáépítési csoportjainak munkájába is.”¹⁶⁸

„Az Országgyűlés – figyelemmel az ENSZ Biztonsági Tanácsának 2001. december 20-án elfogadott 1386. (2001) számú határozatára – az Alkotmány 19. §-a (3) bekezdésének j) pontjában foglalt jogkörében: hozzájárul(t) ahhoz, hogy egyidejűleg, legfeljebb 50 fő, a Magyar Honvédség állományába tartozó katona – egyéni beosztás alapján – az ISAF vagy az azt felváltó, feladatait átvevő, NATO által vezetett szervezetekben a NATO-műveletek befejezéséig részt vegyen.”¹⁶⁹ A létszámok váltásonként és beosztásonként eltérnek, az aktuális műveleti helyzetnek és a felajánlás mértékének megfelelően.

Magyar katonák 2004-től 2013-ig eltérő váltásokban és időben a következő beosztásokban voltak jelen:

- Egyéni beosztásokban szolgálók

¹⁶⁶ SZABÓ Béla, *Az úttörő kontingens*, Magyar Honvéd, A Honvédelmi Minisztérium magazinja, 2012. október, XXIII. évf. 10. szám, in: http://www.honvedelem.hu/container/files/attachments/36728/mh_10_2012_digitkvtr.pdf, letöltés ideje: 2013.05.11.

¹⁶⁷ ISASZEGI János, *A honvédség részvétele a nemzetközi békeműveletekben–Tények, lehetőségek, tapasztalatok*, Hadtudomány, Magyar Hadtudományi Társaság, 2005. XV. évf. 4. sz., in: http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2005/4/2005_4_14.html, letöltés ideje: 2013.10.03.

¹⁶⁸ SZABÓ Béla, *Az úttörő kontingens*, Magyar Honvéd, A Honvédelmi Minisztérium magazinja, 2012. október, XXIII. évf. 10. szám, in: http://www.honvedelem.hu/container/files/attachments/36728/mh_10_2012_digitkvtr.pdf, letöltés ideje: 2013.05.11.

¹⁶⁹ 99/2003. (X. 10.) OGY határozat az afganisztáni Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erők (ISAF) műveleteiben való magyar katonai részvételről, in: <http://www.complex.hu/kzldat/o03h0099.htm/o03h0099.htm>, letöltés ideje: 2014.01.02.

- MH Könnyű Gyalog Század
- MH Tartományi Újjáépítési Csoport / Provincial reconstruction team
- MH Magyar Katonai Egészségügyi Kontingens
- Rendész szakasz
- MH Különleges Műveleti Csoport / Special Operational Forces
- MH Műveleti Tanácsadó és Összekötő Csoport / Operational Mentoring and Liaison Team
- MH Mi-35 Légi Kiképzési Támogató Csoport / Air Mentor Team
- MH Mi-17 Légi Tanácsadó Csoport / Air Advisory Team
- MH Logisztikai Mentorcsoport / ISAF Combat Support School
- MH Nemzeti Támogató Elem / HUN National Support Element Afghanistan

A szövetségesek kérésére Magyarország 2006-ban átvette a Baghlan tartományban lévő Pol-e Kumriban található PRT tábort és annak feladatait. A tartományi újjáépítési csoport elnevezés műveleti bázist jelent, amelynek tagjai a meghatározott tartomány újjáépítésével foglalkoznak, vagy az ezzel foglalkozó egyéb komponens biztonságát szavatolják, így a táboron belül található kevés számú civil személy is. Az első PRT-t az Egyesült Államok állította fel a fővároson túli területeken. Ezen táborok gyakorlatilag egyfajta kitelepülések, melyek biztosítják a katonai jelenlétet és segítséget az adott területen. Négy szegmensből állnak: katonai rész, segélyügynökségek, civil vállalkozók, rendőri tanácsadók.

4.1.1. A Tartományi Újjáépítési Csoport

A 2115/2006. (VI.29.) Kormányhatározat döntött a magyar vezetésű afganisztáni tartományi újjáépítési csoport létesítéséről és működésének előkészítéséről: „A Kormány 1. a Magyar Köztársaság szövetségesi kötelezettségeinek teljesítése, a NATO-vezetésű afganisztáni Nemzetközi Biztonsági Támogató Erő (International Security Assistance Force, a továbbiakban: ISAF) békemissziójának elősegítése érdekében, figyelemmel az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1386., 1510. és 1623. számú határozataira, illetve az Észak-atlanti Tanács 2004. április 21-i és 2005. december 9-i döntéseire, az Alkotmány 40/C. §-ának (1) bekezdésében meghatározott jogkörénél fogva egyetért azzal, hogy Magyarország 2006. október 1-jétől, kétéves időtartamra vállalja el az ISAF-művelet vagy az azt felváltó, annak feladatait átvevő NATO által vezetett művelet irányítása alatt az afganisztáni Baglan

tartományban, Pol-e Kumri központtal működő tartományi újjáépítési csoport (a továbbiakban: Csoport) vezetését.”¹⁷⁰ A PRT létszámát a Magyar Honvédség állományából legfeljebb kétszáz főben, váltási vagy megerősítési időszakban legfeljebb négyszáz főben határozták meg.

A 2115/2006. (VI.29.) számú Kormányhatározat kimondja, tartományi újjáépítési csoport tevékenységében „szükség szerint más minisztériumok munkatársai, illetve az egyes minisztériumok által felkért szakemberek is vegyenek részt;

Felelős:

- Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszter
- egészségügyi miniszter
- földművelési és vidékfejlesztési miniszter
- gazdasági és közlekedési miniszter
- igazságügyi és rendészeti miniszter
- környezetvédelmi és vízügyi miniszter
- külügyminiszter
- oktatási és kulturális miniszter
- szociális és munkaügyi miniszter”¹⁷¹

A magyar PRT 2006 októberében kezdte meg munkáját, a tábor teljes átvétele 2007 áprilisára fejeződött be. A tábor védelmének megerősítéséhez csatlakozott 2010-ben egy montenegrói gyalogos szakasz. Az utolsó magyar váltás 2013 márciusában érkezett haza. A misszió 13 váltást élt meg.

„Az MH PRT ideiglenes katonai szervezet alaptevékenysége:

- A tartomány fejlesztésének, újjáépítésének segítése projektek végrehajtásával
- Táborüzemeltetés, fenntartás, őrzés-védelem
- Civil szakértők, tanácsadók elhelyezése, ellátása, védelme
- Civil környezet, helyi lakosság bizalmának elősegítése

¹⁷⁰ A Kormány 2115/2006. (VI.29.) Korm. határozata egy magyar vezetésű afganisztáni tartományi újjáépítési csoport létesítéséről és működésének előkészítéséről, in: <http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/Kozlonyok/10/PDF/2006/30.pdf>, letöltés ideje: 2013.10.12.

¹⁷¹ A Kormány 2115/2006. (VI.29.) Korm. határozata egy magyar vezetésű afganisztáni tartományi újjáépítési csoport létesítéséről és működésének előkészítéséről, in: <http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/Kozlonyok/10/PDF/2006/30.pdf>, letöltés ideje: 2013.10.12.

- Általános és katonai információgyűjtés
- Személyek szállítmányok kísérése, biztosítása
- ISAF és magyar katonai jelenlét demonstrálása
- Az MH PRT tevékenységének akadályoztatása esetén, ha szükséges rendfenntartás
- Segítségnyújtás átvonuló szövetséges erőknek, személyeknek
- Afgán Nemzeti Hadsereg kiképzésének, felkészítésének segítése
- Afgán Rendőrség tanácsadással, szakmai képzéssel történő segítése¹⁷²

A PRT-eket négy regionális parancsnokság irányította:

- Északi Regionális Parancsnokság (Mazari-Sarif)
- Nyugati Regionális Parancsnokság (Herát)
- Déli Regionális Parancsnokság (Kandahár)
- Keleti Regionális Parancsnokság (Bagrám)

A magyar PRT az Északi Regionális Parancsnokság alá tartozott, amely öt tartományt ölelt fel:

- Balh
- Konduz
- Farjab
- Badakszan
- Baghlan

4.1.2. A Tartományi Újjáépítési Csoport, S9 részleg

A modern katonai rendszer oly módon épül fel, mint a társadalom. Belül összetett, vannak emberek, akik a döntéseket hozzák, vannak, akik harcoló feladatokat látnak el, vannak, akik a háttértámogatásért felelnek. A CIMIC a PRT-nek egy fontos eleme, azt azonban, hogy fontosabb, mint bármi más, nem állítanám, hiszen bármely rész is hiányozna az egészből, akkor az nem működne megfelelően. A katonák számára a kiképzettségnek megfelelően bizonyos területek között az átjárhatóság biztosított, azonban nem mindegy a határfok, mert minden új helyen be kell tanulni. Valamilyen szintű átjárhatóság, a flexibilitás és a katonai rendszeren belül, van, hiszen ez a katonai „szakma” mivolta lévén szükséges.

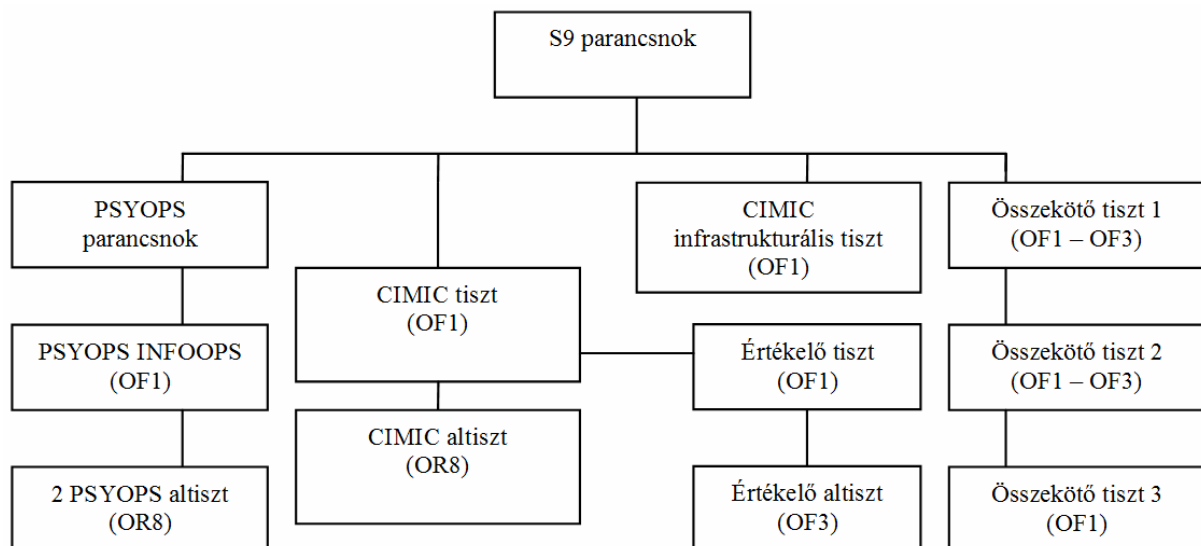
¹⁷² *MH Tartományi Újjáépítési Csoport (MH PRT)*, KatonaSuli, in: <http://www.katonasuli.hu/cikk/333/mh-tartomanyi-ujjaepitesi-csoport-%28mh-prt%29>, letöltés ideje: 2013.12.01.

A PRT-n belül a civil fejlesztésekért, újjáépítésekért a parancsnok szándéka szerint, az S9 részleg volt a felelős. A CIMIC-részleg strukturálisan az alábbiak szerint épül fel.

S9 részleg:

- részlegparancsnok
- részleg-parancsnokhelyettes
- CIMIC-irányítisztek
- Mission Team-ek (Küldetés Csoportok), majd Liaison Team-ek (Összekötő Csoportok)
- funkcionális szakértő / infrastrukturális tiszt
- PSYOPS

12. ábra S9 részleg felépítése¹⁷³

Az S9 részleg parancsnoka hangolja össze a csoport munkáját. Baghlan tartományt földrajzilag három részre osztották, amelynek megfelelően három CIMIC-irányítiszt valamint három Összekötő Csoport tevékenykedett, az ő munkájukat a funkcionális szakértő segítette. A PSYOPS a lélektani hadviselésért volt felelős, tevékenységüket a nonkinetikus műveletek égisze alatt szintén az S9 hangolta össze. A részleg létszáma váltásonként változott, a műveletek igényeinek megfelelően, valamint a nemzeti felajánlásoktól függően. Volt olyan váltás, ahol albán, horvát és szlovák kollégával bővült a részleg létszáma.

¹⁷³ Készítette: Mogyorósi Merse Márk főhadnagy, 2012.

A CIMIC-irányítisztek voltak a felelősök a különböző fejlesztésekért. Ők beszéltek a helyi vezetőkkel, hogy az adott területen mire van szüksége a lakosságnak vagy éppen az őket irányító vezetőknek.

Az Összekötő Megfigyelő Csoportokat a misszió elején Mission Team-ek hívták, melyet Küldetés Csoportoknak lehetne fordítani, majd a nevük a feladatukat sokkal inkább leíró Liaison Team-re változott, amely Összekötő Csoportot jelent. A csoport két főből állt, egy csoportparancsnokból és egy értékelő-elemző tisztből. A csoport tartotta a kapcsolatot a helyi vezetőkkel, VIP-személyekkel, imámokkal, iskolai vezetőkkel, rendőrséggel, civil lakossággal, nemzetközi szervezetekkel, civil szervezetekkel, vállalkozókkal, gyakorlatilag mindenkivel, aki a műveleti területen megtalálható volt és értelemszerűen nem volt ellenség. Feladataik közé tartozott továbbá az adatbázisok frissítése is. Egy-egy találkozó alkalmával a felmerülő kérdéseket és igényeket feljegyezték és továbbították azokat a részlegvezetőnek. A részlegvezető, amennyiben a kérés a műveleti iránynak és a parancsnok szándékainak megfelelő volt, továbbadta azokat az adott területért felelős CIMIC-irányítisztnak.

Sztankai Krisztián elmondása alapján az ő váltásában „[...] az Összekötő Csoportoknál a biztonsági tényező volt az első. A CIMIC-tisztet sokszor nem vitték ki, arra hivatkozva, hogy nincs elég hely az autóban és egy lövészkatona fontosabb, mint ő. Meg lehet érteni az ő helyzetüket is, mert számukra a biztonság volt a legfontosabb. Sajnálatos, hogy így a CIMIC-szakmaiság csorbát szenvedett, hiszen a PRT arca az Összekötő Csoport volt, és az Összekötő Tisztek kiképzése és szocializációja a fegyveres harcra volt kihegyezve, és nem a civil lakossággal történő kapcsolattartásra. Az Összekötő Csoport ment ki legtöbbször visszaellenőrizni a projekteket, hogy hogyan haladnak az építkezések, és sok esetben a CIMIC-adományokat is ők adták át. Az Összekötő Csoport parancsnoka az egész konvojnak a parancsnoka, ezért egyszerre több feladata volt párhuzamosan. Ő irányította a force protection-t, ő tervezte meg az útvonalat, és ő létesítette a helyiekkel a kapcsolatot is. A három Összekötő Csoport ezért hat tapasztalt lövéstisztből állt. Ezért a kiválasztásnál az ilyen helyeknél a katonai képzettség mellett az emberi magatartás formáját is szem előtt kell tartania, hogy az a helyiek szemében ne szüljön visszásságot. Egy ilyen munkakörben a legfontosabb emberi tulajdonságok, amelyek nélkülözhetetlenek: az emberközpontúság, kulturális tolerancia, kommunikációs képesség, fontos a szocializáció, és hogy a katona tudja, hogy mi a helye és szerepe a rendszerben. A probléma ezzel az volt, hogy a serpenyő egyik részében ott volt az a biztonság, hogy a kimenő katonáknak a katonai tudásukból nagyon jónak kellett lenniük, a másik oldalon viszont az, hogy ez az összekötés rovására ment, mert

ahhoz kevésbé értettek, mivel nem az volt a szakmájuk, így a szakmaiság e téren előfordult, hogy sérült.”¹⁷⁴

A CIMIC-irányítisztek a különböző projektekért voltak felelősek. Amennyiben az Összekötő Csoport részéről valamilyen igény érkezett, ők vizsgálták meg annak aktualitását, kivitelezésének lehetőségét. Az Összekötő Csoporttal együtt kimentek az adott területre, és megvizsgálták a kivitelezhetőség lehetőségét. A projektek kivitelezéséhez különböző vállalkozókat kerestek, pályáztattak, majd visszaellenőrizték a kivitelezést. Munkájuk során szorosan együttműködtek a funkcionális szakértővel.

A funkcionális szakértő a különböző projektek megvalósításának lehetőségéért, kivitelezésének módjáért, valamint a projekt megvalósítása után annak visszaellenőrzéséért volt felelős. Természetesen itt azon projektekről beszélhetünk, melyek valamilyen mérnöki ismereteket igényeltek, tehát valamilyen típusú építkezésekről van szó. A magyar műszaki katona főbb feladatai a hídépítés, makadám utak építése, melyeken a nehéz technikák A pontból B pontba történő elszállítása biztosítható, továbbá úttorlaszok, bunkerek, óvóhelyek, erődítmények építése. Ezen feladatok miatt a funkcionális szakértőt szokták infrastrukturális tisztnek is nevezni. A Magyar Honvédségnél megszokott feladataik eltérők a civil életbe alkalmazott feladattípusoktól, például egy iskola tetejének a felújítása, vagy a nyílászárók cseréje számukra új kihívásokat jelentettek, melyekkel nem egyszer a műveleti területen találkoztak először.

A PSYOPS a Psychological Operations angol szóösszetételből ered, jelentése lélektani hadviselés. Definíciója az AJP 3.7 alapján a következő: „A PSYOPS olyan tervezett lélektani műveleti tevékenység, amely béke, válság és háború időszakában az ellenséges és a semleges közegekre irányul, amelynek célja, hogy hatást gyakoroljon a politikai és katonai célkitűzések elérését befolyásoló célcsoport(ok) szellemi beállítottságára, magatartására és viselkedésére.”¹⁷⁵ Továbbá a PSYOPS alapvető céljai: „Gyengíteni az ellenség vagy a potenciálisan ellenséges célcsoport(ok) harci motivációit, a baráti célcsoport(ok) irányába növelni az együttműködési hajlandóságot, megnyerni az el nem kötelezett, vagy bizonytalan célcsoport(ok) támogatását és együttműködési szándékát.”¹⁷⁶ A PSYOPS ezen okok miatt foglal helyet az S9-ben együttdolgozva és támogatva egymás tevékenységét. Például amikor az Összekötő Csoport olyan helyre érkezik, ahol korábban még magyar katona nem járt, oda kiviszik a PSYOPS multimédiás technikával felszerelt gépjárművét, amelynek oldalán TV

¹⁷⁴ Sztankai Krisztián főhadnagy, szerzői interjú, 2013.04.14.

¹⁷⁵ AJP 3.7: *Allied Joint Publication (Szövetségi Összhaderőnemi Kiadvány)*

¹⁷⁶ MH CKELMK, in: http://www.regiment.hu/honvedseg/mh_civil-katonai_egyuttmukodesi_es_lelektani_muveleti_kozpont, letöltés ideje: 2011. 01. 04.

panel, tetején hangfalak találhatók, és ennek segítségével kisfilmeket játszanak le hazánkról, így a helyiek jobban megismernek bennünket. A megvalósult CIMIC-projektekről a rádióban kis híreket adnak le, hogy azokról a lakosság értesüljön. Szórólapokat, plakátokat készítenek, melyekkel segítik a kontingens munkáját, és növelik annak elfogadottságát.

Az Összekötő Csoport csak FP-vel, azaz Force Protection-nal mehetett ki a táborból. Az FP szintén egy angol mozaikszó, amely magyarra fordítva erők védelmét jelenti. A folyamatos missziós jelenlét miatt annyira meghonosodott a magyar katonai szaknyelvben, hogy nem szokták átfordítani. Az FP-katonákat a Force Protection századból vezényelték a konvoj kíséretéhez. A műveleti tiszt, a kontingens törzsfőnöke döntött arról, hogy a konvoj kimehetett-e a táborból, vagy sem. A döntést leginkább a biztonsági helyzet befolyásolta.

A konvoj többnyire a következőképpen épült fel:

1. Force Protection-gépjármű
2. Összekötő Csoport gépjárműve
3. Ha jött a CIMIC- iránytisz, akkor ő itt helyezkedett el
4. Force Protection gépjármű

A gépjárművekben a felszereléseket és a szakszemélyzetet mindig oly módon osztották el, hogy ha valamelyik gépjárművet és a benne lévő személyzetet behatás érné, akkor a gépjárműben lévő felszerelés minél kevésbé hiányozzon máshonnan, vagy bizonyos szakterületen tevékenykedő emberek ne üljenek egy autóban, hogy ha valamelyikükkel történne valami, akkor a másik át tudja venni a helyét.

A Force Protection természetesen az Összekötő Csoporton és a CIMIC-iránytiszteken kívül is rendszeresen járőrtevékenységet hajtott végre. Célja az volt, hogy bemutassák, a fegyveres erők jelen vannak az érintett területen, egyfajta prezentációnak is lehet ezt tekintni, továbbá tisztában vannak ezáltal az utak járhatóságával, valamint felderítő tevékenységet is ellátnak ezáltal. A civil lakossággal munkájuk során közvetlenül direktben nem érintkeznek.

Maga az államépítés nem könnyű feladat még békeidőben sem, Afganisztán esetében pedig többszörösen terhelt a dolog, mert sok olyan komponens van a rendszerben, ami egymás ellen hat. „A PRT-nek a sikeres feladatvégrehajtás érdekében létfontosságú feladata a hatalmi viszonyok felderítése, a „látható és láthatatlan” kapcsolatrendszer feltérképezése. A megfelelő „civil érzékenységgel” tárgyi (társadalomtudományi) tudással, szervezeti

elemekkel és kutatási módszertannal rendelkező PRT képes ezt megtenni.”¹⁷⁷ Az országban folyamatosak voltak a harcok, a lakosság szinte hozzá van szokva az erőszakhoz. A társadalmat első lépésben demilitarizálni kellett, ennek az elnevezése, a DDR, a lefegyverzési és társadalmi reintegrációs program (disarmament, demobilization, reintegration) volt. Ezen folyamat azért is nehezen kivitelezhető, mert a lakosság, ha félelemben él, akkor nem szívesen mond le az önvédelem eszközéről, ha pedig harcol valamely fél oldalán, akkor annak a valószínűsége, hogy fegyverét beszolgáltassa, minimális. Ahhoz, hogy valaki lemondjon a saját maga védelméről, hogy valaki más azt átvegye, az egyenértékű az öngyilkossággal. Az állam megerősítése nélkül nem jön létre az állami bel- és külbiztonsági rendszer, ami nélkül az emberek bizalmatlanok, és kiscsoportos önvédelemre rendezkednek be inkább, teljesen függetlenül a hivatalosan meglévő, ámber működésképtelen államtól. A biztonsági szektor reformját SSR-nek (Security Sector Reform) hívják. A biztonsági helyzet mellett az embereknek egyfajta jövőképet is kell biztosítani, ami munkahelyek nélkül nincs. A vallási fanatizmus ellenszerűen szolgál, valamint a jobb jövőkép megteremtéséhez nélkülözhetetlen az oktatási rendszer megteremtése.

Zsúró Ivett főhadnagyot idézve: „Egy dolog nem volt teljesen tisztázva a harci tevékenységek hullámváza miatt, hogy ez háború vagy sem, vagy hogy hol helyezkedik el a művelet a katonai rendszer struktúrájában, mert ha háború, akkor lövök, ha nem, akkor építünk, és ezt politikai szinten kellene kimondani, például van egy újjáépítési tevékenység egy háborús közegben. Nem szabad párhuzamosan alkalmazni a két műveletet, először ki kellett takarítani az ellenséget a területről, és utána kellett volna újjáépíteni. Afganisztánban a kormányzati struktúra nem működött. Az amerikaiak támogatókat, szakértőket adtak, hogy működjön a rendszer, ők a Civil Affairs katonái voltak, akik többnyire önkéntes tartalékosokból kerültek ki. A Magyar Honvédségnek nem voltak államigazgatási szakemberei, akiket ki lehetett volna vinni. A magyar PRT felszereléseket adott, de a működéshez szakértelmet nem tudott biztosítani. A magyar PRT költségvetésileg kevés volt ahhoz, hogy a területet stabilizálni tudja, kevés volt a civil szervezet is, ami fejlesztéseket hajtott végre. Egy idő után megjelent egy helyi mérnök a struktúrában a katonamérnök mellett, akinek nem kellett force protection, ő hatékony volt, gyors és korrekt. Értett a munkájához, jól dolgozott, és ezért jó fizetést is kapott. Az állam nem terjed ki vidékre. Az állami vezetők mellé kell tanácsadót adni, hogy tudják, mit hogyan kell csinálni, és hogy ne tudjanak

¹⁷⁷ DR. BOLDIZSÁR Gábor, *A magyar PRT humán környezete*, Hadtudományi Szemle, Budapest, 2012. 5. évfolyam 1–2. szám. in: http://uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2012/2012_1/2012_1_hm_boldizsar_gabor_1_9.pdf, letöltés ideje: 2013.07.12.

korruptak lenni. Volt pénz is, volt katona is a területen, de az állami szervek működésképtelensége miatt mégsem sikerült beindítani az országot. Ráadásul egy erősen más tradíciókra épülő kultúrára nem lehet közvetlenül ráépíteni a demokráciát.”¹⁷⁸

4.2. Koszovó

A magyar jelenlét a Balkánon a történelmi múlt és Magyarország geopolitikai helyzete miatt ismeretlen. Gondolhatunk itt a török hadak elleni 1389-es rigómezei csatára, vagy akár az 1902–1907 közötti koszovói, illetve az 1902–1914 közötti albániai béketámogató műveletekre.¹⁷⁹ Hazánk az 1999-es NATO partnerségi csatlakozás után szerepet vállalt a koszovói békefenntartásban, amelynek nemzetközi jogi alapját az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1244. számú határozata teremtette meg, melynek értelmében 1999. június 12-én létrejött a KFOR (Kosovo Force) Koszovó Erők.

Koszovó fővárosa:	Pristina
Népesség:	1,847,708 fő ¹⁸⁰
Népcsoportok:	albán, szerb, egyéb (bosnyák, roma, askáli, egyiptomi, török, horvát és montenegrói)
Nemzetiségi összetétel:	albán 88%; szerb 7%; egyéb 5% (bosnyák, roma, askáli, egyiptomi, török, horvát és montenegrói) ¹⁸¹

Koszovó Montenegróval, Szerbiával, Macedóniával és Albániával határos, területileg körülbelül nyolcszor kisebb, mint Magyarország, és lakossága a rendelkezésre álló információk szerint jelenleg az egyötöde. Koszovó rendkívül fiatal lakossággal rendelkezik, és az önálló államiság létrejötte is napjainkban valósul meg. Koszovó északi részén nagy létszámú szerb kisebbség él, ami miatt mind Szerbia, mind Koszovó szenzitíven kezeli ezen területet. Koszovót a szerbség a saját államiságuk bölcsőjének tekinti. Mind az albán, mind a szerb fél úgy véli, hogy ők éltek itt korábban, azonban ezt a délszláv háború után bizton

¹⁷⁸ Zsúró Ivett főhadnagy, szerzői interjú, 2014.02.13.

¹⁷⁹ ISASZEGI János, *A honvédség részvétele a nemzetközi békeműveletekben–Tények, lehetőségek, tapasztalatok*, Hadtudomány, Magyar Hadtudományi Társaság, 2005, in: http://www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/2005/4/2005_4_14.html, letöltés ideje: 2014.02.11.

¹⁸⁰ *Koszovo*, Central Intelligence Agency, The World Factbook, in: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/kv.html>, letöltés ideje: 2013.12.20.

¹⁸¹ *Koszovó CIMIC kézikönyve*, Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság, 2010., 11.

állítani nem lehet. Az Oszmán Birodalom létrejötte és terjeszkedése megváltoztatta a Balkán korábbi hatalmi viszonyait. Az 1389-es rigómezei ütközet után Szerbia elesett, és a lakosság vándorlásnak indult. A mai Magyarország területén ekkor jelent meg nagy létszámú szerb lakosság. A török uralkodó a meghódított területeken kettős adóztatást vezetett be. Akik igaz hitűek voltak, azaz muszlimok, azoknak kevesebb adót kellett fizetniük, akik más vallást gyakoroltak, azoknak pedig többet. A helyben maradt albán lakosság ekkor áttért az iszlám hitre. A szerb lakosság északi irányba történő vándorlása miatt egy új keletkezett, amit más, a török birodalom népei közül foglaltak el. A balkáni népek összefogásának következtében az I. balkáni háború (1912–1913) és a II. balkáni háború (1914) során sikerült felszámolniuk a török hegemoniát. Szerbia ekkor bekebelezte a mai Koszovó területét. 1918-ban létrejött a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság. Az államalakulat elnevezése 1929-ben Jugoszláv Királyságra módosult. A második világháború után létrejött Jugoszláviában a vegyes népcsoportú országban viszonylagos béke uralkodott. Josip Broz Tito elnök halála után a belső ellentétek egyre jobban kiéleződtek. Önállósági törekvés céljából 1981-ben Pristinában zavargások törtek ki, melyeket az akkori hatalom gyorsan letört. A gazdasági, társadalmi, vallási különbségekkel terhes országban az elszakadás törekvései a délszláv háborúba torkollottak. Először Szlovénia (1991), majd Horvátország (1991) mondta ki függetlenségét; Bosznia-Hercegovina a következő évben nyilvánította ki függetlenedési szándékát. A háborúnak a NATO-légicsapások vetettek véget, és 1995-ben a daytoni békeszerződés zárta le.

Koszovó fegyveres függetlenedése 1996-ban indult el, amikor az UCK, a Koszovói Felszabadítási Hadsereg csapást mért „puha” célpontokra, amiért őket a nyugati világ eleinte terroristaszervezetnek tekintett. A harcoknak szintén a NATO-légicsapások vetettek véget 1999-ben. Az Egyesült Nemzetek Szervezete Biztonsági Tanácsa 1244-es számú döntése alapján Koszovó ENSZ-felügyelet alá került. 2004-ben etnikai zavargások törtek ki. 2008. február 18-én Koszovó önállóan kikiáltotta függetlenségét. Magyarország kormánya elismerte 2008. március 19-én a Koszovói Köztársaságot.¹⁸² Jelenleg folyik Koszovó és Szerbia között a Belgrád-Pristina-dialógus az euroatlanti integráció fényében.

¹⁸² A Kormány 2034/2008 (III.19) Korm. határozata a Koszovói Köztársaság elismeréséről és a diplomáciai kapcsolatok felvételéről, in: <http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/Kozlonyok/10/PDF/2008/12.pdf>, letöltés ideje: 2013.08.21.

4.2.1. A KFOR-ban való magyar szerepvállalás

Az MH Őr és Biztosító Zászlóalj 1999-ben került kiküldésre. A zászlóalj a fővárosban, Pristinában települt, és a KFOR főparancsnokság Film City tábor őrzés-védelem feladatát látta el. Az Országgyűlés 55/1999. (VI. 16.) határozatában döntött a magyar kontingens részvételéről a koszovói békefenntartásban: „Az Országgyűlés figyelemmel az Egyesült Nemzetek Alapokmányában foglalt elvekre és a Magyar Köztársaságnak az Észak-atlanti Szerződés Szervezetében viselt tagságára, az ENSZ Biztonsági Tanácsának határozatára, valamint tekintettel az Alkotmány 40/B. § (1) bekezdésére hozzájárulását adja ahhoz, hogy a Magyar Köztársaság a koszovói békefenntartásban részt vevő nemzetközi erőkhöz (KFOR) a feladataihoz szükséges fegyverzetel, technikai eszközökkel, felszereléssel és logisztikai támogatással ellátott, őr- és biztosítási feladatokat végző zászlóaljjal járuljon hozzá.”¹⁸³

2006-ban az MH Őr és Biztosító Zászlóalj mellett alkalmazásra került az MH KFOR Század. A század a Nyugati Többnemzetiségű Alkalmi Harci Kötelék (Multinational Task Force West, MNTF-W) többnemzetiségű zászlóaljának egyik századaként tevékenykedett és Pejë/Peč-ben, a Villaggio Italia táborban települt.

Az MH KFOR Zászlóalj 2008. augusztusi felállításával párhuzamosan az MH Őr és Biztosító Zászlóalj, valamint az MH KFOR Század ugyanekkor kivonásra került. A zászlóalj Pejë/Peč-ben, a Villaggio Italia táborban települt és a KFOR Többnemzeti Harcászati Kötelék (Nyugati szektorparancsnokság) parancsnokának irányítása alatt végezte munkáját. 2009. szeptember 1-jétől a zászlóalj MH KFOR Kontingens néven folytatta tovább munkáját. A kontingens életében 2011-ben diszlokáció következett. „A magyar kontingens befejezte feladatait az olasz vezetésű MNBG West alárendeltségében és a továbbiakban Prishtinë/Priština-i Slim-Lines táborban a KTM-kötelékében folytatja missziós feladatait.”¹⁸⁴

A magyar katonák a KFOR létrejötte óta folyamatosan töltenek be különböző törzsi beosztásokat a KFOR Főparancsnokságán és korábban Villaggio Italia táborban is. Korábban működött egy Megelőző egészségügyi labor, mára a Kontingenstől külön lévő egészségügyi beosztású személyek Prizrenben teljesítenek szolgálatot.

¹⁸³ 55/1999. (VI. 16.) OGY határozat magyar kontingens részvételéről a koszovói békefenntartásban részt vevő nemzetközi erőkhöz (KFOR), in: www.complex.hu/kzldat/o99h0055.htm/o99h0055.htm, letöltés ideje: 2013.08.21.

¹⁸⁴ Közös műveleti tevékenységben, in: <http://www.honvedelem.hu/cikk/24851>, letöltés ideje: 2012.05.03.

4.2.2. A KFOR magyar CIMIC-képesség

A KFOR-ban az afganisztáni szerepvállaláshoz hasonlóan szintén megjelent a civil-katonai együttműködés képessége. A két műveleti területet kulturálisan és a biztonsági helyzetet tekintve nehéz összehasonlítani. A Koszovóban élő albán és szerb lakosság, valamint a többi helyi kisebbség kulturálisan nem állnak tőlünk olyan messze. A CIMIC képesség nagy szerepet töltött be Koszovó újjáépítésében, fejlesztésében.

A magyar CIMIC-képesség MH KFOR Zászlóaljban a Nyugati Többnemzetiségű Alkalmi Harci Kötelékben tevékenykedett. Az S9 CIMIC részlegbe egy fő tiszt volt delegálva. A magyar CIMIC/PSYOPS csoport hat fős volt. A CIMIC projektek elsősorban az oktatásra, infrastruktúrára és humanitárius tevékenységekre koncentráltak. Eleinte nem volt külön LMT, Összekötő Megfigyelő Csoport, ezért az összekötő tevékenység nagy részét a CIMIC képesség látta el. Ők tartottak kapcsolatot a különböző szervezetekkel, vezetőkkel, civil lakossággal, figyelemmel kísérték a kiemelt kulturális helyszíneket (PRDSS, priority designated status site).

A PSYOPS-képesség támogató tevékenysége jelen területen könnyebben érvényesült, mint Afganisztánban, hiszen itt az analfabétizmus száma alacsony és a technikai hátterek is jobban biztosítottak a civil lakoságnál. Működnek mind a TV-, mind a rádióállomások, és az internetkapcsolat is egyre elterjedtebb, sőt az okostelefon és az ingyenes wifi-hálózatok a városokban szinte általánosnak mondhatók.

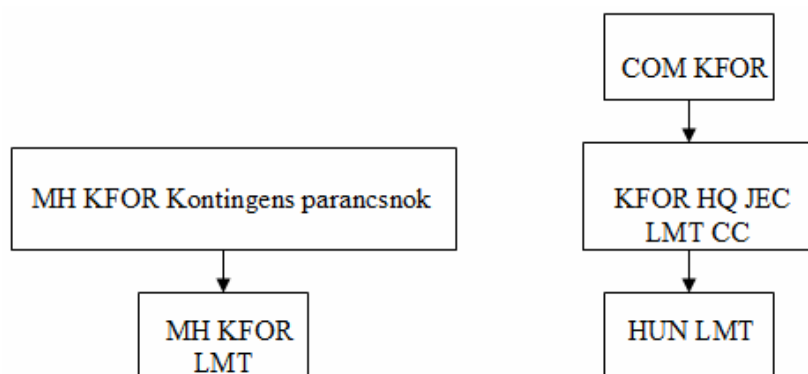
4.2.3. A KFOR magyar Összekötő Megfigyelő Csoport

Az Összekötő Megfigyelő Csoportokat a 2004. évi etnikai jellegű összecsapások után állították fel. A célja egyfajta korai előrejelzést adni a KFOR részére, és hatékony összeköttetés létesítése a civil szegmensekkel. Az LMT jelmondata érezd Koszovó lüktetését, azaz „Feel the pulse of Kosovo”. Az Összekötő Megfigyelő Csoportok eleinte párhuzamosan működtek a CIMIC csoportokkal, és kölcsönösen segítették egymás munkáját. Az első magyar LMT csoport 2009. december 21-én kezdte meg munkáját Pejë/Peč városban. Szakmai előljárójuk a Joint Regional Detachment West (JRD–W) volt, logisztikailag és személyügyileg a HUN KFOR Kontingensnek voltak alárendelve.¹⁸⁵ 2011 februárjában felállításra került egy másik magyar Összekötő Megfigyelő Csoport is, mely

¹⁸⁵ Levonták a magyar zászlót a Villaggio Italia táborban, in: <http://www.honvedelem.hu/cikk/30203>, letöltés ideje: 2013.05.11.

Podujevo/Podujeve műveleti területen tevékenykedik. A podujevo/podujevei csoportnak a szakmai előjárója a Joint Regional Detachment Center (JRD–C), és személyügyileg, valamint logisztikailag szintén a HUN KFOR Kontingensnek van alárendelve. A Pejő/Peč-i LMT csoport mára megszűnt, jelenleg a podujevo/podujevei csoport működik, teljesít szolgálatot a területen.

13. ábra Összekötő Megfigyelő Csoport kettős alá-fölérendeltsége¹⁸⁶

4.3. Irak

Irakot Irán, Kuvait, Szaúd-Arábia, Jordánia, Szíria és Törökország határolja. Az ország területe 438,317 négyzetkilométer.¹⁸⁷ Rendkívül gazdag nyersanyagbázisokkal. A lakosság fiatal. Vallásilag az ország megosztott, nyugaton és középen szunniták, délen pedig síita vallásúak lakják. A kurd kisebbség pedig az ország északi részén helyezkedik el. Szaddám Huszein politikai uralma alatt a szunnita arabok töltötték be a vezető szerepet az ország életében.

Irak fővárosa:	Bagdad
Népesség:	26,074,906 ¹⁸⁸
Népcsoportok:	arab, kurd, türkmén, asszír, egyéb ¹⁸⁹
Nemzetiségi összetétel:	arab 75–80%, kurd 15–20%, türkmén, asszír, egyéb 5% ¹⁹⁰

¹⁸⁶ Készítette: Lóderer Balázs, 2013.05.12.

¹⁸⁷ *Iraq*, Central Intelligence Agency, The World Factbook, in: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/iz.html>, letöltés ideje: 2012.06.05.

¹⁸⁸ *Irak CIMIC kézikönyve*, Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ, Budapest, 2006, 6.

¹⁸⁹ *Irak CIMIC kézikönyve*, Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ, Budapest, 2006, 6.

¹⁹⁰ *Irak CIMIC kézikönyve*, Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ, Budapest, 2006, 6.

1980. szeptember 22-én Irak megtámadta Iránt, aminek oka a múltba visszavezethető határvita és az ősi eredetű arab–perzsa ellentét. 1988-ban a két fél tűzszünetet kötött. 1990. augusztus 2-án Irak Szaddám Husszein parancsára megtámadta Kuvaitot, amely lépése nagyban kihatott a világ olajellátására. Ellenlépésként a koalíciós erők vezette „Sivatagi Pajzs” hadművelet során biztosították Szaúd-Arábia határát. 1991-ben a „Sivatagi Vihar” hadművelettel kezdetét vette az Öbölháború, amelyből Irak vesztesen került ki. Az Iraki háborút 2003-ban „Iraki Szabadság” hadművelet néven indította az Egyesült Államok Irak ellen, a háborút a második öbölháborúnak is szokták nevezni. A háborút a terrorizmus elleni harc égisze alatt vívták, célja Szaddám Huszein politikai hatalmának megdöntése és a tömegpusztító fegyverek megsemmisítése volt.

2003 augusztusa és 2004 decembere között hazánk Szállító Zászlóaljzat telepített Irakba a nemzetközi koalíciós erők (Multi-National Force, MNF) alárendeltségében.¹⁹¹ A mandátum lejártá után 2006. szeptember 30-ig részt vettünk a NATO Iraki Kiképző Missziójában (NATO Training Mission–Iraq, NTM-I). Tanácsadó és Összekötő Csoport 2007-től, törzstiszti csoport 2008 augusztusától dolgozott Irakban kiképzési területen.¹⁹² Az utolsó magyar katona 2011 szeptemberében hagyta el az országot.¹⁹³

Guba István alezredes törzsi beosztásban a CIMIC főnökségen szolgált a lengyel irányítás alatt álló dandár alárendeltségében, a lengyel dandár az ország középső területeiért volt felelős. Ez a magyar beosztás két magyar váltást élt meg. „Az összes CIMIC-jelentést, ami a területről beérkezett, végig kellett olvasni, és annak az összegzését mutatták be minden nap a reggeli és az esti CIMIC-tájékoztatón. CIMIC-projektek a lengyel CIMIC-esek, az Egyesült Államok Civil Affairs képessége, valamint a területen dolgozó ukrán katonák folytattak. A CIMIC-tevékenységnek csak elszigetelt hatása volt, ennek oka a projektek helyszínének megválasztásában rejlett. A projektek esetében a kútfúrásra, az állategészségügyre és az építkezésekre koncentráltak. A fenyegetettségi szint érzése szerintem magasabb volt, mint Afganisztánban, hisz itt a HQ épületét volt, hogy kézifegyverekkel is megtámadták, és nem csak távolból lőtték azt. Hetente voltak veszteségeik, a támadók többnyire a konvojokat vették

¹⁹¹ *Befejeződött a Magyar Honvédség iraki szerepvállalása*, in: <http://www.kormany.hu/hu/honvedelmi-miniszterium/honved-vezerkar/hirek/befejezodott-a-magyar-honvedseg-iraki-szerepvallalasa>, letöltés ideje: 2013.07.21.

¹⁹² *Befejeződött a Magyar Honvédség iraki szerepvállalása*, in: <http://www.kormany.hu/hu/honvedelmi-miniszterium/honved-vezerkar/hirek/befejezodott-a-magyar-honvedseg-iraki-szerepvallalasa>, letöltés ideje: 2013.07.21.

¹⁹³ *Befejeződött a Magyar Honvédség iraki szerepvállalása*, in: <http://www.kormany.hu/hu/honvedelmi-miniszterium/honved-vezerkar/hirek/befejezodott-a-magyar-honvedseg-iraki-szerepvallalasa>, letöltés ideje: 2013.07.21.

célba és ott is az egészségügyi személyzetet. Az én időmben a korábbi ellenséges aktivitásokhoz képest a helyzet fokozódott. A területen tevékenykedő civil szervezetek a nagykövetségek mellett települtek az evakuáció miatt. Személy szerint nekem nem volt velük kapcsolat, mivel nem ezen a területen dolgoztam, viszont a lengyel CIMIC kapcsolatban volt velük. A legelvakultabb civil szervezet az Orvosok Határok Nélkül, ők akkor is mennek, ha aktívak a harcok.”¹⁹⁴

4.4. Részkövetkeztetések

A kutatás során megvizsgáltam a Magyar Honvédség Civil-katonai Együtműködési és Lélektani Műveleti Központ szerepvállalását a különböző műveleti területeken, melynek keretén belül röviden ismertettem Afganisztán, Koszovó, illetve Irak történetét, a kialakult állapothoz vezető utat, az ország geopolitikai, népesedési, nemzetiségi adatait. Megállapítottam, hogy a Magyar Honvédség és a CIMIC-képesség számára ezen műveleti területi ismeretek a feladat végrehajtásához nélkülözhetetlenek.

A kutatás során megvizsgáltam az Afganisztánban létrehozott Tartományi Újjáépítési Csoport alaptevékenységét, valamint ismertettem az S9 részleg felépítését és működését. Arra a következtetésre jutottam, hogy ezen szervezet folyamatos fejlődést mutatott a felállítása óta, valamint a CIMIC szegmens a civil szervezetekkel történő kapcsolattartás során a komplex rendszer egyik nélkülözhetetlen része volt.

Koszovó esetében hasonló módon kutattam a CIMIC-képességet és annak tevékenységét, valamint az azt felváltó Összekötő Megfigyelő Csoport munkáját és felépítését, és szintén arra a következtetésre jutottam, hogy a civil szervezetekkel történő kapcsolattartás szempontjából mindvégig nélkülözhetetlen volt a CIMIC-képesség.

Irak esetében a kutatás során alkalmazott interjúkból azt a következtetést vontam le, hogy akkoriban a civil szervezetek és a hadsereg közötti távolság még nagyobb volt, és egymásra is bizalmatlanabban tekintettek, mint később Afganisztán és Koszovó esetében.

¹⁹⁴ Guba István alezredes, szerzői interjú, 2013.12.04.

5. Kutatási eredmények

5.1. A civil-katonai együttműködés felértékelődésének okai katonai és civil részről

Minden korban más és más társadalmi berendezkedésű birodalmakkal, országokkal, államokkal találkozhatunk. A különböző hatalmak rendszerük és biztonsági helyzetük fenntartására eltérő típusú fegyveres szervezeteket alkalmaztak. A szelektációs rendszer alapján azon országok, melyek modernebb katonai felszereléssel, struktúrával, hadikultúrával rendelkeztek, kerültek ki az összeütközésekből győztesen, és a többi állam igyekezett példájukat követve, lehetőségeikhez mérten hozzájuk igazodni. A fegyveresek, későbbiekben katonák, szerepe ezért folyamatosan változott, és mindig idomult a kor és a környezet kihívásaihoz. Volt, amikor csak kisebb létszámú csapatok harcoltak az uralkodó mellett, volt olyan is, amikor szinte az egész lakosság fegyvert fogott. A történelem során szinte végeláthatatlan az események sokaságában a különböző variációk száma. Jelen korunkban véleményem szerint, ami miatt a hadsereg részéről az utóbbi időkben felértékelődött a civil-katonai kapcsolattartás szükségessége, a következők:

- Katonai professzionalizmus megjelenése
- Katonai expedíciós képesség megjelenése
- Katonai ideológiaváltás
- Újjáépítés megjelenése

A harcosokra a korai társadalmakban úgy tekintettek, mint azon férfiakra, akik fegyvert viselnek. Miután az általános sorkatonai szolgálat bevezetésre került, a legtermészetesebb dolognak számított a legtöbb országban a lakosok számára, hogy ha a fiúgyermek felnő, akkor katona lesz, és védi azt a községet, ahol él. Ezért amikor a katona szó felmerült valamilyen közegben, mindenki az egyenruhát viselő férfiakra gondolt, azokra az ifjakra, akik már nem gyerekek. Ezen férfiak nem voltak a társadalom számára idegenek, vagy elkülönült szakmai csoport, hanem ők is civilek voltak csak egyenruhában. Természetesen akkor is optimális esetben a katonai rendszer vezetői külön tanulták a szakmájukat, de a sorkatona a sorkatonai szolgálat letelte után visszakerült régi környezetébe, és élte tovább a mindennapi

életét. Azon társadalmakban, ahol a sorkatonai szolgálat a mai napig jelen van, ott a társadalom sokkal közelebb áll a fegyveres testületekhez, hiszen belelát annak életébe. A professzionális hadsereg megjelenésével a civil lakosság már nem lát bele oly mértékig a katonai élet rejtelseibe, mint korábban. Ezért, például amikor saját országon belül a civilekkel a fegyveresek kapcsolatot létesítenek, akkor ez esetleg félelmet kelthet bennük. Ilyenkor a kapcsolattartásra szakosodott katonákat, például CIMIC-képességet érdemes alkalmazni. Bizonyos szempontból a profi haderőben a katonák is ugyanúgy elszoknak a civil élettől, mint tőlük a civilek. A katonai szocializáció során a katona megtanulja hivatásának sajátos nyelvezetét, testbeszédét, viselkedését. Például rövid tömondatokban beszél, és kihúzza magát. Az eltérés itt a civil lakossághoz képest óriási is lehet, hiszen ha valakit egy viselkedési mintára átnevelnek, akkor nehéz a váltás, amikor civillel kell együttműködni.

A katonai expedíciós képesség megjelenése lehetővé teszi azt, hogy a fegyveresek olyan területeken tevékenykedjenek, ami földrajzilag távol van a hazájuktól, ezért valószínűleg más kulturális viselkedési szokásokkal találkoznak ott. Amennyiben katonai szempontból az is cél, hogy a lakossággal jó viszonyt alakítsanak ki, vagy cél, hogy a lakosság egy része csatlakozzon hozzájuk, abban az esetben bizonyos mértékig alkalmazkodni, közeledni kell feléjük. A spanyol és az angol gyarmatosító birodalom egy idő után megtanulta, hogy ha új helyre megy, akkor meg kell ismernie a helyieket, azoknak a kultúráját, hadakozási szokásait. A spanyol birodalom Dél-Amerika meghódításánál maguk mellé állította az indián törzsek egy részét, ezzel is segítve a többi leigázását. Észak-Amerikában a francia csapatok szintén hasonlóan cselekedtek az angolok elleni háború során. Mára a fegyveres erők a magas fejlettségi szint és az ebből adódó munkamegosztás miatt erre külön szakembereket alkalmaznak, azaz CIMIC-képességet.

A katonai ideológia is sokat változott az utóbbi időkben. Itt nemcsak kifejezetten a bipólusú világ megszűntére és a hidegháborús időkre gondolok, hanem arra, hogy magasabb szinten az országok vezetői rájöttek arra, hogy egy háború nem csak a harcok megnyeréséből áll. Amikor elkezdődnek a harcok, ott vannak civilek, és amikor befejeződik a háború, akkor ott az űr, amit nem tölt ki semmi. Ezért a lakossággal, államszervezettel, civil szervezetekkel foglalkozó speciális katonai egység tevékenysége ilyenkor nélkülözhetetlen. A békefenntartás is új típusú magatartásnak mondható a katonai rendszertől, hiszen feladata nem az aktív harcok, az adott területen lévő fegyveresek erejének pusztítása, hanem egy békés állapot fenntartása, ami részint nagyban hasonlít egy rendőri jellegű tevékenységhez, ahol a végső cél a katonai erők kivonása és a békés polgári élet beindítása. A különböző katasztrófavhelyzetekben szintén a haderőt vetik be, mivel szervezettségüknél, fegyelmüknél

fogva, ha baj van, akkor a katonák ilyen téren a legjobbak. Ilyenkor a CIMIC-képesség segíti a különböző civil szegmensek összehangolását. Például segítik az együttműködést a segélyszervezetekkel.

A műveleti területek esetében sokan összemossák vagy összekeverik a fejlesztéseket és a CIMIC-projekteket. A jelenség mind a laikus civil világ, mind a katonaság berkein belül megfigyelhető. A haderőnek célja, hogy azon a területen, ahol a feladatot kifejezi, jó viszonyt alakítson ki a lakossággal, a „barátokat” megőrizze, az ellenséges attitűddel rendelkezőket a semleges vagy a békés irányba befolyásolja, és ennek egyik eszközei a CIMIC-projektek. A fejlesztések egy kevésbé vagy egyáltalán nem működőképes állam, terület, tervszerű előre meghatározott ismérvek alapján történő hosszú távú társadalmi, gazdasági támogatását, fejlesztését jelentik. A folyamatnak, mely ezen feltételek megteremtését, szabályozását jelenti, egy komplex, stratégiai szinten szabályozott társadalomépítési folyamatnak kell lennie, melyet közgazdaság, politológia és társadalomtudományok művelőiből álló szakértői csoportnak kell megtervezni.

A PRT keretein belül találkozott a két tevékenység. A PRT-kban egyszerre voltak jelen a civil és a katonai szegmensek. A PRT-k fejlesztéseket hajtottak végre. A magyar állam által fenntartott PRT-ben a katonai erők voltak túlsúlyban, és így keverték többben össze a fejlesztéseket a CIMIC-projektekkel. CIMIC-projekt például az, amikor a járőrútvonal mellett iskolát építenek a katonák, hogy a helybeliek ne robbantsák fel a járőr gépjárművét. A fejlesztés az, amikor olyan területen, ami például katonai szempontból nem kiemelten fontos, gyárat építenek a civil szereplők, hogy a helybeliek munkához jussanak, és ezzel hosszú távon emeljék a lakosság életszínvonalát. Mint látjuk, mindkettő fontos, és segíti a lakosság életét. A CIMIC-projekteket kifejezetten a haderő támogatja.

Az újjáépítési feladatok egy új szegmens a hadviselés történetében. Korábban az ellenség pusztítása volt a hadsereg elsődleges feladata. A CIMIC-projektek megjelenése a hadseregben újnak mondhatók. A haderőnek egy teljesen új típusú ismeretanyagot kellett elsajátítania. Fontos leszögezni, hogy maguk a CIMIC-projektek nem öncélúak, hiszen egyrészt segítik a civil lakosságot, másrészt növelik a haderő elfogadottságát a műveleti területen. A CIMIC-projektek sokfélék lehetnek: az útépitéstől kezdve, az iskola-felújításon át, az egyszerű élelmiszerosztáson keresztül a kútúrásig. A projektek megvalósításának egy részéhez szükség van anyagi háttérre, a kérdés mindig az, hogy e felett ki rendelkezik. Állami költségvetésből valósulnak meg a CIMIC-projektek vagy valamely nemzetközi szerv felajánlásán keresztül.

A CIMIC-projektek besorolhatók költségvetési kategóriák szerint:

- „Non cost projects, például a Magyarországon összegyűjtött ruhaadományok osztása.
- Alacsony költségvetésű projektek, például iskolák ceruzával, papírral történő ellátása. A pályázattalási értékhatár itt nem éri el a fél millió forint összeget.
- Magas költségvetésű projektek, például utak építése, hidak építése. Jellemzően több szakaszban zajlik és fél milliós összeg felett kezdődik.”¹⁹⁵

Mint láthatjuk, vannak olyan projektek is, például a ruhaadományok, melyek nem igényelnek pénzt, viszont logisztikai támogatást igen. Mivel magának a logisztikának is vannak költségei, ebben az esetben úgy oldják meg a szállítást, hogy más egyéb anyagok mellé rakják a kiszállítandó termékeket. Non cost projekt lehet még egy földút kiegyengetése is, mely a katonai eszközök segítségével kivitelezhető.

A CIMIC-projektek besorolhatjuk támogatási területük jellege szerint:

- „Infrastruktúra támogatása: utak, hidak építése, felújítása, kútásás, vízellátó rendszerek, árvízvédelmi rendszerek, elektromos rendszerek kiépítése.
- Humanitárius segítségnyújtás: segélyek osztása a rászorulóknak részére, részvétel a katasztrófák – árvizek, lavina, földrengés, tömegbalesetek – kezelésében.
- Oktatás támogatása: iskolák építése, felújítása, berendezési tárgyak – szekrények, iskolapadok –, oktatási anyagok, füzetek, tollak adományozása.
- Egészségügy támogatása: egészségügyi létesítmények építése, felújítása és bővítése, Berendezési tárgyak – szekrények, műszerek és könyvek – beszerzése, egészségügyi anyagok, gyógyszerek és kötszerek beszerzése és adományozása, mentőautók vásárlása és felújítása.
- Kormányzat támogatása: kormányzati, rendőri és katonai épületek felújítása, megerősítése és logisztikai, informatikai támogatása.
- Mezőgazdaság támogatása: csatornák tisztítása, gabonatóroló építése, vetőmag és mezőgazdasági eszközök adományozása.
- Kultúra, sport: könyvtárak építése, sportszakosztályok támogatása, sportlétesítmények építése, felújítása.”¹⁹⁶

¹⁹⁵ LÓDERER Balázs, *CIMIC projects*, Tradecraft Review, Military National Security Service, HU ISSN 2063–2908, 2013/1, 156.

¹⁹⁶ LÓDERER Balázs, *CIMIC projects*, Tradecraft Review, Military National Security Service, HU ISSN 2063–2908, 2013/1, 157–158.

A legfontosabb a projektek esetében a felmérés és a tervezés. Pontosan ismerni kell az adott terület kultúráját, népesedési adatait, gazdasági, szociális helyzetét. A legegyszerűbb példával élve, ahol nincs elektromos áram, oda felesleges számítógépeket adni, hiszen nem tudják majd azokat üzemeltetni. Vagy egy olyan helyre, ahol nincs vízhálózat kiépítve, nem szabad angol WC-t építeni, mert nem megoldható az öblítési rendszere. Ismerni kell a kultúrát, Afganisztán esetében például, ha bárki iskolaépítésbe kezd, akkor gondoskodni kell az iskola körüli kerítésről, mert ha nincs kerítés, akkor a szülők nem engedik oda gyermeküket. Továbbá ilyen esetben meg kell vizsgálni azt is, hogy van-e elég pedagógus vagy gyermek az adott területen. Mert ha nincs kinek tanítania, akkor az épület csak üresen állna.

A projektigények bejövételének többféle módja is lehet. Koszovóban a CIMIC-csoport mindennapi munkája során, amikor érintkezett a helyi lakossággal, azok vezetőivel, akkor ők mondták el, hogy milyen igényeik vannak. Koszovóban az Összekötő Megfigyelő Csoportok párhuzamosan szállították az információt a CIMIC-csoport számára. Afganisztánban az Összekötő Csoportok mérték fel az igényeket, valamint a helyi lakosság és vezetőség is bejött a katonai táborba, ahol úgynevezett CIMIC-ház volt felállítva. A CIMIC-ház lehetőséget biztosított a táboron belül, hogy elkülönülten, békés környezetben lehessen a civilekkel beszélni.

„A parancsnok személyisége a legfontosabb a műveletek során, hiszen nem mindegy, hogy az ő irányítása alatt a CIMIC mire helyezi a hangsúlyt, vagy hogy mennyire veszi igénybe ezen képességet. Ő mondja meg, hogy mi lesz, és a CIMIC-nek ezt kreatívan végre kell hajtania.”¹⁹⁷ A projektek kivitelezése esetén fontos a helyi lakosság és a helyi vezetőség bevonása, különben az nem éri el a kívánt célját. Egy építkezés esetében érdemes helyi vállalkozót alkalmazni és számára megszabni, hogy milyen munkaerőt alkalmazzon. Ezzel egyrészt növeljük a munkalehetőségek számát a térségben, másrészt a munkás azt az építményt kevésbé valószínű, hogy le fogja rombolni, aminek az építésében maga is részt vett, hiszen sajátjának is érzi azt. Egy ruha- vagy élelmiszerosztás esetében szintén érdemes a helyi vezetőt megkeresni, hogy segédkezzen abban, mivel egyrészt ő jobban ismeri a helyieket, így tudja követni, hogy ki kapott már, és ki nem, másrészt neki valószínűleg nagyobb a tisztelete, harmadrészt jó a vezetőknek, ha látják őket az osztáskor, hiszen ezzel növeli a népszerűségét, és jó a hadseregnek is, hiszen összekötik a helyi vezetőt azzal. A CIMIC munkájában részt vesz egy funkcionális szakértő is, akit infrastrukturális tisztnek neveznek a missziós

¹⁹⁷ Farkas János százados, szerzői interjú, 2013.10.20.

állománytáblában. Ő a projekt műszaki kivitelezéséért felelős. „A feladatvégzés során figyelni kellett arra, hogy az átadás-átvétel időszakában voltak olyan projektek, amiket korábban adtak be a helyiek, de azok valahogy elkeveredtek, és mivel a helyiek között nagyon magas az analfabétizmus, nem volt pénzük új kérvényt megírni az írástudóval. Amikor erre rájöttek, akkor ezt ők úgy küszöbölték ki, hogy ha valaki behozott egy kérvényt, akkor azt lefénymásolták, iktatták, majd az eredeti példányt visszaadták.”¹⁹⁸

A CIMIC-projektek megvalósulásának különböző módozatai lehetnek. Az alábbiakban egy lehetséges vázlatos metódus látható:

- „Projekt-kérelem beérkezése illetve a parancsnok projekt-elgondolása.
- Projektjavaslat elkészítése.
- Projekt kivitelezéséhez vállalkozó keresése. Nagy értékű projekt esetén: vállalkozók versenyeztetése, referenciák megnézése. Törekedni kell arra, hogy helyi legyen a vállalkozó: lehetőség szerint olcsóbb és/vagy minőségibb munkát tudjon nyújtani a többi vállalkozóhoz képest. Előnyt élvezzen az, aki számlaképes, így idővel mindenki törekedni fog a számlaképesség elérésére. Továbbá a vállalkozók megbízhatósága – szakmailag és biztonságilag – is nagyon fontos.
- Szerződés-kötés. Mind a vállalkozó, mind a szerződés-kötő érdekeit védi, és hosszútávon elősegíti a jogállamiság létrejöttét.
- Projekt elkezdése, nagyobb eseménynél ceremónia. A nagyobb, hosszú távú projektek esetén érdemes a helyi vezetők és a média jelenléte mellett megnyitó ceremóniát tartani, hogy a helyi lakosság tudja, mi fog ott történni.
- Folyamatos ellenőrzés. A folyamatos ellenőrzéssel elérjük azt, hogy a projektre szánt tőke tényleg abba az irányba hasznosuljon, amire az szánva lett. Továbbá a határidők betartása is könnyebben megoldható, ha a kivitelezése kontrollálva van. A folyamatos szemrevételezés másik előnye, hogy ha esetleg felmerül egy akadály, akkor az, közös erővel gyorsabban leküzdhető.
- Technikai átvétel. A projekt tényleges átvétele annak leellenőrzése után.
- Átadási ceremónia. Többnyire a parancsnok vagy annak a helyettese adja át a projektet. Lehetőség szerint jelen van a helyi vezetőség és a helyi média. A projektre, amennyiben az például egy épület felújítása, akkor az épület falára általában egy emléktáblát helyeznek, hogy későbbiekben is lehessen tudni, hogy az adott iskolát vagy hidat kik

¹⁹⁸ Farkas János százados, szerzői interjú, 2013.10.20.

építették számukra. Kisebb méretű dolgok átadásánál általában ellátjuk a kontingens logójával, vagy a „Donated by Hungary” felirattal például az átadott padot, iskolatáskát, füzetet, tollat stb.

- Projekt kifizetése.
- Jelentés a végállapotról. Az előjárók felé pontos kimutatást kell készíteni a projekt megvalósulásáról, átadásáról.
- Hatásvizsgálat. Amennyiben erre lehetőség van, érdemes utólagosan visszaellenőrizni a projekteket, hogy azok ténylegesen elérték-e céljukat. Például azt az iskolát, ami építésre került, használják-e. Ha nem, akkor miért nem? Nincs elég diák, vagy nincs tanár, vagy nincs taneszköz, vagy esetleg egy civil szervezet épített egy másik iskolát, amiről nem volt információnk? Ha pedig jól sikerült, akkor el lehet rajta gondolkodni, hogy hasonló jellegű dolgokat lenne érdemes az adott területen kivitelezni.”¹⁹⁹

Zsúró Ivett főhadnagy megfogalmazásában: „[...] a CIMIC célja a haderő támogatása, például a járőrútvonalak mellett legyen CIMIC projekt a szabad mozgás biztosítására. Ilyen forró pont például Baghlan-i Jadid. Olyan eldugott helyeken, ahol nem számított a katonai műveletek – PRT – szempontjából, ott nem kellett volna beruházni. A magyar PRT nem tartott fent field office-t biztonsági okok miatt, hanem csak CIMIC házat üzemeltetett a táboron belül. A CIMIC mindig azt a feladatot hajtotta végre, amit a parancsnok meghatározott. A legnagyobb baj az, hogy a hadseregen belül a CIMIC-et összekeverik a humanitárius műveletekkel. Voltak olyan váltások, ahol a CIMIC humanitárius tevékenységet folytatott, és nem a CIMIC munkát végezte. Fontos a projekteknek a lélektani háttere, hogy működik-e vagy sem. Ha csokit adnak, elfogadod, mert adják. Mindennek az alapja a pszichológia, megvan az oka, hogy miért szeretnek, vagy nem szeretnek bennünket, és ennek az okát kell megszüntetni, különben nem fog működni a dolog. Baghlan-i Jadidban nem működtek a projektek, Pol-e Kumriban viszont igen. A gyors hatású projektek lényege az volt, hogy ha volt például egy tisztogató akció, akkor van egy megerősítés, hogy a műveletek után jobb lesz. Ezek a projektek jól működtek Task Force MS-ben.”²⁰⁰

Minden műveleti terület más és más. Koszovó esetében a biztonsági helyzet sokkal jobb volt, mint Afganisztánban. A projektek kivitelezése során nem mindegy, hogy a területre történő kiérkezés szenzitív-e vagy sem, a katonák, akik kimennek veszélyben vannak-e vagy

¹⁹⁹ LÓDERER Balázs, *CIMIC projects*, Tradecraft Review, Military National Security Service, HU ISSN 2063–2908, 2013/1, 160–161.

²⁰⁰ Zsúró Ivett főhadnagy, szerzői interjú, 2014.02.13.

sem. A projekteket személyesen lehet-e kontrollálni, vagy a visszaellenőrzés a biztonsági helyzet miatt nem megoldható. Afganisztán esetében a biztonsági helyzet hullámzó volt. A magyar PRT kezdetekor még nem volt szükséges a páncélozott gépjármű használata, majd az idő előrehaladtával a térségben megerősödő ellenséges tevékenységek nélkülözhetlenné tették azt. A CIMIC-projektek részéről prioritást élveztek a helyi fegyveres szervek, valamint az államapparátus megerősítése. Az államapparátus megerősítése a Magyar Honvédség szempontjából azt jelentette, hogy különböző fejlesztésekkel támogatta azt. Irodabútorokat adott számukra, hogy a munkakörülmények a munkavégzésre alkalmasak legyenek. Számítógépeket adott, hogy lehetővé váljon a munkavégzésük. Az Egyesült Államok Civil Affairs képessége ebből a szempontból annyival több, hogy államigazgatási szakembereket is képes biztosítani, amennyiben az szükséges.

A civil szervezetek oldaláról a CIMIC-képesség megjelenése egy összekötő kapcsot jelent számukra, amelyen keresztül kapcsolatot tudnak létesíteni a haderővel. A katonai rendszer mivel rendkívül hierarchikus, ezért, korábban ha egy civil szervezet kapcsolatot akart létesíteni a sereggel, akkor az nem biztos, hogy sikerült, így viszont van egy olyan szerv, mely kifejezetten velük is foglalkozik. Az együttműködés a művelet jellegéből kifolyólag eltérő lehet. A humanitárius művelet során a fegyveres szervezeteket a civil szervezetek kifejezetten keresik, hogy védelmüket szavatolják, és ha a kapacitásuk nem elégséges, akkor a logisztikában segítsenek nekik. A civil szervezetek a fegyveres konfliktusok, háborús helyzetek esetében eltérően viselkednek a humanitárius műveletekhez képest. Ekkor többnyire saját védelmük szavatolását abban látják, ha semlegesek maradnak, és nem mutatkoznak a katonákkal. Természetesen itt is vannak olyan szervezetek, amelyek ettől eltérően, például részt vesznek a biztonsági gyűléseken, igénybe veszik a katonai logisztikát, közös projekteket hajtanak végre. Gyakorlatilag az összekötő kapocs, vagyis a CIMIC megléte mindkét oldal szempontjából előnyös, a kérdés az inkább, hogy azt aktuálisan használni kell-e vagy sem.

5.1.1. Részkövetkeztetések

A 21. századi hadviselés és a fegyveres erők alkalmazásának módja nagymértékben eltér a korábbiaktól. A katonai professzionalizmus oly szintet ért el, amely a hadsereget valamelyest a társadalmon kívülre helyezte, hiszen a társadalom tagjai nem látnak bele abba világba, amiben a katonák élnek. Ezzel párhuzamosan a katonák is elkülönülnek sajátos

kommunikációjuk és ruházatuk miatt a civil világtól. Továbbá a technikai fejlettséggel létrejött az expedíciós képesség, mely lehetővé teszi, hogy különböző műveleteket nagy földrajzi távolságban lehessen folytatni. A nagy földrajzi távolság magával hordozza azt a tény, hogy ott valószínűleg a sajátunktól eltérő lakossággal, kultúrával, civilizációval találkozunk. Egy más kultúrával való érintkezés, amennyiben a cél nem az elpusztítása, hanem a békés egymás melletti lét, vagy a baráti kapcsolat kialakítása, akkor szükséges az erre a feladatra specializálódott képesség létrehozása, mely nem más mint a CIMIC képesség. Katonai ideológiaváltásnak lehet nevezni azt, amikor a hadsereg nemcsak úgynevezett hagyományos műveleteket folytat, ahol a cél az ellenség erejének pusztítása, hanem például békefenntartó vagy humanitárius jellegű tevékenységet is. A nem hagyományos katonai művelet során mind a civil szféra, mind a haderő szempontjából előnyös egy összekötő kapocs megteremtése kettejük között. Egy humanitárius művelet során, ahol a civil szervezetek sokasága jelenik meg a területen, hogy segítsen a helyi lakosoknak, a fegyveres erőknek tekintettel kell rájuk lenniük. Ekkor például a CIMIC-képességen keresztül koordinálni lehet a munkát, például, hogy egyazon területen ne duplikáljon bizonyos projekteket a katonai és a civil oldal.

5.2. A CIMIC katonai oldalának civil szervezetekkel való együttműködésének sajátosságai, okai és az együttműködés mechanizmusa

Az együttműködés vizsgálatakor mindenekelőtt szét kell választani a teret, hogy hazai vagy országhatárainkon kívül eső területen történő együttműködésről van-e szó. Az egyik az államhatáron túli, a másik az államhatáron belüli együttműködés.

Az MH CKELMK állománya amellet, hogy aktívan szerepet vállal a műveleti területen a CIMIC feladatokban, Magyarországon többek között a háttértámogatásért, képzésért és oktatásért is felelős. Megkönnyíti a döntéshozók munkáját azzal, hogy számukra a különböző műveleti területekről CIMIC-értékelést készít. A háttértámogatás is hasonló módon valósul meg, például amennyiben az itthon lévő állomány koordinálni tudja a különböző CIMIC-projektek anyagait. Természetesen mivel katonai alakulatról van szó, ezért amikor az állomány nem a műveleti területre történő kiérkezéssel, valamint mások oktatásával, képzésével foglalatalkodik, akkor a katonai hivatás alaptevékenységét látja el. Ezek azon alap

katonai tudások és tevékenységek, melyek a katonai lét megkerülhetetlen elemei, gondoljunk a fizikai kondíció megtartására, hiszen nem egyszer extrém körülmények között kell a katonáknak helyt állniuk. Lövészeteken való részvétel, különböző katonai oktatások, kitelepülések, hadgyakorlatok, rádióforgalmazási tanfolyamok, harctéri életmentő tanfolyam, aggregátor kezelői tanfolyamok, melyek értelemszerűen mind a katonai alaptevékenység részét képezik. „Eme részlegben belül a személyek kiválasztása után nagy nehézséget jelent az áthangolódás, ha valaki nem CIMIC jellegű munkakörből jött. Volt egy katona például, aki korábban aktív harcoló feladatkörben teljesített szolgálatot Afganisztánban, és amikor a civil lakossággal érintkeznie kellett, akkor bennük az ellenséget látta, és ez rányomta a munkavégzésre a bélyegét. Sőt, hogy mást ne említsek, amikor mi is lövést kaptunk, utána a munkavégzés nálunk is lassabbá vált, de ez egy más jellegű alapbeállítódással kiképzett katonánál fokozottan jelen lehet. Véleményem szerint, aki harcoló katonának van kiképezve, az nem jó békefenntartásra, vagy ha igen, akkor át kell előtte állítódnia. Ennek a legegyszerűbb módja, hogy a katonák számára konkrétan tisztázni kell, hogy mi a művelet célja. Az urbanizált katona sem jó CIMIC-esnek, vagy csak ha szegényebb családból jött, mert a sereg kiképzzi túlélni az erdőben extrém körülmények között, de nem tudja, milyen pénz nélkül élni. Például nem tudja, hogy lehet, hogy azért nem jön be a civil a tárgyalásra, mert nincs üzemanyagra pénze, csak ezt szégyelli elmondani számunkra, és ezekre mind rá kell érezni.”²⁰¹

A kutatás kezdetekor a magyarországi civil szervezetekkel készített interjúk során kivilágosodott az, hogy voltak olyan civil szervezetek, amelyek valójában nem tudták, hogy mit jelent a CIMIC-képesség. „A CIMIC, miért van pontosan, nem tudom. Elméletben gondolom, hogy a katonai-civil együttműködést erősítik, vagy valamilyen civil kontroll lehet.”²⁰² Ezen civil szervezet akkor oktatóként szerepelt az egyik képzés során. Számára valójában ténylegesen lényegtelen volt az, hogy maga a CIMIC mivel foglalkozik, mivel egy speciális demográfiáról és migrációról szóló előadást tartottak. Azonban kutatói szempontból nagyon is hasznos volt ezen információ, hiszen okot adott arra következtetni, hogy a CIMIC szó etimológiai értelemben megtévesztő lehet a hazai civil szervezetek tükrében. Ezért egy fejezetnyi részt szántam annak, hogy röviden vázoljam a CIMIC angol mozaikszó magyar fordításából és használatából eredő lehetséges félreértéseket, ez rámutat a „civil” szó értelmezésének kihívásaira a magyar nonprofit szektorban.

²⁰¹ Farkas János százados, szerzői interjú, 2013.10.20.

²⁰² Simon Gyula: BOCS alapítvány, szerzői interjú, 2007.

A CIMIC-ről idáig megjelent publikációkat végigkövetve és retorikájukat áttekintve szeretnék egy apró, de fontos részletre kitérni. Ez pedig a CIMIC mozaikszóból a civil szó értelmezése, amelyre azért van szükség, mert véleményem szerint a hazai nonprofit szervezetek számára a CIMIC mozaikszóban szereplő civil szó megtévesztő lehet. Ennek oka nem más, mint az, hogy a magyar nyelv szinonimatárháza igen bő, és bizonyos szavak jelentése időben változik.

A katonai terminológiában a civil szó meghatározása könnyű feladat, hiszen egy egyértelmű közös tudás tárgyát képezi. A civil egy kategória, mindenki civil, aki nem valamely fegyveres testület tagja. Ez az elkülönülés a társadalmi munkamegosztás eredményeképpen jött létre. Az ősi társadalmakban nem különültek el élesen a különböző tevékenységek. A különféle munkafolyamatokat sokáig a család összes tagja el tudta látni, feladataikat fel tudták cserélni. A társadalmi fejlődés következtében a munkamegosztásban is egyre több tevékenységi kör különült el. Lassan létrejöttek az olyan területek, amelyek korábban nem léteztek.

A hadseregeken belül is ezek a fejlődési utak figyelhetők meg, például: eleinte hadakozó földművesek, banderális hadseregek, zsoldos hadseregek voltak, majd létrejöttek az állami hadseregek. Az igazi áttörést az jelentette, amikor megjelentek a tisztán hadakozásból, fegyverforgatásból élők. Fenntartásuk igen nagy költséget jelentett, hiszen a felszerelésen túl az ellátmányukról, élelmezésükről is gondoskodni kellett. Előnyük abban rejlett, hogy mivel napjaikat a gyakorlatozás és a harc tette ki, így messzemenőig jobban értettek szakmájukhoz, mint a nem ebből élő társaik.

Oktatásuk, kiképzésük, szállásuk a professzionalizálódás során térben elkülönült a más „szakmát” gyakorlóktól. Megjelent a csak rájuk jellemző saját szakszókinccs, ami az elkülönülést tovább fokozta. A kívülállók számára a hierarchikus rend is nehezen érthetővé vált. A térbeli és kommunikációs elkülönülésnek, valamint a szakmai tudás létrejöttének köszönhetően a fegyverforgatást végzőknek kialakult a saját hivatástudatuk és mindazokat, akik nem ebbe a csoportba tartoztak, magukhoz képest civileknek tekintették.

A civil szavunk a latin civis szóból ered, jelentése polgár. A civil, avagy polgár a polgárjoggal (civitas) felruházott személy. A civil a szabadság megtestesítője abban az értelemben, hogy saját maga és állama felett önmaga rendelkezik. Ez radikális elkülönülés a polgárjoggal nem rendelkezőkhöz képest, mert a civis politikai jogok birtokosa. A későbbi korokban ez az emberi éthosz, eszme megmaradt. Itt gondolhatunk nyugodtan a francia forradalom évszázadára, a humanizmus előretörésére, és a polgári eszménykép újbóli

felértékelődésére. A szabad és gondolkodni, cselekedni képes ember ennek az ideának a megtestesítője. A civil társadalom is ebből az értelmezési keretből származik.

A civil, a polgár és a burzsoázia kifejezéseknek időben visszatekintve az alábbi definícióival találkozhatunk:

- Révai Nagy Lexikona (1912)
Civilis „(latin), ami Róma polgárait s egyáltalában a polgárokat illeti, polgári.”²⁰³
- Révai Nagy Lexikona (1922)
Polgár: „az államnak vagy községnek tagja. Előbbi hazai jogunk szerint a szabad királyi városok polgárai a polgári rend tekintetében a nemesektől (nobiles) különböző rendet alkottak, amely a nem nemesek (ignobiles) rendjéhez tartozott, de városi privilégiumok, statutumok és szokások alapján különös joggal bírt.”²⁰⁴
- A Magyar nyelv értelmező szótára (1959)
Civil: „A hadsereg kötelékébe nem tartozó; polgári.”²⁰⁵
- A Magyar nyelv értelmező szótára (1961)
Polgár: „Annak a társadalmi rétegnek, az úgynevezett harmadik rendnek a tagja, amely a nagy francia forradalom idején tört előre, s amely kezdetben a társadalmi fejlődésben haladó szerepet töltött be.”²⁰⁶
- Britannica Hungarica (1995)
Burzsoázia: „Közgazdaságtani elméletek szerint az a társadalmi és gazdasági osztály, mely magába foglalja a kereskedőket, a vállalkozókat és általában mindazokat a városban lakókat, akik jövedelmüket kereskedelmi vagy ipari vállalkozásokból szerzik. A középkori Franciaországban a bourgeoisie szó eredetileg a fallal körülvett városok lakóit jelölte.”²⁰⁷
- Magyar Nagylexikon (1997)
Civil (latin): „polgári, nem katonai; egyenruhás testülethez nem tartozó (személy); polgári ruha (ellentétben az egyenruhával); civilben: a magánéletben, magánemberként.”²⁰⁸

²⁰³ Révai Nagy Lexikona, *Az ismeretek enciklopédiája*, szerk. KISS Marianne, UGRIN Aranka, VADÁSZ József, Budapest, Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság, 1912, IV, 539.

²⁰⁴ Révai Nagy Lexikona, *Az ismeretek enciklopédiája*, szerk. VADÁSZ József, Budapest, Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság, 1922, XV, 546.

²⁰⁵ *A magyar nyelv értelmező szótára*, szerk. BALÁZS János, BÍRÓ Izabella, LENGYEL Lajos, MARTINKÓ András, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1959, I, 805.

²⁰⁶ *A magyar nyelv értelmező szótára*, szerk. GROZDICS Judit, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1961, V, 784.

²⁰⁷ *Britannica Hungarica Világenciklopédia*, szerk. HALÁSZ Zoltán, ÁROKSZÁLLÁSI Éva, H. SZÉKELY János, HEGEDŰS Gábor, Budapest, Magyar Világ Kiadó, 1995, III, 479.

²⁰⁸ *Magyar Nagylexikon*, szerk. DR. VÁRNAI Györgyi, Budapest, Magyar Nagylexikon Kiadó, 1997, 5, 473.

- Magyar Nagylexikon (1997)

Polgár: „az ókori görög városállamokban (polisz) és a Római Birodalomban a szabad ember (politész; civis). Polgárjoggal (politeia, civitas) rendelkezett, s ez a jogállás különböztette meg a társadalom más csoportjaitól. Arisztotelész Politika című művében máig hatóan rajzolta meg a jó közösség egyik alapkövetelményeként a vagyoni helyzete és műveltsége révén önálló ítéletet alkotni, ezáltal a többi polgárral együtt egyeduralkodó nélküli közösséget tartósan fönntartani és vezetni képes városlakó képet.”²⁰⁹

- Jogi lexikon (2009)

Civis, civitas (polgár és polgárság): „a római jogi források a civis kifejezésekkel illették a római nép római polgári jogú tagját, eszerint a civitas szót jogi értelemben polgárságra értették. A civitas szó köznapi értelemben jelenti magát a várost, illetve tágabban az államot. Ebben az összefüggésben – az utóbbi kettőtől eltekintve – a római polgár és az állampolgárság kérdésére utal.”²¹⁰

Napjainkban a nyugati típusú demokráciákban az emberi jogokról, az emberekről alkotott kép az emberközpontúságot helyezi előtérbe. Országoként azonban eltérőek ennek az értelmezései. Az európai kultúrkörben történelmi okokból kifolyólag a polgár szó gyökere szinte minden európai államban ugyanabból a civil szóból ered. Magyarországon párhuzamosan alkalmazzuk mind a civil, mind pedig a polgár kifejezést. Megmaradt a latin szó magyarosított változata és annak a magyar fordítása is, amely így választékosabbá teszi szókincsünket. Ezek a variációs lehetőségek azonban félreértések alapjául szolgálhatnak.

A CIMIC angolról történő fordítása során kérdés lehet, hogy a civil-katonai, vagy polgári-katonai együttműködés kifejezést használjuk. Maga a kérdés véleményem szerint mára már túlhaladott. A CIMIC-képesség magyarországi megteremtésekor eleinte többször lehetett olvasni, hogy polgári-katonai együttműködés, és kevésbé sűrűn fordult elő a civil-katonai együttműködés kifejezés. Manapság viszont ennek pont az ellenkezője figyelhető meg. A szóhasználatban már csak a civil-katonai együttműködés kifejezés szerepel, a polgár szó pedig szinte csak a szóismétlések elkerülése végett használatos, de akkor is ritkán. Prof. dr. Padányi József már 2001-ben az MH CKEK²¹¹ (az MH CKELMK²¹² jogelőd szervezete)

²⁰⁹ Magyar Nagylexikon, szerk. ENYEDI György, DOHY János, GLATZ Ferenc, HOLLÁN Zsuzsa, Budapest, Magyar Nagylexikon Kiadó, 1997, 14, 893.

²¹⁰ Jogi lexikon, szerk. LAMM Vanda, Átdolgozott és bővített kiadás, Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2009, 130–131.

²¹¹ MH CKEK: Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési Központ

²¹² MH CKELMK: Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Művelési Központ

megalapítása előtt két évvel ekképpen fogalmazott: „A polgári-katonai együttműködés fogalma és tartalma folyamatosan változott és fejlődött az utóbbi években.”²¹³

A CIMIC egy angol nyelvű mozaikszó, amely már meghonosodott a Magyar Honvédségben. A hadtudomány jeles művelői sokszor nem is fordítják le, mivel egyre többen tudják, milyen tevékenységekort takar a kifejezés. A CIMIC legtöbbször missziós területen kerül alkalmazásra, és ott a szövetséges erők az angol terminus technikust használják, ezért ez a probléma ott nem jelenik meg.

A CIMIC-képesség alapja az együttműködés, és az ebben rejlő lehetőségek kiaknázása a parancsnok küldetésének elősegítése céljából. Az együttműködés lefedi a teljes helyi társadalmat, mind mikro-, mind makroszinten. Véleményem szerint a CIMIC mozaikszóban lévő civil szó a civil szervezetek részéről esetleges félreértésekhez vezethet.

A missziós területeket görcső alá véve a CIMIC név értelmezése a civil szervezetek számára nem okoz problémát, mivel többségük közvetítő nyelve, épp úgy, mint a misszióban szolgálatot teljesítő katonáké, az angol. A magyarországi civil szervezetek számára viszont problematikus lehet a civil kifejezés értelmezése, mivel Magyarországon a civil szervezetek sok esetben privilegizálják a „civil” kifejezést.

A Magyar Honvédség Összhaderőnemi Civil-katonai Együttműködési Doktrínája így fogalmaz: „A magyar civil szervezetekkel kapcsolatos ismeretek rendszerezésére, az együttműködési elvek kidolgozására a jelen doktrína első felülvizsgálatáig, később kerül sor.”²¹⁴ A CIMIC-doktrínának a civil szervezetekkel való együttműködésre jelenleg még nincs kidolgozott része a hazai tevékenységre, noha az együttműködés hazánkban már jelen van.²¹⁵

A civil szervezeteket gyűjtőnéven harmadik, vagy nonprofit szektornak szokták nevezni. Magyarországon a nonprofit elnevezés a tudósok között a legelfogadottabb, azonban a köznyelvben egyre inkább elterjedni látszik a civil szervezet kifejezés. A nonprofit szektor mint szó, maga egy „negatív” definíció, elkülönülést fejez ki a gazdasági szektortól: nem állami, nem gazdasági, hanem ezektől elkülönült, egy harmadik szereplő. Ezért hívjuk harmadik szektornak.

A szervezetek tagjai magukra a mindennapi szóhasználatban legtöbbször a civil kifejezést használják. Ezen civil kifejezés fordításban elvileg megegyezik a polgár szóval. Így jön létre

²¹³ PADÁNYI József, *Polgári-katonai együttműködés a békefenntartó műveletekben*, 2001, 5.

²¹⁴ *A Magyar Honvédség Összhaderőnemi Civil-katonai Együttműködési Doktrínája*, A Honvédelmi Minisztérium, Honvéd Vezérkar Hadművelési és Kiképzési Csoportfőnökség Kiadványa, 2004, 48.

²¹⁵ LÓDERER Balázs, *A CIMIC szociológiai jellegű kutatása, A hadsereg és a civil szervezetek kooperációjának vizsgálata a CIMIC-en keresztül*, TDK dolgozat, Piliscsaba, 2008.

az a sajátos értelmezési mód, miszerint a civil szervezet tagjai, akiket hívhatunk nonprofit szervezet tagjainak is, magukra a civil szót használják. Tehát az állampolgár is civil és a civil szervezet tagja is civil. A kettő nem zárja ki egymást, de attól, hogy valaki polgár, még nem biztos, hogy civil szervezet tagja is.

A Magyarországon lévő civil szervezeteknél – akik nem ismerik a CIMIC-képességet – problémát jelenthet, hogy a CIMIC-ben szereplő civil szót kifejezetten magukra értik. Ezáltal feltételezhetik, hogy a CIMIC egy kifejezetten a civil szervezetekkel foglalkozó katonai egység. Jelenleg, mivel a CIMIC tevékenységének zöme missziós területen zajlik, ez nem okoz problémát, hiszen idehaza adott számú civil szervezettel áll kapcsolatban az MH CKELMK, akik ismerik tevékenységüket.²¹⁶

Kutatói szemszögből nyugodtan beszélhetünk a nonprofit szektorban használatos különböző definíciókról, de a gyakorlati életben ennek nincsen kiemelkedő haszna, csak a tudományos kutatásokban és munkákban nyerik el értelmüket. Ezekben a szervezetekben dolgozó és tevékenykedő emberek saját magukról úgysem a „kvázi jogilag” meghatározott definíciót fogják használni, hanem azt, amely valamely oknál fogva hozzájuk a legközelebb áll. Ezen okok a teljesen egyéni indíttatástól az adott kultúráig rendkívül sokfélék lehetnek. Ilyen például az, hogy a polgár kifejezés korábban egy bizonyos társadalmi réteg megnevezésére szolgált, egy időben pedig politikai vonatkozásai is voltak.

Így, amikor a Magyar Honvédség valamely dolgot a civil szervezetek felé szeretne kommunikálni – adott esetben a CIMIC-en keresztül – ezt a szempontot mindenképpen érdemes szem előtt tartani. A CIMIC szó a magyar „civilek” számára – elméleti síkon – a következő félreértéseket hordozhatja magában:

- a CIMIC kifejezetten a Magyar Honvédség civilekkel kommunikálni hivatott területe;
- a CIMIC-et azért hozták létre, hogy a Magyar Honvédséget civil kontroll alá helyezzék;
- a CIMIC egy civil fórumot jelent.

A civil szervezetek szereplőinek saját magukra alkalmazott megnevezése véleményem szerint hazánkban a rendszerváltás óta eltelt idő rövidsége miatt még nem alakult ki teljes mértékben. A nonprofit és a harmadik szektor elnevezés mellett rendkívül közkedvelt a civil szó használata. Magyarországon az MH CKELMK-nak a civil szervezetekkel történő együttműködés kezdetén a „civil-katonai együttműködés” értelmezési kereteit minden esetben szükséges a szervezeteknek felvázolni a félreértések elkerülése végett.

²¹⁶ LÓDERER Balázs, *A CIMIC szociológiai jellegű kutatása, A hadsereg és a civil szervezetek kooperációjának vizsgálata a CIMIC-en keresztül*, TDK dolgozat, Piliscsaba, 2008.

Az MH CKELMK már megalakulásakor hamar ráismert arra a tényre, hogy az együttműködés a különböző civil szegmensekkel, akkor a legkönnyebb, ha azokkal a kapcsolat már honi területen ki van alakítva. Az együttműködés sok esetben azért nem szokott működőképes lenni, mert a felek nem ismerik egymást, és így vagy félnek, vagy irrelevánsan viselkednek a másik féllel szemben. Ezért Magyarországon már kezdetektől fogva meg voltak hívva azon civil szereplők, akik a műveleti területeken tevékenykedtek. A közös fórumok a CIMIC alaptanfolyamok, ahol a felek kölcsönösen megismerhették egymás munkáját. A civil szervezetek minden alkalommal mint előadók jelentek meg. A katonai oldalon is nagy szükség volt erre, hiszen korábban ez a kapcsolat nem volt jellemző. A tanfolyamok mellett idővel megjelent a civil kerekasztal is mint időszakos fórum, ahol a felek találkozhattak egymással, és el tudták mondani, hogy az előző találkozás óta mely területeken dolgoztak, milyen prioritásokra koncentráltak. Ezen időszakos fórum nagy segítség volt és lesz is a jövőben mind a CIMIC-képesség, mind a szervezetek részéről. Az információk naprakészsége mellett a személyi állomány mind a két résztvevő szempontjából sokszor változik, és ezért az új szereplők bevonása elengedhetetlen.

A CIMIC-képesség véleményem szerint leginkább missziós területre specializálódik és tevékenységét is ott fejté ki. „A civil szervezetek szempontjából a katonákkal való együttműködés nem mindig zökkenőmentes.”²¹⁷ Érdekes gondolat, hiszen többségünk arra gondol először, amikor ezen mondat elhangzik, hogy a konfliktusos területen nem működnek jól együtt, azonban itt is szét kell választani a fegyveres és a humanitárius műveleteket. A humanitárius műveletek esetében az együttműködés a két fél részéről szinte törvényszerű, hasznos és szinte automatikus. A humanitárius műveletek során a két félnek egyazon a célja, ugyanazon embereknek akarnak segíteni. Ilyen eset lehet például a szökőár, a földrengés, a földcsuszamlás utáni segítségnyújtás, amikor a fegyveres testület biztosítja a területet, a humanitárius tevékenységgel foglalkozó civil szervezetek pedig akkor tudnak tevékenykedni.

A hadsereg és a civil szervezetek olyan műveleti területen való együttes jelenléte, ahol aktív fegyveres tevékenység folyik, új keletű dolog. Egyedüli kivétel ez alól a Vöröskereszt, amit Jean Henri Dunant az 1859-es solferinói csata után alapított, mivel ez az egyetlen olyan szervezet, amely régóta jelen van minden olyan területen, ahol fegyveresek megfordulnak. Korábban a haderő nem igazán vett tudomást a civil szegmensről, mivel úgy gondolták, hogy nincs rá szükség. Lassan megismerte a hadsereg a civil szervezeteket, és már odafigyel rájuk. Nincs is annál nagyobb bizonyíték erre, minthogy létrehozták a CIMIC-képességet.

²¹⁷ PADÁNYI József–GALGÓCZI István–BOLDIZSÁR Gábor, *A civil-katonai együttműködés lehetőségei a nemzetközi feladatokban részt vevő magyar katonák biztonságának növelésében*, 2006, 8.

A következők azon CIMIC-alapelvek, melyeket az együttműködés során be kell tartani:

- „Emberiesség. Az emberi szenvedésen minden körülmények között segíteni kell. A méltósághoz való jogot és más emberi és kollektív jogokat tiszteletben kell tartani.
- Pártatlanság. A humanitárius segítségnyújtást diszkriminációtól mentesen kell biztosítani. A segítségnyújtást a nemzeti, politikai, ideológiai, faji, vallási, nemi, vagy etnikai hovatartozásra való tekintet nélkül kell nyújtani a szükségek sürgőssége alapján.
- Semlegesség. A humanitárius segítségnyújtást végzők nem csatlakozhatnak az ellenségeskedő felek egyikéhez sem, nem vehetnek részt politikai, faji, vallási, vagy ideológiai természetű vitákban.”²¹⁸

5.2.1. Részkövetkeztetések

A civil-katonai együttműködés kutatása során szétválasztottam a civil szervezeteket olyan hazai civil szervezetekre, melyekkel az ország határain belül is lehet találkozni, valamint azokra, melyekkel külföldön áll kapcsolatban a CIMIC-képesség. Természetesen vannak olyan hazai civil szervezetek is, melyek vannak annyira fejlettek és tőkeerősek, hogy külföldön is tevékenykedjenek, mint például a Ökumenikus Segélyszervezet Magyarország, a Baptista Szeretetszolgálat, azonban ezen szervezetek száma jelenleg még alacsony. A kutatás során újdonságként merült fel, hogy a hazai civil szervezetek egy részénél a CIMIC-képességben mint mozaik szóban lévő civil kifejezés megtévesztő lehet. Volt olyan szervezet, mely azt hitte, hogy ez a Magyar Honvédség civilestítéséért felelős szerv. Mivel a civil szó félreérthető lehet számukra, ezért azt etimológiailag elemeztem. Ezen téves gondolatok a részükről természetesen azonnal megszűnnek, amennyiben részt vesznek egy közös képzésen, vagy valamely oktatáson, esetleg egy közös munka során.

5.3. A civil szervezetek hadsereg felé mutatott bizalmatlanságának okai, és ezek lehetséges megoldásai

A civil szervezetek bizalmatlanságának okai sokrétűek lehetnek a haderő szempontjából. Mielőtt mélyebb elemzésbe mennénk bele, itt is el kell különíteni a magyarországi és az

²¹⁸ AJP-9, *Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína*, 2003.

ország határain kívüli civil szervezeteket. Országhatáron túl is el kell különíteni, hogy milyen a katonai jelenlét jellege: harcoló, békefenntartó, vagy humanitárius. Maga a bizalmatlanság mint olyan, véleményem szerint leginkább a magyar civil szervezetekre jellemző a múlt rendszer hozományaként. A külföldön található nem magyar civil szervezetekre inkább az elhatárolódás jellemző, mintsem a bizalmatlanság. A bizalmatlanság leküzdésének legegyszerűbb módja egy bizonyos szintű nyitottság, hogy mindenki tudja, hogy a CIMIC mit dolgozik.

Magyarországon a rendszerváltás után a kilencvenes években megjelent a fegyveres erők feletti civil kontroll igénye. Az igény irányvonalát elméleti síkon három jól elkülönült részre lehet bontani, egyik azon elvárás, amit a nyugati világ országai sugároztak felénk, a másik az újonnan létrejött hazai politika elvárásai, a harmadik részt azon hazai értelmiségi gondolkodók alkotják, akik a rendszerváltásért, a demokratizálásért küzdöttek, és vagy kiszorultak, vagy nem kívántak részt venni az újonnan létrejött politikai vezetésben.

A rendszerváltás utáni időben a fiatal magyar demokrácia irányába fellépő külső, más demokratizált berendezkedésű országok elvárása igen erős volt, ami a honvédség civil kontroll alá helyezését szorgalmazta. Természetesen ezen elvárásokhoz lehet alkalmazkodni, és lehetett tőlük távol is tartania magát az országnak, azonban a rendszerváltás többek között pontosan azért történt meg, mert erre egyrészt egy erős belső igény volt, másrészt a külső nagyhatalmi viszonyok lehetővé tették azt. Politikai szempontból hasonló volt a helyzet a középkori magyar államban, amikor Szent István királyunk felvette a kereszténységet; hiszen lett volna lehetőség arra, hogy mellőzze azt, azonban külpolitikai szempontból az „új hit” felvétele az akkori európai kultúrrendszerbe történő beilleszkedéshez szükséges volt.

A hidegháború alatt a fegyveres testületeknek sokkal nagyobb volt a szerepük és a presztízsük, mint az azt követő időszakban. A hidegháború végével, a keleti blokk szétesésével a figyelem középpontjából tudatosan kikerültek, hiszen egyfajta veszélyt jelentettek az új politikai életben pusztán létükből fakadóan. Ez az irányukba történő bizalmatlanság, valamint a külföldi nyomás a leszerelés és a megbékélés iránt, illetve a hidegháborús fegyverkezési verseny okozta pénzhiány vezetett oda, hogy a tömeghadsereg létszáma folyamatos csökkentésre került.

A rendszerváltás során végbemenő társadalmi átalakulásban egy, a régi rendszer alkalmazásában álló fegyveres csoport az új politikai elit számára nem feltétlen nyújtott bizalmat. A rendszerváltó elit kontroll alá kívánta helyezni a honvédséget és emellett mindazon szervezeteket, amelyek erőszak alkalmazására lettek létrehozva. Maga a kontroll alá helyezés rendkívül tág fogalom. A rendszerváltás előtti időkben egypártrendszer volt, ami

a társadalom minden szegmensét átszötte. A többpártrendszer létrejöttével és Moszkva hatásgyakorlásának megszűntével létrejött magának a demokráciának a korai magja, amely az azóta eltelt több mint húsz évben stabilizálódott.

A Honvédelmi Miniszter mára már nem katona, hanem civil. Döntő a Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Vezérkar kapcsolata, hiszen az előbbi civilek, az utóbbit katonák irányítják. A legfontosabb kérdés mindig az, hogy ki őrzi az őrzőket, hiszen ha a katonai szegmens kerül túlsúlyba, akkor fennállhat egy katonai puccs lehetősége. Az egyedüli probléma a rendszerben az, hogy a civilek többsége nem ért a katonai szakmához, tehát hiány van a civil szakértőkből, így amikor döntéseket hoznak azok nem biztos, hogy a legmegfelelőbbek lesznek. Ezen hibát a politikai rendszer úgy küszöböli ki, hogy volt katonákat ültet sorai közé. Ebben az esetben természetesen felmerülhet a kérdés, hogy a volt katona, amikor elfoglalja a civil helyét a rendszerben, akkor az valóban civilítés-e vagy sem. Amennyiben a civil kontroll intézményét teljesen tökéletesíteni szeretnénk, azt oly módon lehetne megoldani, hogy a politikai rendszer a katonai tudományokat magáévá teszi, azonban ennek a valószínűsége alacsony, hisz nincs sorkatonai szolgálat, és ha valaki katonai oktatásban vesz részt, akkor nagy valószínűséggel abban a rendszerben fogja folytatni az életét. Véleményem szerint az új politikai irányítás az erőszakos szervek iránt érzett riadalom miatt túl is kompenzálta a korábbi rendszert, annak túlzottan nagymértékű leépítésével. Ez a magatartás részükről teljesen érthető, hiszen nem akarták, hogy visszaálljon a régi rendszer.

A rendszerváltáskor az azt elősegítő értelmiség a már említett civil kontrollt hangsúlyozta, amelynek értelmében a fegyveres testületeket civil kontroll alá kell helyezni. A helyzet paradoxonja, hogy ez megtörtént magának a politikai berendezkedésnek az átalakításával. Az intézmények belső rendszerének irányítási struktúrájába a civil világ nem látott bele, ezért arról tárgyilagos képet nem tudott és még a mai napig sem tud alkotni.

Maga a civil kontroll alá helyezés ideológiája azonban megmaradt és még sokáig harsogott róla a TV, a rádió, az újságok hasábjai, annak ellenére, hogy az államstruktúrában megtörténtek a megfelelő átalakítások a demokrácia elvének megfelelően. Némely ember számára talán sértő ez a megállapítás, de maga a civil kontroll mint kifejezés divattá vált. A civil kontrollt elméleti síkon többféleképpen is lehet értelmezni: a parlamenten át történő többpártrendszerű ellenőrzéssel, ahogy ez a legtöbb demokratikus államban történik a hatalmi ágak szétválasztásának megfelelően. Valamint lehet egyik alternatívájaként, ahol a pártokon túl vagy mellett a tényleges civil életből különböző kontrollereket építenek a rendszerbe. Ez utóbbinak kivitelezése egy módja lehetett volna, hogy civil szervezetek delegáljanak tagokat bizonyos pozíciókba. Ezt a rendszert bizonyos gondolkodók jónak látták, mert ekkor nemcsak

a politikai elit kezében lenne az irányítás, hanem „külsősök” is belelátnának, és beleszólhatnának a rendszerbe.

Véleményem szerint ez az eset elméleti szinten akár tetszetős is lehet, azonban a gyakorlatban teljesen kivitelezhetetlen lenne, hiszen mi alapján lenne eldöntve az, hogy a pártok mellé mely civil szervezetek kerülnének be. Továbbá lehet, hogy ezen civil szervezetek is csak egy szűkebb kör érdekeit képviselnék. Amennyiben pedig elérnek egy bizonyos létszámot, akkor akár már politikai párttá is szerveződhetnének, és akkor a parlamenten keresztül gyakorolnák ellenőrző szerepüket.

Mint láhattuk, a „civil kontrollban” mint kifejezésben és mint létező ideológiában a civil szó meg van említve, továbbá a civil kontrollban mint lehetőség, felmerült a civil szervezetek bevonása, amiben ismételtelen jelen van a civil szó. A CIMIC angol mozaikszó is a civil kifejezést használja, ami rendkívül színessé teszi számunkra azokat a fogalmakat, amelyek között el kell tudnunk igazodni. A későbbiekben rávilágítok arra, hogy ezen történelmi előzmények némely esetben milyen módon hatnak ki jelenleg a civil-katonai együttműködésre.

A rendszerváltás és a sorkatonai szolgálat megszűnte több szempontból is hatott a civil társadalomra és az abban újonnan létrejövő civil szervezetekre, hiszen tagjai a társadalom valamikor fegyverforgató vagy fegyvert soha nem látó lakosság köréből kerültek ki. A sorkatonai szolgálat, valamint annak megszűnte eltérő attitűddel ruházta fel a lakosságot, ami a mai napig hatással van a Magyar Honvédségre és így a CIMIC-képességre.

A rendszerváltás után a korábbi tömeghadsereg a fokozódó pénzhiány miatt több sebből vérzett. A kiképzésre egyre kevesebb jutott a költségvetésből. A kiképzők sok esetben visszaéltek hatalmukkal, mellyel túlzott ellenszenvet és félelmet keltettek a bevonulóknál. Természetesen a katonai életmód nem könnyű, és vannak, akik ezt fizikálisan vagy mentálisan kevésbé képesek elviselni. Ekkor érdemes a közéletet megkeresni a katonai keménység mellett. A laktanyák állapota és az elhelyezési körülmények a pénzhiány miatt egyre rosszabbá váltak. A honvédség azon feladatát, hogy a bevonulók számára hathatós kiképzést nyújtson, az említett dolgok miatt nem tudta száz százalékosan teljesíteni, ezért annak imidzse radikálisan lecsökkent.

A civil lakosság körében egyre inkább elterjedni látszott az a nézet, hogy a sorkatonai szolgálat nem áll másból, minthogy bezárva „szívattással tarkított semmittevéssel” eltöltse bizonyos időt. Az a generáció, amely ennek az időszaknak az élményeiben érintett volt, emlékeit a mai napig hordozza magában. Véleményem szerint a bevonulás és a sorkatonaság sokuk számára nem a hazaszeretettel, hanem az elfecsérelt idővel lett azonos.

Egyre inkább elterjedtek azok a különböző furfangos módszerek, amelyekkel a katonaság elkerülhetővé vált. Így nem ritkán előfordult, hogy a pszichológusnak azt nyilatkozták, hogy „fejbe lövöm magam, ha fegyvert látok”, vagy, hogy „édesanyám léha életet él, édesapám egy alkoholist, és ezért jómagam is önpusztító életet folytatok”. A kibújás egy másik divatos variánsát jellemzően az allergiás betegségek bemondása jelentette. Nyílt titok, hogy az orvosok az allergiára és az asztmára azon időben könnyen adtak igazolást, hogy a fiatal emberek inkább valami hasznosabbal, például munkával töltsék az idejüket, semmint a sorkatonai szolgálattal. A rendszer maga is tudta, hogy miért történik mindez, ezért az ilyen esetek döntő többségét nem vizsgálták ki, hanem egy idő után elfogadottá váltak.

A „elkerülés” többnyire a városokban vált divattá, ahol az lett a közvélemény, hogy ezt az időt értelmesen is el lehetne mással tölteni. Maga a felvetés sajnos sok esetben tükrözte a valóságot, még ha nem is teljes mértékig. A folyamat „érdekessége”, és szerencsére nem történelmi tragédiája, hogy a délszláv háború pont ebben az időben tombolt hazánk szomszédságában, és sikerült az országnak a háborús konfliktust elkerülnie. Véleményem szerint az akkori fiatalok lelkiállapota a mai napig kihat saját országunkra és annak fegyveres területére.

Úgy gondolom, hogy a CIMIC-képesség hazai területen történő kapcsolattartása nagyon nagymértékben befolyásolja a férfiak és a nők attitűdjeit a társadalomban. A saját tapasztalatok, a közösség, amelyben élünk, valamint a média nagy hatással vannak az attitűdjeinkre. Az attitűdjeink nagyon fontosak számunkra, emiatt befolyásolják az érzelmeinket, a gondolatainkat, a viselkedésünket. Mivel minden közösség alapja maga az egyén, ezért érdemes az ő beállítódásának okait megvizsgálni. A civil szervezetek mint egyének csoportosulásai ezeknek a személyeknek az attitűdjeit és magatartását fogják magukon hordozni. A társadalom elemzése során a nőket és a férfiakat külön kategóriaként kezeljük, hiszen eltérő biológiai adottságokkal és társadalmi szerepkörrel rendelkeznek, noha az utóbbi esetében napjainkban egyre csökken a differencia. Elemezni megszámlálhatatlanul sok szempont alapján lehet a társadalmat. A következőkben csak azon alapvető és leginkább jellemző vonásokat emelem ki, amelyek segítségül szolgálnak a katonák számára. Mélyebb elemzésbe nem érdemes belemenni, hiszen azok az eredmények már szenzitívek, és hiába alkalmasak az azonosításra, a gyakorlati alkalmazásra már túl összetettek lennének. Magyarországon a honvédséggel szembeni attitűdöt leginkább az befolyásolja, hogy az emberek ismerik-e vagy nem. Ez a megállapítás közhelyesen hangzik elsőre, de amint látni fogjuk, közel sem az.

Amikor a hazai férfi lakosságot szemléljük, akkor három nagyon jól elkülöníthető korcsoportot vehetünk szemügyre, melyeket további két alcsoportra oszthatunk. Az első csoportba azok a személyek tartoznak, akik a rendszerváltás előtt voltak sorkatonák. A másik csoport a rendszerváltás utáni nemzedék, a harmadik pedig a sorkatonai szolgálat megszűnése utáni gárda. Ezeknek a csoportoknak az attitűdjei idővel módosulni és közeledni fognak egymáshoz az újbóli ingerek, behatások és a mobilitás miatt. Lehetne egy negyedik csoportot is alkotni azokból a férfiakból, akik éltek a második világháború alatt és abban aktívan részt vettek. Viszont az ő számuk mára kevés, így hiába lenne meghatározó a véleményük, a társadalmi hatásuk csekély a létszámukból adódóan.

A rendszerváltás előtt: A második világháború után sem változott meg a helyzet a sorkatonai szolgálatot illetően, az továbbra is általános és kötelező volt. A nyugati és a keleti világ egymásnak feszülésének idején a katonai kiképzésre nagy erőt fektettek. A hidegháború alatt az állami költségvetés nagy részét gyakorlatilag a fegyveres erők kiképzésére, fenntartására, fejlesztésére költötték, ezért elmondható, hogy azok a személyek, akik ekkor bevonultak, a katonai ismeretek birtokába jutottak, valamint a szervezet működésébe bepillanthattak. Számukra a fegyveres testületek élete, mindennapjai nem misztikum. Akkoriban szinte mindenkinek, akinek nem volt valami nyomós oka, muszáj volt bevonulnia. Tévkövetkeztetések jelentkezhettek ebben a generációban, mert nem tudják, hogy a katonai létszám már töredéke a réginek.

Két nagy csoportot lehet itt említeni: akik örömmel tekintenek vissza ezekre az évekre, és azokra, akik börtönnek tekintették a szolgálati időt. A katonai szolgálatnak megvolt az az előnye, hogy az ország szegényebb területein élő emberek új helyekre juthattak el, és más világot láthattak. Ezen kívül olyan ismeretekre tehettek szert, amire különben nem lett volna lehetőségük, például jogosítványt szerezhettek. Ezt az időszakot is pozitívan erősítheti részükről, hogy akkor voltak fiatalok. Sokan voltak olyanok, akiknek a nézeteik a szocialista világnézettel ellentétesek voltak, és a katonai rendszert az elnyomó rendszer hadigépezetének tekintették, így számukra a katonai szolgálat kényszer, és az elnyomás szimbólumává vált. Voltak olyanok is, akiket ez idő alatt hagyott el a kedvesük, vagy nem bírva a rájuk nehezedő terheket, véget vetettek az életüknek. Ebből a csoportból származó előny a CIMIC-kapcsolattartás során: ismerik a szervezeti kultúrát, ismerik a rendfokozatokat, tisztelik a katonákat, könnyű velük együtt dolgozni. Lehetséges hátrányok: ellenszenv a régi politikai rendszer iránt és ezen attitűdök áthagyományozása, magánéleti krízis megmaradása.

Rendszerváltás utáni nemzedék: Ezeknek a fiataloknak az attitűdjei rendkívül meghatározóak, hiszen egy anomikus állapotban vonultak vagy épp nem vonultak be. A

rendszerátalakítás utáni állapotokban az újrendezés és az általános értékvesztés volt a jellemző. A múlt rendszer képviselőinek el kellett fogadniuk, hogy új társadalmi rendszer jött létre. Az új rendszer hívei eleinte a szabadság érzésének boldogságában úsztak, majd némi csalódottság lett úrrá rajtuk, amikor az átalakulás nem hozta meg számukra a kellő változásokat. Egy új típusú ember is megjelent, amelyet akkortájt ügyeskedőknek vagy újjgazdagoknak hívtak. Ők a pusztán megjelenésükkel újrarajzolták a korábbi érték- és normarendszereket. A társadalmi egyenlőtlenségek miatt a sorkatonai szolgálat egyre inkább annak az időnek számított, amikor a fiatal férfiak nem tudnak pénzt keresni. Itt is ketté lehet választani azokat, akik boldogan tekintenek vissza erre az időszakra és azokat, akik nem. Ebben az időszakban a leginkább meghatározó az értékválság volt, amely az akkori ifjakat elkíséri a mai napig is. A politika iránt érzett ellenszenv viszont itt már nem jelentkezik. A csoport azon részeiből származó előny a CIMIC-kapcsolattartás során, akik katonák voltak: ismerik a szervezeti kultúrát, ismerik a rendfokozatokat, nincs politikai ellenérzésük. A csoport azon részeiből származó hátrány, akik nem voltak katonák: az akkori értékvesztés áthagyományozása.

Sorkatonai szolgálat megszűnése utáni időszak: A sorkatonai szolgálat megszűnésével kapcsolatban sokaknak vegyesek voltak az érzései. A biztonságra mindenki vágyik, de erre áldozni senki sem szeret, ha pedig a saját maga vagy a gyermeke életét kell odaadni a biztonságért, az már a legtöbbször számára elgondolkodtató. A sorkatonai szolgálat megszűnése nagy anyagi megtakarítást jelentett az országnak. A profi hadseregbe való áttérés lehetővé tette, hogy csak azok az emberek öltssék magukra az egyenruhát, akik ezt önként vállalják mint hivatást. Természetesen a rendszer nem ennyire egyszerű, mivel a hivatásos állomány mellett megjelentek a szerződéses állományúak, valamint a civil közalkalmazottak is. Gyakorlatilag itt már csak két csoportról beszélhetünk: a szervezeten belüliekről és a szervezeten kívüliekről, vagyis a civilekről. A szervezeten belüli személyekkel a kapcsolattartás könnyű, hiszen ismerik azt. A rendszeren kívüli embereknél a kép vegyes. A civil fiúknál nincs már meg a férfivá érés szimbóluma, nem tanulnak fegyelmet, kevésbé válnak terhelhetővé. A filmek és a szülők lesznek rájuk a legnagyobb hatással. A szülők esetében kérdéses az anya túlgondoskodó magatartása, vagy az apa pozitív vagy negatív katonai élménye. Úgy gondolom, hogy a fiatal férfiak katonai életszakaszának kiesése okozza a szélsőséges csoportokhoz való vonzalmukat. Ezen kívül befolyásolhatja ezt még a különböző erősítő harcművészettel, küzdősporttal foglalkozó termékek sorozatos megjelenése. A szélsőséges csoportok többnyire egyenruhát öltenek, és ez kompenzálja a fiúk egyenruha iránti vonzalmát. Az önkéntes tartalékos rendszer mint új szervezeti elem, valószínűleg alternatívát képes nyújtani az ilyen szélsőséges szervezetekkel szemben, illetve próbálja

erősíteni a hazaszeretetet a fiatalokban és a csatlakozó idősebb generációkban is. Ezen csoportból származó előny a CIMIC-kapcsolattartás során: nincs politikai jellegű ellenérzés, egyenruha (akár túlmisztifikált) tisztelete. Ezen csoportból származó lehetséges hátrányok: nem ismerik a katonai rendszert, az általuk ismert információk szélsőségesek lehetnek.

A nők helyzete a 21. században a korábbiakhoz képest hazánkban rendkívüli módon megváltozott, liberalizálódott. A lehetőségek tárháza számukra kibővült, így a férfiaktól való korábbi egzisztenciálisfüggő-viszonyuk mára már nincs jelen. A különböző, korábban férfiasnak ítélt munkakörökön belül is változás figyelhető meg, hiszen egyre több nő választja a régebben férfiasnak mondott munkaköröket.

Korábban az volt az „elvárás”, hogy a gyengébbik nem képviselőit a férfiaknak meg kell védeniük. A jelenlegi Magyarországon ez az elvárás már nem általános, van, akinél jelen van és van, akinél nincs. Ennek egyrészt kultúrtörténelmi okai vannak, másrészt a tényleges fizikális különbségek predesztinálják a védelem elvárását, azonban ezt ellensúlyozza azon liberális felfogás, miszerint a nő teljesen független, és ez alatt nemcsak anyagi, hanem fizikai védelem is értendő. Magyarországon a nők egy részéről megvan az igény arra, hogy a férfi mint védelmező álljon mellette, másrészt ennek az ellenkezője is megfigyelhető ezzel párhuzamosan.

Meg kell említeni, hogy vannak olyan társadalmak, ahol folyamatos a konfliktusos helyzet, mint például Izraelben. Itt a nők is ugyanúgy kapnak katonai kiképzést, azonban a világ békésebb területein nem ez a jellemző. A nők az együttműködés szempontjából két okból is fontosak, egyrészt azért, mert önmagukban mint döntéshozó emberek fontosak, másrészt az ő döntéseik, vágyaik a magyar társadalomban nagy súllyal bírnak. Sok férfi a kultúrából kifolyólag az ő kegyeikhez kíván igazodni.

Amikor a magyar női társadalmat szemléljük, akkor is szembetűnő a változás, ami az utóbbi időkben történt. A rendszerváltás anomikus légkörében megjelent a nők részéről az igény a férfiak feminizálódása iránt, amit akkortájt férfi igényességnek hívtak. Emellett viszont megmaradt az a nézet is, hogy a férfi legyen férfi, és ezen kettő nézet néha ütközik. Az a női korosztály, akiknek a fiai sorkatonai korban voltak, és nem kellett bevonulniuk a megszűnése miatt, örültek, hiszen tudták, hogy a katonai pálya magában hordozza az életvesztés kockázatát. Újabban a fiatal korosztály annyira elszokott a katonáktól, hogy számukra már nem jelent hiányérzetet az, ha egy fiú nem lesz katona. Kapcsolattartás előnyei: egyenruha szeretete. Kapcsolattartás hiányának hátránya: megijedhet az egyenruha látványától, hiszen szokatlan számára.

A gyerekek hasonlóképpen fontosak, hiszen a jövőt ők képviselik, ők sok esetben csodálattal néznek az egyenruhásokra. A mesékből és a szülei elmondásaiból példaképeket ismernek meg. Nem egyszer elhangzanak szájukból a következő mondatok: „olyan szeretnék lenni, mint apa” vagy „olyan szép szeretnék lenni, mint anya” vagy „annyira erős akarok lenni, mint a tűzoltó a filmben” vagy „olyan férjet szeretnék magamnak, mint a hős rendőr bácsi”. Ha jobban belegondolunk a régi népmesékben a lovag is egyenruhás, kardforgató ember, akibe beleszeret a hercegnő, ezért a kisfiúk lovagok, a kislányok pedig hercegnők szeretnének lenni. A különböző egyenruhát viselő szervezetekhez való kötődés már kiskorban kialakul, ami nagy előnyt jelent a gyerekekkel történő kapcsolatfelvételnél, és amikor felnőtté válnak és csoportosulásokat hoznak létre, akkor könnyű lesz velük az együttműködés.

5.3.1. Részkövetkeztetések

A civil szervezetek hadsereg iránt mutatott bizalmatlansága kifejezetten Magyarországra jellemző, ezért ebben fejezetben a magyarországi attitűdökre koncentráltam, mivel maga a bizalmatlanság egy negatív irányú érzés. A külföldön missziós területen lévő civil szervezetek esetében inkább az elhatárolódás szóval írható le a viselkedésük a bizalmatlanság érzése nélkül. Az elhatárolódásnak nincs negatív felhangja, az a közönynek felel meg. A magyarországi civil szervezetek bizalmatlansága a múlt rendszer sorkatonai szolgálatának, az akkori politikai rendszer diktatórikus berendezkedésének, valamint a jelenlegi sorkatonai szolgálat hiányának köszönhető. A múlt rendszeri attitűdök az idő múlásával törvényszerűen meg fognak szűnni. A hadsereg iránti bizalmatlanság jelenkori problémái a rendszer nem ismeretéből fakadnak, ez a megfelelő társadalmi prezentációval és az érintettekkel történő kapcsolattartással, egymás jobb megismerésével pozitív irányba befolyásolható.

5.4. Az együttműködés hatékonysági fokának lehetséges javítása

Az együttműködés hatékonysági fokán egyszerű technikákkal lehet javítani. Amikor új civil szereplővel találkozunk a műveleti területen és mi vesszük fel a kapcsolatot vele, akkor nyitottnak kell lenni felé oly mértékig – és természetesen a biztonsági szabályok betartása mellett –, hogy az megismerhesse munkánkat, és tudja, hogy hol tud hozzánk csatlakozni feladatai terén, amennyiben erre szüksége van. Az elmúlt években a CIMIC-képesség

műveleti területi jelenléte lehetővé tette azt, hogy ezen információ már nem annyira újdonság a különböző szervezetek számára.

Amit minden, civil szervezettel kapcsolatot fenntartó személynek tudnia kell, hogy ezen szervezetek struktúrája a katonai szervezetekétől eltérő. A döntéseket többnyire nem egy személy hozza, de mégis sokkal gyorsabban végigmegy a rendszeren a nagyobb helyi szabadság miatt, mint a haderőben. Tagjaik többnyire nem ismerik a katonai rendfokozatokat, és nem az alapján működnek együtt. Nem olyan hierarchikus a szervezetük. Amennyiben feladatukat önkéntes jelleggel látják el, ha valamilyen problémájuk van, sokkal könnyebben ki tudnak lépni a rendszerből, mint egy katona. Nem feltétlenül vannak a helyszínen bejegyezve.

Vida Szűcs Hajnalka százados három PRT misszióban vett részt, így összehasonlító képpel rendelkezik a három misszióban lévő civil szervezetekkel való kapcsolatokról. Elmondása alapján: „[...] a civil szervezetek kerestek fel bennünket. Ők jöttek be a tábor kapujába. A hatodik váltásnál változás volt, ezért a biztonsági szervezetek és a hivatalnokok kerültek a középpontba. Ekkor tartották a legkevesebb civil szervezettel a kapcsolatot, számuk 15 volt. A civil szervezetek, akikkel kapcsolatban álltak, váltásonként egyre nagyobb létszámot mutattak, a 10. váltásban már 25 volt a számuk, ez a szám és a korábban kiépített kapcsolat megmaradt a 13. váltásnál is. A duplikáció miatt fontos volt a velük való kapcsolat, hisz ugyanoda, ugyanazt nem akarták építeni. Havi találkozásuk volt velük, ahol mindenki elmondta, hol és ki kivel dolgozik, működik együtt a területen. A kapcsolatot az interneten keresztül is tartották. A munkájukat nagyon befolyásolták az évszakok, mert amikor olyan volt az időjárás, akkor hónapokig nem tudtak kimenni a terepre. A 10. váltás után a személyes kapcsolat megmaradt, így sokkal könnyebb volt a munka velük a 13. váltásnál. Voltak lengyel, német, olasz, svéd, norvég és magyar civil szervezetek is. Az amerikai és az angol civilek együtt dolgoztak a saját katonai erőikkel, és nagyon nagy gazdasági tőkével rendelkeztek. Volt olyan, hogy a civil szervezet bőrtönt épített, a CIMIC meg bevezette az áramot; volt olyan, hogy iskolát építettek a civil szervezetek, mi meg berendeztük padokkal. A közös projektek esetében mind a két logót kirakták. A kölcsönös nyitottság és nyomon követhetőség fontos, ezért kérték a civil szervezet vezetőjét, amikor először találkoztak, hogy mutassák be a működési papírjaikat, például adják meg az elérhetőségüket, mert jártak már úgy, hogy amikor kimentek hozzájuk, akkor a megadott címen nem találtak senkit. Volt olyan is, hogy bejöttek civil szervezetek, és pénzügyi támogatást kértek a munkájukhoz. A munkát mindkét részről szerintem leginkább az befolyásolta, hogy milyen volt a személyes viszony a

partnerek között. Nem mindenki tudja még idehaza, a Magyar Honvédségen belül sem, hogy mik azok a civil szervezetek, és mit lehet velük kezdeni.”²¹⁹

Molnár Mihály őrnagy a civil szervezetekről szerzett afganisztáni tapasztalatait a következőképpen foglalta össze: „A civil szervezetekkel az együttműködést csak a személyes kapcsolatok mozgatják, hiába van vagy nincs kormányzati együttműködés a felek között, a műveleti területen a tényleges együttműködési hajlandóság személyek között valósul meg. Természetesen vannak érdekek, ami miatt fontos az együttműködés, például rengeteg információhoz lehet jutni egymástól, itt a legfontosabb a kölcsönösség elve. A PRT-ben az újjáépítést a civil szervezeteknek kellett volna vinniük, de mivel alig voltak, ezért az újjáépítési folyamat egy részét a katonák valósították meg a CIMIC-projekteken keresztül. A civil szervezeteknek is haszon a katonai jelenlét, hiszen baj esetén a katonák menekítették ki őket. Afganisztánban ekkor ki kellett tölteniük egy űrlapot, amin az elérhetőségük szerepelt, ami alapján be lehetett azonosítani őket, és ezek az emberek tudták, ha baj van, akkor van hova menni. Voltak a civil szervezeteknek olyan tagjai is, akik csak be-benéztek a katonai táborba, mert ott voltak boltok, és hozzá tudtak jutni olyan dolgokhoz, amihez a tábor falain kívül nem, vagy például a táboron belül volt egészségügyi ellátás, ami szintén jóval magasabb színvonalat képviselt, mint ami a civil környezetben számukra elérhető lett volna.”²²⁰

A kapcsolattartás szempontjából az összekötő személye a legfontosabb. Lehetőség szerint egy váltás alatt mindvégig ugyanaz a személy tartsa a kapcsolatot ugyanazzal az emberrel, és a váltáskor személyesen be kell mutatni a váltótársat. A váltás időpontját kiemelten kell kezelni, mert ha nincs meg a kontaktszemély átadása, akkora a bizalmat újra kell építeni, mivel meggyőződésem, hogy a legtöbb esetben a két típusú szervezet közötti kapcsolat minősége két szinten, a személyes összekötői, és ha nagyobb szervezetről van szó, akkor stratégiai szinten dől el. Kisebb szervezet esetében a személyes kapcsolat minősége az elsődleges.

A civil szervezetekről, amennyiben lehetőségünk van rá, a következő alapadatokat érdemes megismernünk:

- „jogi forma/szervezet típus;
- alapítók;
- alapítás helye (helyi vagy külföldi);
- cél/tevékenység kör;

²¹⁹ Vida Szűcs Hajnalka százados, szerzői interjú, 2013.09.14.

²²⁰ Molnár Mihály őrnagy, szerzői interjú, 2014.04.15.

- hogyan éri el a célját;
- döntéshozó szerv;
- bevétel forrása;
- bevétel nagysága,
- munkatársak száma;
- önkéntes munkatársak száma.²²¹

5.4.1. Részkövetkeztetések

Korábban említettem, hogy Magyarországon a civil szervezetekkel való együttműködést a közös képzések során és az egyéb összejövetelek alkalmával a másik jobb megismerésével lehet javítani. Missziós területen ez sokkal inkább a személyes kapcsolatokon múlik. A civil szervezetek tagjai többnyire nem ismerik a rendfokozatokat, ezért sok esetben nem is tartják be a katonai hierarchiából fakadó érintkezési szabályokat.

A műveleti területen a kisebb szervezetek esetében leginkább a szimpátia, vagyis az emberi tényező, a kapcsolat minősége lesz a döntő a fegyveres szervek felé való nyitásnál. A szakállomány váltása esetében ezért elengedhetetlen a kontaktszemélyek személyes bemutatása egymásnak, hogy a kialakított kapcsolat folyamatos maradjon. A nagyobb szervezetek esetében már politikai szintű megállapodás is lehetséges, ekkor a kapcsolatok jogi megállapodások keretében folynak.

5.5. Külföldi tapasztalatok a civil szervezetekkel való együttműködésben

A civil szervezetekkel való együttműködés véleményem szerint fejlődő tendenciát mutatott a műveleti területeken. A kezdetekben Irakban csak kevés civil szervezet érintkezett a Koalíciós Erőkkel, Afganisztánban a magyar PRT tapasztalatok alapján az idő előrehaladtával egyre több szervezettel épült ki kapcsolat. Koszovót ilyen téren nem lehet összehasonlítani a másik két műveleti területtel, hisz itt sokkal magasabb volt a biztonsági

²²¹ BESENYŐ János–LÓDERER Balázs, *Az afrikai kontinensen tevékenykedő civil szervezetek elemzésének lehetőségei*, Hadtudomány, A Magyar Hadtudományi Társaság Folyóirata, 2013/3–4, 102, in: http://mhtt.eu/hadtudomany/2013/3_4/Hadtudomany_2013_3-4_9.pdf, letöltés ideje: 2013. 11.02.

helyzet, mint a másik két területen, és itt az együttműködés mindvégig magas szintet mutatott, és még mutat a mai napig is.

A civil szervezetekkel történő együttműködésre példa, amikor Afganisztánban 2010-ben Dr. Boldizsár Gábor ezredes, az MH PRT parancsnoka fogadta Jones tábornokot, majd kísérete el Monshi Majid-hoz, Baghlan tartomány kormányzójához. „A kormányzóval folytatott tárgyalásokat követően az Afganisztánban működő nem kormányzati szervek (NGO-k) képviselőinek részvételével a magyar táborban került sor az egyeztető megbeszélésekre. A megbeszélések tárgya az a reintegrációs terv volt, amelynek célja a korábban az afgán kormánnyal szemben álló – mára átállt – fegyveres csoportok visszaillesztése az afgán társadalomba és rendfenntartó szervekhez.”²²²

Farkas János százados Afganisztánban az USAID nevű civil szervezettel tartotta a kapcsolatot, ők a magyar PRT táboron belül. Három főből állt a csoport, ebből egy fő tolmács. „Az USAID, amikor kiment a táborból, nem használt force protectiont. A német CIMIC jött be minden héten a táborba, és akkor velük volt információcsere, hogy ők mit tudnak a területről. A kapcsolattartás, amikor a biztonsági helyzet nem volt megfelelő, telefonkészüléken keresztül történt, ami közel sem olyan jó, mint a személyes kontaktus. Hiszen a beszéd egy része a testbeszédén keresztül történik, nem tud az a bizalmi rendszer kiépülni, mint a személyes találkozók alkalmával. Afganisztánban a telefonos kapcsolattartást tovább nehezítette, hogy a telefonhálózat este hat órától reggel hét óráig nem működött, és bizonyos területeken napközben sem volt megfelelő lefedettség. Amikor rossz a biztonsági helyzet, a projekteket akkor is vissza kell ellenőrizni, és ha a visszaellenőrzés telefonon keresztül történik meg, az nem jelenti azt, hogy a megrendelt dolog tényleg kivitelezésre került.”²²³

Csete Tamás hadnagy Afganisztánban, Kabulban dolgozott mint Influence chief, ami magába foglalta az INFOOPS-t, a CIMIC-et, és a PSYOPS képességet. Elmondása alapján abban a katonai táborban, ahol ő dolgozott, volt található az Outreach NGO, ők szerveztek gyűjtést a táboron belül, és a helyi szegény gyerekeket támogatták, főként ruhákkal. Amikor együtt dolgozott velük, és visszakövette a munkájukat, hogy megbízhatók-e, akkor kiderült, hogy nem oda szállították ki a szállítmányokat, mint ahova megbeszélték, ekkor a kapcsolatot felszámolta velük. Más civil szervezetekkel is felvette a kapcsolatot, velük közösen próbált meg utakat felújítani. A civil szervezetek elzárkóztak tőle, és nem azért, merthogy ő az ISAF-

²²² TURZAI Zsolt, *Kétszillagos vendég Pol-e-Khomriban*, in: <http://www.kormany.hu/hu/honvedelmi-miniszterium/hirek/ketszillagos-vendeg-pol-e-khomriban>, letöltés ideje: 2010.10.02.

²²³ Farkas János százados, szerzői interjú, 2013.10.20.

hoz tartozik, azaz katona, hanem azért, mert nekik ez annyira kicsi projekt, hogy ebbe bele sem kezdenek. Kabulon belül alig lehetett őket megtalálni. Nehéz volt velük kapcsolatba lépni, mert ha kimentek, akkor, ha nem volt kirakva tábla, hogy ott laknak vagy dolgoznak, akkor nem lehetett tudni, hogy merre vannak. Mivel ennyire nehéz őket megtalálni, a munkájukat is ugyanilyen nehéz visszakövetni. Természetesen vannak, akik nagyon sokat dolgoznak, viszont nagyon könnyen úgy is fel lehet venni pályázati pénzeket, hogy utána a mögött tényleges tevékenységnek nem kell állnia, hiszen nem nagyon visszakövethetők, például a ruhaadomány kiosztása. Bármikor lehet pár fotót készíteni szegény gyerekekről, és ezzel dokumentálni egy adományozást. Végrehajtói szinten a terepen szinte alig lehet utolérni őket.²²⁴

Bálint Gábor, a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet főmunkatársának véleménye a CIMIC és a civil szervezetek közötti együttműködésről: „A humanitárius műveletek az a pont, ahol a fegyveres testületek és a civil szervezetek együtt tudnak működni. Srí Lankán például a rendőrség biztosítását kérték az adományok szétosztásánál. Természeti katasztrófák után elsődlegesen biztosítást kell kérni, hogy az adomány a legrászorultabbak, és ne a leggyorsabbak vagy a legerősebbek kezébe jusson, és ez teljesen elfogadható. Afganisztán esetében nagy kihívás volt a PRT megjelenése, mivel ez egy teljesen új helyzetet eredményezett. A civil szervezetek részéről az az általános vélemény, hogy a katonák ne végezzenek fejlesztéseket. Itt az volt a felállás, hogy a különböző országok fegyveres testületei voltak jelen a területen, és a saját elfogadottságukat szerették volna növelni fejlesztéseikkel. Minden ország esetében máshogy működött a PRT. Ha a jövőben lenne hasonló fejlesztési program, akkor az lenne a legjobb, ha erre egy közös bizottság alakulna. A PRT indulásának idején katonai részről nem volt fejlesztési stratégia. Voltak olyan PRT-k, ahol a végére már a civil szegmens volt a domináns; civil volt a PRT vezetője, és a katonai szegmens csak a védelmet biztosította számukra. A civil szervezet és a katonai vezetők találkozása után meg tudták találni az együttműködés útját. Nagyon sok múlott a katonai váltásokon. Ők már a holland PRT idejében is a területen dolgoztak, és amikor a magyar PRT megjelent a területen, akkor ők vették fel velük a kapcsolatot. Minden váltásnál más volt a katonai vezető, és újból be kellett számára mutatkozni. Eltérő volt a katonai vezetők személyi beállítottsága is ezzel kapcsolatban. Azonban fejlődő tendenciát mutatott az egymáshoz való viszony. Kint „csiszolódtak” össze, hiszen Magyarországon stratégiai szinten nem volt kapcsolat. Eleinte a PRT-ben lévő civil szegmessel működtek együtt, majd a parancsnokkal,

²²⁴ Csete Tamás hadnagy, szerzői interjú, 2013.12.20.

és utána a CIMIC-kel. A Japán államnak és az Európai Uniónak is volt projektje, amiben a PRT is érintett volt, és ekkor együttműködtek a PRT-vel.”²²⁵

Sztankai Krisztián főhadnagy elmondása alapján „a CIMIC-irányítisztek Afganisztánban földrajzi megoszlásban tevékenykedtek, szét voltak osztva a területek, őhöz tartozott az északi és a nyugati régió. Az adatbázist, amiben a civil szervezetek is szerepeltek, mindenki frissítette, hogy az naprakész legyen. A civil szervezetek, amikor megkereste őket, akkor többnyire elzárkóztak tőlük. Nem akartak a hadsereggel nyilvánosan mutatkozni, mert féltek attól, hogy valamilyen bajuk fog esni. Ők és mi két külön úton járunk. A CIMIC a parancsnok küldetését segíti munkájával, amellyel sok esetben segít a helyieknek. A civil szervezetek sokkal inkább tudtak a helyi problémára koncentrálni, mert volt egyéb másik céljuk, ami a munkájuk során fellépett. Attól még, hogy nem álltak személyes kapcsolatban, telefonban beszéltek egymással, hiszen a külső láthatóság elkerülése volt a cél. Egyik ilyen eset volt, amikor bejött egy fiatal, akinek hiányzott az egyik lába. Megpróbálták neki műlátat keresni, azonban ehhez szükség volt egy precíz szakorvosi véleményre, és erre a helyi szakorvosi ellátás nem volt képes, se felszerelése, se iskolázottsága nem volt megfelelő. Ekkor felvették a kapcsolatot telefonon az egyik civil szervezettel, és az ajánlott egy olyan orvost, aki kellő szakértelemmel rendelkezett a fiatal diagnosztizálásához. Sajnos hiába volt meg a diagnózis, a helyi egészségügyi szektor a kívánt pótvégtagot nem tudta legyártani. Az, hogy a civil szervezetek Afganisztánban nem szívesen érintkeznek a katonákkal, többször is elhangzott. Amit személy szerint teljesen megért, hiszen volt egy egészségüggyel foglalkozó civil szervezet, aminek a munkatársait az ISAF-katonákkal látták érintkezni, utána elrabolták és lefejezték őket, egyedül a tolmácsukat hagyták életben. Természetesen ez nemcsak a civil szervezetekre vonatkozik, hanem minden olyan szervezetre, amely az ISAF-erőkkel valamilyen formában kapcsolatban áll, legyen az civil lakos, önkormányzati alkalmazott, bárminemű állami ember, ANA katona, vagy rendőr, az az ellenség részéről értelemeszerűen célpont. Egyszer személyesen találkozott egy magyar civil szervezet aktivistájával a Pol-e Kumriban lévő kórházban. Amikor odamentek hozzá, az aktivista megkérte őket, hogy hadd maradjon külön, mert nem szeretné, hogy együtt lássák őket. Személy szerint teljesen megérti a viselkedését, hiszen mivel ők nem hordanak fegyvert, és nem a katonai táborban laknak, könnyű célpontot jelentenek, és számukra a biztonságot függetlenségük adja. A kapcsolatot a civil szervezetekkel azért is érdemes fenntartani, mert ők más szempontból látják a problémát, hiszen más jellegű kapcsolatba kerülnek a helyiekkel. A sereg igazából akkor tud nekik

²²⁵ Bálint Gábor, A Magyar Ökumenikus Segélyszervezet főmunkatársa, szerzői interjú, 2014.03.25.

segíteni, ha bajban vannak, és olyan helyzetbe kerültek, amiben meg kell védenie valakinek az életüket. A munka során nem találkoztam helyi, azaz afgán civil szervezettel, mindegyik külföldi volt. Tevékenységük rendkívül sokféle, gyakorlatilag minden szektort lefedtek, gondolhatunk itt a mezőgazdasági fejlesztésre, nőkért szervezetekre, víztisztításra, aknamentesítésre szakosodott civil szervezetekre, gyerekekkel tevékenykedő szervezetekre és olyanokra is, melyek különböző mesterségeket ölelnek fel, például építészmérnökök és orvosok. [...] A CIMIC-ház a táboron belül volt elkülönítve, természetesen az oda belépéshez mind a két átvizsgáláson át kellett esni. A vállalkozók és a civilek is folyamatosan jöttek. Volt, hogy naponta tucatjával is érkeztek az emberek. Sokaktól a papírokat a tábor ajtajában vették át, hogy ezzel is felgyorsítsák a munkavégzést. Azok is jöttek, akik csak érdeklődtek, hogy hogyan halad a beadott kérvényük elbírálása. Voltak olyan kérvények például, hogy egy Duna nagyságú folyót tereljen el a PRT, és ásson ki neki egy másik medret. Volt olyan, hogy bizonyos egészségügyi ellátásra volt szükségük a helyieknek, akkor az adatbázisban megnézték, hogy melyik civil szervezet foglalkozik ezzel a területtel, és adtak neki három különböző elérhetőséget, hogy hova tud továbbmenni segítségért. Ez jó volt egyrészt a civil lakosnak, aki segítséget kért, mert útbaigazítást kapott, hogy merre menjen tovább, másrészt jó volt a PRT-nek is, hiszen tudtak segíteni, így növelték a helyiek körében az elfogadottságukat, valamint jó volt a civil szervezeteknek is, hiszen bejöttek hozzájuk az emberek, és az ISAF-fal nem kellett személyesen érintkezniük ehhez. A parancsnok mindig személyesen döntött arról, hogy melyik projekt lesz kivitelezve és melyik nem, ő mérlegelte, hogy melyiknek lesz kellően pozitív hatása a PRT megítélésre.”²²⁶

A debreceni MH. 5 Bocskai István Lövészdandár református tábori lelkésze, Sajtó Szilárd százados közreműködésével humanitárius segélyanyagot adott át a Magyar Református Szeretetszolgálat és a Történelmi Vitézi Rend a Koszovóba készülő kontingens Összekötő Megfigyelő Csoport részére, mintegy 200 ezer Ft. értékben; a segélyanyag főként a gyerekeket célozza meg, iskolai tanszereket, több száz karkötőt, hajráfot, hajcsatot, nyakláncot, különböző plüss figurákat, női, lányka csizmákat, cipőket tartalmazott.²²⁷

Zsúró Ivett főhadnagy megfogalmazása szerint: „[...] a civil szervezetekkel való kapcsolatot leginkább a Külügyminisztérium és a Honvédelmi Minisztérium kapcsolata határozta meg. A két minisztérium stratégiai szinten nem működött kellően együtt, és nem hoztak létre az újjáépítésre közös stratégiát. A stratégia része az újjáépítés, és mivel nem volt

²²⁶ Sztankai Krisztián főhadnagy, szerzői interjú, 2013.04.14.

²²⁷ *Református segítség a koszovói rászorulóknak*, in: <http://www.taborilelkesz.hu/rovatok/hirek/reformatus-segitseg-a-koszovoi-raszoruloknak/>, letöltés ideje: 2013.08.06.

stratégia, ezért nem volt hova bedolgozni, nem volt, ami irányt adjon. A magyar civil szervezetek az ő váltásuk idejében annyira külön voltak tőlük, hogy csak egyszer jöttek be a katonai táborba. Politikai szinten a magyar civil szervezeteket ott kellett volna támogatni, ahol a magyar katonák vannak, hogy a két hatás támogassa egymást. A magyar civil szervezeteknél leginkább a működési tőke volt a döntő. Amennyiben az állam adja számukra pályázatokon keresztül a pénzeket, akkor állami hatás, nyomás alatt állnak, hiszen azok mellett az ismérvek mellett kell dolgozni, amiket az állam megszab számukra. Véleményem szerint a külföldi civil szervezetek nem olyan elhatárolódók, mint a magyar civil szervezetek. Ennek oka a felsővezetők együtt nem működése, ami miatt a végrehajtó állomány nem tudja, hogy mi mentén működjön együtt. A német állam a német civil szervezeteket oda vitte, ahol ők dolgoznak, így tudta szavatolni a biztonságukat. Mazari-Sharif-ben a németek úgy csinálták, hogy mivel őhözjuk tartozott Kunduz és Mazari-Sharif, ezért lehetőség szerint a német állam által támogatott nemzetközi szervezeteket és civil szervezeteket ezen a területen osztották meg. Kunduz tartomány és Baghlan tartomány kölcsönösen kihatottak egymásra, ezért ha az egyik tartományban megváltozott a biztonsági helyzet, akkor az a másik tartományra is kihatott. A német állam ezért a GIZ, a KWF fejlesztési bank, a BMZ-n (Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung) keresztül rengeteg pénz fektetett be. A török állam által üzemeltetett PRT-nek más volt a felépítése, ott csak őrség és a force protection volt katonai elem, a többi mind civil volt. A magyar PRT táboron belül volt egy political adviser/politikai tanácsadó, akit a Külügyminisztérium küldött, majd 2011-től egy fő development adviser/fejlesztési tanácsadó érkezett a Külügyminisztériumtól.”²²⁸

5.5.1. Részkövetkeztetések

Irak és Afganisztán esetében a civil szervezetekkel történő kapcsolat minősége folyamatos emelkedést mutatott. Ez annak köszönhető, hogy mind a két szféra egyre inkább megismerte a másikat, és rájött, hogy hol vannak azon lehetséges metszéspontok, ahol együtt tudnak dolgozni. Koszovó esete a biztonsági helyzet miatt különbözik Afganisztánétól és Irakétól, itt a civil szervezeteknek nem kellett félniük attól, hogy ha a haderővel kapcsolatot tartanak, akkor veszélybe kerülnek.

²²⁸ Zsúró Ivett főhadnagy, szerzői interjú, 2014.02.13.

Amennyiben a hadszíntéren a civil szervezet biztonságuk megőrzése érdekében elhatárolódnak a fegyveres szervezetektől, valamelyest akkor is lehet velük kapcsolatot tartani telefonon vagy emailen keresztül, azonban amennyiben lehetséges, törekedni kell a személyes kontaktus létrehozására. A műveleti területeken minden tekintetben fontos a folyamatos visszaellenőrzés. Amikor CIMIC egy civil szervezettel közös projektet hoz létre, akkor fontos a visszaellenőrzés, hogy a másik fél is ténylegesen elvégzi-e az ő feladatait. Ilyenkor meg lehet ismerni a munkájukat és annak minőségét, és ekkor el lehet dönteni, hogy érdemes-e a további együttműködés vagy sem. A nagyobb civil szervezetek esetében, amikor a haderő részéről megkeresés történt, akkor nem a biztonsági helyzet jellege miatt nem jött létre az együttműködés, hanem azért, mert a civil szervezet annyira tőkeerős volt, hogy munkájához nem volt szüksége a hadseregre.

Egy hazai civil szervezet jeles képviselője kiemelte, hogy különbséget kell tenni a műveletek jellege között, hiszen van, ahol a szervezet függetlensége jelenti számukra a biztonságot és vannak olyan területek, mint például a humanitárius műveletek, ahol kifejezetten keresik a fegyveres testületekkel történő együttműködést.

5.6. A civil szervezetekkel való együttműködés előnyei

A kutatás során a katonai oldallal folytatott interjúk és résztvevő megfigyelés alapján összegyűjtöttem azon előnyöket, melyek a Magyar Honvédség számára a civil szervezetekkel való együttműködésből származik. Az együttműködés növeli Magyarország és a Magyar Honvédség imidzsét. A közös kapcsolat növeli a Magyar Honvédség elfogadottságát. A civil szervezetek kapnak egy látható arcot a Magyar Honvédségről az együttműködés által. A társadalom pozitívan ítéli meg, ha egy humanitárius feladat során látja, hogy a két szereplő együtt dolgozik a közös sikerért. A civil szervezetekkel való együttműködés során sok nyílt információhoz jutunk, például melyik útvonal nem járható jelenleg. A velük való együttműködés közös projektek megvalósítása esetén rendkívül gazdaságos. A kapcsolattartás által elkerülhetünk bizonyos megkettőződéseket, például egyazon településre nem épít a hadsereg iskolát, ha oda a civil szervezet már épített. Az együttműködés által közösen lehet koordinálni, például ők egészségügyi épületet építenek, a hadsereg pedig felszerelést, például ágakat ad hozzá. A közös munka által megoszlanak mind az anyagiak, mind az eszközök. A civil szervezetek sok esetben jól képzett szakemberekkel rendelkeznek, Afganisztánban például egy állatorvosnak hatalmas a presztízse, és ha a CIMIC tudja, hogy egy lakost hova,

kihez irányítson, az már mindkét fél számára előnyös lehet. Rugalmasan működnek, ez azért jó a hadsereg szempontjából, mert így könnyen tudnak igazodni a megváltozott helyzethez. Általában jó kapcsolati hálóval rendelkeznek, mert a civil lakosság között állnak, és általuk olyan szegmensek is elérhetővé válnak, amelyek amúgy nem biztos, hogy a haderő szempontjából elérhetők lennének. Amennyiben aktív műveletek is folynak, akkor az egyik legfontosabb, hogy mindezen előnyöktől az ellenséget megfossza.

Simonyi Gyula, a BOCS Alapítvány elnöke előadást tartott – a CIMIC-ben dolgozóknak – a nők oktatásának hosszú távú hatékony hatásáról: „[...] *ha nagy a gyermekszám, akkor egy szülő meg tudja tanítani a gyermekeit, így csökkentve az analfabétizmust. Mivel Afganisztán lakosságának 50%-a 14 év alatti, így nagy hangsúlyt kell fektetni az oktatásra. Továbbá az írástudó nők statisztikailag kimutathatóan kevesebb gyermeket vállalnak, mint az írástudatlanok, így hosszú távon csökkenthető lenne az afganisztáni demográfiai robbanás.*”²²⁹

Molnárné Szabó Éva, a Magyar Vöröskereszt képzés szakmai vezetője elmondta, hogy „a Magyar Vöröskereszt munkatársait 2008-ban meghívták a CIMIC Alaptanfolyamra, hogy ott előadást tartsanak a munkájukról, ismertetve a Vöröskereszt tevékenységét, működését, történelmét, feladatait.”²³⁰

A külföldön történő együttműködés példjaként lehet említeni a Magyar Önkéntesküldő Alapítvány és a CIMIC kapcsolatát. „A Magyar Önkéntesküldő Alapítványnak nincs akkora tőkéje, hogy Afganisztánban a helyszínen mindenféle információt, igényt felmérjen, hogy a lakosságnak mire van szüksége. Mivel a Magyar Honvédségnek más, viszont a CIMIC-nek pontosan ez a feladata (ez a lakossági kapcsolattartás, újjáépítés), tehát a helyszínen lévő CIMIC-et kértük meg, hogy legyen szíves valamiféle igényfelmérést végezni.”²³¹ A Magyar Önkéntesküldő Alapítvány elnöke, Reicher Péter elmondta, hogy az „alapítvány válsághelyzetekkel foglalkozik és ott ismerték meg a francia CIMIC-et. Boszniában vállalt talán hazánk szerepet először NATO-kötelékben, és ott a franciáknak volt CIMIC részlegük, a magyar katonáknak akkor még nem, és a magyar katonák szenvedtek attól, hogy a lakossággal nem tudtak kapcsolatot teremteni, a franciák viszont tudtak a CIMIC-en keresztül a boszniai lakossággal. Mikor megtudtuk, hogy idehaza is van CIMIC, akkor felvettük velük a kapcsolatot.”²³²

²²⁹ Simonyi Gyula elnök, BOCS Alapítvány, szerzői interjú, Székesfehérvár, 2007.

²³⁰ Molnárné Szabó Éva képzés szakmai vezető, Magyar Vöröskereszt, szerzői interjú, Budapest, 2008.

²³¹ Reicher Péter elnök, Magyar Önkéntesküldő Alapítvány, szerzői interjú, Budapest, 2007.

²³² Reicher Péter elnök, Magyar Önkéntesküldő Alapítvány, szerzői interjú, Budapest, 2007.

Tóth Gergely, az ICRC magyarországi munkatársának elmondása alapján a konfliktusos területen „az ICRC kapcsolatot tart fenn a helyi erővel, de az azokkal való konkrét együttműködés részleteiről, a szervezet kiterjedtsége miatt, idehaza nem tudtak információt adni.”²³³

Bálint Gábor, a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet főmunkatársának megfogalmazásában: „a katonák, saját elmondásuk alapján, a stratégiai fejlesztésekhez nem értettek, nem volt tapasztalatuk, de értettek a logisztikához; a különböző építkezéseket például az útépitést, hídépítést, iskolaépítést jól csinálták. A katonai oldal a fejlesztési stratégia hiányában a helyi érdekek mentén fejlesztett. Összefoglalva: a katonai oldal azokból a lehetőségekből, amik a rendelkezésére álltak, egy egész jó dolgot hozott létre. A civil szervezetek és a fejlesztési ügynökségek fejlesztenek. Magyarországon ennek még nincs meg a kultúrája. A fejlesztésnél a legfontosabb a tervezés. A közös stratégiánál meg kell határozni a mandátumot, a felelősséget és a forrásokat. Ki kellett volna küldeni először egy csoportot, aki felméri a területet, és felállít erre egy stratégiát. Ez a stratégia mindenki számára megmutatná az irányvonalat, milyen cél érdekében, milyen útvonalon kell működni. Sok esetben a személyes kapcsolatokon múlt az együttműködés. Más a békefenntartás, a katonai jellegű műveletek, és más a fejlesztés. A fejlesztés akkor jó, ha a helyi lakosság igényli azt, szükségük van rá. A civil szervezetek önmagáért a segítségért fejlesztenek, és nem azért, hogy elfogadtassanak egy katonai jelenlétet. Viszont vannak olyan helyzetek, amikor jól jön a fegyveres testületekkel a viszony. Direkt fegyveres testületet mondok, mert a hadseregen kívül még a rendőrség is segítheti a munkájukat. Az együttműködésre példa, hogy az általuk készített Baghlan tartomány fejlesztéséhez készült tartományi leírás a cimicweb.org weblapon is elérhető.²³⁴ Állami szinten érdemes lett volna Afganisztán fővárosában, Kabulban egy irodát nyitni, mert akinek a fővárosban van irodája, az sokkal jobban bele tud folyni a nemzetközi vérkeringésbe, és több pályázati pénzhez tud hozzájutni. Természetesen egy ilyen iroda fenntartása igen költséges, viszont a nagy projektek, amiket nyerni lehet 100–200 millió dollárosak is lehetnek. Afganisztánban ők 2001. óta 12 millió dollárnyi összeget költöttek el fejlesztésre. Van egy civil szervezet, „International NGO Safety Organisation”²³⁵, ami tájékoztatást ad a civil szervezetek részére, hogy a világ különböző pontjain, ahol segélyezéssel és fejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek tevékenykednek, milyen őket érintő,

²³³ Tóth Gergely munkatárs, ICRC, szerzői interjú, Budapest, 2007.

²³⁴ *Hungarian Interchurch Aid (HIA): Baghlan Province*, in: https://www.cimicweb.org/cmo/Afghanistan/Crisis%20Documents/Afghanistan%20Home%20Page/Provincial%20Needs%20Assessments/PNA_-_Baghlan.pdf. letöltés ideje: 2014.03.25.

²³⁵ *International NGO Safety Organisation*, in: <http://www.ngosafety.org/>, letöltés ideje: 2014.03.25.

veszélyeztető dolgok történtek. Továbbá vannak a civil szervezetek részére képzések, ahova el szoktak járni tanulni. Ők mint a civil szervezet dolgozói a helyi lakossággal éltek együtt. Amikor egy civil szervezet tevékenykedik, akkor előtte az ENSZ-nél, valamint az EBESZ-nél jelzi jelenlétét, és ők koordinálják tevékenységét. Az NGO tevékenységét a pályázati pénzek kiírásai is meghatározzák, például, hogy mely területekre adnak ki pályázatot.”²³⁶

„Több mint négy tonna élelmiszert oszt szét Afganisztánban a Magyar Református Szeretetszolgálat. A tartós élelmiszerek és a ruhaneműk már megérkeztek a célterületre Debrecenből. Osgyán Dániel a MRSZ nemzetközi munkacsoport igazgatója október 31-én, szombaton indul az ázsiai országba, hogy kiosszák az adományokat a rászoruló kisgyermekes családoknak.”²³⁷

Dr. Boldizsár Gábor ezredes elmondta, hogy „a tanfolyamokra folyamatosan meghívtuk a civil szervezeteket, hogy megtudják, mivel foglalkozunk. 2003-tól folyamatosan bővül azok köre, akik tudják, mit jelent az a szó, hogy CIMIC, egyrészt a műveleti területen egyre többen találkoznak vele, másrészt Magyarországon a képzések során, a tiszti hallgatók a tanulmányaik során egyre inkább kapcsolatba kerülnek vele. Lassan elkezdett épülni a bizalom a CIMIC-képesség iránt a Magyar Honvédség keretein belül, valamint a civil szervezetek részéről is.”²³⁸

5.6.1. Részkövetkeztetések

Az együttműködés által információhoz juthat a hadsereg, továbbá közös projektek valósíthatóak meg, ami szintén gazdaságos a fegyveres testület számára. Elkerülhetjük a megkettőződéseket, például ugyanazon területen két egyforma projektet nem kivitelezünk. A civil szervezetekkel történő együttműködés által növelni lehet a hadsereg elfogadottságát. A civil szervezeteknek lehet oly speciális ismeretekkel bíró szakembere, melyek segítségünkre lehetnek.

²³⁶ Bálint Gábor, Magyar Ökumenikus Segélyszervezet főmunkatársa, szerzői interjú, 2014.03.25.

²³⁷ *Élelmiszerosztás és kórházindítás Afganisztánban*, 2009.10.30, in: http://www.jobbadni.hu/hir/elelmiszerosztas_es_korhazinditas_afganisztanban, letöltés ideje: 2010.12.06.

²³⁸ Dr. Boldizsár Gábor ezredes, szerzői interjú, 2013.05.20.

5.7. A civil szervezetekkel való együttműködés korlátai

Zsúró Ivett főhadnagy szerint fontos, hogy „tudomásul kell venni, a civilek mások, teljesen hiányosak az ismereteink, hogy hogyan működik egy civil szervezet, és bárhova katonailag megyünk az első a stratégia, nemzeti stratégia, majd a szervezeti stratégia, és utána jön a CIMIC. A civilek nem látnak bele a szervezeti struktúrába, és nem tudják, hogy mi miért van. Ha van egy destabilizált terület, ahol tényleg olyan konfliktus alakul ki, akkor a hadsereg tényleg ki tudja őket menekíteni. Tizenegy UNAMA dolgozót megköveztek Mazar-i-Sharif főterén, akik bele is haltak abba, az életben maradt többi dolgozót a német Quick Reaction Force menekítette ki. 2011 januárjában volt a nagy Koránégetés, amikor az egész ország felbolydult, és akkor tervben volt a civil szervezetek kimenekítése, ha baj van, be lehessen hozni őket a táborba. A logisztika folyamatosan jelentette, hogy hányan vannak kint a terepen, és hogyan tudják nekik megoldani a szállást és az étkeztetést. Folyamatosan adatbázist vezettek róla, hogy hány külföldi állampolgár van a területen, és azok hol dolgoznak.”²³⁹

A civil szervezetekkel való kapcsolat során nehézségek is felmerülhetnek, mivel önállóak, függetlenek, ezért a tevékenységük nehezebben kontrollálható. Hírszerzők épülhetnek be soraikba úgy, hogy erről a többi tag nem tud. Valójában más tevékenységet fejt ki, mint ami az alapító okiratban áll, például gyerekkereskedelem, szervkereskedelem, droggereskedelem. Egyéb bujtatott tevékenységet folytat, például félkatonai tevékenység, terrortevékenység. Térítési tevékenységet is folytathatnak, ami a későbbiekben vallási konfliktust okozhat. Prof. dr. Szternák György gondolatát mindenképpen érdemes megfogadni, ha olyan szervezettel kerülne a CIMIC kapcsolatba, amely szélsőséges eszméket vall: „a szélsőséges, erőszakos szervezetek tagjai úgy gondolják, hogy az ügy érdekében törvényes joguk van az erőszakos cselekmények, bűncselekmények elkövetésére.”²⁴⁰

Amennyiben úgy érezzük, hogy a CIMIC-kel kapcsolatba került szervezet valamilyen módon nincs összhangban azzal a tevékenységgel, melyet folytat, akkor a következő pár alap kérdéssort érdemes lefuttatni a fejünkben, és ha úgy érzékeljük, hogy valami nincs rendben, akkor jelenteni kell ezt a parancsnoknak és az ezzel a területtel foglalkozó szakembereknek.

²³⁹ Zsúró Ivett főhadnagy, szerzői interjú, 2014.02.13.

²⁴⁰ SZTERNÁK György, *Szélsőséges, erőszakos szervezetek, mint lehetséges veszélyforrások demokratikus társadalmakban*, Szakmai Szemle, 2007. 3. szám, in: http://www.kfh.hu/hu/letoltes/szsz/2007_3_szam.pdf, letöltés ideje: 2012.02.20.

„Struktúra:

- Intézményesült-e?
- Hivatalosan milyen szervezeti formában van bejegyezve?

Anyagi háttér:

- Rendelkezik-e anyagi bázissal?
- Honnan van az anyagi bázisuk?
- Kapnak-e állami támogatást?
- Pályáznak-e támogatásokra?
- Mire költik a bevételeiket?

Kommunikáció:

- Van-e nekik belső és külső kommunikációjuk?
- Milyen kommunikációs csatornát használnak?
- Mennyire foglalkoznak velük a médiumok?

Uniformitás és szimbólumok:

- Rendelkeznek-e szimbólumokkal?
- Mit jelentenek a szimbólumok?
- Rendelkeznek-e egyenruhával?
- Rendelkeznek-e egységes belső jelrendszerrel?

Tagság:

- Kötődnek-e országhoz vagy kisebbséghez?
- Milyen személyekből áll a tagság? (pl.: kor, iskolai végzettség, nem, munkavégzés)
- Milyen a tagok közötti viszony?
- Milyen a hierarchia?
- Vannak-e közöttük szélsőséges elemek?
- Tagjainak toborzásának módja
- Beavatási szertartás van-e, és ha igen, akkor milyen jellegű?

Létrejöttének okai, célok:

- Miért jött létre?
- Mi mellett vagy mi ellen szerveződik?
- Rendelkeznek-e ideológiával?
- Kötődnek-e párthoz?
- Vallásos irányultságúak-e?
- Végeznek-e valamilyen jellegű térítő munkát?

Tevékenység:

- A csoport milyen tevékenységet folytat?
- Törvényes-e a tevékenységük?

Eszközállomány:

- Rendelkeznek-e közlekedési eszközzel, mind szervezeti, mind magánszemélyként?
- Tagjai vagy a szervezet rendelkezik-e fegyverrel? (legálisan vagy illegálisan)”²⁴¹

5.7.1. Részkövetkeztetések

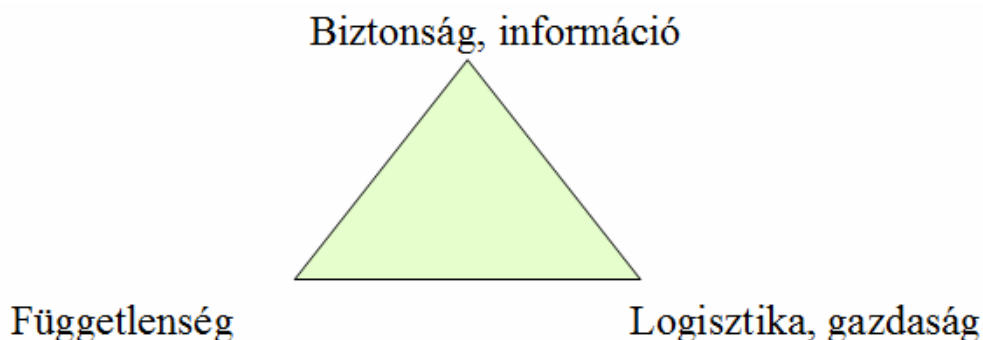
A civil szervezetekkel való együttműködés korlátait két módon lehet megközelíteni. Az egyik korlát a műveleti területen történő elkülönülés, melyet korábban már kifejtettem, a másik megközelítés szerint némely civil szervezet oly tevékenységet is kifejthet, melyről a haderőnek nem feltétlenül van tudomása, valamilyen rejtett tevékenységet folytat, például hírszerzők bújhatnak meg soraikban, melyről akár a szervezet többi tagja nem is tud. Továbbá előfordulhatnak olyan szervezetek is, melyek kifejezetten a hadsereg céljaival ellentétes célokat képviselnek, például amikor Magyarországon 2004-ben a civil szervezetek aktivistái megakadályozták a Zengő hegyi rádiólokátor-állomás megépítését. Természetesen utóbbi szervezetekkel a CIMIC nem létesít kapcsolatot.

5.8. Együttműködés, logisztika, biztonság-háromszög

A CIMIC és a civil szervezetek közötti együttműködés szemléltetésére létrehoztam egy „Együttműködés, logisztika, biztonság háromszög” elnevezésű modellt, melyen keresztül könnyű szerrel lehet szemlélni a civil szervezetek motivációit, együttműködési hajlandóságát. A modellt csak missziós területen, határon túli alkalmazás esetében lehet értelmezni, és csak azon katonai műveletek során, melyek nem kimondottan humanitárius jellegűek. Mivel, amennyiben a művelet humanitárius jellegű, ott a civil szervezetek kifejezetten keresni fogják a fegyveres szervek jelenlétét, hiszen megegyeznek azzal a céljaikkal.

²⁴¹ LÓDERER Balázs, *Extremist Groups and Questions that arise in connection with them*, Szakmai szemle, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat kiadványa, 2012/2., 125–126., in: http://www.kbh.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2012_2_spec.pdf, letöltés ideje: 2013.10.21.

14. ábra Együttműködés, logisztika, biztonság háromszög modell²⁴²

A nem humanitárius jellegű, országhatáron túli haderő alkalmazása során tökéletesen érvényesül az együttműködés, logisztika, biztonság hármasa. A civil szervezetek többsége igyekszik a hadseregtől távol tartani magát, és megőrizni önállóságát. Az önállóság okaként azt jelölik meg, hogy úgy nagyobb a védettségük, ha a helyiek azt látják, hogy ők semlegesek. Azonban amennyiben közvetlen támadás éri őket, akkor igénybe veszik a hadsereg védelmét. Az együttműködés még a logisztikai kapacitás hiánya miatt is szokott jelentkezni, azaz a szervezetek nem rendelkeznek elég szállító kapacitással, és ilyenkor segítségül szokták hívni a haderőt.

Szilágyi Csaba ezredes elmondása alapján a civil szervezetekkel a kapcsolat hullámzó jellegű volt a missziók során. Magyarországon a civil szervezetek véleménye szerint sajnos még nem rendelkeznek oly mértékű gazdasági tőkével, hogy az államtól vagy egyéb más támogatóktól teljesen függetlenedni tudjanak, így munkájuk során nekik is igazodniuk kell a különböző pályázati kiírásokban megszabottakhoz.²⁴³

Természetesen Magyarországon, az anyaországban, valamint a missziós területeken is léteznek olyan civil szervezetek, melyeknek tagjai a hazaszeretet miatt kooperálnak a CIMIC-képességgel. A legfontosabb viszont a felsővezetői szintű megállapodás, miszerint együtt kell működni, mert valamilyen szerződés vagy közös projekt köti őket ehhez, és mindaz, ami ebből kimarad, az a két szervezet legalacsonyabb szintjén, az emberi interakciók szintjén, szimpátia alapján dől el.

Bálint Gábor, a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet főmunkatársának elmondása szerint „amiben tudott segíteni a hadsereg az a logisztikai támogatás, például katonai gépekkel tudtak utazni, egyezséget kötöttek a kimenekítésről, de ez megvolt korábban más nemzetek katonai

²⁴² Készítette: Lóderer Balázs, 2014.01.03.

²⁴³ Szilágyi Csaba ezredes, szerzői interjú, 2013.11.10.

alakulataival is. Volt biztonsági tájékoztatás a civil szervezetek részére. Voltak továbbá közös projektjeik is. Ha független egy szervezet, akkor nem kell például a hadurakkal foglalkozni, mert nem célpont, mintha a katonákkal érintkezne. Természetesen a hely – Afganisztán – így is veszélyes. Amikor együttműködnek a fegyveres testületekkel - a nem humanitárius jellegű műveleteknél -, akkor célponttá válnak. Folyamatosan volt kint a Segélyszervezetnek embere Afganisztánban, kisebb megszakításokkal. Jelenleg is két irodát működtetnek odakint.”²⁴⁴

5.8.1. Részkövetkeztetések

Műveleti területen a civil szervezetekkel való kapcsolatot az együttműködés, logisztika, biztonság hármásának modellezésével sikerült ábrázolnom. Mivel sok szervezet nem rendelkezik megfelelő szállítókapa­cítással, ezért igénybe veszik a katonai logisztikát, így létesítve szükségszerű kapcsolatot a fegyveres szervezetekkel. Sok civil szervezet elkülönül a katonai szervezettől, hogy prezentálják függetlenségüket, és ezzel szavatolják biztonságukat, vagy azért mert irreleváns számukra a haderő, mivel megfelelő gazdasági tőkével rendelkeznek. Azonban, ha a biztonsági helyzet elér egy kritikus szintet, a civil szervezetek védelemért jelentkeznek a hadseregnél, ezzel pedig megszűnik korábbi elkülönülésük.

²⁴⁴ Bálint Gábor, Magyar Ökumenikus Segélyszervezet főmunkatársa, szerzői interjú, 2014.03.25.

6. Összefoglalás

A kutatás eredményeiből egyértelműen látszik, hogy az elmúlt tíz év alatt, mióta a Magyar Honvédségben a CIMIC-képesség intézményesített formában megjelent, nagy fejlődés figyelhető meg a civil szervezetek és a CIMIC-képesség közötti együttműködésben. A Magyar Honvédség részéről korábban műveleti területen hasonló együttműködés nem volt. Ennek oka egyrészt az, hogy a civil szervezetek a történelmet tekintve rendkívül új képződményei a társadalomnak, valamint a fegyveres testületek rendkívül konzervatív hagyományokkal rendelkező intézmények, és ezen jelenkori belső változások számukra új keletűek, melyeket tanulni kellett.

A magyar CIMIC-képesség részéről a civil szervezetekkel történő kapcsolat külön bekerült a kiképzési anyagokba, melyek összeállításában magam is részt vehettem. Az MH CKELMK parancsnokai nagy figyelmet szenteltek eme területnek, ezért azon hazai civil szervezetek, melyek a CIMIC képesség-szemponjtájából relevánsak voltak – azaz fejlesztő, humanitárius tevékenységet folytattak, vagy valamely speciális szakterület ismerői – a kiképzésekre mint előadó meghívást kaptak. Továbbá létrejött a Civil Kerekasztal Fórum, amire a szervezetek rendszeresen meghívást kaptak, és ott betekintést nyerhettek egymás életébe. A kapcsolat egyrészt missziós területen, másrészt Magyarországon folyamatosan épült a magyarországi civil szervezetekkel. Természetesen voltak olyan szervezetek is, melyekkel a kapcsolat valamilyen okból kifolyólag megszakadt, mert például már azon a területen nem működnek, ahol a Magyar Honvédség CIMIC-képessége jelen van.

Hogy miért fontosak a civil szervezetek a Magyar Honvédség számára? Jelen világunkban azon a területen, ahol a katonai erők megjelennek, nemcsak ők vannak jelen, hanem a civil világ legkülönbözőbb szereplői is, és számuk a jövőben valószínűleg növekedni fog. Háború esetén a menekülteket sokszor ők segítik. Nem egyszer már hamarabb az adott területen vannak, mint a fegyveres testület. A nem háborús, hanem kifejezetten humanitárius műveletek során a két szegmens együttműködése szinte megkerülhetetlen, hiszen ilyenkor nagyon nagymértékben növelik egymás hatékonyságát.

Az együttműködés által a hadsereg információhoz jut, anyagi értéket spórolhat meg, projektek esetében például elkerüli a különböző megkettőződéseket, speciális ismereteket tanulhat tőlük. A civil szervezetek a fegyveres testületektől védettséget kaphatnak, logisztikai támogatást és kölcsönös információkat, valamint szintén elkerülik a különböző projektek megkettőződését. A civil szervezetek részéről többször előfordul a katonai szervezettől való

elhatárolódás, aminek oka javarészt az, hogy ezzel növelik a biztonságukat, hiszen ameddig függetlenek, addig nem képviselnek célpontot. Itt viszont el kell különíteni a humanitárius jellegű műveleteket, mert a civil szervezetek kifejezetten együttműködnek a közös cél érdekében a fegyveres testületekkel. Valamint az országhatáron belül, Magyarországon is jó a kapcsolat a releváns hazai civil szervezetekkel. Vannak olyan civil szervezetek is, melyekkel nem előnyös a kapcsolat a fegyveres testületek szempontjából: például amikor a civil szervezet olyan tevékenységet végez, ami a katonai feladat céljával nem összeegyeztethető, akkor a hadsereg elhatárolódik.

A kutatás során egyértelműen kiderült, hogy a civil szervezetek esetében nagyon fontos az emberi kapcsolat minősége, azaz, ha a CIMIC-es beosztású katona, aki a Magyar Honvédség látható arca, szimpatikus nekik, akkor az együttműködés létrejön. Ilyenkor már egyének kapcsolatáról beszélünk, és nem szervezetekéről. Amennyiben a szimpátia nem alakul ki, akkor csak nagyon erős közös érdek alapján funkcionál az együttműködés. Mivel a civil szervezetek rendkívül flexibilisek és függetlenek, ezért ők maguk döntenek el az irányt, amely alapján tevékenykedni fognak, és ha az a Magyar Honvédség irányával meg is egyezik, akkor sem biztos, hogy létrejön a kapcsolat.

Végrehajtói szinten az együttműködés jónak mondható, melynek további fejlődését mi sem példázta jobban, mint Guba István alezredes megfogalmazása: „Afganisztánban Irakhoz képest sokkal nagyobb volt a civil szervezet részéről az aktivitás. Lehet, hogy azért mert jobban megismerték egymást, így jobban is közeledtek egymáshoz, hisz már jobban bejáratott volt a rendszer. Afganisztánban havi két alkalommal volt megbeszélés a civil szervezetekkel, amire nyolc-tíz szervezet is elment. Természetesen volt olyan szervezet, aki a katonai objektumok közelébe se ment, nehogy ezzel elveszítse semlegességét és védettségét is.”²⁴⁵ A határfok növelése érdekében érdemes lenne a későbbiekben a magasabb szintű fejlesztési tevékenységek esetében a minisztériumnak megszabni azon kereteket, amelyek között mind a katonai szervezet, mind a magyar állam által támogatott civil szervezetek mozogni tudnak, és stratégiai szinten megtervezni, hogy melyek azok a célok melyeket el kívánnak érni, hogy a végrehajtói szint ennek megfelelően tudja tevékenységét kifejteni. Mivel, ha a stratégiai célok nincsenek kellőképpen jogilag körvonalazva, akkor a katonai oldal CIMIC-tevékenysége továbbra is a parancsnok küldetésszándéka szerint fog működni, azonban valamivel alacsonyabb hatékonysággal.

²⁴⁵ Guba István alezredes, szerzői interjú, 2013.12.04.

Össességében elmondható, hogy a két teljesen eltérő attitűdöket magában hordozó rendszer találkozása óta sokat fejlődött kettejük kapcsolata. Letisztultak azok a pontok, ahol a két szféra együtt tud és akar működni, illetve azok a területek is, ahol indifferensek egymás számára. Értekezésemet Földes Dalmának²⁴⁶ a gondolataival zárnám, aki tizenegy évet dolgozott önkéntesként „terepen” Kambodzsában, Laoszban, Mozambikban az Aknamentes Világkampány koordinátoraként, és részt vett számos egyéb önkéntes tevékenységben: „*A helyi lakosoknak az lenne az érdeke, hogy ők megtanulják, vagy lehetőséget biztosítsanak nekik arra, hogy túléljék, vagy kitalálják magukat ebben az új életformában. Hogy ez a katonától jön, vagy civiltől, az szinte mindegy. Szerintem a hangsúly az egyensúlyon van.*”²⁴⁷

6.1. Új tudományos eredmények

A Magyar Honvédség egy archaikus fegyveres szervezet, mely a magyar államisággal gyakorlatilag egyidős. A Magyar Honvédség elnevezése, jellege, irányítása, struktúrája az évszázadok során több változáson ment keresztül, azonban alapfunkciója értelemszerűen mindvégig ugyanaz maradt. Az új tudományos eredmények megfogalmazása során mindvégig azt tartottam szem előtt, hogy az archaikus katonai rendszer CIMIC-képességének és a civil szervezetek kapcsolatát oly módon mutassam be, hogy azzal a Magyar Honvédség CIMIC képességének ez irányú fejlesztését segíthessem.

1. A kutatás során feltártam a civil szervezetek műveleti területen történő leírásához azt a definíciót, valamint kategóriarendszert, mely a CIMIC-képesség számára a leginkább alkalmas, ezáltal könnyebbé és egyszerűbbé téve a katonák munkáját, mert így a velük kapcsolatba kerülő civil szervezeteket gyorsabban tudják kategóriarendszerbe sorolni.

2. A kutatás során a mélyinterjúkra alapozva meghatároztam a civil szervezetek hadsereg irányába mutatott bizalmatlanságának okait mind Magyarországon, mind műveleti területen, és ismertettem az erre adható lehetséges válaszokat, melyeket felhasználva növelni lehet a műveleti területen tevékenykedő katonák biztonságát.

3. Az elemzésekre támaszkodva és a történelmi társadalmi változásokat végigkövetve ismertettem, hogy Magyarországon a civil szervezetek részéről a Magyar Honvédség

²⁴⁶ Földes Dalma 1997-ben az ICBL-ben vállalt önkéntes munkájáért megosztott Nobel-békedíjat kap.

²⁴⁷ Földes Dalma, HAND Szövetség, szerzői interjú, 2007.03.06., in: LÓDERER Balázs, *A CIMIC szociológiai jellegű kutatása, A hadsereg és a civil szervezetek kooperációjának vizsgálata a CIMIC-en keresztül*, TDK dolgozat, Piliscsaba, 2008., 50.o.

megítélését más attitűdök befolyásolják, mint missziós területen, továbbá azt is, hogy a civil szervezetek szempontjából a missziós területen is külön kell választani a humanitárius műveleteket és az ebbe a kategóriába be nem sorolható katonai műveleteket. Ezen kutatási eredményeket felhasználva, mind Magyarországon, mind műveleti területen hatékonyabb lesz a katonák számára a civil szervezetekkel történő munka.

4. A kutatás során meghatároztam a civil szervezetekkel való együttműködés előnyeit, valamint az együttműködés korlátait, lehetővé téve ezzel, hogy a CIMIC-beosztásban szolgálatot teljesítő katona ezen információkkal növelhesse munkájának hatékonyságát.

5. Az elemzésekre támaszkodva létrehoztam az „együttműködés, biztonság, logisztika modellt”, melynek segítségével le lehet írni a civil szervezetek és a Magyar Honvédség közötti kapcsolatot műveleti területen és ezzel növelni az együttműködés hatékonyságát, valamint az ott szolgálatot teljesítő katonák biztonságát.

6.2. Ajánlások

Az MH CKELMK és azon belül a CIMIC-képesség a megalakulása óta sokat fejlődött. Az állomány Magyarországon és külföldön is folyamatosan kiképzéseken vehetett részt, valamint mellette párhuzamosan missziós területen egyfajta autodidakta módon is tanulták a munka sajátosságait. Rengeteg olyan civil szervezettel kapcsolatos ismeretanyag gyűlt fel a szakállomány részéről, melyek nincsenek publikálva, hanem az egymással folytatott közös munka és beszélgetések során kerülnek az információk átadásra.

Guba István alezredes vezetésével lehetőségem volt Puskás Zoltán törzsőrmesterrel kidolgozni a CIMIC kiképzési programot és azon belül lehetőséget kaptam arra, hogy elkészíthessem a civil szervezetekkel foglalkozó tárgykört, ami a későbbiekben mankóként szolgálhat a kiképző állomány számára. A kiképzés során, valamint az aktuális műveleti területre kiküldendő állomány részére érdemes lenne, ha mindig az az ember tartaná meg az előadásokat, aki aktuálisan kint volt, mert hiába van a mankó, például egy konkrét szervezetről történő beszámoló, sokat segíthet a katonáknak a felkészülés során. Személyes példából tudom, hogy a 2011-es koszovói missziómra történő felkészülés során nagyon jó felkészítést kaptam, viszont akkor azon a területen nem volt még magyar katona és nem rendelkezünk semmilyen információval a helyi viszonyokról. 2014-ben, amikor sikerült ugyanoda visszajutnom, hatalmas előnyt jelentett a három évvel korábban megszerzett személyes tapasztalat és ismeret ezen szervezetekről, tagjairól, munkájukról.

Minden váltás során érdemes lenne, biztonsági okokból, ha nem is a teljes adatbázist, de bizonyos részeket azokból hazahozni, ami szintén megkönnyítené a kimenő állomány munkáját. A missziós területeken jelenleg az a bevett szokás, hogy az átadás-átvétel során veszi át az új ember a régiektől kapcsolatokat. Ezzel az a baj, hogy ha sok civil szereplő van jelen a területen, akkor gyakorlatilag kivitelezhetetlen, mivel a táboron belüli munkarész, a jelentési formák, a mindennapi élet, a helyi egyéb más vezetők és a civil szervezetek vezetőinek megismerése egyazon idő alatt fizikálisan nem lehetséges. Ezért az adatbázisokból már egy előzetes információt nyerne a kimenő katona, és ezzel gördülékennyé válna a munkája.

A CIMIC beosztású katonák kiválasztásakor fontos odafigyelni a katona kommunikációs minőségére; az idegen nyelv mellett kifejezetten a testbeszédre is. Amennyiben a betöltendő pozíció törzsi beosztású, ott az angol idegen nyelv az elsődleges, amennyiben a beosztás táboron kívüli alkalmazást is megkíván, ott a testbeszéd tudatos nagyfokú ismerete elengedhetetlen. A CIMIC-es beosztású kollégák a szociális érzékenységet szokták említeni mint az elsődleges kiválasztási szempontok egyikét, ez azonban nehezen mérhető, és néha tévútra is vezethet, valamint véleményem szerint ritkán érvényesül a kiválasztás során. Ami viszont tanítható és fejleszthető mindenkinél, az a testbeszéd. Ha a katona korábbi szocializációja miatt nem is tud az adott kultúrához megfelelően alkalmazkodni, a tudatos testbeszéd által megtanulhatja ezt kifelé nem kommunikálni. Ez azért fontos, mert a kapcsolattartás során lesznek más kultúrából származó egyéb szereplők, akik számára a velük kapcsolatba álló egyén a döntő és nem a mögötte lévő intézmény. Ha a katona szimpatikus, akkor lehet hogy lesz kapcsolat, ha nem, akkor erre kisebb az esély.

A kutatás során kiderül, hogy a magyarországi civil szervezeteknél a múlt rendszerből hozott attitűdök, valamint a haderő professzionalizálódása során létrejövő zártságot, egyfajta ismeretlenséget hozott létre a hadsereg irányába a társadalom felől. Az elmúlt pár évben a Magyar Honvédség egyre többet szerepel a médiában, ami véleményem szerint egy nagyon jó irányú folyamat, hisz ezáltal a civil lakosság közelebb kerül a katonai szervezethez, és így könnyebb lesz velük a későbbi esetleges kapcsolat. Ezen folyamatot hasonlóképpen mint az MH CKELMK által megrendezésre kerülő Civil kerekasztal összejöveteleket érdemes lenne a későbbiekben is folytatni és tovább erősíteni.

A magyarországi civil szervezetekkel külföldön történő együttes munka hatékonysága növelés érdekében érdemes lenne a stratégiai szintű együttműködés erősítése a Külügyminisztérium és a Honvédelmi Minisztérium között, ami konkrétan megszabná a

fejlesztési irányokat, ami alapján a katonai és a civil vonal is jobban tudná együttesen követni azt.

6.3. A kutatási eredmények gyakorlati felhasználhatósága

Bízom benne, hogy sikerült bemutatnom, milyen fontosak a civil szervezetek a társadalom számára és mely előnyei vannak a hadseregnek abból, ha együtt működik velük, valamint bízom abban, hogy sikerült ismertetnem azon korlátokat is, melyek a velük való együttműködés vagy elhatárolódás során jelentkezhetnek.

A nemzetközi szakirodalom tanulmányozása során a doktrinális eltéréseket végigkövetve a legnagyobb eltérést az Amerikai Egyesült Államok hadereje által alkalmazott és a hazai CIMIC-képesség között abban találtam, hogy előbbi államigazgatási szakembereket is „bevet” a polgári közigazgatás támogatására, a civil szervezetek iránti kapcsolattartás módja és technikája között viszont nincs különbség.

A civil szervezetekről szóló hazai és nemzetközi összehasonlító tanulmányokat végigkövetve, sikerült találnom egy olyan definíciót, valamint kategorizálást, mely univerzálisan alkalmazható ezen szervezetre, így megkönnyítve a CIMIC képesség számára ezen szervezetek elemzését és besorolását.

A kutatás során nyert információkból megalkottam az Együttműködés, logisztika, biztonság háromszöget, mely alapján a katonák tudják modellezni és értelmezni a civil szervezetek műveleti területen való viselkedését.

A kutatás során egyértelműen kiderült, hogy a magyarországi civil szervezeteket az ország sajátos történelmi fejlődése – múlt rendszeri attitűd, ismeretlenség – befolyásolja a Magyar Honvédség és így a CIMIC képesség iránti kapcsolatukban. Ezen okok ismeretében a kapcsolatot lehet javítani, fejleszteni.

A kutatás során az egyik legfontosabb eredmény az volt, hogy a missziós területeket korábban egy górcső alá vették a katonák a civil szervezetek szempontjából, azonban ez koránt sincs így. A missziós területeken a katonák sokszor az iraki és az afganisztáni példa alapján gondolkodnak, ahol a civil szervezetek egy döntő része elkülönül a fegyverestől, hogy függetlenségét prezentálva szavatolja a maga biztonságát. A civil szervezetek képviselői a kutatás során egytől egyig jelezték, hogy humanitárius jellegű műveletben kifejezetten partnerként tekintenek a haderőre, és keresik az azzal való együttműködés lehetőségét.

Koszovó eltérő sajátosságot mutat mind Irakhoz, mind Afganisztánhoz képest, hiszen itt a biztonsági helyzet sokkal magasabb szinten áll, mint a két másik missziós területen. Ezen területen jelenlévő civil szervezetek se nem különülnek el, se nem keresik katonák segítségét, mivel véleményem szerint a műveleti fázis jelenleg már eljutott odáig, hogy a haderő csökkentésre kerülhet. Mi sem bizonyítja ezt jobban, minthogy a korábbi CIMIC-képesség helyét az Összekötő Megfigyelő Csoportok vették át.

6.4. További kutatást igénylő területek

Stratégiai szinten érdemes lenne tanulmányozni más NATO-tagországok Külügyminisztériumai és Honvédelmi Minisztériumai közötti megállapodásokat a missziós területeken történő fejlesztésekről, azok irányáról, megvalósítási módszereiről. Azokból következtetéseket vonhatunk le saját magunk részére, hadműveleti, valamint harcászati szinten pedig lebonthatjuk a CIMIC-képesség számára.

Az Európai Unió haderejének jelenleg nincs önálló Civil-katonai Együttműködési doktrínája, viszont az Európai Unió hadereje, az EUFOR jelen van Bosznia-Hercegovinában²⁴⁸, ahol a CIMIC-képesség kifejezetten nagy szereppel bír, ezért érdemes lenne az ottani CIMIC megvalósítását tovább kutatni.

²⁴⁸ VARGA Csilla: *Civil-katonai együttműködés és civil-katonai koordináció az Európai Unióban*, Hadtudományi Szemle, Budapest, 2011. 4. évfolyam 3. szám, 119.

Felhasznált irodalom

1993. évi XCII. Törvény, in: <http://www.complex.hu/kzlat/t9300092.htm/t9300092.htm>.
letöltés ideje: 2013.10.16.

1996. évi CXXVI. törvény a személyi jövedelemadó meghatározott részének az adózó rendelkezése szerinti felhasználásáról, in:
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99600126.TV, letöltés ideje: 2013.12.09.

1997. évi CLVI. törvény a közhasznú szervezetekről in: <http://www.c3.hu/~civital/NPTV.html>,
letöltés ideje: 2013.12.02.

2003. évi L. törvény a Nemzeti Civil Alapprogramról, in:
http://www.nca.hu/download.php?fil_id=8913, 2013.10.08.

55/1999. (VI. 16.) OGY határozat magyar kontingens részvételéről a koszovói békefenntartásban részt vevő nemzetközi erőkben (KFOR), in:
www.complex.hu/kzldat/o99h0055.htm/o99h0055.htm, letöltés ideje: 2013.08.21.

82/2003. (HK 22.) HM utasítás

99/2003. (X. 10.) OGY határozat az afganisztáni Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erők (ISAF) műveleteiben való magyar katonai részvételről, in:
<http://www.complex.hu/kzldat/o03h0099.htm/o03h0099.htm>, letöltés ideje: 2014.01.02.

AAP-6, Szövetséges Adminisztratív Kiadvány, in:
<http://nsa.nato.int/nsa/zPublic/ap/aap6/AAP-6.pdf>, letöltés ideje: 2014.01.02.

A Civil-katonai Együttműködés kézikönyve (CIMIC), A HVK Védelmi Tervezési Csoportfőnökség kiadványa, 1999.

AJP-01 (A), Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína, 1998.

AJP-01 (B), Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína, 2000.

AJP-01 (C), Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína, 2006.

AJP-09, Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína, 2003.

AJP-3.4.9, Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína, 2013., in: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/cfs/CivMilCoop_ratification.pdf, letöltés ideje: 2014.04.23.

AJP 3.7, Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína

Afganisztán CIMIC kézikönyve, Harmadik, átdolgozott kiadás, Magyar Honvédség Civilkatonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ, Budapest, 2006.

Afghanistan, Central Intelligence Agency, The World Factbook, in: www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html, letöltés ideje: 2013.12.08.

Afghanistan NGO Safety Office (ANSO) and CARE, May 2005, in: <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/D3E33F46A4AEF11E49256FF90007253B-care-afg-5may.pdf>, letöltés ideje: 2014.06.01.

Afghanistan: Peacebuilding, NGOs, in: <http://www.cmi.no/afghanistan/themes/ngos.cfm>, letöltés ideje: 2014.05.02.

A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról, Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája, Magyar Közlöny, 2012. évi 19. szám, in: http://www.kormany.hu/download/f/49/70000/1035_2012_korm_határozat.pdf, letöltés ideje: 2013.07.12.

A Kormány 2034/2008 (III.19) Korm. határozata a Koszovói Köztársaság elismeréséről és a diplomáciai kapcsolatok felvételéről, in: <http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/Kozlonyok/10/PDF/2008/12.pdf>, letöltés ideje: 2013.08.21.

A Kormány 2115/2006. (VI.29.) Korm. határozata egy magyar vezetésű afganisztáni tartományi újjáépítési csoport létesítéséről és működésének előkészítéséről, in: <http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/Kozlonyok/10/PDF/2006/30.pdf>, letöltés ideje: 2013.10.12.

A Magyar Honvédség Összhaderőnemi Civil-katonai Együttműködési Doktrínája, A Honvédelmi Minisztérium, Honvéd Vezérkar Hadműveleti és Kiképzési Csoportfőnökség Kiadványa, 2004.

A magyar nyelv értelmező szótára, szerk. BALÁZS János, BÍRÓ Izabella, LENGYEL Lajos, MARTINKÓ András, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1959, I.

A magyar nyelv értelmező szótára, szerk. ORSZÁGH László, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1960, III.

A magyar nyelv értelmező szótára, szerk. GROZDICS Judit, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1961, V.

ARANY Anett–PETŐ Gergő, *Kitekintő az afganisztáni választásokra II/I*, Biztonságpolitika, in: http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=777&title=Kitekint%C5%91_az_afganiszt%C3%A1ni_v%C3%A1laszt%C3%A1sokra_II/I, letöltés ideje: 2010.11.21.

A siker kulcsa–az együttműködés, MH Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ, Csapathagyományok sorozat, sorozatszerk. GÁSPÁR Katalin, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2012.

A Titkárság szervezete és a regionális gazdasági bizottságok, Békefenntartó Műveletek Főosztálya (DPKO), in: http://www.menszt.hu/tudnivalok_az_egyesult_nemzetek_szervezeterol/az_ensz_szervezeteinek_a_rendszere/a_titkarsag_szervezete_es_a_regionalis_gazdasagi_bizottsagok, letöltés ideje: 2014.01.02.

A Titkárság szervezete és a regionális gazdasági bizottságok, Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatala (OCHA), in:

http://www.menszt.hu/tudnivalok_az_egyesult_nemzetek_szervezeterol/az_ensz_szervezeteinek_a_rendszere/a_titkarsag_szervezete_es_a_regionalis_gazdasagi_bizottsagok, letöltés ideje: 2014.01.02.

A Titkárság szervezete és a regionális gazdasági bizottságok, Műveleti Területeket Támogató Főosztály (DFS), in: http://www.menszt.hu/tudnivalok_az_egyesult_nemzetek_szervezeterol/az_ensz_szervezeteinek_a_rendszere/a_titkarsag_szervezete_es_a_regionalis_gazdasagi_bizottsagok, letöltés ideje: 2014.01.02.

Az Egyesült Nemzetek Alapokmánya, Magyar ENSZ Társaság, in: www.menszt.hu/tudnivalok_az_egyesult_nemzetek_szervezeterol/az_egyesult_nemzetek_alapokmánya/az_egyesult_nemzetek_alapokmánya, letöltés ideje: 2014.01.02.

Az Egyesült Nemzetek Alapokmánya, 1. fejezet, 1. cikk, Magyar ENSZ Társaság, in: www.menszt.hu/tudnivalok_az_egyesult_nemzetek_szervezeterol/az_egyesult_nemzetek_alapokmánya/az_egyesult_nemzetek_alapokmánya, letöltés ideje: 2014.01.02.

Az MH Civil-katonai Együtműködési és Lélektani Műveleti Központ Szervezeti és Működési Szabályzata, Nyt. szám:15/776, 2009.

Az MH Civil-katonai Együtműködési és Lélektani Műveleti Központ Szervezeti és Működési Szabályzata, 2011.

Az MH Civil-katonai Együtműködési és Lélektani Műveleti Központ Szervezeti és Működési Szabályzata, 2013.

A polgári-katonai együttműködés (Civil-Military Co-oration–CIMIC), ZMNE Hallgatói Közlemények, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Tudományos Lapja, szerkesztőség vezetője: LÜKŐ Dénes, általános rovatvezető, szerkesztő: KOLOSSA Sándor, 2003. 7. évf., 1. sz.

BARTAL Anna Mária, *Nonprofit elméletek, modellek, trendek*, Budapest, Századvég, 2005.

BARTAL Anna Mária, *Nonprofit alapismeretek kézikönyve*, Budapest, Ligatura, 1999., 128. idézi: LÓDERER Balázs: *Nonprofit szervezetek a fegyveres testületek tükrében*, Hadtudományi Szemle, 2010. 3. évf. 3. szám

Befejeződött a Magyar Honvédség iraki szerepvállalása, in: <http://www.kormany.hu/hu/honvedelmi-miniszterium/honved-vezerkar/hirek/befejezodott-a-magyar-honvedseg-iraki-szerepvallalasa>, letöltés ideje: 2013.07.21.

BESENYŐ János: *A nyugat-szaharai menekültkérdés és az algériai menekülttáborok – Afrika Tanulmányok*, 2010. IV. évfolyam, 3. szám, 81., in: http://www.afrikatanulmanyok.hu/application/essay/906_1.pdf, letöltés ideje: 2012.10.12.

BESENYŐ János, *CIMIC tevékenység az Afrikai Unió Szudáni missziójában (AMIS)*, Sereg Szemle, VIII. évfolyam 2. szám, 2010.

BESENYŐ János–LÓDERER Balázs, *Az afrikai kontinensen tevékenykedő civil szervezetek elemzésének lehetőségei*, Hadtudomány, A Magyar Hadtudományi Társaság Folyóirata, 2013/3–4, 102., in: http://mhtt.eu/hadtudomany/2013/3_4/Hadtudomany_2013_3-4_9.pdf, letöltés ideje: 2013. 11.02.

BOKROS Tünde, *Civil-katonai kapcsolatok: hazai szemmel, nemzetközi beágyazottsággal*, in: <http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=1267&title=civil-katonai-kapcsolatok-hazai-szemmel-nemzetkozi-beagyazottsag>, letöltés ideje: 2013.09.10.

BOLDIZSÁR Gábor, *A békeműveletekben való részvétel hatása a magyar honvédségre*, PhD értekezés, ZMNE, Budapest, 2008, 43–60, in: http://193.224.76.4/download/konyvtar/digitgy/phd/2008/boldizsar_gabor_thu.pdf, letöltés ideje: 2013.08.13.

BOLDIZSÁR Gábor, *A magyar PRT humán környezete*, Hadtudományi Szemle, Budapest, 2012. 5. évfolyam 1–2. szám, in: http://uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2012/2012_1/2012_1_h_m_boldizsar_gabor_1_9.pdf, letöltés ideje: 2013.07.12.

Britannica Hungarica Világenciklopédia, szerk. HALÁSZ Zoltán, ÁROKSZÁLLÁSI Éva, H. SZÉKELY János, HEGEDŰS Gábor, Budapest, Magyar Világ Kiadó, 1995, III.

CIMIC, in:
<https://www.parbeszed.hm.gov.hu/sites/kulso/katonaiszervezetek/mhkatonaiszervezetei/Lapok/Civil-katonai%20ELMK.aspx>, letöltés ideje: 2013.09.07.

CIMIC 2000, A Szövetséges Európai Főparancsnokság irányelvei a civil-katonai együttműködés végrehajtására, 2000.

Civil-military coordination, <http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/civilhandbook/Chapter3.pdf>, letöltés ideje: 2013.10.12.

CNN Wire Staff, Afghanistan war marks 10 years with little commemoration, Cable News Network, in: <http://www.cnn.com/2011/10/07/world/asia/afghanistan-war-anniversary/>, letöltés ideje: 2013.08.14.

DEÁK János, *Napjaink és a jövő háborúja*, *Hadtudomány*, 2005/1. szám, XV. évf, in: http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2005/1/2005_1_3.html, letöltés ideje: 2013.02.21.

DEMETER István, *A Rozgonyi Csata* in: <http://www.egritortenesz.hu/content/rozgonyi-csata>, letöltés ideje: 2014.03.20.

Department of Peacekeeping Operations (DPKO), Civil-military Coordination Policy, in: http://www.cihc.org/members/resource_library_pdfs/7_External_Relations/7_5_Civil_Military_Issues/DPKO_CIMIC_policy.pdf, letöltés ideje: 2013.10.12.

Élelmszerosztás és kórházindítás Afganisztánban, 2009.10.30., in: http://www.jobbadni.hu/hir/elelmszerosztas_es_korhazinditas_afganisztanban, letöltés ideje: 2010.12.06.

Ernesto Che GUEVARA, *Guerilla warfare* in: <http://www3.uakron.edu/worldciv/pascher/che.html>, letöltés ideje: 2014.03.20.

ERNST Gabriella, *Mik azok az NGO-k?*, Parola, Közösségfejlesztők Egyesülete, 1994. 4. szám, in:

http://www.kka.hu/_Kozossegi_Adattar/PAROLAAR.NSF/e865e1dacf38e2818525663b007896c5/08ab632b1912fe3d8525663b007edab9?OpenDocument, letöltés ideje: 2013.10.14.

FM 41-10, Civil Affairs Operations, Headquarters, Department of the Army, February 2000, Washington, in: <http://www.scribd.com/doc/44801689/FM-41-10-Civil-Affairs-Operations-2000>, letöltés ideje: 2013.10.12.

GYÖRI Béla, *A polgári–katonai együttműködés történeti áttekintése*, ZMNE Hallgatói Közlemények, a ZMNE tudományos lapja, 2003.7. évf.1. sz.

HARGITAI József, *Jogi fogalomtár*, Budapest, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 2005.

HARNÓCZ Gyula, *Megbeszélések, tájékoztatók, előadások; Magyarországra látogatott a CIMIC kiválósági központ igazgatója*, in: <http://www.honvedelem.hu/cikk/34353>, letöltés ideje: 2013.09.05.

History, in: <http://www.mncimicgroup.org/index.php/en/about-mncg/history>, letöltés ideje: 2013.09.16.

History of the CCOE, in: <http://www.cimic-coe.org/home/history.php>, letöltés ideje: 2013.01.18.

Honvédelmi miniszter 63/2003. HM határozat

Honvédelmi miniszter 85/2004. számú határozata

Hungarian Interchurch Aid (HIA): Baghlan Province, in: https://www.cimicweb.org/cmo/Afghanistan/Crisis%20Documents/Afghanistan%20Home%20Page/Provincial%20Needs%20Assessments/PNA_-_Baghlan.pdf. letöltés ideje: 2014.03.25.

International NGO Safety Organisation, in: <http://www.ngosafety.org/>, letöltés ideje: 2014.03.25.

Iraq, Central Intelligence Agency, The World Factbook, in: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/iz.html>, letöltés ideje: 2012.06.05.

Irak CIMIC kézikönyve, Magyar Honvédség Civil-katonai Együtműködési és Lélektani Műveleti Központ, Budapest, 2006.

ISASZEGI János, *A honvédség részvétele a nemzetközi békeműveletekben–Tények, lehetőségek, tapasztalatok*, Hadtudomány, Magyar Hadtudományi Társaság, 2005. XV. évf. 4. sz., in: http://www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/2005/4/2005_4_14.html, letöltés ideje: 2014.02.11.

Jogi lexikon, szerk. LAMM Vanda, Átdolgozott és bővített kiadás, Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2009.

KATONA Magda, *Afganisztán és az afgánok*, Digitális Tankönyvtár, in: <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/historia/82-01/ch12.html>, letöltés ideje: 2014.01.12.

Kézikönyv civileknek, szerk. KUCSERA Tamás Gergely, Budapest, NÁFIOORE 2006., 7., idézi: LÓDERER Balázs, *Nonprofit szervezetek a fegyveres testületek tükrében*, Hadtudományi Szemle, 2010., 3. évf. 3. szám

KOLOSSA Sándor, *Katonai antropológia? Beszámoló A kulturális antropológia lehetőségei a nemzetközi műveletek támogatásában* című tudományos konferenciáról, Hadtudomány, 2013, 1–2. szám, 140–147., in: http://mhht.eu/hadtudomany/2013/1_2/HT_2013_1-2_Kolossa_Sandor.pdf, letöltés ideje: 2014.01.27.

KOLOSSA Sándor, *Mi is ez a CIMIC?*, Előadás: Pro Scientia Aranyérmesek VI. konferenciája, Miskolc, 2003, in: *Előadások*, Pro Scientia Aranyérmesek Társasága, Budapest.

Kosovo, Central Intelligence Agency, The World Factbook, in: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/kv.html>, letöltés ideje: 2013.12.20.

Koszovó CIMIC kézikönyve, Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság, 2010.

Közös művelési tevékenységben, in: <http://www.honvedelem.hu/cikk/24851>, letöltés ideje: 2012.05.03.

KRAJNC Zoltán–TATORJÁN István, *A légiereő doktrínájának néhány kérdéséről*, Hadtudomány, Magyar Hadtudományi Társaság, 1998. VIII. évfolyam, 3. szám, in: <http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/1998/ht-1998-3-6.html>, letöltés ideje: 2013.02.17.

KULCSÁR Árpád, *Harc a lelkekért, A jezsuita rend története (2. rész)*, in: http://hetek.hu/hit_es_ertekek/201304/a_jezsuita_rend_tortenete_2_resz, letöltés ideje: 2013.09.10.

KUTI Éva, *Hívjuk talán nonprofitnak...* Nonprofit kutatások 7., Nonprofit Kutatócsoport, Budapest, 1998., 25, in: <http://mek.oszk.hu/01300/01398/>, letöltés ideje: 2010.03.22.

Lester M. SALAMON–S. Wojciech SOKOLOWSKI–Regina LIST, *A civil társadalom „Világnézetben”*, eredeti mű címe: *Global Civil Society–An Overview*, Budapest, Civitalis Egyesület, 2003.

Lester M. SALAMON–Helmut K. ANHEIER, *Összefoglaló egy nemzetközi nonprofit kutatás második szakaszáról*, eredeti mű címe: *The Emerging Sector Revisited–A Summary*, Budapest, Civitalis Egyesület, 1999.

Lester M. SALAMON–Helmut K. ANHEIER, *Szektor születik*. Nonprofit Kutatások 4., Nonprofit Kutatócsoport, Budapest, 1995., in: www.nonprofitkutatás.hu/letoltendo/537_SZEKTOR_SZ%DCLETIK.doc, letöltési idő: 2014.02.11., 3.

Levonták a magyar zászlót a Villaggio Italia táborban, in:
<http://www.honvedelem.hu/cikk/30203>, letöltés ideje: 2013.05.11.

LIPPAI Péter, *Egy PRT-parancsnok gondolatai (2.)*, Honvédségi Szemle, 2012, 140. évf. 5. szám, 17–24., in:
http://www.honvedelem.hu/container/files/attachments/34069/honvedsegi_szemle_2012_05.pdf, letöltés ideje: 2013.12.12.

LÓDERER Balázs, *A CIMIC szociológiai jellegű kutatása, A hadsereg és a civil szervezetek kooperációjának vizsgálata a CIMIC-en keresztül*, TDK dolgozat, Piliscsaba, 2008.

LÓDERER Balázs, *CIMIC projects*, Tradecraft Review, Military National Security Service, HU ISSN 2063–2908, 2013/1.

LÓDERER Balázs, *Extremist Groups and Questions that arise in connection with them*, Szakmai szemle, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat kiadványa, 2012/2, in:
http://www.kbh.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2012_2_spec.pdf, letöltés ideje: 2013.10.21.

Magyar Nagylexikon, szerk. DR. VÁRNAI Györgyi, Budapest, Magyar Nagylexikon Kiadó, 1997, 5.

Magyar Nagylexikon, szerk. ENYEDI György, DOHY János, GLATZ Ferenc, HOLLÁN Zsuzsa, Budapest, Magyar Nagylexikon Kiadó, 1997, 14.

Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája, Honvédelmi Minisztérium, 2012, in:
http://www.kormany.hu/download/9/ae/e0000/nemzeti_katonai_strategia.pdf#!DocumentBrowse, letöltés ideje: 2013.11.07.

MC 411/1, Katonai Bizottsági Dokumentum, in: <http://www.nato.int/ims/docu/mc411-1-e.htm>, letöltés ideje: 2012.08.13.

MH *CKELMK*, in:
<https://www.parbeszed.hm.gov.hu/sites/kulso/katonaiszervezetek/mhkatonaiszervezetei/Lapok/Civil-katonai%20ELMK.aspx>, letöltés ideje: 2013.09.07.

MH CKELMK, in: http://www.regiment.hu/honvedseg/mh_civil-katonai_egyuttmukodesi_es_lelektani_muveleti_kozpont, letöltés ideje: 2011. 01. 04.

MH Tartományi Újjáépítési Csoport (MH PRT), KatonaSuli, in: <http://www.katonasuli.hu/cikk/333/mh-tartomanyi-ujjaepitesi-csoport-%28mh-prt%29>, letöltés ideje: 2013.12.01.

MOLNÁR Mihály, *Lélektani műveletek jelene és jövője a Magyar Honvédségben*, diplomamunka, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, Budapest, 2014.

NATO Internal Comprehensive Approach Stakeholder Meeting (NATO belső átfogó megközelítés konzultatív találkozó) 22–23.09.2010., idézve: <http://www.cimic-coe.org/wp-content/uploads/2014/06/CIMIC-Handbook.pdf>, letöltés ideje: 2014.06.14.

NÉMETH György, *A görög poliszvilág államai*, Rubicon Online, 1996. évfolyam 4–5. szám, in: http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/a_gorog_poliszvilag_allamai/, letöltés ideje: 2013.10.10.

NÉMETH Sándor, *A polgári–katonai együttműködés helyzete, feladatai*, Új Honvédségi szemle, 2002. 2.

Nemzetközi fejlesztés (NEFE) fogalma, Magyar Máltai Szeretetszolgálat, in: <http://www.maltai.hu/?action=subpage&subpageid=10>, letöltés ideje: 2013.12.01.

PADÁNYI József–GALGÓCZI István–BOLDIZSÁR Gábor, *A civil–katonai együttműködés lehetőségei a nemzetközi feladatokban részt vevő magyar katonák biztonságának növelésében*, 2006.

PADÁNYI József, *Polgári–katonai együttműködés a békefenntartó műveletekben*, Honvéd Vezérkar hadműveleti csoportfőnök pályázata, 2001.

Pedagógiai Lexikon, szerk. NAGY Sándor, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1977, II.

RADA Máttyás, *Hogy kerül a magyar katona Afganisztánba?–Rövid jogi áttekintés*, Biztonságpolitikai Szemle, Corvinus Külügyi és Kulturális Egyesület, 2010, in: http://biztpol.corvinuembassy.com/?module=hatteranyagok&module_id=2&page=7&type=all&reszletek=55, letöltés ideje: 2013.10.12.

Református segítség a koszovói rászorulóknak, in: <http://www.taborilelkesz.hu/rovatok/hirek/reformatus-segitseg-a-koszovoi-raszoruloknak/>, letöltés ideje: 2013.08.06.

Report: NGO Sector in Kosovo; development, challenges and opportunities, (data: NGO registration Office, Ministry of Public Services), Prishtine, 2008., in: <http://www.advocacy-center.org/Newsletter/Publications/CSE.pdf>, letöltés ideje 2014.05.02.

RESPERGER István–TÚRI Viktória, *A terrorizmus és az aszimmetrikus hadviselés pszichológiai aspektusai*, Repüléstudományi Konferencia 2010 Szolnok, Repüléstudományi Közlemények Különszám 2010. április 16., in: <http://www.doksi.hu/get.php?lid=14332>, letöltés ideje: 2013.11.20.

Révai Nagy Lexikona, Az ismeretek enciklopédiája, szerk. KISS Marianne, UGRIN Aranka, VADÁSZ József, Budapest, Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság, 1912, IV.

Révai Nagy Lexikona, Az ismeretek enciklopédiája, szerk. VADÁSZ József, Budapest, Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság, 1922, XV.

SZABÓ Béla, *Az úttörő kontingens*, Magyar Honvéd, A Honvédelmi Minisztérium magazinja, 2012. október, XXIII. évf. 10. szám, in: http://www.honvedelem.hu/container/files/attachments/36728/mh_10_2012_digitkvr.pdf, letöltés ideje: 2013.05.11.

SZABÓNÉ VARGA Erika, *Francia-magyar szakmai konzultáció* in: <http://www.honvedelem.hu/cikk/35279>, letöltés ideje: 2013.08.25.

SZILÁGYI Csaba, *A CIMIC-PSYOPS-INFOOPS tevékenység fejlődése az MH Tartományi Újjáépítési Csoport váltásaiban (2006–2013)*, Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, évfolyammunka, Budapest, 2013.

SZTERNÁK György, *Adatok a nemzeti biztonsági és a nemzeti katonai stratégia elkészítéséhez*, II. rész, Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények 2002/1. sz. 5–29. in: <http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/20021/hadtud/szternak.html>. letöltés ideje: 2014.01.14.

SZTERNÁK György, *Szélsőséges, erőszakos szervezetek, mint lehetséges veszélyforrások demokratikus társadalmakban*, Szakmai Szemle, 2007. 3. szám, in: http://www.kfh.hu/hu/letoltes/szsz/2007_3_szam.pdf, letöltés ideje: 2012.02.20.

The Afghanistan Analyst, 2013., in: <http://afghanistan-analyst.org/ngos/>, letöltés ideje: 2013.10.12.

The Multinational Civil–Military Cooperation (CIMIC) Group HQ is officially established, in: <http://www.aco.nato.int/page81902818.aspx>, letöltés ideje: 2013.09.11.

TURZAI Zsolt, *Kétcsillagos vendég Pol-e-Khomriban*, in: <http://www.kormany.hu/hu/honvedelmi-miniszterium/hirek/ketcsillagos-vendeg-pol-e-khomriban>, letöltés ideje: 2010.10.02.

United Nations Civil-Military Coordination Officer Field Handbook, Presented to the Consultative Group on the Use of MCDA in Geneva on 29 November 2007, in: <http://www.refworld.org/pdfid/47da7da52.pdf>, letöltés ideje: 2012.10.12.

VARGA Csilla, *Civil-katonai együttműködés és civil-katonai koordináció az Európai Unióban*, Hadtudományi Szemle, Budapest, 2011. 4. évfolyam 3. szám

VARGA Erika, *Jószívű Kakasdiak* in: http://www.honvedelem.hu/cikk/joszivu_kakasdiak, letöltés ideje: 2012.05.12.

WAGNER Péter, *CIA-Bin Laden-Mudzsaheedek*, 2008.01.19., in: <http://wagnerpeter.blogspot.com/search?q=cia>, letöltés ideje: 2012.08.21.

What are UN Clusters?, in: <http://business.un.org/en/documents/249>, letöltés ideje: 2012.08.13.

Ábrajegyzék

1. ábra Civil szervezetek városközpontok szerinti megoszlása Koszovóban, 2008.....	38
2. ábra Civil szervezetek működési költségének megoszlása Koszovóban, 2008	38
3. ábra Civil szervezetek afganisztáni halálozási statisztikája, 1997–2004	39
4. ábra Afganisztáni projektek a támogatási területek bontásában	42
5. ábra MH Civil-katonai Együtműködési Központ alárendeltsége.....	52
6. ábra MH Civil-katonai Együtműködési Központ szervezeti felépítése 2004. július 1-ig...	53
7. ábra MH Civil-katonai Együtműködési és Lélektani Műveleti Központ szervezeti felépítése 2004. július 1-jétől	54
8. ábra MH Civil-katonai Együtműködési és Lélektani Műveleti Központ alárendeltsége 2007. január 1. után	56
9. ábra MH Civil-katonai Együtműködési Központ szervezeti felépítése, 2009	56
10. ábra MH Civil-katonai Együtműködési Központ szervezeti felépítése, 2013	58
11. ábra Katonai műveletek típusai	71
12. ábra S9 részleg felépítése	94
13. ábra Összekötő Megfigyelő Csoport kettős alá-fölérendeltsége	103
14. ábra Együtműködés, logisztika, biztonság háromszög modell	146

A doktorjelölt a témakörből készült publikációs jegyzéke

LÓDERER Balázs, *A CIMIC szociológiai jellegű kutatása*, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar Szociológia Intézet, TDK, KV 550, témavezetők: BALÁZS Zoltán, KOLOSSA Sándor, Piliscsaba, 2008., Újra kiadva: Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Bolyai János Katonai Műszaki Kar, KV 550: 2, XXIX. OTDK, Budapest, 2009.

LÓDERER Balázs, *A CIMIC szociológiai jellegű kutatása*, XXIX. OTDK Had- és Rendészettudományi Szekció, előadás, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2010. október 29., írásban megjelent: Rezümé kötet, ZMNE, Budapest, 2009, 123.

LÓDERER Balázs, *A nonprofit szervezetek a fegyveres testületek tükrében*, Hadtudományi szemle, a ZMNE Kossuth Lajos Hadtudományi Kar Tudományos On-line kiadványa, 2010. 3. évfolyam 3. szám, 11–16.

LÓDERER Balázs, *A civil-katonai együttműködés és a non-profit szektor*, III. Hadtudományi Doktorandusz Fórum, előadás, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2010. október 29., írásban megjelent: Abstract füzet, ZMNE, Budapest, 2010, 17–30.

LÓDERER Balázs, *Együttműködni vagy elhatárolódni? Dilemmák a civil szervezetek és a CIMIC képesség együttműködésében*, Hadtudományi Szemle, ZMNE Kossuth Lajos Hadtudományi Kar Tudományos On-line Kiadványa, Budapest, 2011. 4. évfolyam 4. szám

LÓDERER Balázs–RÁCZ Réka Magdolna, *A klímaváltozás és annak következményeire való felkészülés lehetséges jövőbeni aspektusai*, Hadtudományi Szemle, ZMNE Kossuth Lajos Hadtudományi Kar Tudományos On-line Kiadványa, Budapest, 2011. 4. évfolyam 3. szám

LÓDERER Balázs, *Security factors while doing CIMIC and LMT activity* in: Tradecraft Review, Periodical of the Military National Security Service, 2011/2, 119–130.

LÓDERER Balázs, *A kultúrantropológia lehetőségei a nemzetközi műveletek támogatásában*, „A kultúrantropológia lehetőségei a nemzetközi műveletek támogatásában” című tudományos konferencián elhangzott hozzászólás, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Zrínyi Laktanya, Budapest, 2012. május 31., írásban megjelent: http://www.kalasznyikov.hu/dokumentumok/loderer_a_kulturantropologia.pdf

LÓDERER Balázs, *Extremist Groups and Questions that arise in connection with them*, Tradecraft Review, Periodical of the Military National Security Service, 2012/2, 118–127.

LÓDERER Balázs, *CIMIC projects*, Tradecraft Review, Periodical of the Military National Security Service, 2013/1, 153–162.

BESENYŐ János–LÓDERER Balázs, *Az afrikai kontinensen tevékenykedő civil szervezetek elemzésének lehetőségei*, Hadtudomány, a Magyar Hadtudományi Társaság folyóirata, XXIII. évfolyam 3–4. szám, 2013. október

LÓDERER Balázs, *A CIMIC etimológiája a hazai civil szervezetek tükrében*, Társadalom és Honvédelem, 2013. XVII. évfolyam 1–2. szám, 273–280.

Az értekezés témakörében tartott saját tudományos előadások

2008: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Tudományos Diákköri Verseny, előadás címe: *A CIMIC szociológiai jellegű kutatása, A hadsereg és a civil szervezetek kooperációjának vizsgálata a CIMIC-en keresztül*

2009: Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Bolyai János Katonai Műszaki Kar, XXIX. Országos Tudományos Diákköri Konferencia, előadás címe: *A CIMIC szociológiai jellegű kutatása, A hadsereg és a civil szervezetek kooperációjának vizsgálata a CIMIC-en keresztül*

2010: Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, III. Hadtudományi Doktorandusz Fórum, előadás címe: *A civil-katonai együttműködés és a nonprofit szektor*